

Centerpartiets vårmotion 2017

Låt inte Sverige klyvas

Innehåll

1. Sverige behöver en ny reformagenda	4
2. Alliansens bedömning av svensk ekonomi	5
Starkare internationell återhämtning	5
Utanförskapet biter sig fast i Sverige trots högkonjunktur	6
Stark konjunktur men villkoren för långsiktig tillväxt utmanas	7
3. Alliansens syn på regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken	9
Risker för Svensk ekonomi och statsfinanser	9
Ekonomisk politik som minskar sysselsättning och arbetsutbud	11
Politik som slår mot svensk tillväxt och jobb	14
4. Alliansens riktlinjer för den ekonomiska politiken	17
Stora reformbehov i svensk ekonomi	17
Centrala reformområden för Alliansen	17
Ansvar för svensk ekonomi och hållbara offentliga finanser	19
Fler i arbete genom stärkta drivkrafter och sänkta trösklar in på arbetsmarknaden	21
Goda förutsättningar för fler och växande företag	22
En hållbar utveckling för framtiden	23
Stärk tryggheten	24
En trygg och tillgänglig välfärd	24
Migrationen till Sverige kräver nya reformer	25
5. Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken	28
5.1 Låt inte Sverige klyvas	28
5.2 Prioriteringar i vårmotionen	29
5.3 Reformer och finansiering	31
6. Jobb och företagande	32
6.1 Tudelningen av svensk arbetsmarknad	32
6.2 Reformer för fler enkla jobb	38
6.3 Reformer för fler företag	42
6.4 Avveckla Arbetsförmedlingen	46
6.5 Färre och enklare subventionerade anställningar	48
6.6 En trygg och flexibel arbetsrätt	51
6.7 Ökat jobbfokus i arbetslöshetsförsäkringen	52
6.8 En trygg arbetsmiljö	54
6.9 Lägre skatter ger ökat självbestämmande och en starkare ekonomi	54
7. Miljö och klimat	56
7.1 Klimat	57
7.2 Energi	64
7.3 En giftfri vardag	65
7.4 Levande hav och vatten	66
8. Förstärka tillväxt och utveckling i hela landet	68
8.1 Infrastruktur för hela Sverige	68
8.2 Världens modernaste landsbygd	71
8.3 Gröna städer	77
9. Trygghet i hela landet	79

9.1 Polis	79
9.2 Rättsväsende och rättsstat	83
9.3 Säkerhet i en orolig tid.....	84
10. Tillgänglig välfärd i hela landet	86
10.1 Utbildning.....	86
10.2 Vård och omsorg	93
10.3 Färre sjukskrivningar och fler i arbete	95
11. Migration och integration	97
11.1 En ansvarsfull migrationspolitik	97
11.2 Integration för jobb och utbildning.....	97
11.3 Höjd kompetens för fler jobb	99
11.4 Sänkta trösklar ger fler jobb	100
11.5 Effektivisera mottagandet.....	101
11.6 Kommunernas kapacitet.....	103
11.7 Civilsamhällets roll för bättre integration	104
11.8 Ensamkommande.....	104
12. En bättre bostadsmarknad.....	106
12.1 Ökat byggande.....	106
12.2 Bättre utnyttjande av det befintliga beståndet.....	109
12.3 Säkrad finansiell stabilitet.....	110
13. Närodlad kulturpolitik.....	112
14. Offentligfinansiella effekter	114
15. Referenser	115

1. Sverige behöver en ny reformagenda

Alliansens politik syftar till att bygga ett samhälle som tillvaratar varje människas förmåga, med möjligheter för människor att själva bestämma över sitt liv och sin vardag, där alla får förutsättningar att växa, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning.

Sverige står inför en period av stora reformbehov. För det första kan vi aldrig acceptera att närmare en miljon människor lever i utanförskap. Utrikes födda och personer utan gymnasieutbildning har särskilt svårt att få ett första jobb, vilket i många fall leder till ett långvarigt bidragsberoende. Problemen riskerar att öka när många nyanlända ska etableras i Sverige. För det andra måste vi öka vår långsiktiga förmåga att skapa jobb och välbefinnande. En utbredd bostadsbrist runtom i landet, otillräckliga skolresultat och svag produktivitetsutveckling i både privat och offentlig sektor riskerar annars att leda till färre jobb och sämre löneutveckling i Sverige. För det tredje måste vi möta en allt mer utbredd otrygghet med kraftfulla svar. Annars kommer vi se hur tilltron till både medmänniskor och samhällets institutioner gradvis börjar minska. Idag är tryggheten ojämnt fördelad – i vissa delar av Sverige är den fortfarande hög, i andra låg och sjunkande. Reformbehovet är påtagligt. Det ställer krav på politiskt ledarskap. Under kommande år krävs kraftfulla jobb- och integrationsinsatser, skol- och bostadsreformer för att stärka Sveriges tillväxt, och ambitiösa satsningar på ökad trygghet.

Mer än 300 000 nya jobb skapades under alliansregeringen. Nya företag kunde startas. Människor fick ytterligare en månadslön om året när de fick behålla mer av det de arbetade ihop. Skolan började fokusera på kunskap igen. Välfärden stärktes med mer än 100 miljarder kronor i fasta priser, samtidigt som de egna möjligheterna att välja och påverka ökade. Sveriges miljö- och klimatarbete stärktes. Samtidigt är det tydligt att reformerna som genomfördes mellan 2006 och 2014 inte räcker för att klara de nya utmaningar vi står inför. För att vända utvecklingen behövs en ny vision för vad Sverige ska vara och nya och kraftfulla förslag för att nå dit. Sverige behöver en ny reformagenda.

Sveriges nuvarande regering saknar det politiska ledarskap och den handlingskraft som krävs för att ta sig an Sveriges utmaningar. Politiken präglas av en tydlig brist på konkreta reformer för jobb och integration samt en ovilja att se problemen med utanförskap och för få

vägar in till arbetsmarknaden. Vallöften har brutits, olika besked om regeringens inriktning har givits och en stor osäkerhet har skapats på en rad områden. Omfattande skattehöjningar på jobb och företagande försvagar tillväxtförutsättningarna, och samtliga av regeringens egna expertmyndigheter gör bedömningen att regeringens politik har en obefintlig eller marginell effekt på ökad sysselsättning. Sverige riskerar att påtagligt försvagas med en regering som inte vill eller inte orkar genomföra de reformer som krävs.

Alliansen har en gemensam väg framåt för Sverige. Vi tar ansvar för den ekonomiska politiken och hållbarheten i de offentliga finanserna. Vi lägger förslag för att fler jobb ska växa fram och integrationen ska fungera bättre. Fler jobb är grunden för en stark ekonomi och för att vi fortsatt ska ha en hög kvalitet i välfärden. Vi kommer prioritera viktiga investeringar för att stärka svensk tillväxt, med mer kunskap i skolan, bättre villkor för företagande och minskad miljö- och klimatpåverkan. Och vi kommer värna och utveckla välfärdens kärnverksamheter för att möta de krav på kvalitet, tillgänglighet och valfrihet som alla svenskar kan förvänta sig av skolan, vården och omsorgen.

Detta är grunden för de nya förslag allianspartierna presenterar och den reformagenda som vi kommer lägga fram inför nästa val.

Med de alliansgemensamma riktlinjerna för den ekonomiska politiken som grund bygger vi Centerpartiets prioriteringar för den ekonomiska politiken. I denna vårmotion föreslås viktiga strukturreformer för att på allvar bryta tudelningen i samhället och på arbetsmarknaden. Vi presenterar insatser för trygghet i hela landet, bestående av en stor satsning på fler poliser, effektivare terrorbekämpning och en starkare rättsskedja. Vi stärker tillgänglighet till vård i hela landet med en ny tillgänglighetsmiljard. Och vi föreslår åtgärder för att minska den regionala klyvningen och stärka kompetensförsörjningen i hela landet. Slutligen föreslår vi en Grön bilbonus för att stärka och skynda på klimatomställningen. Sammantaget leder förslagen i denna motion till fler jobb och ökad trygghet i hela landet, en ökad tillgänglighet till vård och en snabbare klimatomställning. Det är de viktiga strukturreformer och det nya ledarskap som Sverige behöver.

2. Alliansens bedömning av svensk ekonomi

Sverige befinner sig i en ur flera aspekter ovanlig konjunkturuppgång. Efter sju år av ihållande lågkonjunktur befinner sig svensk ekonomi nu i en ny högkonjunktur. Utvecklingen stärks ytterligare under 2017 och 2018, när den internationella konjunkturen förbättras. Det som skiljer denna konjunkturåterhämtning från andra är att Sverige samtidigt präglas av stora strukturella obalanser på arbetsmarknaden. Trots en stark konjunktur präglas arbetsmarknaden av en ökande tudelning där en allt större andel arbetslösa står allt längre från arbetsmarknaden. När många nyanlända ska etableras i Sverige riskerar tudelningen att förstärkas. Trots högt tryck i ekonomin och en påtaglig arbetskraftsbrist är arbetslösheten därför fortsatt hög i många grupper och sysselsättningsgraden förväntas som helhet vända ned redan om ett par år. Det är tydligt att konjunkturuppgången inte kommer alla till del. Samtidigt dämpas BNP-tillväxten på grund av den ökande arbetskraftsbristen.

Parallellt med utvecklingen i Sverige är de ekonomisk-politiska riskerna i omvärlden betydande. Trumps tillträde som USA:s nya president, förhandlingar om Storbritanniens utträde ur EU och de kommande valen i Frankrike och Tyskland skapar betydande osäkerhet i prognoserna för den globala ekonomin.

För att Sverige ska klara utvecklingen krävs nya strukturreformer. För att konjunkturuppgången ska komma alla till del behöver arbetsutbudet öka, inträdet på arbetsmarknaden underlättas samt efterfrågan och matchning fungera mycket bättre än i dag. Med ökande risker för protektionism och populism krävs att Sverige genomför reformer för att säkra långsiktig tillväxt.

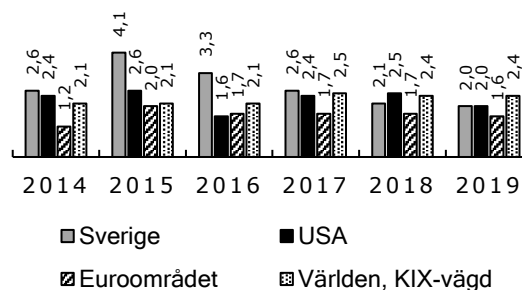
Starkare internationell återhämtning

Efter finanskrisen och den efterföljande globala lågkonjunkturen har den internationella återhämtningen präglats av en förhållandevis långsam konjunkturuppgång. Under de senaste åren har dock en expansiv penningpolitik och en mindre åtstramande finanspolitik gynnat tillväxten i OECD-länderna. I en rad OECD-länder växte BNP jämförelsevis starkt det sista kvartalet 2016 och samtidigt började industriproduktionen och den globala varuhandeln att öka snabbare.

Många förtroendeindikatorer har fortsatt att förstärkas och ger stöd åt bilden av en bred fortsatt återhämtning inom OECD. Den amerikanska ekonomin är i nuläget nära fullt resursutnyttjande. Euroområdet förväntas fortsätta växa stabilt tack vare en fortsatt expansiv penningpolitik och starka förtroendeindikatorer, och når fullt resursutnyttjande 2020. För Storbritanniens del ser konjunkturen ut att mattas av 2017 och 2018. Utträdesförhandlingarna riskerar att bli komplicerade, vilket skapar en osäkerhet som påverkar investeringsbeslut redan på kort sikt. Samtidigt som utsikterna ser goda ut i de flesta länder har den ekonomisk-politiska osäkerheten ökat. Osäkerheten drivs främst av risken för ökad amerikansk protektionism, svåra utträdesförhandlingar vid Brexit och ökad populism i Europa, samt av att ett antal europeiska banker fortfarande är mycket svaga.

I tillväxtländerna är bilden mer splittrad. Ryssland och Brasilien stiger BNP från och med i år, delvis som en följd av stigande råvarupriser. Kinas tillväxt har stabiliserats i linje med de kinesiska myndigheternas tillväxtmål om 6,5–7,0 procent, som en konsekvens av att ekonomin landet ombalanseras från investeringar till konsumtion. Riskerna finns dock att investeringsnivån minskar drastiskt och att även BNP-tillväxten bromsar in hastigare än väntat.

Diagram 1. BNP-tillväxt i ett antal ekonomier, prognos 2017 och 2018. Årlig tillväxttakt i procent (ej kalenderkorrigerad). SE, USA, Storbritannien, Tyskland, Euroområdet, BRIC, Världen KIX-vägd

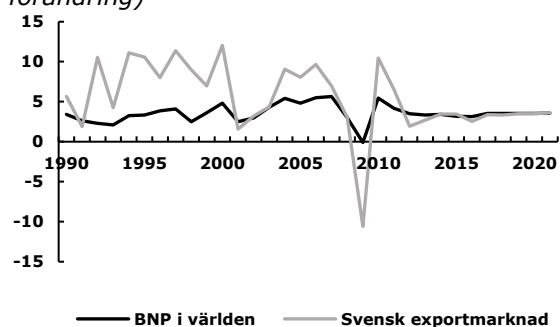
Källa: Prop 2016/17:100

Trots bättre tillväxtutsikter på ett par års sikt har den långsiktiga tillväxtpotentialen i många OECD-länder försvagats betydligt av låga investeringar efter finanskrisen. Tillväxten i

potentiell BNP kommer långsamt återhämta sig under åren 2017–2021, men når i euroområdet och USA inte upp till samma takt som före finanskrisen. I många länder bidrar en långsam ökning av den arbetsföra befolkningen och en låg tillväxt i produktiviteten till att den potentiella tillväxten blir fortsatt låg.

För Sveriges del förstärks tillväxten på den svenska exportmarknaden stegvis, men till lägre nivåer än historiskt. Världsmarknadsefterfrågan på svensk export bedöms växa långsammare än sitt historiska genomsnitt under kommande år, vilket är i linje med den globala inbromsningen av handelsutvecklingen. Två förklaringar till detta är en försvagning i trenden mot ökad internationell specialisering och svaga internationella investeringar. Konjunkturinstitutet förväntar sig att den svenska exportmarknaden växer med i genomsnitt 3,5 procent per år 2017–2021. Det är en lägre ökningstakt än genomsnittet 1995–2015 som uppgår till 5,8 procent per år.

Diagram 2. BNP i världen och svensk exportmarknad 1990-2021 (procentuell förändring)

Källa: Konjunkturinstitutet (2017a)

Sammanfattningsvis har den internationella återhämtningen stärkts, men präglas fortsatt av både osäkerhet och lägre tillväxtpotential på lång sikt. För att stärka tillväxtutsikterna krävs att både avancerade ekonomier och tillväxtekonomier genomför strukturreformer som stärker produktiviteten och tillväxten på medellång sikt. Samtidigt är det viktigt att EU-länderna tillsammans med Storbritannien reducerar de ökande politiska och ekonomiska riskerna som följer av Storbritanniens utträde ur EU. För Sveriges del är det av största vikt att, givet en global trend mot svagare handelsutveckling, genomföra reformer med syfte att stärka svensk jobbtillväxten och öka svenska exportmarknadsandelar.

Utanförskapet biter sig fast i Sverige trots högkonjunktur

Sverige befinner sig i en ovanlig konjunkturuppgång. Efterfrågan i svensk ekonomi har stärkts och BNP-tillväxten bedöms uppgå till 3,0 procent 2017 och 2,8 procent 2018. Det som skiljer denna konjunkturåterhämtning från andra är att Sverige samtidigt präglas av strukturella obalanser på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Arbetsmarknaden präglas av en tudelning där en allt större andel arbetslösa, till övervägande del bestående av utrikes födda och personer utan gymnasieutbildning, står allt längre från arbetsmarknaden. Bostadsmarknaden präglas av bostadsbrist som skapar stora svårigheter att få en bostad där jobben finns. Obalanserna innebär att utanförskapet och arbetslösheten biter sig fast trots att Sverige befinner sig i en högkonjunktur. Dessutom ser vi att BNP-tillväxten hålls tillbaka eftersom matchningen mellan arbetslösa och arbetsgivare fungerar dåligt. Behovet av reformer är stort. Konjunkturinstitutet och Finanspolitiska rådets utvärderingar visar att regeringens politik oroväckande nog saknar eller endast har en mycket marginell effekt på problemen.

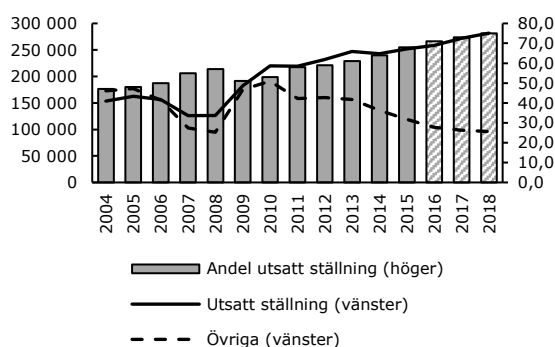
Som beskrivs i inledningen följer utvecklingen på arbetsmarknaden inte med trots goda utsikter för svensk tillväxt. Trots återhämtningen är arbetslösheten fortsatt hög i många grupper och sysselsättningsgraden förväntas som helhet vända ned redan om ett par år, enligt Konjunkturinstitutets prognos. Det är tydligt att konjunkturuppgången inte kommer alla till del. Regeringens arbetslöshetsmål uppnås inte.

Utvecklingen på arbetsmarknaden är delvis en direkt effekt av att antalet nyanlända i Sverige ökar. Mellan 2012 och 2021 förväntas 490 000 nyanlända starta sin etablering, enligt Ekonomistyrningsverkets prognos. Att en stor grupp nyanlända på kort sikt ökar antalet som står till arbetsmarknadens förfogande behöver i sig inte vara ett problem. Om dessa personer står nära arbetsmarknaden bör de på något års sikt hitta en sysselsättning.

Problemet i Sverige är dock att strukturella obalanser på både arbetsmarknaden och bostadsmarknaden håller både nyanlända och andra utsatta grupper utanför arbetsmarknaden mer permanent. En stor och ökande andel av de arbetslösa utgörs av särskilt utsatta grupper: utomeuropeiskt födda, personer med högst förgymnasial utbildning, äldre och funktionsnedsatta. Dessa grupper har svårt att

ta sig in på arbetsmarknaden på grund av höga trösklar orsakade av låg flexibilitet på arbetsmarknaden, växande kompetenskrav och få jobb med lägre kvalifikationskrav, samt dålig tillgång på bostäder. Ett tydligt tecken på de nuvarande obalanserna är att matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa försämras. Allt fler arbetslösa står allt längre från arbetsmarknaden och arbetsgivarnas behov. Nettoökningen av antalet personer i utsatta grupper inskrivna hos Arbetsförmedlingen sedan finanskrisen beror till stor del på att fler utomeuropeiskt födda tillkommit. Med ett stort antal nyanlända som behöver ta sig in på arbetsmarknaden riskerar dessa strukturella obalanser att förstärkas ytterligare. Enligt SCB har bara hälften av de nyanlända ett arbete efter nio år i Sverige. Endast 35 procent av gruppen utomeuropeiskt födda har en heltidsanställning, enligt Arbetsmarknadspolitiska rådet.

Diagram 3. Arbetslösa inskrivna hos Arbetsförmedlingen, utsatta grupper, och övriga. Antal och andel i procent.

Källa: Arbetsförmedlingen (2016a)

Oroväckande nog förväntas flera av regeringens åtgärder förstärka problemen; kombinationen av höjd skatt på arbete och ändrad inriktning på arbetsmarknadspolitiken och bidragssystemen bedöms enligt Konjunkturinstitutet försvaga återhämtningen på arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutet har bedömt att förändringar inom a-kassan, omläggningar inom arbetsmarknadspolitiken samt högre anställningskostnader för unga och äldre gör att färre står till arbetsmarknadens förfogande och minskar sysselsättningen. En utveckling i denna riktning, med försämringar av förutsättningarna för jobb och ekonomisk tillväxt, är fel väg för Sverige.

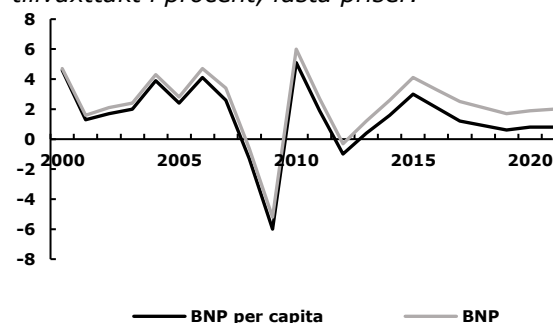
Stark konjunktur men villkoren för långsiktig tillväxt utmanas

Utsikterna för svensk ekonomi var fortsatt starka under 2016 och BNP-tillväxten i Sverige uppgick till 3 procent jämfört med föregående

år. Investeringarna har ökat i Sverige sedan 2014 och varit en viktig drivkraft för tillväxten. Bostadsinvesteringar och näringslivets övriga investeringar har ökat snabbt. Samtidigt är hushållens efterfrågan fortsatt en central del i återhämtningen. Många år av ökande disponibel inkomst, bland annat till följd av jobbskatteavdragen, samt låga räntor och en hög befolkningstillväxt leder till ökad efterfrågan hos hushållen och offentlig sektor.

Under kommande år förväntas högkonjunkturen bestå, men utvecklingen dämpas. I takt med att resursutnyttjandet stiger begränsas de lediga resurserna i ekonomin och tillväxten hålls tillbaka. Också investeringstakten mattas av då Sverige befinner sig längre fram i konjunkturcykeln. Det finns också tecken på att hushållens konsumtion kan hållas tillbaka av ett relativt lågt förtroende för läget i svensk ekonomi. Hushållens syn på den svenska ekonomin har varit pessimistisk allt sedan valet 2014, och har trots högkonjunkturen inte stigit över det historiska genomsnittet. Samtidigt har sparkvoten legat på historiskt höga nivåer trots återhämtningen. Konjunkturinstitutet bedömer att den höga tillväxten fortsättningsvis ligger runt 3 procent under 2017 men därefter parkerar sig runt 2 procent. Samtidigt faller tillväxttakten i BNP per capita kraftigt. De kommande åren väntas BNP per capita växa med under en procent per år.

Diagram 4. Historisk och prognostiserad tillväxt i BNP och BNP per capita i Sverige. Årlig tillväxttakt i procent, fasta priser.

Källa: Konjunkturinstitutet (2017b)

Tillväxten i svensk ekonomi har drivits av flera samverkande faktorer. För det första har Sverige, tack vare alliansregeringens strukturreformer och väl avvägda stabiliseringspolitik i samverkan med en i huvudsak expansiv penningpolitik, klarat den utdragna lågkonjunkturen bättre än många jämförbara länder. Arbetskraftsdeltagandet har upprätthållits och ökade jämfört med högkonjunkturåren 2001 och 2007. Hushållens disponibla inkomst har också ökat betydligt, med upprätthållen inhemsk konsumtion som

följd. Sveriges goda utgångsläge har därmed skapat förutsättningar för en stark och bred återhämtning. Konjunkturinstitutet nämner till exempel i sin prognos från december 2016 att alliansregeringens ekonomiska politik fortfarande har en dämpande effekt på jämviktsarbetslösheten. För det andra har svensk penningpolitik gradvis blivit mer expansiv under de senaste åren. Denna expansiva penningpolitik, med låga eller negativa räntenivåer, förväntas ligga fast kommande år, vilket gör att kronan förblir svag och att efterfrågan stärks. Den expansiva inriktningen ligger fast trots att Sverige går in i en högkonjunktur och den konjunktorella arbetslösheten minskar. För det tredje har regeringen förskjutit finanspolitiken i expansiv riktning med ökade och ofinansierade utgifter. Med nuvarande högkonjunktur finns inga skäl att föra finanspolitiken i expansiv riktning. Regeringens politik som i budgetpropositionen för 2017 aktivt ökade de strukturella underskotten är ur både ett stabiliseringspolitiskt och budgetpolitiskt perspektiv helt felaktig. Den är procyklisk och förstärker konjunktursvängningarna, samtidigt som avståndet till överskottsmålet riskerar att öka.

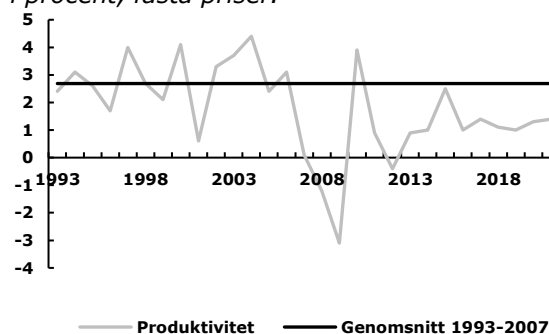
På sikt finns flera skäl till oro. I många länder bidrar en långsam ökning av den arbetsföra befolkningen och en låg tillväxt av produktivitet till att den potentiella tillväxten kommer vara låg under lång tid framöver. Också i Sverige syns tecken på denna utveckling - produktivitetstillväxten i svensk ekonomi förväntas vara fortsatt svag under kommande år, samtidigt som befolkningen åldras. Sedan 2014 ser vi hur ökningen i arbetskraftsdeltagandet planat ut och under kommande år förväntas minska. Vad som är skälen till den lägre globala produktivitetstillväxten är inte fullt utrett, och olika teorier finns. Det kan vara en kvardröjande effekt av finanskrisen, eller en konsekvens av en pågående strukturomvandling från mer kapitalintensiva branscher till mindre, eller helt enkelt att innovationstempot minskat i allt mer reglerade marknader.

Samtidigt finns betydande ekonomisk-politiska risker framför oss, som gör den svenska ekonomin sårbar. Brexitomröstningen i fjol och de kommande valen i Frankrike och Tyskland ökar den ekonomiskpolitiska osäkerheten i några av Sveriges viktigaste exportländer.

Osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i USA har också ökat markant efter presidentvalet. Om USA skulle införa protektionistiska åtgärder riskerar det leda till att andra länder gör detsamma, vilket i sin tur dämpar världshandeln och leder till lägre global BNP-tillväxt. Även avvecklingen av skulduppbyggnaden i den kinesiska ekonomin medför risker för världskonjunkturen.

Slutligen kommer styrkan i den strukturomvandling som nu sker, och Sveriges anpassningsförmåga till den, vara avgörande för utvecklingen av svensk ekonomi. Under det kommande decenniet kommer automatisering och digitalisering leda vägen för strukturomvandlingar i ekonomin. Hur väl arbetskraften och övriga resurser klarar att ställa om och anpassa sig till en sådan utveckling kommer vara avgörande, både för svenskt välstånd men också för hur vårt samhälle kan hålla ihop.

Diagram 5. Historisk och prognostiserad produktivitetstillväxt i Sverige. Årlig tillväxttakt i procent, fasta priser.

Källa: Konjunkturinstitutet (2017a)

För att understödja tillväxten framöver bör den ekonomiska politiken användas för att vidta åtgärder som frigör ytterligare produktionsresurser i ekonomin och stimulerar produktivitetstillväxten. Därmed ökar potentiell BNP och potentiell sysselsättning, och på sikt även Sveriges välstånd. Samtidigt måste omställningskapaciteten i svensk ekonomi öka ytterligare. För att värna Sveriges välståndsutveckling krävs att de strukturella reformer som genomfördes under alliansregeringen nu följs upp med nya åtgärder för att främja inträdet på arbetsmarknaden, investeringar och omställning.

3. Alliansens syn på regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken

Trots konjunkturuppgången ser vi hur antalet och andelen arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden växer. Samtidigt väljer regeringen att föra en procyklisk finanspolitik och lånar till nya utgiftsdrivande förslag i stället för att finansiera dessa krona-för-krona. Med betydande obalanser på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden i kombination med en ansvarslös ekonomisk politik är behovet av reformer påtagligt.

Det är mot denna bakgrund anmärkningsvärt att regeringen står utan en jobbpolitik och förefaller sakna ambitioner när det gäller att presentera en samlad strategi som kan leda till en varaktig höjning av sysselsättningen. Inte heller ger regeringen tydliga besked om att överskottsmålet är prioriterat framför nya utgifter. Regeringen står tomhänt och handfallen när det gäller att hantera Sveriges långsiktiga problem.

Risker för Svensk ekonomi och statsfinanser

En stark offentlig ekonomi och en stabil makroekonomisk miljö är viktiga förutsättningar för att skapa tillväxt och välbefinnande. Det gör att människor och företag vågar konsumera och investera samt att banker och andra länder vågar låna ut pengar till Sverige till goda villkor. Det skapar också utrymme för viktiga satsningar på till exempel välfärd, trygghet och integration, i stället för att offentliga medel ska gå till räntor och amorteringar.

Sverige har under många år haft en bred politisk samsyn kring de finanspolitiska spelregler som ska gälla för den ekonomiska politiken. Denna samsyn grundar sig i erfarenheterna från den finanskris som slog till på 1990-talet, då Sveriges ekonomi saknade motståndskraft. Eftersom ekonomiska säkerhetsmarginaler saknades när krisen slog till tvingades både den borgerliga och därefter den socialdemokratiska regeringen att svara med åtstramningar, krispaket och budgetsaneringar. Det finanspolitiska ramverket med överskottsmål, utgiftstak, kommunalt balanskrav och en sammanhållen budgetprocess infördes efter krisen för att säkerställa att finanspolitiken

framöver skulle vara långsiktigt hållbar. I och med 2008 års finanskris kom det finanspolitiska ramverkets effektivitet att prövas. Det visar sig ha tjänat Sverige väl. Under krisåren ökade skuldnivåerna för jämförbara EU-länder i genomsnitt med cirka 30 procent av BNP. I Sverige var skuldnivån närmast oförändrad. De höga skuldnivåerna i andra länder medför att dessa nu i det närmaste har uttömt sina möjligheter att stimulera ekonomin när nästa kris slår till, medan Sverige fortfarande står starkt.

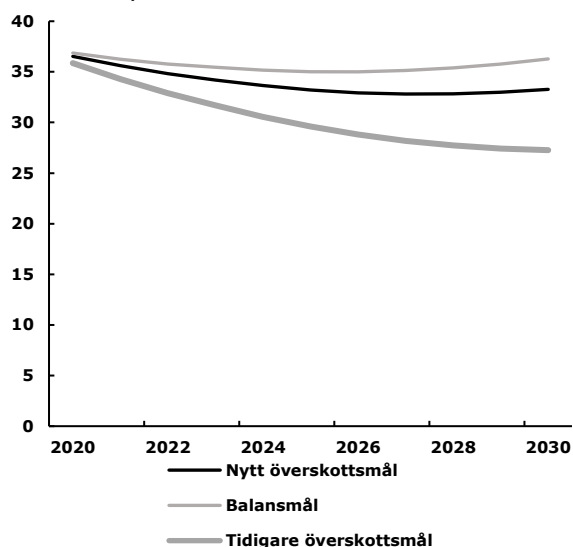
Att regeringen ensidigt försökte avskaffa överskottsmålet bara sex månader efter valet och därmed äventyrade den politiska samsynen kring det finanspolitiska ramverket var därför dåligt för Sverige. Att se över ramverket kräver både djup analys och bred enighet. För att stoppa regeringens ensidiga agerande fattade riksdagen på Alliansens initiativ beslut om att en brett parlamentariskt förankrad utredning skulle föregå ett beslut om revidering av det finanspolitiska ramverket.

Alliansen välkomnar den överenskommelse som slutits mellan sju partier i riksdagen om ett nytt finanspolitiskt ramverk. Överenskommelsen innebär att Alliansens strama linje med fortsatt fokus på ansvar för offentliga finanser och beredskap för nya kriser har fått gehör. Principen om överskott i de offentliga finanserna ligger fast, och kompletteras med ett nytt skuldankare och en tydligare, mer transparent budgetprocess.¹ Med det nya finanspolitiska ramverket säkerställs dels att sparandet över en konjunkturcykel är positivt, dels att den totala skuldnivån är så pass låg att tillräckliga marginaler finns för att understödja ekonomin när nästa kris slår till. På så sätt säkras hållbara offentliga finanser på både kort och lång sikt.

¹ Det nya överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till 1/3 procent av BNP över en konjunkturcykel. Konjunkturinstitutet bedömer att ett strukturellt sparande om 0,5 procent

av potentiell BNP indikerar att det nya överskottsmålet är uppfyllt. Dessutom införs ett skuldankare. Nivån på detta har satts till 35 procent av BNP för Maastrichtskulden.

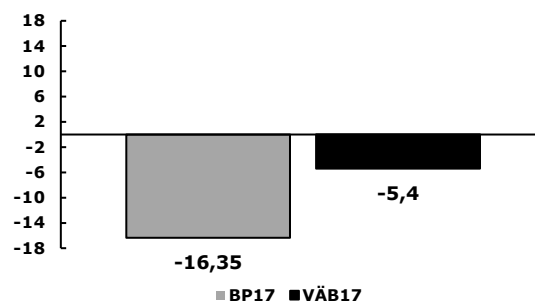
Diagram 6. Utveckling av Maastrichtskulden med det nya överskottsmålet. Procent av BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet (2016a)

Att de offentliga finanserna stärks i goda tider är den bärande principen för både det nya och det gamla överskottsmålet, för att skapa säkerhetsmarginaler inför framtida kriser. Med rådande högkonjunktur finns därför skäl att bedriva en budgetpolitik som fram tills dess att överskottsmålet nås är åtstramande, och därefter är neutral. Det är därför uppseendeväckande att regeringen i stället för att stärka sparatet i budgetpropositionen för 2017 ökade underskotten genom ofinansierade reformer. Konjunkturinstitutet skrev följande i sin prognos från augusti 2016: "Sett till konjunkturen och behovet av en successiv återgång till den nya överenskomna nivån på överskottsmålet hade det varit mer ändamålsenligt med en stramare finanspolitik 2017 och därigenom minska behovet av åtstramning 2018 och framåt då konjunkturutvecklingen av naturliga skäl är mer osäker."

Diagram 7: Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor av reformerna i budgetpropositionen för 2017 och vårandringsbudgeten 2017. Miljarder kronor.

Källa: Regeringens skattepromemorior och budgetpropositioner, egna beräkningar

I stället för att stärka det finansiella sparatet väljer regeringen att på flera sätt elda på det redan höga utgiftstrycket. För det första har regeringen i budgetpropositionen för 2017 övergett finansiering krona-för-krona och börjat låna till nya reformer. Risken är stor att regeringen gör samma bedömning i budgetpropositionen för 2018, trots att budgetpolitiken skulle behöva vara finansierad krona-för-krona för att respektera överskottsmålet. Därmed riskerar regeringen att inte klara överskottsmålet.

För det andra finns betydande frågetecken om hållbarheten i regeringens budget. De skatteförslag som regeringen gått fram med riskerar att leda till betydligt lägre eller till med obefintliga inkomstförstärkningar jämfört med vad som budgeteras. Konjunkturinstitutet skriver att Finansdepartementet "överskattar förstärkningen av de offentliga finanserna på grund av avtrappat jobbskatteavdrag och begränsad uppräknings av skiktgränsen för statlig inkomstskatt. Detta eftersom regelförändringarna kan ge upphov till lägre beskattningsbara arbetsinkomster än vid oförändrade regler". Flood (2015) skriver att en nedtrappning av jobbskatteavdraget inte ger några effekter på skatteintäkterna när hänsyn tas till förväntade beteendeeffekter i form av ett minskat arbetsutbud. ² Sammantaget är risken överhängande att effekterna av de skattehöjningar regeringen genomför överskattas och att intäkterna blir lägre än väntat. Detta medför att de utgiftsökningar som skulle finansieras via skatteförslagen underfinansieras och att statens finanser försvagas.

Sammanfattningsvis visar regeringens hantering av finans- och budgetpolitiken på

² Flood och Ericson (2014)

stora brister som riskerar att långsiktigt försvaga Sverige. Att regeringen inte är beredd att leva upp till de finanspolitiska krav som det nya överskottsmålet enligt oberoende bedömare ställer vittnar om både ansvarslöshet och principlöshet. Det försvagar också det nya ramverkets trovärdighet när ledande politiska partier väljer att bortse från dess principer. I ljuset av att Sverige i år går in i en högkonjunktur och att läget i de offentliga finanserna fortsatt är ansträngt bör regeringen snarast presentera en trovärdig väg tillbaka till balans och överskott. Det är grundläggande för att värna både jobben, konkurrenskraften och förtroendet för svensk ekonomi och finanspolitik.

Ekonomisk politik som minskar sysselsättning och arbetsutbud

Trots att Sverige befinner sig i högkonjunktur växer antalet och andelen arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden. Den bästa chansen för dessa grupper att komma in på arbetsmarknaden är just nu under högkonjunkturen, när tillväxten vänder nedåt kommer deras jobbchanser att försämrast kraftigt. Behovet av reformer är därför påtagligt. Oroväckande nog bedömer både Konjunkturinstitutet och Finanspolitiska rådet att regeringens åtgärder inte har mer än en ytterst marginell effekt på sysselsättningen.

Strukturella problem på den svenska arbetsmarknaden gör att grupper som står långt från arbetsmarknaden, bland annat äldre, utrikes födda, personer utan gymnasieutbildning och personer med en funktionsnedsättning, fortsatt har stora svårigheter att få ett jobb. Gruppen utgör en växande andel av de arbetslösa och förväntas 2017 uppgå till mer än 70 procent av de inskrivna hos Arbetsförmedlingen. När gruppen arbetslösas sammansättning skiftar ser vi samtidigt hur matchningen fungerar allt sämre och företagen får svårare att hitta rätt kompetens. Det bromsar både jobbtillväxten och BNP-tillväxten. Därtill finns ett fortsatt behov av att förlänga arbetslivet för fler genom både tidigare inträde på, och senare utträde från, arbetsmarknaden. Viktiga strukturella reformer krävs för att få till stånd en positiv utveckling.

I skenet av de utmaningar som finns på arbetsmarknaden och det behov av åtgärder som därmed föreligger är regeringens politiska prioriteringar felaktiga. Regeringens politik riskerar i flera avseenden att förstärka problemen. I ett läge då fler reformer behövs för att stärka sysselsättningen och minska

utanförskapet går regeringen åt motsatt håll och försvårar och fördyrar jobbskapande. Regeringen höjer skatter med drygt 46 miljarder kronor 2017, och på sikt mer än 60 miljarder kronor. Det gäller bland annat minskade möjligheter till RUT-avdrag, höjd skatt för småföretagare, höjda inkomstskatter för 1,4 miljoner svenskar, och höjda socialavgifter för äldre. Mellan 70 och 90 procent av dessa slår direkt mot jobb och tillväxt. De satsningar regeringen gör på näringspolitik är försumbara jämfört med de höjda skatterna. För varje krona som regeringen satsar på näringslivet höjer man skatten på jobb och tillväxt med 10 kronor.

Regeringen har inför höstens budgetproposition aviserat höjningar av inkomstskatten för 1,4 miljoner löntagare. Regeringen har höjt marginalsatserna årligen i varje budgetproposition, och Sverige har nu västvärldens högsta marginalsatser. Höjda skatter påverkar motivationen att arbeta och höjer trösklarna in på arbetsmarknaden. Detta är särskilt allvarligt då de kombineras med utbyggda transfererings- och bidragssystem som minskar incitamentet att gå från bidragsförsörjning till förvärvsarbete. Till exempel ledde regeringens sammantagna förslag i vårpropositionen 2015 till att arbetskraftsdeltagandet minskar med minst 15 000 personer, enligt Konjunkturinstitutet.

Regeringen försvårar också för företagande och jobbskapande genom att öka kostnaderna för att anställa. Under regeringens två första år har en särskild löneskatt för dem som är över 65 år och jobbar införts och arbetsgivaravgiften för unga har tredubblats. De höjda kostnaderna för att anställa försvårar både inträdet på, och tidigarelägger utträdet från, arbetsmarknaden. Det är särskilt problematiskt i ljuset av det stora samhällsekonomiska behov som finns av att förlänga yrkeslivet. Utöver att höja direkta anställningskostnader har regeringen också valt att försämra de ekonomiska förutsättningarna för ROT- och RUT-tjänster. Detta görs trots att finansministern beskriver RUT-reformen som en kostnadseffektiv åtgärd för att skapa jobb till de grupper som har en relativt svagare anknytning till arbetsmarknaden. Effekterna av detta skymms av den starka högkonjunkturen, men effekterna på några års sikt är allvarliga. Sammantaget kommer regeringens åtgärder försämra förutsättningarna för de arbetsgivare som anställer och vill anställa de grupper som har svårast att komma in på arbetsmarknaden.

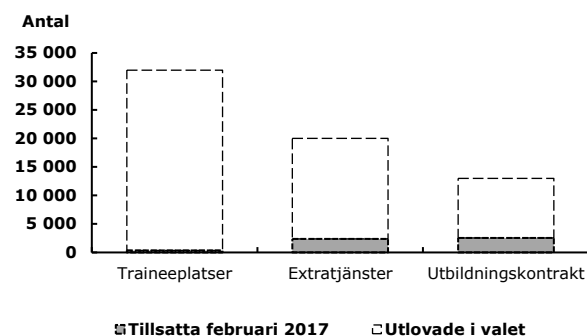
Vad gäller de förslag som utgör grunden i regeringens jobbpolitik, arbetsmarknadspolitiska åtgärder och utbildningssatsningar, finns flera invändningar.

Särskilt allvarligt är att dessa åtgärder riskerar att få en begränsad effekt på de grupper som bör prioriteras mest. Det gäller de mest utsatta grupperna som står längst ifrån arbetsmarknaden och som för närvarande ökar som andel av arbetslösheten.

Arbetslösheten i Sverige ligger på 6,9 procent. Konjunkturinstitutet bedömer att den arbetslöshet som är förenlig med prisstabilitet, jämviktsarbetslösheten, uppgår till 6,7 procent i dag och ökar till 6,8 procent under åren framöver. Det grundläggande arbetsmarknadsproblemet är alltså inte att arbetslösheten temporärt är hög på grund av en svag inhemsk efterfrågan, det som kallas konjunkturell arbetslöshet, utan att jämviktsarbetslösheten är för hög och att stora grupper har mycket svag anknytning till arbetsmarknaden.³

Att under konjunkturedgångar, när den konjunkturella arbetslösheten är hög, bygga ut arbetsmarknadspolitiska program är en rimlig åtgärd för att jämna ut effekter av konjunkturcykeln på arbetslöshet, sysselsättning och inkomster. Men regeringen använder nu samma politik under en konjunkturuppgång, med mycket osäkra resultat. Erfarenheter från både Sverige och andra länder påvisar komplikationen av att snabbt bygga ut arbetsmarknadspolitiska program när den konjunkturella arbetslösheten är liten. För det första är det tydligt att regeringen har stora problem med att bygga ut de program man sätter igång. Endast några hundra av de 30 000 utlovade traineeplatserna har tillsatts. För det andra riskerar åtgärderna att ha betydande undanträngningseffekter när de byggs ut under en högkonjunktur. En orsak är att deltagande i åtgärder ofta minskar sökbenägenheten bland de arbetslösa.

Diagram 8. Antal utlovade och utnyttjade platser i regeringens arbetsmarknadspolitik

Källa: Arbetsförmedlingen (2017a)

Extratjänsterna och en stor del av traineejobben, som är centrala delar av regeringens arbetsmarknadspolitiska program, är inriktade mot den offentliga sektorn. Erfarenheter från tidigare program visar att tillfälliga platser inom den offentliga sektorn har särskilt stora undanträngningseffekter eftersom det finns en möjlighet att temporärt ersätta vikarier med personal från dessa program. Om platserna är villkorade, och endast ska omfatta arbetsuppgifter som i dag inte utförs, minskar risken för undanträngning. Men då är risken stor att det kommer att handla om förhållandevis kvalificerade uppgifter som endast i liten utsträckning ger ökade yrkeskunskaper. Platserna kommer därmed att ha liten effekt på deltagarnas anställningsbarhet, och sannolikheten att deltagarna får ett reguljärt arbete efter att programtiden avslutats är därför låg.

De reguljära utbildningsinsatser som regeringen föreslår, och som till stor del bygger vidare på satsningar som alliansregeringen gjorde, kan förstärka matchningen på arbetsmarknaden genom att ge arbetssökande den kompetens som efterfrågas. Men även här riskerar åtgärderna att vara verkningslösa för de grupper som har den allra svagaste anknytningen till arbetsmarknaden, och som växer som andel av arbetslösheten. Åtgärder för att skapa vägar in på arbetsmarknaden för denna grupp, ofta personer utan gymnasieutbildning och utomeuropeiskt födda, är centrala för att bekämpa arbetslösheten i Sverige, och bör därför särskilt prioriteras. Exempelvis har 48 procent av de nyanlända som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag 2017 endast en grundskoleutbildning eller mindre. För äldre deltagare i denna grupp kan stora kompetenshöjningar vara svåra att uppnå,

³ Se bland annat Arbetsekonomiska rådet rapport 2017.

och andra åtgärder för att öppna vägar till arbete måste till. Utbildningssatsningar är en nödvändig del i de åtgärder som krävs för att minska arbetslösheten, men kommer inte ensamt räcka för att bryta utanförskapet i de växande grupper som står allra längst från arbetsmarknaden. För att utbildningssatsningarna ska kunna ge en signifikant och positiv påverkan på arbetsmarknadens funktionssätt krävs också reformer som gör arbetsmarknaden mer flexibel.

Regeringen har, till skillnad från Alliansen, än så länge inte redovisat några sysselsättningseffekter av sin politik. Att inte redovisa presenterade åtgärders inverkan på sysselsättning och arbetsutbud minskar transparensen, försvårar för medborgarna att granska regeringens politik och har kritiserats av Finanspolitiska rådet, den myndighet som har i uppgift att granska regeringens politik. I avsaknad av bedömningar från Finansdepartementet har regeringens egna expertmyndigheter dock granskat de förslag som lagts.

Sysselsättningseffekterna av regeringens politik är, i skenet av de utmaningar som finns på svensk arbetsmarknad, mycket nedslående. Skatte- och bidragshöjningar försämrar arbetsmarknadens funktionssätt och de utbildningssatsningar som görs har begränsad effekt. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har mycket begränsad effekt och utbyggnaden är kraftigt försenad; endast några hundratal traineetjänster har tillsatts. Konjunkturinstitutet bedömde 2015 att regeringens politik minskade den varaktiga sysselsättningen med 15 000–20 000 personer. Samtidigt ledde åtgärderna till att arbetsutbudet minskar med minst 15 000 personer.⁴ I ESV:s utvärdering av budgetpropositionen 2016 bedömdes sysselsättningseffekterna vara obefintliga, och i Konjunkturinstitutets utvärdering av budgetpropositionen 2017 bedöms de vara små.⁵ Istället konstaterar Konjunkturinstitutet att Alliansregeringens reformer fortfarande dämpar jämviktsarbetslösheten.

En lång rad remissinstanser har också pekat på negativa effekter av regeringens enskilda förslag. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, LO, TCO, Svenskt Näringsliv och Pensionsmyndigheten är exempel på myndigheter och organisationer

som är kritiska till vilka effekter regeringens skattehöjningar får för jobben. Flera instanser är också kritiska till förändringarna av skattereduktionen för RUT-tjänster. Arbetsförmedlingen anser att förändringarna i RUT-avdraget bör vägas mot att personer som står långt från arbetsmarknaden riskerar att hamna i långtidsarbetslöshet. Ekobrottsmyndigheten avstyrker förslaget då myndigheten bedömer att det finns risk för att svartarbete och ekonomisk brottslighet kommer att öka väsentligt.

Effekterna av regeringens arbetsmarknadspolitik kan kontrasteras med de utvärderingar av Alliansens jobbpolitik som gjorts. Riksbanken beräknade 2012 att alliansregeringens samlade politik ledde till att jämviktsarbetslösheten blir 2,1 - 0,6 procentenheter lägre. Konjunkturinstitutets bedömning 2013 kom fram till att jämviktsarbetslösheten sänktes med 1,2 procentenheter medan arbetskraftsutbudet och potentiell sysselsättning ökade med 2,7 respektive 3,9 procent.⁶

De jobb som riskerar att slås ut med regeringens politik kommer sannolikt i stället att ersättas av platser i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och tillfälliga utbildningsinsatser. Breddade ersättningssystem väntas samtidigt minska arbetskraftsutbudet när drivkrafterna till arbete minskar. Detta innebär en nedmontering av arbetslinjen som riskerar att låsa ute många ur arbetskraften samtidigt som trösklarna in till arbetsmarknaden höjs.

Utöver sysselsättningseffekter slår skattehöjningarna samt begränsningarna i RUT- och ROT-avdragen också direkt på hushållens ekonomi. Regeringens inkomstskattehöjningar slår mot 1,4 miljoner löntagare. Skattehöjningarna slår brett: Fyra av tio barnmorskor och poliser berörs av den minskade uppräkningsen av statlig inkomstskatt.⁷ Enligt riksdagens utredningstjänst kommer en tvåbarnsfamilj som kör bil till jobbet ha fått ökade kostnader på i genomsnitt 14 000 kronor per år till följd av regeringens politik.⁸

⁴ Konjunkturinstitutet (2015)

⁵ Ekonomistyrningsverkets (2016), Konjunkturinstitutet (2016c)

⁶ Riksbanken (2012), Konjunkturinstitutet (2013)

⁷ Fall och Ericson (2015)

⁸ RUT 2017:575, 2016:1097, 2015:591, Lagrådsremiss kemikalieskatt, SOU 2016:83, Vagabonds resebarometer

Tabell 1. Analyser av de långsiktiga effekterna av regeringens ekonomiska politik

Källa	Bedömning
Konjunkturinstitutet, kommentar till budgetpropositionen för 2017, 20 september 2016	"De nya reformer som presenteras inom arbetsmarknadsområdet bedöms sammantaget ha begränsade effekter på sysselsättning och arbetslöshet."
Ekonomistyrningsverket, prognos november 2015	"Den samlade bedömningen är att effekterna av alla reformer tar ut varandra vad gäller antalet sysselsatta under prognosperioden. Arbetskraften sänks dock med nästan 0,5 procent, motsvarande cirka 25 000 personer. Jämviktsarbetslösheten är därmed 0,5 procentenheter lägre 2019 än vad den skulle varit utan reformerna. Även medelarbetstiden och produktiviteten, och därmed BNP, blir lägre."
Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget juni 2015	"I 2015 års ekonomiska vårproposition presenterade regeringen en rad åtgärder som bedöms påverka arbetsmarknaden, och fler förslag väntas i den kommande budgetpropositionen för 2016. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att åtgärderna visserligen minskar jämviktsarbetslösheten något. Men åtgärderna minskar samtidigt arbetsutbudet. De sammantagna effekterna på sysselsättningen på längre sikt är därmed något negativa."
Finanspolitiska rådet, Svensk finanspolitik 2015, april 2015	"Sammantaget menar rådet att de åtgärder som regeringen har presenterat hittills sannolikt inte kommer att ha mer än ganska små effekter på arbetslösheten, framför allt i förhållande till vad målet för arbetslösheten kräver."

Källa: ESV, Konjunkturinstitutet, Finanspolitiska rådet

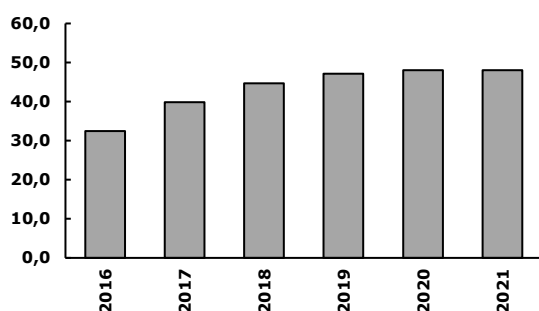
Politik som slår mot svensk tillväxt och jobb

Sveriges välstånd kan inte tas för givet. För att Sverige också fortsatt ska vara ett av världens mest framgångsrika länder krävs att de långsiktiga förutsättningarna för tillväxt och jobb i Sverige hela tiden ses över och förbättras. Fler behöver utbilda sig, anstränga sig och driva företag. Först och främst behöver kompetensförsörjningen stärkas på kort och lång sikt, bostadsmarknaden reformeras och infrastrukturen moderniseras.

Regeringens politik går i motsatt riktning. Skattehöjningarna på jobb och företagande har under de rödgröna regeringsåren varit tio gånger högre än satsningarna på näringspolitik. De totala skattehöjningarna, inklusive aviserade skattehöjningar i budgetpropositionen för 2018 och justerat för de skattesänkningar som gjorts, uppgår till cirka 50 miljarder kronor på ett par års sikt. Till hösten aviseras bland annat höjda marginalsatser, en ny flygskatt, och höjd

entreprenörsskatt i 3:12-regelverket. Dessutom planeras för ytterligare skattehöjningar. Regeringen vill införa en lastbilsskatt och en skatt på finansiella tjänster, så fort ett genomförbart förslag finns på bordet. Det finns tydliga tecken på att regeringens politik minskar drivkrafterna för entreprenörskap. Skatteverkets statistik visar till exempel att antalet RUT-företag ökade med endast 2 procent mellan 2014 och 2016, medan de ökade med 13 procent mellan 2012 och 2014.

Diagram 9. Regeringens nettoskattehöjningar. Miljarder kronor

Källa: Regeringens skattepromemorior och budgetpropositioner

Den växande arbetskraftsbristen i Sverige och företagens problem med kompetensförsörjning riskerar att få stora konsekvenser för svensk tillväxt och välbefinnande på sikt. Om utbildad arbetskraft och bostäder inte finns tillgängliga riskerar företag att förlägga sin verksamhet i andra länder. Regeringens passivitet vad gäller både arbetsutbudsfrämjande åtgärder, utbildningspolitiken och bostadspolitiken är oroande i ett läge då företagens behov av kvalificerad arbetskraft kommer fortsätta att växa på både kort och lång sikt.

Under alliansregeringen ökade arbetskraftsdeltagandet, men sedan 2014 har utvecklingen stått i princip still. Skälen till utvecklingen är flera. För det första bedöms regeringens höjning av socialavgifterna för äldre och borttagandet av borte tidsgränsen i sjukförsäkringen minska arbetskraftsdeltagandet då det blir mindre attraktivt att arbeta och anställa. För det andra förändras arbetskraftens sammansättning när fler blir äldre och arbetar mindre. Alliansens politik hade utbudsstimulerande effekter, och regeringen behöver nu komma med nya arbetskraftsfrämjande reformer. Regeringens höjda skatter och avsaknaden av nya utbudsreformer är mycket oroande i ett läge där arbetskraftsbristen ökar och tillgången på kvalificerad och erfaren personal är låg. Utöver ett högt arbetskraftsdeltagande krävs ett välfungerande utbildningssystem för att säkra kompetensförsörjningen på både kort och lång sikt. På kort sikt vill både regeringen och Alliansen göra viktiga satsningar på vuxenutbildning. Men på längre sikt är regeringens skolpolitik inte tillräckligt ambitiös. Andelen obehöriga lärare är nu högre än under alliansregeringen, andelen elever som inte erhåller gymnasiebehörighet allt större och stöket i klassrummet fortsätter. Trots det har regeringen inte presenterat några förslag för att öka studieron eller skärpa kunskapskraven.

För att förbättra möjligheterna att attrahera nyckelkompetens till mindre företag diskuterar många forskare behovet för entreprenörer att kunna erbjuda kvalificerade personaloptioner till sina anställda. Även här är regeringens politik otillräcklig. Förslaget som regeringen avser lämna kritiserar av remissinstanserna som för litet och begränsat för att få någon effekt. Allianspartierna vill gå längre och lämnar förslag som budgetmässigt uppgår till tre-fyra gånger storleken på regeringens förslag och vill se över ytterligare lättnader.

Också regeringens passivitet inom bostadspolitiken påverkar företagets kompetensförsörjning och hämmar tillväxten. Att människor kan flytta och bosätta sig där det finns jobb och utbildning ökar möjligheterna för företag att anställa den kompetens de behöver. Men med en snabb befolkningsökning har Sverige på kort tid gått från en växande bostadsbrist till bostadskris. Boverkets senaste prognos uppskattar behovet av nya bostäder till 710 000 fram till 2025, vilket är en ökning med mer än 70 procent jämfört med den bedömning som gjordes våren 2015. Samtidigt spår byggindustrierna minskad byggtakt och en dämpad investeringsvilja nästa år, bland annat till följd av arbetsmarknadsbrist och låg rörlighet på bostadsmarknaden. Fortsatta åtgärder krävs följaktligen för att förenkla byggandet och öka rörligheten i det befintliga bostadsbeståndet, som ännu präglas av hög regelbörda och låg rörlighet. Tyvärr har regeringen börjat avveckla den moderna bostadspolitik som lett till att regelbördan minskat och att vi nu bygger mer än vi gjort under de senaste 20 åren. Behovet av regelförenkling har fått stå tillbaka till förmån för en återgång till 1990-talets subventionspolitik.

Trots att Alliansen välkomnade de bostadssamtal som inleddes under våren 2016 tvingades vi tyvärr tacka nej till fortsatta diskussioner, till följd av de lösningar som fanns hos regeringen. Inom ramen för bostadssamtalen lade allianspartierna fram fler än 30 förslag för att förenkla och snabba på byggandet, öka tillgången till byggklar mark och öka rörligheten i och utnyttjandet av det befintliga bostadsbeståndet, till exempel genom förändrade flyttskatter. Tyvärr var regeringens egna förslag begränsade, oftast enbart i form av mindre kraftfulla varianter av redan kända förslag från Alliansen – i andra fall i rakt motsatt riktning. Flera kraftfulla förslag på regelförenklingsområdet som beslutats av riksdagen i form av tillkännagivanden – fem av sju – har regeringen trots samtal fortfarande valt att lämna i byrålådan. Till exempel förslag

om sanktionsavgifter och ändrade strandskyddsregler har regeringen än så länge ignorerat trots riksdagens beslut. I stället införs byggsubventioner, som enligt forskningen är ett ineffektivt och kostsamt verktyg som också riskerar att öka pristrycket i bostadssektorn. Om regeringen nu inte på egen hand agerar kraftfullt och snabbt, riskerar bostadsbristen att leda till ökande matchningssvårigheter på svensk arbetsmarknad och att svensk tillväxt hämmas. Utifrån de förslag som regeringen lämnat efter att bostadssamtalen avbröts finns tyvärr inga tecken på den reformvilja som krävs. Till exempel begränsas förslaget om slopat uppskovstak till att gälla under fyra år, trots att förslag i denna riktning är helt nödvändiga och bör införas permanent.

Inom ramen för infrastrukturpolitiken har regeringen försenat centrala infrastrukturprojekt samt öppnat upp för nedläggningar av regionala och stadsnära flygplatser, åtgärder som riskerar att få långtgående negativa konsekvenser för tillväxten i hela Sverige. Också åtgärder som det tidigare rått relativ enighet om mellan Socialdemokraterna och Alliansen, som till exempel behovet av satsningar på vägnätet för tung trafik, har skalats ned betydligt i ambitionsnivå. För att underlätta för transporter och företagsamhet, än tätare knyta samman alla delar av Sverige samt fullt ut tillvarata tillväxtpotentialen i våra storstäder behövs fortsatta infrastrukturinvesteringar och utbyggnad av kollektivtrafiken. Att skapa osäkerhet kring centrala infrastrukturens satsningar riskerar att hämma tillväxten på kort och lång sikt. Regeringens sena och otillräckliga besked om förutsättningar för miljöbilar och förnybara drivmedel kan dessutom vara en viktig orsak till att trenden med minskade klimatutsläpp från transportsektorn brutits.

4. Alliansens riktlinjer för den ekonomiska politiken

Alliansen sätter människan i centrum. Vår politik syftar till att bygga ett samhälle som tar tillvara varje människas förmåga, där alla får förutsättningar att växa och skapa, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning. Det kräver en ansvarsfull ekonomisk politik som bygger upp motståndskraft mot kriser och det kräver reformer som leder till att fler kommer i arbete. Med fler sysselsatta i näringslivet ökar produktionsförmågan. Därmed vidgas utrymmet för hushållens konsumtion och de skatteintäkter som finansierar välfärden ökar. Bara genom att fler kommer i arbete kan vi säkerställa mer kunskap i skolan, högre kvalitet i välfärden och ett starkare Sverige.

Stora reformbehov i svensk ekonomi

Sverige står inför en period med stora reformbehov. Trots den höga tillväxten präglas svensk ekonomi av flera långsiktiga problem och obalanser som måste åtgärdas. Tyvärr saknar Sveriges nuvarande regering både den klarsynthet och den handlingskraft som krävs för att ta sig an Sveriges utmaningar. Därför behöver Alliansen nytt förtroende från svenska folket. Alliansen ser i huvudsak fem områden där regeringen styr Sverige i fel riktning.

För det första måste Sveriges offentliga finanser vara tillräckligt starka för att klara nästa kris. Regeringen ser ut att med de senaste prognoserna, innan någon ny politik föreslås, närma sig det nya överskottsmålet. Överskotten i offentliga finanser är dock relativt låga – mindre än hälften av vad de var innan finanskrisen slog till 2008. Erfarenheten från budgetpropositionen 2017 var tyvärr att regeringen trots högkonjunktur valde att underfinansiera budgeten med 17 miljarder kronor. Troligtvis ser vi ett liknande scenario för 2018, där regeringen medvetet gör avsteg från överskottsmålet. Alliansen kommer inte följa denna väg. Det gör Sverige mer sårbart när nästa kris slår till.

För det andra lever närmare motsvarande en miljon människor på bidrag istället för arbete.⁹ En ökad tudelning av arbetsmarknaden stänger utsatta grupper ute. Främst utrikes födda och

personer utan gymnasieutbildning har i dag mycket svårt att få ett första jobb, och i många fall leder de höga trösklarna in på arbetsmarknaden till ett långvarigt utanförskap. Problemen riskerar att öka när stora grupper nyanlända ska etableras i Sverige och på den svenska arbetsmarknaden. Därför kan reformer inte vänta.

För det tredje har Sverige flera problem som hotar vår långsiktiga förmåga att skapa jobb och välbästand. Produktivitetens utvecklingen, som är central för vår långsiktiga tillväxt, har varit svag i Sverige under det senaste decenniet. En utbredd bostadsbrist runtom i landet försvårar för människor att flytta till jobben och företagets möjlighet att rekrytera. Skolresultaten och kunskapsnivån i den svenska skolan är otillräckliga. Miljö- och klimatutmaningarna kräver kraftfulla och effektiva svar.

För det fjärde ser vi hur en allt mer utbredd otrygghet minskar tilltron till samhället. Idag är tryggheten inte jämnt fördelad – i vissa delar av Sverige är den fortfarande hög, i andra låg och sjunkande. Sverige måste kunna garantera alla människors trygghet. Utvecklingen går snabbt åt fel håll.

För det femte måste samhället hålla ihop. Med stora grupper som står långt från arbetsmarknaden riskerar Sverige att glida isär. Alla barn och vuxna måste få samma chans att lyckas. Dels måste välfärdens kärna – skola, vård, omsorg och rättsstat – värnas och utvecklas. Dels måste flit, ambition, studier och hårt arbete alltid löna sig.

Centrala reformområden för Alliansen

Sveriges nuvarande regering saknar det politiska ledarskap som krävs för att ta sig an Sveriges utmaningar. Alliansen vill ta det ansvaret. Med utgångspunkt i de betydande reformbehov som finns ser Alliansen ett antal ekonomisk-politiska reformområden som särskilt viktiga framöver.

Det nya överskottsmålet ska respekteras och de offentliga finanserna ska tillbaka till överskott.

⁹ Helårsekvivalenter som försörjs med sjuk- och rehabiliteringspenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetslöshetsersättning, stöd inom

arbetsmarknadspolitiska program, etableringsersättning och ekonomiskt bistånd.

Det är nödvändigt för att Sverige ska ha det stabiliseringspolitiska utrymme som krävs nästa gång krisen slår till.

När en allt större andel av de arbetslösa står långt från arbetsmarknaden och ofta har svag utbildningsbakgrund och låg produktivitet krävs nya reformer. Anställningskostnaderna måste sänkas för att öka efterfrågan på arbetskraft med lägre kvalifikationer. Nya och mer ändamålsenliga anställningsformer krävs för de grupper som står allra längst från arbetsmarknaden. RUT-avdraget bör utvecklas så att efterfrågan på enklare tjänster kan öka ytterligare. Möjligheterna till vuxenutbildning bör samtidigt förbättras. Som Alliansen enats om bör Arbetsförmedlingen läggas ned i sin nuvarande form. Det är nödvändigt för att kunna fördela myndighetens resurser på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt. De som står allra längst ifrån arbetsmarknaden får idag inte det stöd de behöver. Därför måste myndighetens fokus läggas om. Samtidigt bör andra mer framgångsrika matchningsaktörer ta vid för att matchningen mellan arbetssökande och arbetsgivare ska bli mer effektiv.

Det är fortsatt viktigt att det lönar sig att arbeta vid låga inkomster i Sverige. När de samlade bidragen för en trebarnsfamilj där föräldrarna inte arbetar riskerar att minska om en förälder får ett jobb är drivkrafterna för arbete fortfarande för svaga.¹⁰ Situationen för utrikes födda kvinnor är särskilt oroande – i åldern 20 till 64 år är arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden 12 respektive hela 19 procentenheter lägre än för inrikes födda kvinnor. Alliansen vill se starka drivkrafter att arbeta med låg skatt på arbetsinkomster och strama bidragsnivåer som främjar arbetslinjen och ett mer jämställt arbetsliv.

I takt med att utanförskapet ändrat karaktär befinner sig en allt större andel av de arbetslösa i andra bidragssystem än a-kassan. Ett viktigt steg i att stärka arbetslinjen är därför att reformera systemet för ekonomiskt bistånd (socialbidrag). Det är viktigt med tydliga krav på aktivitet och motprestation för att få bidrag. Ett grundläggande krav på den som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet är att man är aktivt arbetssökande och står till arbetsmarknadens förfogande.

För att skapa långsiktiga förutsättningar för tillväxt och jobbskapande behöver drivkrafterna för utbildning och entreprenörskap hela tiden förbättras. Tyvärr går utvecklingen åt fel håll – den statliga inkomstskatten omfattar allt fler

och företagsskatterna har höjts. Den statliga inkomstskatten bör omfatta färre än idag och företagsskatterna bör värna drivkrafterna för entreprenörskap. Högre marginalsatser och högre skatter på fåmansbolag bör motverkas. Samtidigt bör kraven på aktiekapital sänkas, samtidigt som mer offentligt riskkapital riktas om mot tidiga faser, för att minska trösklarna för att starta företag.

För att företag ska kunna växa måste tillgången till kompetens vara god. Svenska företag vittnar om stora problem med rekrytering. För att förbättra tillgången på kompetens krävs en bättre fungerande bostadsmarknad. Alliansen har enats om att kraftigt reducera dagens plan- och byggregler och öka markttillgången genom att reformera reglerna för naturreservat, riksintressen, och strandskydd. Alliansen vill också att hyresmarknaden reformeras genom att hyresregleringen ses över, främst i nyproduktion, och mer flexibla regler införs för andrahandsuthyrning. För snabbväxande globala bolag krävs också bättre villkor för internationella rekryteringar. Därför vill vi se bättre regler för personaloptioner i tillväxtföretag. Alliansen har dessutom enats om att se över systemet för arbetskraftsinvandring för att förenkla och snabba på rekryteringarna av arbetskraft.

Att marknader under ordnade former och med tydliga spelregler öppnas upp för innovation och entreprenörskap främjar produktivitetens utvecklingen och tillväxten. Alliansen vill se över och förenkla regelverken för att främja delningsekonomin. Möjligheterna för framgångsrika och ansvarsfulla privata aktörer att arbeta med matchning på arbetsmarknaden bör också öka.

Sverige behöver kraftfulla och effektiva styrmedel för att minska klimathotet och kunna agera föredöme för världen, samtidigt som vi i EU och UNFCCC verkar för att effektiva insatser för klimatet också bör göras i vår omvärld. Varje satsad klimatkrona ska göra största möjliga nytta. Genom att förorenaren betalar kan skatten i gengäld sänkas på jobb och företagande.

Tryggheten är den grund som samhället vilar på. När otrygghet breder ut sig måste samhällets svar vara tydligt – det kommer inte accepteras. Alliansen har krävt en snabb ökning av antalet poliser och skärpta straff för grova brott. Samtidigt måste samhällets förebyggande insatser utvecklas. För att garantera Sveriges

¹⁰ RUT 2016:940

försvarsförmåga mot yttre hot måste försvarsmaktens resurser öka.

Alliansens mål för skolan är att Sverige inom tio år bör ligga på topp tio i PISA-mätningarna. För att nå dit har Alliansen enats om att öka antalet timmar i skolbanken, införa fler karriärlärartjänster och tillföra mer resurser till utsatta skolor och svaga elever. Dessutom har vi föreslagit reformer av lärarutbildningen med ökat fokus på kunskap och praktiska lärarfärdigheter.

En tillgänglig välfärd av bra kvalitet är en viktig grundpelare för den sammanhållning vi har i Sverige. Alliansen vill införa ett nytt ramverk för kvalitet i välfärden. All kommunal och fristående välfärdsverksamhet ska kräva tillstånd och styras med tydliga kvalitetskrav och sanktionsmöjligheter.

Alliansen vill stärka sjukvården och korta vårdköerna. Incitament för landstingen att stärka vårdgarantin måste återinföras. Det är också viktigt att mer resurser går till de verksamheter som behöver det mest, till exempel primärvården.

Alliansen vill att äldreomsorgen ska präglas av valfrihet, hög kvalitet och ett värdigt bemötande. Med tydligare kvalitetskrav och skarpare sanktioner vid misskötsel blir äldreomsorgen mer likvärdig över hela landet och kvaliteten i verksamheten säkras. Alla svenskar ska ha rätt till en värdig ålderdom med god livskvalitet.

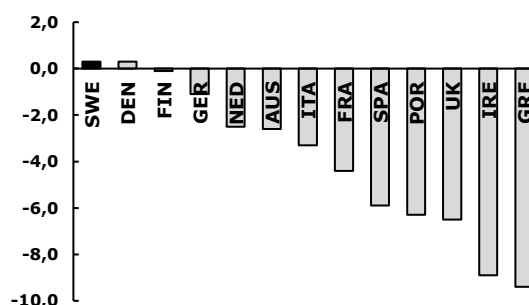
Alliansen anser att Sverige ska bedriva en långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen värnar asylrätten, underlättar rörlighet över gränser och främjar möjligheterna till arbetskraftsinvandring. För att uppfylla ett sådant åtagande krävs genomgripande reformer som skapar hållbara förutsättningar för migration och integration på både kort och lång sikt. På kort sikt måste först och främst säkerställas att mottagandet fungerar. På medellång sikt krävs genomgripande strukturella reformer av arbetsmarknaden, utbildningssystemet och bostadsmarknaden så att alla människor som ska etableras i Sverige har en möjlighet att få ett arbete, egenförsörjning och frihet över sitt eget liv.

Ansvar för svensk ekonomi och hållbara offentliga finanser

Sverige har klarat den ekonomiska nedgången bättre än de flesta andra länder. Trots en ihållande lågkonjunktur har Sverige haft en

jämförelsevis god BNP-tillväxt och sysselsättningen har fortsatt att öka. Ett avgörande skäl till att vi klarat krisen väl är att det finansiella ramverket och överskottsålet medförde att Sverige gick in i finanskrisen med tillräckliga säkerhetsmarginaler i de offentliga finanserna för att kunna stimulera ekonomin under lågkonjunkturen. I kombination med en effektiv stabiliseringspolitik innebar dessa säkerhetsmarginaler att Sverige klarade sig bättre än de flesta andra länder. När ekonomin nu befinner sig i högkonjunktur står Sverige fortfarande väl rustat, med en relativt låg statsskuld och hög sysselsättning.

Diagram 10. Genomsnittligt finansiellt sparande 2006–2014. Procent av BNP

Källa: EU-kommissionens makroekonomiska databas Ameco, vinterprognosen 2016.

Det är nu centralt att visa politiskt ledarskap och även fortsättningsvis värna svensk ekonomi. Även om den svenska statsskuden nu är låg har finanskrisen visat att skuldkvoten snabbt kan ändras om ett land inte har tillräckliga säkerhetsmarginaler. Medan Sveriges statsskuld fortsatt ligger på en låg nivå, har skuldnivåerna i eurozonen skenat och ligger nu på över 90 procent av BNP. Statsskuldräntorna riskerar då att tränga ut viktiga investeringar samtidigt som den ekonomiska nedgången fört med sig nedskärningar och åtstramningar i många länder.

Alliansen välkomnar därför den överenskommelse som slutits mellan sju partier i riksdagen om ett nytt finanspolitiskt ramverk. Överenskommelsen innebär att Alliansens strama linje med fortsatt fokus på ansvar för de offentliga finanserna och beredskap för nya kriser har fått gehör. Principen om överskott i de offentliga finanserna ligger fast, och kompletteras med ett nytt skuldankare. Överskottet i offentliga finanser ska uppgå till i genomsnitt en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel, och nivån på Maastrichtskulden ska på sikt nå 35 procent av BNP. För att nå överskottsålet bör därmed det strukturella sparandet uppgå till cirka 0,5

Tabell 2: Bana för offentliga finanser. Procent av BNP om inte annat anges.

	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	0,9	0,3	0,6	1,4	2,1
Strukturellt sparande	1,0	0,3	0,6	1,4	2,2

Källa: Prop 2016/17:100

procent av BNP.¹¹ Med det nya finanspolitiska ramverket säkerställs dels att sparandet över en konjunkturcykel ska vara positivt, dels att den totala skuldnivån ska vara så pass låg att tillräckliga marginaler finns för att understödja ekonomin när nästa kris slår till. Att överskotts målet är formulerat över en konjunkturcykel innebär att det finansiella sparandet bör ligga under en tredjedels procent av BNP när resursutnyttjandet är lågt, och över en tredjedels procent när resursutnyttjandet är högt. Därigenom är överskotts målet förenligt med en finanspolitik som motverkar konjunktursvängningar. På så sätt säkras hållbara offentliga finanser på både kort och lång sikt, samtidigt som finanspolitiken har utrymme att dämpa konjunktursvängningar i ekonomin.

Regeringen ser ut att med de senaste prognoserna, innan någon ny politik föreslås, närma sig det nya överskotts målet. Överskotten i offentliga finanser är dock relativt låga – mindre än hälften av vad de var innan finanskrisen slog till 2008. Erfarenheten från budgetpropositionen 2017 var tyvärr att regeringen trots högkonjunktur valde att

Det ska dock understrykas att de offentliga finansernas utveckling är svårbedömd. Konjunkturen har ett betydande genomslag på finanserna, men även den potentiella produktionsförmågan och efterfrågans sammansättning i jämvikt är av avgörande betydelse. En mindre justering av prognosen för exempelvis den potentiella produktivitetstillväxten kan få ett betydande genomslag på bedömningen av både det faktiska och det strukturella saldöt i de offentliga finanserna på några års sikt. Även penningpolitikens utveckling är osäker. Konsekvensen av detta är att finanspolitiken måste utformas efterhand i ljuset av ny information. Om en ny allvarlig störning drabbar svensk ekonomi och ekonomin hamnar längre från balans bör de budgetförstärkande åtgärderna skjutas längre fram i tiden. Omvänt bör budgetförstärkningarna tidigareläggas om återhämtningen sker snabbare.

underfinansiera budgeten med 16 miljarder kronor. Troligtvis ser vi ett liknande scenario för 2018, där regeringen medvetet gör avsteg från överskotts målet. Alliansen kommer inte följa denna väg. Det gör Sverige mer sårbart när nästa kris slår till.

Mot bakgrund av det starka konjunkturläge som svensk ekonomi befinner sig i finns inte några stabiliseringspolitiska skäl att som regeringen fortsätta att föra en expansiv finanspolitik. Istället bör det offentliga sparandet föras tillbaka till det nya överskotts målet. För att nå det nya överskotts målet om en tredjedels procent över en konjunkturcykel bör det strukturella sparandet uppgå till cirka 0,5 procent per år. Regeringens prognos i vårpropositionen för det strukturella sparandet 2018 ligger i linje med denna nivå. En rimlig avvägning är enligt Alliansens bedömning därför att nya reformer för budgetåret 2018 ska finansieras krona för krona. Tillsammans med de automatiska budgetförstärkningar som enligt regeringen kommer ske under prognosperioden bedömer Alliansen därmed att överskotts målet nås 2018, förutsatt att ekonomin är i balans.

Alliansen är enig om att budgetförstärkningarna bör ske genom såväl intäktsökningar som utgiftsminskningar framöver. Det är också centralt att budgetförstärkningarna samt finansieringen av reformer inte sker genom att skatten på jobb och företagande höjs. En lika viktig utgångspunkt är att budgetförstärkningarna inte ska påverka välfärdens kärnverksamheter.

Utgiftstaket utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering förbättrade möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Alliansen vänder sig emot regeringens mycket kraftiga höjning av utgiftstaken, då det är viktigt att hålla utgifterna på en ansvarsfull nivå. Regeringens agerande förutsätter ett kraftigt höjt skatteuttag för att balansera utgiftsökningarna. Skattehöjningarna riskerar att slå mot jobb och företagande, och därmed försämra Sveriges ekonomiska utsikter.

¹¹ Konjunkturinstitutet (2016a)

Tabell 3. Förslag till utgiftstak. Miljarder kronor om inte annat anges.

	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak	1 253	1 299	1 332	1 357
Takbegränsade utgifter, maximum	1 231	1 267	1 287	1 316
Budgeteringsmarginal, minimum	22	32	45	46
Budgeteringsmarginal, % av takbegränsade utgifter	1,8%	2,5%	3,5%	3,1%
Utgiftstak som andel av BNP	27,5%	27,3%	26,9%	26,3%

Källa: Prop 2016/17:100, Alliansens budgetmotioner 2017 samt egna beräkningar.

Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgeterad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymmet för reformer på utgiftssidan slutligen blir beror bland annat på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, t.ex. till följd av ökning av volymer i de rättighetsbaserade transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen. Regeringens utgiftstak har kritiserats av bland annat Finanspolitiska rådet för att vara så högt satta i slutet av prognosperioden att den styrande effekten av taken helt gått förlorad. Alliansens utgiftstak är betydligt lägre än regeringens, och minskar som andel av BNP.

Fler i arbete genom stärkta drivkrafter och sänkta trösklar in på arbetsmarknaden

Sverige byggs starkt genom fler i arbete. När många jobbar skapas mer resurser till den gemensamma välfärden. Att ha ett arbete och en inkomst ger människor makt över sina liv, liksom en känsla av gemenskap och av att vara behövd. Målsättningen kan därför inte vara annat än att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb att gå till. Vi vill skapa förutsättningar för ett mer jämlikt och jämställt samhälle och stärka sammanhållningen i vårt land. Arbetsmarknaden ska rymma även dem som i dag står långt ifrån att få ett jobb. Jobben och kampen mot utanförskapet är fortsatt grunden för Alliansens politik.

Alliansens reformer i regeringsställning bidrog till att över 300 000 fler människor kom i arbete under den största internationella krisen sedan depressionen. En betydande del av det breda utanförskapet som präglade svensk arbetsmarknad under 2000-talet kunde brytas. Under 2000-talets första år trycktes människor som varit inne på arbetsmarknaden ut ur arbetskraften bland annat på grund av att ersättnings- och bidragssystemen gjorde att arbete lönade sig för dåligt. Samtidigt ökade antalet människor med sjuk- och

aktivitetsersättning, det som tidigare kallades förtidspension, kraftigt. Sedan 2006 har en stor del av detta breda utanförskap minskat som en effekt av alliansregeringens politik. Färre människor förtidspensioneras och fler får behålla mer när de jobbar. Det har varit en framgångsrik ekonomisk politik samt välfärdspolitik och andelen som försörjs av bidrag eller ersättningar har minskat med ungefär en fjärdedel.

I takt med att utanförskapet minskat i de grupper som står relativt nära arbetsmarknaden har utmaningarna på arbetsmarknaden förändrats. Risken att grupper som står nära arbetsmarknaden återigen pressas ut i utanförskap kvarstår visserligen, och förstärks av att regeringen nu gör det mindre lönsamt att arbeta. Men den mest betydande utmaningen på svensk arbetsmarknad i dag är att bryta det utanförskap som gäller de som står längre ifrån arbetsmarknaden, och som har svårare att komma in. Särskilt utrikes födda och personer utan gymnasiekompetens drabbas av utanförskap i större utsträckning än andra grupper, delvis på grund av de trösklar som finns i form av höga skatter på arbete, men också för att många saknar de kunskaper och erfarenheter som krävs på den svenska arbetsmarknaden. Denna utmaning har förstärkts betydligt av det stora flyktingmottagande som Sverige haft under de senaste åren. Bland nyanlända personer i etableringsfasen har nästan 50 procent endast grundskoleutbildning eller mindre. För denna grupp är trösklarna in till den svenska arbetsmarknaden mycket höga.

Konsekvenserna av detta utanförskap är stora både för den enskilde och för samhället. Motsvarande var sjunde person i arbetsför ålder lever fortfarande helt på offentliga sociala ersättningar eller försäkringar. Varje människa i utanförskap nekas möjligheten att bygga en framtid utifrån sin egen vilja och förmåga. Det skapar otrygghet och ofrihet. Samtidigt är konsekvenserna för samhället också betydande. Matchningen på svensk arbetsmarknad har försämrats betydligt över tid. Företagen har svårt att hitta personal, trots att en relativt stor

grupp står till arbetsmarknadens förfogande. När gruppen arbetslösa har en allt svagare anknytning till arbetsmarknaden och mer begränsad utbildning och erfarenhet minskar möjligheten att matcha arbetsökande med de arbetsuppgifter som företagen efterfrågar.

De grupper som befinner sig i utanförskap eller riskerar att hamna där måste få ett jobb att gå till. Det kommer att kräva olika former av åtgärder. Hur hög sysselsättning vi uppnår i Sverige beror på samspelet mellan företagets efterfrågan på arbetskraft, hushållens utbud av arbetskraft och hur väl lönesättningen och andra institutioner fungerar på arbetsmarknaden. Prioriteringen bör i första hand vara att skapa jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, inte temporära platser i arbetsmarknadsåtgärder.

Trösklarna på svensk arbetsmarknad är höga, i form av låg flexibilitet på arbetsmarknaden och höga kompetenskrav. När en allt större andel av de arbetslösa står långt från arbetsmarknaden och ofta har svag utbildningsbakgrund och låg produktivitet krävs nya reformer. Trösklarna måste sänkas dels för de som klarar att ta steget till vidareutbildning, men också för de som av olika skäl inte klarar av att utbilda sig i kapp. Anställningskostnaderna måste sänkas för att öka efterfrågan på arbetskraft med lägre kvalifikationer. LAS måste ses över och nya mer ändamålsenliga anställningsformer införas för de grupper som står allra längst från arbetsmarknaden. RUT-avdraget måste utvecklas så att efterfrågan på enklare tjänster kan öka ytterligare. Möjligheterna till vuxenutbildning måste förbättras så att alla som kan också har möjlighet att vidareutbilda sig. Som Alliansen enats om bör Arbetsförmedlingen läggas ned i sin nuvarande form. Det är nödvändigt för att kunna fördela myndighetens resurser på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt. De som står allra längst ifrån arbetsmarknaden får idag inte det stöd de behöver. Därför måste myndighetens fokus läggas om. Samtidigt bör andra mer framgångsrika matchningsaktörer ta vid för att matchningen mellan arbetssökande och arbetsgivare ska bli mer effektiv.

Det är fortsatt viktigt att det lönar sig att arbeta vid låga inkomster i Sverige. När de samlade bidragen för en trebarnsfamilj där föräldrarna inte arbetar riskerar att minska om en förälder får ett jobb är drivkrafterna för arbete fortfarande för svaga.¹² Drivkrafterna för att arbeta måste vara starkare än drivkrafterna att vara frånvarande från arbetsmarknaden. Om man är sjuk eller av andra skäl inte kan arbeta

ska vi ha trygghetssystem som fungerar. Men det ska alltid vara lönsamt att ta ett jobb och bidra till det gemensamma. Alliansen vill se starka drivkrafter att arbeta med låg skatt på arbetsinkomster och strama bidragsnivåer som främjar arbetslinjen och ett mer jämställt arbetsliv.

I takt med att utanförskapet ändrat karaktär befinner sig en allt större andel av de arbetslösa i andra bidragssystem än a-kassan. Ett viktigt steg i att stärka arbetslinjen är därför att reformera systemet för ekonomiskt bistånd. Det är viktigt med tydliga krav på aktivitet och motprestation för att få bidrag.

Goda förutsättningar för fler och växande företag

Företagsamhet är grunden för Sveriges välstånd och det som driver samhällsutvecklingen framåt. För att skapa långsiktiga förutsättningar för tillväxt, jobbskapande och högre reallöner måste villkoren för att starta, driva och utveckla företag förbättras. Det är dessutom viktigt för att kunna öka antalet sysselsatta och minska utanförskapet. En stark efterfrågan på arbetskraft, från växande företag, är en förutsättning för att fler människor ska komma i arbete.

Ett gott företagsklimat i allmänhet och ett mycket gott små- och nyföretagarklimat är nödvändigt för att vi ska kunna dra nytta av de möjligheter som globaliseringen ger, och möta de utmaningar den ställer oss inför. Villkoren för företagen måste vara minst lika goda i Sverige som i andra länder.

Alliansregeringen förbättrade tillväxtförutsättningarna avsevärt. Bolagsskatten och socialavgifterna sänktes och de ekonomiska drivkrafterna för att driva företag förbättrades. Regeringens politik går däremot i motsatt riktning med höjda kostnader på arbete och ökat regelkrångel. Under kommande år förväntas arbetskraftsdeltagandet minska i Sverige. Detta sker samtidigt som arbetskraftsbristen är påtaglig. Sammantaget riskerar det svenska företagsklimatet att försämrats och därmed förutsättningarna för fler jobb och högre löner på sikt. För att stimulera tillväxten krävs att villkoren för att starta, driva och utveckla företag kontinuerligt förbättras.

Sveriges välstånd vilar ytterst på att människor anstränger sig, driver företag och tar risker. Drivkrafterna för utbildning och

¹² RUT 2016:940

entreprenörskap måste därför hela tiden värnas. Den statliga inkomstskatten bör omfatta färre än idag och företagsskatterna bör värna drivkrafterna för entreprenörskap. Högre marginalsatser och högre skatter på fåmansbolag bör motverkas.

För att företag ska kunna växa måste tillgången till kompetens och kapital vara god. Svenska företag vittnar om problem med rekrytering och tillgång till kapital i tidiga faser.

För att förbättra tillgången på kompetens krävs en bättre fungerande bostadsmarknad. Alliansen har enats om att genomföra ett genomgripande regelförenklingsarbete. Byggvänliga bullerregler bör införas och tekniska egenskapskrav och utformningskrav förändras så att trösklarna för byggande sänks. För det andra krävs skarpa reformer för att frigöra mer attraktiv mark att bygga på. Alliansen vill reformera systemen för riksintressen, naturreservat och strandskydd så att bostadsbyggande prioriteras högre. För det tredje krävs att överklagandeprocessen kortas. Till exempel bör länsstyrelsen tas bort som första instans för överklaganden, och sakägarkretsen – vilka som över huvud taget har rätt att överklaga – måste begränsas. För det fjärde måste resurserna inom bostadspolitikerna användas effektivt. Därför bör de av regeringen införda byggsubventionerna avskaffas. För det femte måste rörligheten på bostadsmarknaden tydligt öka. Alliansen har gemensamt drivit att taket för uppskov av reavinstskatten ska slopas permanent för att minska dagens inlåsnings effekter. Det måste också bli enklare att hyra ut sin bostad i andra hand och dagens hyresreglering måste ses över, framförallt i nyproduktion.

För snabbväxande globala bolag krävs också bättre villkor för internationella rekryteringar. Därför vill vi se bättre regler för personaloptioner i tillväxtföretag. Alliansen har dessutom enats om att se över systemet för arbetskraftsinvandring för att förenkla och snabba på internationella rekryteringar.

Också tillgången på kapital är en nyckelfråga för att främja entreprenörskap. För att effektivisera det offentliga riskkapitalet bör fond-i-fondlösningar användas brett, där statligt riskkapital samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag. De statliga fondernas inriktning bör också främst inriktas på tidiga utvecklingsfaser för att undvika undanträngning av privat kapital. Det är också viktigt att riskkapital finns tillgängligt i hela landet. Därtill stänger dagens regelverk för aktiebolag ute många potentiella företagare. Reglerna bör

anpassas till det behov av aktiekapital som faktiskt föreligger, och som i exempelvis många tjänsteföretag kan vara relativt begränsat. Därför bör kravet på aktiekapital sänkas från 50 000 till 25 000 kronor.

Att marknader under ordnade former och med tydliga spelregler öppnas upp för innovation och entreprenörskap främjar produktivitetens utvecklingen och tillväxten. Alliansen vill se över och förenkla regelverken för att främja delningsekonomin. Vi vill också vidareutveckla möjligheterna för dagens framgångsrika privata aktörer att arbeta med matchning på arbetsmarknaden.

En hållbar utveckling för framtiden

För Alliansen är det en självklarhet att Sverige måste vara pådrivande i omställningen till en klimatneutral ekonomi och ett giftfritt samhälle, och lika självklart att detta inte står i motsats till tillväxt och jobbskapande utan att både miljö och tillväxt kan gå hand i hand. För detta krävs väl utformade och effektiva styrmedel. Förearen ska betala för sin miljöpåverkan samtidigt som förnybar och miljövänlig teknik tillåts växa fram. På så sätt ger våra åtgärder största möjliga resultat för miljön. Inte minst krävs att den svenska fordonsflottan blir mer hållbar och att utsläppen från transportsektorn minskar. Beroendet av fossila bränslen är både en belastning på miljön och en säkerhetspolitisk risk. Nya styrmedel för att minska användningen av gifter i vår vardag krävs också. Därtill måste Sverige arbeta oförtröttligt på den internationella arenan för att bidra till att de globala utsläppsreduktioner som behövs uppnås.

Under sin tid vid makten har regeringen inte förmått ta ledningen för minskade utsläpp och en giftfri vardag. Tvärtom har många beslut om styrmedel förskjutits och i stället har nya skatter aviserats på förnybar energi. Dessutom döms politiken ut som ineffektiv av regeringens egna expertmyndigheter som Finanspolitiska rådet och Konjunkturinstitutet. Det finns tecken på att de senaste årens nedgång i klimatutsläpp nu bromsas och att andelen miljöbilar minskar. Nya initiativ krävs både i Sverige och på EU-nivå för att den ekonomiska politiken och miljöomställningen ska understödja varandra.

Just eftersom det är så akut att möta klimatförändringarna är det viktigt att våra insatser gör största möjliga skillnad. Sverige behöver kraftfulla och effektiva styrmedel för att minska klimathotet och kunna agera föredöme för världen, samtidigt som vi i EU och UNFCCC

verkar för att effektiva insatser för klimatet också bör göras i vår omvärld. Varje satsad klimatkrona ska göra största möjliga nytta. Genom att förorenaren betalar kan skatten i gengäld sänkas på jobb och företagande.

Stärk tryggheten

Tryggheten är den grund som samhället vilar på och först och främst en förutsättning för människors frihet och välmående. Men det är också grunden för vår ekonomi och vårt välstånd. Utan säkerhet och trygghet rivs förtroendet människor emellan ned. Utan tillit, en stark äganderätt och starka institutioner hotas själva fundamenten för vår välståndsutveckling.

Vi ser hur otryggheten ökar i delar av Sverige. Stenkastning mot polis och räddningspersonal, bilbränder och våldsbrott och framväxten av parallella samhällen i några av våra mest brottsutsatta förorter är exempel på att utvecklingen går åt fel håll. Världen är samtidigt mer osäker och orolig än på länge och därmed också alltmer oförutsägbart. Rysslands aggression mot Ukraina visar inga tecken på att avta och spänningen i vårt närområde är fortsatt hög med ett allt mer auktoritärt och aggressivt Ryssland. I Mellanöstern och Nordafrika ökar radikaliserings och den har kommit att följas av terror. Säkerhetsläget är idag mer problematiskt än på mycket länge.

När tryggheten utmanas både på hemmaplan och i omvärlden krävs åtgärder. Alla invånare – oavsett var man bor – ska känna trygghet att rättsväsendet och försvarsmakten står starka.

När otrygghet breder ut sig måste samhällets svar vara tydligt – det kommer inte accepteras. Alliansen har krävt en snabb ökning av antalet poliser och skärpta straff för grova brott. Samtidigt måste samhällets förebyggande insatser utvecklas. För att garantera Sveriges försvarsförmåga mot yttre hot måste försvarsmaktens resurser öka.

En trygg och tillgänglig välfärd

Alliansen står för en trygg och tillgänglig välfärd. Välfärdslandet Sverige byggdes på idén om att alla ska ha likvärdiga möjligheter till ett gott liv. En tillgänglig välfärd av bra kvalitet är en viktig grundpelare för den sammanhållning vi har i Sverige. Men den stora gruppen som står långt från arbetsmarknaden riskerar Sverige att glida isär. Alla barn och vuxna måste få samma chans att lyckas. Därför måste välfärdens kärna – skola, vård, och omsorg – värnas och utvecklas.

Alliansregeringens ekonomiska politik och välfärds politik resulterade i att resurserna till skola, sjukvård och omsorg ökade med mer än 100 miljarder i fasta priser. Resurserna ökade per invånare, per elev och per slutenvårdspatient. Också antalet läkare, barnmorskor och sjuksköterskor per invånare ökade. Men välfärden kan stärkas och utvecklas ytterligare. Välfärds politiken måste bland annat förbättra resultaten i skolan, minska ojämlikheten som fortfarande finns i vården och svara upp mot behoven hos en åldrande befolkning.

Utbildningen i Sverige ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen i samhället. Föräldrarna ska veta att barnen när de kommer hem från skolan har lärt sig något nytt i en trygg miljö. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Skolan ska också ge bildning och lära för livet – inte bara arbetslivet – oavsett bakgrund eller var du går i skolan.

Många nyanlända barn som flytt från krig och förtryck har i år haft sin allra första skoldag runtom i Sverige. Deras väg in i det svenska samhället kommer i stor utsträckning att gå genom skolan. Den svenska skolan står inför stora utmaningar när antalet nyanlända elever ökar snabbt samtidigt som skolresultaten fortsatt sjunker. Under åren framöver kommer det att krävas särskilda ansträngningar för att alla barn i Sverige, oavsett bakgrund, ska få en bra start i livet och en rivstart i vårt skolsystem.

Alliansens utgångspunkt är en sjukvård präglad av kvalitet och tillgänglighet för alla. Svensk vård och omsorg uppvisar i ett internationellt perspektiv goda resultat. Men i takt med att vi lever längre och kan behandla allt fler sjukdomar förändras kraven på hälso- och sjukvården. Alliansregeringen satsade mer resurser än vad som någonsin tidigare satsats på vården. Köerna har kortats och vi har sett en kraftig ökning av antalet vårdcentraler och generösare öppettider. Kvaliteten i sjukvården har stärkts över tid och patienterna är mer nöjda med vården. Samtidigt finns fortfarande brister. Långa väntetider och otillräcklig tillgänglighet är fortfarande ett problem i delar av vården. Fördelningen av resurser mellan de med större och mindre behov fungerar inte optimalt. Brist på kompetens i vissa vårdyrken, till exempel sjuksköterskor, är vanligt. Vården är fortfarande inte jämlik – såväl gällande kvalitet och kontinuitet som väntetider.

Alliansen kommer fortsätta att utveckla vården med patientens behov i fokus. Kvalitet, tillgänglighet och valfrihet ska prägla den svenska sjukvården och alla patienter ska känna sig väl omhändertagna på vårdcentraler och sjukhus i hela Sverige.

Att åldras innebär ofta ett ökat behov av hjälp i vardagen. Hur hjälpen utformas påverkar i hög grad livskvaliteten. Alliansens utgångspunkt är att varje människa är unik med egna önskemål och intressen. Rätten till självbestämmande är lika viktig oavsett ålder. Äldreomsorgen ska präglas av stor valfrihet, hög kvalitet och ett värdigt bemötande och finnas tillgänglig för alla som behöver den.

En mångfald av aktörer är en förutsättning för valfrihet. Alliansens välfärdspolitik sätter eleven, patienten och brukaren i centrum. Rätten att själv få välja var och hur man tar del av vård, skola och omsorg är en viktig del i att kunna utforma sitt eget liv och sin egen tillvaro. Välfärden finns till för medborgarna och medborgarna har rätt att påverka dess utformning. Därför måste möjligheten att välja, och välja bort, värnas.

Mångfalden av aktörer inom välfärden bidrar också till att utveckla nya idéer och hitta nya, smartare och effektivare arbetssätt, till gagn för alla som använder välfärden. Den svenska lösningen, med en offentligt finansierad välfärd som alla medborgare har rätt till, och där många olika typer av utförare tillåts bidra, är viktig att värna. Välfärdens verksamheter gynnas av att nya privata och ideella aktörer har möjlighet att etablera sig för att bidra till innovation och värdeskapande.

Vi har dock sett att den svenska välfärden inte alltid fördelas jämnt, och att kvaliteten i vissa fall brister hos både offentliga och fristående verksamheter. För att säkerställa en jämlik välfärd av hög kvalitet finns därför anledning att se över kraven på och regleringen av både offentlig och fristående välfärdsverksamhet. Riksdagen har därför beslutat att en utredning bör se över möjligheten att införa tillståndsplikt med ägar- och ledningsprövning, ett tydligare kravställande och bättre uppföljning avseende kvalitet, och skarpare sanktioner vid misskötsel inom välfärden. Att regeringen inte fokuserar på kvalitetsaspekterna, utan i stället låter utreda begränsningar av vinstuttag i välfärdssektorn är en mycket olycklig utveckling. Det finns inga etablerade samband mellan organisationsform eller vinstuttag och kvaliteten i verksamheten. Utgångspunkten borde i stället vara hur vi på bästa sätt kan säkerställa både kvalitet, trygghet, effektivitet, innovation, valmöjligheter

och öppenhet på ett sätt som gagnar elever, föräldrar, patienter, brukare och anhöriga i alla välfärdens verksamheter.

Alliansen vill införa ett nytt ramverk för kvalitet i välfärden. All kommunal och fristående välfärdsverksamhet ska kräva tillstånd och styras med tydliga kvalitetskrav och sanktionsmöjligheter. Verksamheter som inte klarar kvalitetskraven ska snabbt vändas eller stängas ned.

Alliansens mål för skolan är att Sverige inom tio år bör ligga på topp tio i PISA-mätningarna. För att nå dit har Alliansen enats om att öka antalet timmar i skolbänken, införa fler karriärlärartjänster och tillföra mer resurser till utsatta skolor och svaga elever. Dessutom vill vi reformera lärarutbildningen med ökat fokus på kunskap och inläring.

Alliansen vill stärka sjukvården och korta vårdköerna. Incitament för landstingen att stärka vårdgarantin måste återinföras. Det är också viktigt att mer resurser går till de verksamheter som behöver det mest, till exempel primärvården.

Alliansen vill att äldreomsorgen ska präglas av valfrihet, hög kvalitet och ett värdigt bemötande. Med tydligare kvalitetskrav och skarpare sanktioner vid misskötsel blir äldreomsorgen mer likvärdig över hela landet och kvaliteten i verksamheten säkras. Alla svenskar ska ha rätt till en värdig ålderdom med god livskvalitet.

Migrationen till Sverige kräver nya reformer

Under de senaste åren har Europas närområde präglats av flera svåra väpnade konflikter. I Syrien, Irak, Eritrea och Afghanistan har krig och förföljelse lett till att människor tvingats fly för att söka skydd inom det egna hemlandet, i närområdet eller på andra kontinenter. FN:s flyktingorgan uppskattar att uppemot 65 miljoner människor var på flykt i världen under 2015, den högsta siffran som någonsin uppmätts. Under samma år sökte 1,2 miljoner människor skydd i EU. Hela 160 000 personer sökte asyl i Sverige. Mellan 2010 och 2020 bedömer Ekonomistyrningsverket att knappt en halv miljon nyanlända kommer etableras i Sverige.

Alliansen anser att Sverige ska bedriva en långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen värnar asyrlätten, underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd

arbetskraftsinvandring. För att uppfylla ett sådant åtagande krävs genomgripande reformer som skapar hållbara förutsättningar för migration och integration på både kort och lång sikt.

På kort och medellång sikt måste regeringen först och främst säkerställa att mottagandet fungerar. Under hösten 2015 kom allianspartierna överens med regeringen om en rad åtgärder för att hantera migrationskrisen inom ramen för migrationsöverenskommelsen. Allianspartierna fick igenom avgörande förslag för att skapa ordning och reda i mottagandet, en bättre etablering och dämpa kostnadsökningarna. Bland annat innebär uppgörelsen att tillfälliga uppehållstillstånd blir huvudregel med rätt till familjeåterförening, tydligare försörjningskrav vid anhöriginvandring och ett stärkt återvändande. Vidare föreslås en stärkt kostnadskontroll i mottagandet och etableringen genom bland annat tydligare krav för att erhålla försörjningsstöd. Samtidigt beslutades om viktiga alliansförslag för att stärka integrationen, som ett breddat RUT-avdrag och lärlingsanställningar för nyanlända, samt att utreda lagliga vägar för att söka asyl i EU.

På längre sikt måste den ekonomiska politiken ha beredskap för att på bästa sätt tillvarata de möjligheter som en betydande befolkningsökning innebär, och minimera de utmaningar som det stora mottagandet under de senaste åren kan medföra. Sverige har inte i tillräckligt hög utsträckning fått in utrikes födda och nyanlända på arbetsmarknaden. Efter nio år har knappt hälften av de som kommit till Sverige som flyktingar någon form av jobb. Sysselsättningsgraden hos utrikes födda uppgick 2015 till 60,1 procent, till skillnad från 68,8 procent hos inrikes födda. Att allt för många utrikes födda saknar jobb och i stället blir beroende av bidrag är först och främst destruktivt och negativt för varje enskild människa som hamnar i långvarigt utanförskap. Men med ett växande och utbrett utanförskap riskerar också kostnaderna för samhället att öka.

Alliansens politik syftar till att bygga ett samhälle som tar tillvara varje människas förmåga, där alla får förutsättningar att växa och stå på egna ben, och där vi gemensamt skapar trygghet och sammanhållning. Att ha ett arbete och en inkomst ger människor makt över sina liv, liksom en känsla av gemenskap och av att vara behövd. Det är grunden i Alliansens politik. Därför krävs också att den ekonomiska politiken utvecklas för att på bästa sätt hjälpa de människor som flytt till Sverige att komma in

på arbetsmarknaden, få sitt första jobb och bli en del av Sverige.

Det första och främsta skälet för att se till att människor i utanförskap kommer i arbete är att ge människor frihet över sitt eget liv. Men att fler kommer i arbete är också mycket viktigt för svensk ekonomi som helhet. Den ekonomiska politiken ska genom hög sysselsättning, långsiktigt hållbara finanser och stabila makroekonomiska förhållanden skapa välstånd för alla som bor i Sverige. Huruvida invandring bidrar positivt eller negativt till dessa mål är i mycket stor grad avhängigt om de människor som kommer till Sverige kommer i arbete, precis på samma sätt som för befolkningen i övrigt. Om tillräckligt många kommer i arbete kan invandringen, som innebär en föryngring av Sveriges befolkning, vara en viktig del i att klara finansieringen och bemanningen av vård och omsorg för allt fler äldre. Dessutom kan utrikes födda bidra till att öka svensk handel. Forskningsstudier visar på positiva effekter av invandring på både export och import. Om för få tar steget in på arbetsmarknaden blir utvecklingen den motsatta – då belastas den offentliga ekonomin av ökade bidragsutbetalningar. För den enskilde blir konsekvenserna ännu större med risk för ett djupt utanförskap och grusade drömmar.

För Sverige är utmaningen betydande – historiskt har etablering och integration inte fungerat tillräckligt bra. Det har resulterat i att Sverige under en längre tid sett en utveckling mot ett nytt och djupt utanförskap hos svenskar som har låg utbildningsbakgrund eller som är utrikes födda. Inom ett par år bedöms nästan 80 procent av de inskrivna på Arbetsförmedlingen tillhöra särskilt utsatta grupper som till exempel utomeuropeiskt födda och personer utan gymnasieutbildning. Arbetslösheten är fyra gånger högre för en person född utanför Europa som för en person född i Sverige. Detta mönster måste brytas.

Alliansens främsta uppdrag under åren 2006 till 2014 var att bryta det breda utanförskap som drabbade människor som förtidspensionerades och sjukskrevs bort från arbetsmarknaden. För att bryta den negativa utvecklingen krävdes genomgripande strukturreformer som ökade arbetsutbudet och gjorde det mer lönsamt att arbeta än att gå på bidrag. Som ett resultat av Alliansens reformer minskade utanförskapet med en fjärdedel.

I dag har utmaningen delvis skiftat. Hög arbetslöshet bland utomeuropeiskt födda och stora grupper nyanlända som behöver ett första jobb kommer vara en av Sveriges största

strukturella utmaningar under åren framöver. Under de kommande åren är det därför helt avgörande att politiken tar nästa steg och genomför nödvändiga reformer för att hantera det nya läget. En bättre integration och lägre trösklar in till arbetsmarknaden för att nyanlända ska komma i arbete är nödvändigt och kan bara ske genom strukturellt riktiga reformer. De utbudsreformer som Alliansen genomförde under sin regeringstid ledde till att utrikes föddas arbetskraftsdeltagande ökade från 65 till 70 procent. Det är ett steg i rätt riktning, men mer kommer att krävas. En av Alliansens främsta uppgifter är att bryta det utanförskap som växt fram bland utrikes födda och unga som saknar gymnasieutbildning. Det kommer kräva stabila offentliga finanser och genomgripande strukturella reformer av arbetsmarknaden, utbildningssystemet och bostadsmarknaden.

Sverige ska bedriva en långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen värnar asylrätten, underlättar rörlighet över gränser och inte ställer byråkratiska hinder för arbetskraftsinvandring. För att uppfylla ett sådant åtagande krävs genomgripande reformer som skapar hållbara förutsättningar för migration och integration på både kort och lång sikt. På kort sikt måste först och främst säkerställas att mottagandet fungerar och är kostnadseffektivt. På medellång sikt krävs genomgripande strukturella reformer av arbetsmarknaden, utbildningssystemet och bostadsmarknaden så att alla människor som ska etableras i Sverige har en möjlighet att få ett arbete, egenförsörjning och frihet över sitt eget liv.

5. Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken

5.1 Låt inte Sverige klyvas

Den svenska ekonomin står inför stora strukturella utmaningar. En växande tudelning på arbetsmarknaden kombinerat med klimathot, växande vårdköer och fler allvariga brott i utsatta områden utgör tillsammans en stor utmaning. Därtill ökar behovet att skydda Sverige mot nya hot, såväl säkerhetspolitiska hot i vårt närområde som mot terrorism.

Centerpartiets mål med den ekonomiska politiken är att möta de långvariga strukturella problemen med ett ledarskap som pekar ut de nödvändiga reformer som stärker jobbtillväxten, minskar utanförskapet och ökar resurserna till välfärd och trygghetsskapande åtgärder.

Grunden för reformpolitiken är sunda statsfinanser som i högkonjunktur bygger överskott för sämre tider. Att vi når överskottsmålet är en förutsättning för att staten på sikt ska kunna utföra sitt uppdrag. Särskilt viktigt är detta då det rådande starka konjunkturläget innefattar både inhemska och internationella nedåtrisker. Centerpartiets förslag i denna vårmotion är därför fullt finansierade krona-för-krona.

Svensk arbetsmarknad står just nu inför en unik utmaning. Trots en stark återhämtning efter finanskrisen förstärks tadelningen på arbetsmarknaden och matchningen försämras. Utanförskapet ökar igen och Sverige riskerar att snart nå en miljon arbetslösa personer i utanförskap.

Det gör det särskilt viktigt att snabbt få de många nyanlända flyktingarna in i jobb. Det är en mänsklig, social och ekonomisk utmaning som vi inte har råd att misslyckas med.

Tadelningen av arbetsmarknaden är även regional. Hög sysselsättning och snabb tillväxt råder på vissa platser medan utanförskap och kris biter sig fast på andra. Denna skiljelinje skär genom Sverige, genom den svenska landsbygden och tvärs genom större städer med utsatta områden.

Alliansen lyckades 2006-2014 att stärka drivkrafterna att arbeta, vilket lett till att arbetskraftsutbudet i svensk ekonomi har ökat kraftigt sedan finanskrisen. Idag behöver särskilt efterfrågan på arbetskraft från de

utsatta grupperna, unga och nyanlända, stärkas.

Trösklarna in på arbetsmarknaden kan sänkas genom att skattekillen för att anställa minskar och genom ingångsavtal för nyanlända som gör det möjligt för dem att komma in på arbetsmarknaden med något lägre ingångslön under sina första år.

De små och växande företagens möjlighet att anställa måste också förstärkas genom sänkta skatter på att anställa och förenklad och sänkt skatt på det aktiva delägandet i företag.

Arbetsförmedlingen måste avskaffas i sin nuvarande form, och ersättas med fler aktörer som belönas efter jobbresultat. Även kvaliteten i SFI, vidareutbildning och yrkesutbildningarna måste förbättras med hjälp av fler nya aktörer.

En minskad reglering av bostadsbyggande och hyror kan samtidigt minska den bostadsbrist som förstärker tadelningen.

Samtidigt behöver infrastrukturen, både den fysiska och digitala, stärkas för att skapa förutsättningar för jobbskapande och utveckling i hela landet. Det behövs även ytterligare satsningar som möjliggör för människor att leva och arbeta i hela Sverige. Inte minst måste tillgången till kompetens säkras i alla landets kommuner.

Tillgängligheten till vård, med snabb diagnos och behandling, har återigen försämras på många platser. Därför måste köerna kortas med hjälp av en riktad satsning på tillgänglighet och vårdcentraler som kommer närmare människor. Oavsett var man bor i landet ska man få den vård man behöver, när man behöver den. Trygghet måste finnas i hela vårdkedjan från första besök, och diagnos till påbörjad eller slutförd behandling. Privata och ideella vårdgivare, som är avgörande för en god tillgänglighet, måste fredas från planerna om att införa ett vinsttak.

Det finns också en tadelning i tryggheten i Sverige, där det offentliga kärnuppdraget inte fungerar tillräckligt väl överallt.

Vardagsbrott måste klaras upp, på landsbygden såväl som i förorten och i de större städerna. Fler poliser med högre lön, fler civilanställda och en förstärkt rättskedja i

hela landet är nödvändigt för trygghet i hela landet.

Många utsatta områden i Sverige har drabbats av bristen på ingångsjobb, samtidigt som de också drabbas av kriminella handlingar. Dessa utsatta områdens utveckling måste vändas med ökad trygghet och jobbtillväxt.

På längre sikt förblir klimatkrisen det största hotet mot tillväxt och utveckling globalt. Sverige måste fortsatt vara ett föredöme som visar att det går att förena minskade utsläpp och ökad tillväxt. Det mest effektiva sättet är att med kraftfulla styrmedel låta förorenaren betala och använda intäkterna till att sänka skatten på arbete, företagande och miljövänliga alternativ. Det som kallas grön skatteväxling.

5.2 Prioriteringar i vårmotionen

Trygghet i hela landet

Alla människor i hela landet ska känna trygghet i Sverige. Tryggheten att Sverige är en fungerande rättsstat med domstolar som dömer på ett rättssäkert sätt, med fler synliga och tillgängliga poliser och med skydd från terrorism och annan grov brottslighet.

Ett fungerande rättsväsende är förutsättningen för att människor ska känna sig trygga och kunna driva företag eller bo i hela landet. Centerpartiet vil därför tillföra mer resurser till polisen och stärka hela rättskedjan. Vi föreslår en stor satsning på 2000 nya poliser, 1300 fler civilanställda och högre polislöner motsvarande 2000 kronor mer i månaden. Fler poliser kräver också satsningar på övriga rättskedjan. Vi vill därför tillföra mer pengar till vittnesskyddet, Nationellt forensiskt centrum och Åklagarmyndigheten. Satsningarna på stärkt en rättskedja innebär att fler grova brottslingar kan dömas och att fler vardagsbrott kan dömas och att fler vardagsbrott kan klaras upp. Det stärker tryggheten i landet. Ett förbättrat vittnesskydd där polisen själva har resurser att utan socialtjänstens inblandning skydda vittnen kommer öka tryggheten ytterligare och göra det lättare att få vittnen till rättegångar.

Vi vill också ta krafttag mot att bekämpa terrorismen genom en särskild satsning på 800 miljoner på fyra år. Pengarna behövs för att förbättra Polisens insats genom förstärkta resurser till det särskilda nationella insatskonceptet och den nationella insatsstyrkan.

Tillsammans innebär satsningarna ett tryggare samhälle där människor och företag kan lita på

att de rättsvårdande myndigheterna fungerar i alla lägen.

Fler i jobb genom arbetsförmedlarpeng

Arbetsförmedlingen fungerar alldeles för dåligt. Därför vill Centerpartiet tillsammans med Alliansen avveckla Arbetsförmedlingen i sin nuvarande form. Centerpartiet föreslår att alla arbetsförmedlande uppgifter ska läggas ut på ideella organisationer och privata företag med dokumenterad förmåga att kompetensutveckla och förmedla jobb. Aktörerna kommer enbart få betalt efter resultat först när den arbetslöse hamnat varaktigt i jobb. Den arbetslöse ska ha möjlighet att välja och välja bort arbetsförmedlarna. Satsningen innebär att alla arbetsmarknadspolitiska program för personer utan funktionsnedsättningar utgår och istället ersätts med en arbetsförmedlarpeng. Den som är arbetslös kommer fortfarande behöva skriva in sig på Arbetsförmedlingen för att få a-kassa, men kommer sedan få stöd av privata aktörer för hjälp med jobb. Ersättningen för att få någon i jobb kommer sträcka sig från 4 000 till 100 000 kronor baserat på den arbetslöses förutsättningar. Pengarna kommer att betalas ut över 2 år för personer som får jobb. Det uppmuntrar till långsiktighet och resultat. Internationella erfarenheter visar att ideella och privata lösningar har mycket bättre resultat och leder till fler förmedlade jobb.

En tillgänglighetsmiljard för sjukvården

För att öka tillgängligheten i vården vill Centerpartiet satsa en miljard årligen för att ge patienter rätt till snabbare behandling. Det bygger på att tillgänglighet och kontinuitet i hela vårdkedjan stärks – från första läkarbesöket och diagnos till påbörjad eller slutförd behandling.

Grundläggande för tillgänglighetsmiljarden är att kunna erbjuda en trygg vård med hög kvalitet i hela landet. Den första kontakten med primärvården är central för att patienten tidigt ska få en diagnos och slussas vidare till nästa vårdnivå. En del av tillgänglighetsmiljarden ska därför premiera tidig kontakt med primärvården.

För bättre förutsättningar att kunna erbjuda en snabb första bedömning vill Centerpartiet även skärpa Vårdgarantin. Patienten ska ha rätt till ett läkarbesök inom 3 dagar – till skillnad från 7 dagar som nu gäller.

Satsningen ska korta köerna, sätta patienten i centrum genom en tryggare och tillgängligare

vård. Ingen ska behöva falla mellan stolarna eller vänta på att få träffa läkare och få den hjälp man behöver.

Hela landet ska leva

Oavsett var man bor i landet så ska man ha goda möjligheter att leva, arbeta och driva företag. Landsbygden och städerna delar många utmaningar med varandra. I såväl bruksorter som förorter finns ett behov av fler jobb. Detsamma gäller behovet av en välfungerande och klimatsmart infrastruktur.

Samtidigt ser vi hur de regionala skillnaderna ökar och hur det blir allt svårare i mindre kommuner att tillhandahålla en bra offentlig service. Därför presenterar Centerpartiet i den här motionen tre viktiga satsningar för att hela landet ska leva: en stor satsning på regionala järnvägar, sänkt fastighetsskatt för lokaler på landsbygden samt avskrivning av studielån i landsbygdskommuner.

Centerpartiet föreslår en satsning på 500 miljoner över de kommande två åren för att rusta upp våra regionala järnvägar. Det kommer förenkla för de som bor på landsbygden att ta sig till arbetet och hjälpa till att binda ihop landet.

Vi föreslår också att fastighetsskatten för den som startar upp en verksamhet i en lokal på landsbygden som tidigare stått tom avskaffas under 10 år. Det skulle underlätta för affärsverksamhet i hela landet och bidra till ett effektiva utnyttjande av alla de lokaler som just nu gapar tomma runt om i landet.

Slutligen föreslår Centerpartiet att den som flyttar till en landsbygdskommun för att arbeta efter avslutad utbildning ska få sina studieskulder avskrivna med 10 procent årligen. Det skulle underlätta för den som vill flytta tillbaka hem efter avslutad examen, och göra det enklare att rekrytera utbildade människor till viktiga yrken i alla landets kommuner.

Grön bilbonus

Klimatförändringarna är en av vår tids ödesfrågor. Sverige ligger redan långt fram när det kommer till grön teknik, och är i många avseenden ett föregångsland. Samtidigt finns det många områden där vi kan bli ännu bättre. För att snabba på omställningen av vår fordonsflotta vill Centerpartiet införa en grön bilbonus som ger de bästa bilarna en bonus på 100 000 kronor, uppdelat dels vid inköpstillfället, dels efter fyra år. Syftet med att dela på bonusen är att även stimulera andrahandsmarknaden av bilar. Vårt förslag bygger på bilars utsläppsvärden av koldioxid och är uppdelat på fem olika CO2-

nivåer. Köparen får en bonus eller betala en extra avgift vid köp av ny personbil. Centerpartiets förslag skiljer sig från regeringens förslag, som dels har en lägre styrkraft genom lägre premier, och som även drabbar de som redan köpt en bil. Vårt förslag är istället fokuserat på de som ska köpa en ny bil.

Centerpartiets gröna bilbonus består av två bonusnivåer som finansieras av två avgiftsnivåer. Nivån däremellan är neutral. För de bästa bilarna är bonusen totalt 100 000 kronor och för de näst bästa bilarna 50 000 kronor.

Vi vill också ge företag tydligare incitament för val av förmånsbilar till de anställda. På sikt bör förmånsbilar endast utgöras av de bästa bilarna enligt de utsläppsnivåer som gäller för att kvalificeras för den gröna bilbonusen. Centerpartiet avser återkomma med ett förslag till en förändrad definition avseende förmånsbilar och beräkning för förmånsvärde. Den gröna bilbonusen kommer att bidra till en snabbare omställning av fordonsflottan och en bättre miljö, både lokalt och globalt.

5.3 Reformers och finansiering

Tabell 4. Reformers och finansiering (miljoner kronor)

Reformer	2018	2019	2020	2021
Jobb				
Inför arbetsförmedlarpeng		4 250	8 500	8 500
Landsbygd och infrastruktur				
Skriv av studielån på landsbygden	25	50	75	100
Sänkt skatt på tomma lokaler på landsbygden	100	100	100	100
Rusta upp regionala järnvägar	250	250		
Trygghet i hela landet				
2 000 fler poliser	340	600	870	1 240
1 300 fler civilanställda inom polisen	825	850	850	850
Höjda polislöner	165	330	500	700
Förstärkt arbete mot terror	200	200	200	200
Ökade resurser till Nationellt Forensiskt Centrum	50	100	150	200
Stärkt vittnesskydd	50	50	50	50
Fler åklagare	58	76	59	59
Tillgänglighet i vården				
Förbättra tillgängligheten i vården	1 000	1 000	1 000	1 000
SUMMA REFORMER				
	3 063	7 856	12 354	12 999
Finansiering				
Avskaffat undantag för flyktingar i sjukersättningen	300	300	400	400
Avskaffade arbetsmarknadsutbildningar	2 370	2 150	2 000	1 960
Avveckling av Arbetsförmedlingen		5 322	10 290	10 261
Effektivisering och omprioritering inom polismyndigheten	130	325	356	356
Höjda skatte- och tulltillägg	370	370	370	370
Grön bilbonus	4 000	2 000		
SUMMA FINANSIERING				
	7 170	10 467	13 416	13 347
Effekt på finansiellt sparande, exklusive grön bilbonus				
	107	611	1 062	348

6. Jobb och företagande

Svensk arbetsmarknad står just nu inför en unik utmaning. Trots ett mycket starkt konjunkturläge ökar utanförskapet. Tudelningen mellan dem med utbildning och arbete och dem utan förstärks på arbetsmarknaden samtidigt som matchningen försämrats. Om inget kraftfullt görs för att förbättra läget riskerar Sverige att få en miljon personer i utanförskap och bidragsberoende.

För att bryta utvecklingen krävs ansvarsfulla reformer med inriktning på jobb och företagande.

Efterfrågan på arbetskraft måste stärkas genom att fler företag startas och växer. Centerpartiet vill sänka kostnaderna för att anställa, förenkla reglerna för att starta och driva företag samt göra det billigare att investera i växande företag.

Utbudet av arbetskraft måste fortsätta att förstärkas. Det ska alltid löna sig att arbeta. Det är grundläggande att utbildningssystemet fungerar och ger människor de färdigheter de behöver för jobb och utveckling. Det gäller såväl teoretiska som praktiska utbildningar, såväl i skolan som i vidareutbildningar.

Matchningen på arbetsmarknaden måste fungera bättre. Centerpartiet anser att det är nödvändigt att kraftigt minska omfattningen av ineffektiva arbetsmarknadspolitiska program och reformera Arbetsförmedlingen i grunden genom att släppa in bättre privata och ideella arbetsförmedlare som belönas efter resultat. Det måste också bli enklare att lära på jobbet, genom att kombinera arbete med utbildning och praktik.

Dessa tre saker – efterfrågan från växande företag, utbud av arbetskraft samt en välfungerande matchning mellan jobbsökare och jobbskapare – utgör tillsammans grunden för en välfungerande arbetsmarknad.

6.1 Tudelningen av svensk arbetsmarknad

Svensk arbetsmarknad är tadelad. Särskilt nyanlända och personer med kort utbildning är arbetslösa i högre grad än inrikes födda och personer med hög utbildning. Sverige har också EU:s lägsta andel s k enkla jobb, det vill säga jobb utan utbildningskrav. Dessa två fenomen – svårigheterna för marginalgrupper att få ett arbete och bristen på enkla jobb – hänger ihop.

Den svenska arbetsmarknaden är, för vissa grupper och i vissa branscher, i grunden relativt välfungerande. Sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet är högt i en europeisk jämförelse, inte minst bland kvinnor och äldre. Men om inte tudelningen bryts riskerar arbetslösheten att permanentas på höga nivåer. Det är socialt och ekonomiskt oacceptabelt.

Andelen av de arbetslösa som tillhör så kallade utsatta grupper växer och väntas snart uppgå till 75 procent.¹³ Det tar nu över åtta år innan hälften av nyanlända flyktingar är i arbete.¹⁴ Jämviktsarbetslösheten bedöms hamna på en permanent hög nivå även efter många år av gynnsam konjunktur.¹⁵ Utbildningsresultaten har samtidigt fallit kraftigt under många år.¹⁶ Om inget görs riskerar polariseringen på svensk arbetsmarknad att öka. För att möta denna utveckling krävs en ansvarsfull och jobbvänlig reformpolitik. Sverige har inte råd att tacka nej till jobb. Alla jobb behövs.

Svensk arbetsmarknad

Sverige har en, i internationell jämförelse, hög sysselsättningsgrad. Den relativt höga svenska sysselsättningsgraden beror bland annat på den jämförelsevis höga sysselsättningen för kvinnor och äldre. Diagram 11 visar sysselsättningen fördelat på åldersintervall i Sverige och OECD.

¹³ Arbetsförmedlingen (2016a). De grupper som ryms inom begreppet är personer med enbart förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt födda, personer i åldern 55-64 år samt personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

¹⁴ RUT 2016:37. Än långsammare går det för nyanlända flyktingar att bli helårsanställda.

¹⁵ Konjunkturinstitutet (2017b)

¹⁶ OECD (2015c), Henrekson och Jävervall (2015)

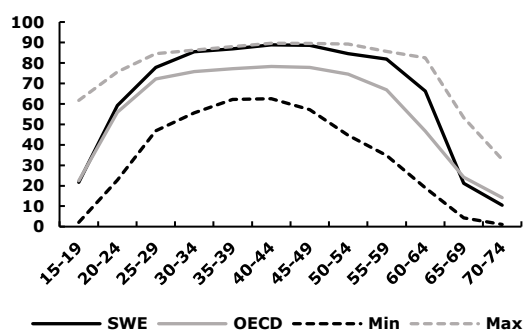
Tabell 5. Sysselsättningsgrad i Sverige och EU28 baserat på ålder, kön och inrikes/utrikes född, 2015

Födelse land	Kön	Ålder	Sysselsättningsgrad SWE	Sysselsättningsgrad EU28	Skillnad
Utrikes	Kvinnor	15-24 år	25,0%	29,6%	-4,6%
Utrikes	Kvinnor	25-54 år	68,1%	60,6%	7,5%
Utrikes	Kvinnor	55-74 år	38,9%	23,9%	15,0%
Utrikes	Män	15-24 år	33,3%	33,6%	-0,3%
Utrikes	Män	25-54 år	76,2%	79,0%	-2,8%
Utrikes	Män	55-74 år	50,0%	31,8%	18,2%
Inrikes	Kvinnor	15-24 år	49,0%	31,3%	17,7%
Inrikes	Kvinnor	25-54 år	88,7%	74,3%	14,4%
Inrikes	Kvinnor	55-74 år	42,6%	20,0%	22,6%
Inrikes	Män	15-24 år	44,2%	34,9%	9,3%
Inrikes	Män	25-54 år	91,5%	84,5%	7,0%
Inrikes	Män	55-74 år	50,5%	30,6%	20,0%
Totalt			66,9%	52,2%	14,6%

Källa: RUT 2016:794

Det segment där Sverige utmärker sig mest rör personer mellan 60 och 64 år, där Sveriges sysselsättningsgrad är 19,6 procentenheter högre än OECD-snittet.

Diagram 11. Sysselsättningsgrad, procent av befolkningen

Anm: "Min" är det minsta värde som något OECD-land uppvisar, medan "Max" är det högsta värde som något OECD-land uppvisar.
Källa: OECD (2016)

I Tabell 5 jämförs sysselsättningsgraden för människor i Sverige respektive EU baserat på kön, ålder och huruvida de är inrikes eller utrikes födda.¹⁷

Tabell 5 visar att det är framförallt bland personer över 55 år, såväl kvinnor som män samt inrikes och utrikes födda, som Sverige presterar bättre än EU-snittet. Sysselsättningsgraden för inrikes födda

kvinnor är också generellt god. För yngre presterar Sverige något sämre.

Vi vet sedan tidigare att Sverige har ett större sysselsättningsgap mellan inrikes och utrikes födda än de flesta andra länder i EU.

Tudelingen – så ser den ut

Svensk arbetsmarknad uppvisar, som beskrivs i föregående avsnitt, en relativt hög sysselsättningsgrad, vilket de senaste decenniernas stärkta incitament för att arbeta har bidragit till. Men arbetsmarknaden har också stora utmaningar. Den största av dem är den allt allvarigare tudelingen.

Andelen av de arbetslösa som tillhör vad Arbetsförmedlingen kallar "utsatta grupper" är stor och ökande. Svensk arbetsmarknad stänger helt enkelt ute vissa människor i hög grad. I takt med att antalet människor i dessa grupper ökar, ökar också risken att arbetslösheten permanentas på en hög nivå.

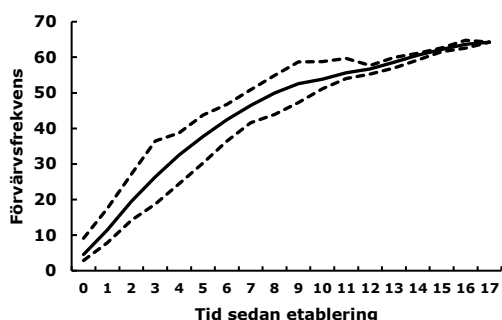
En viktig anledning till den ökande andelen med utsatt ställning är den dåligt fungerande jobbintegrationen för nyanlända. De första åren är sysselsättningsgraden extremt låg och det tar 8–9 år innan hälften av nyanlända flyktingar förvärvsarbetar. Än längre tid tar det innan de är helårs- och heltidsanställda.¹⁸

¹⁷ Siffrorna för Sverige är från SCB:s AKU-undersökning, som är en urvalsundersökning. De

är på grund av det begränsade urvalet behäftade med relativt stor osäkerhet.

¹⁸ RUT 2016:37

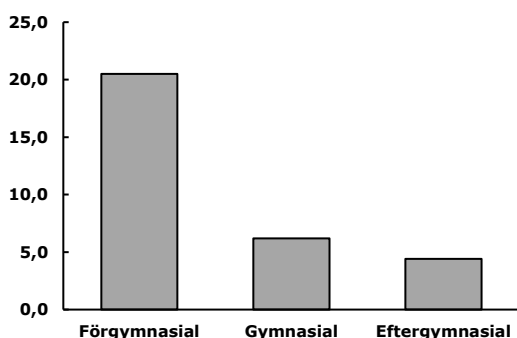
Diagram 12. Förvärvsfrekvens för flyktingar efter vistelsetid, 20-64 år

Anm. Avser personer som invandrade åren 1997-2014. Heldragen linje är medel medan de streckade linjerna utgör min och max.
Källa: SCB (2016b)

Människor med kort utbildningsbakgrund har också klart högre arbetslöshet och lägre sysselsättning än personer med längre utbildningsbakgrund.

Diagram 13. Arbetslöshet baserat på utbildningsbakgrund, procent av arbetskraften

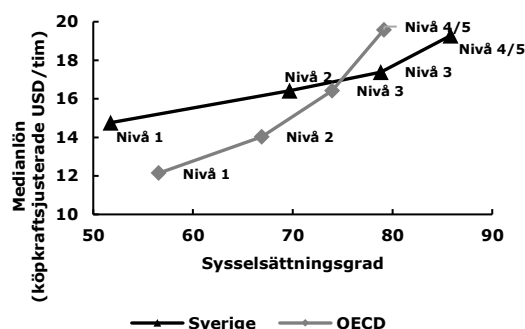

Källa: SCB (2017a)

Ett annat sätt att belysa det faktum att svensk arbetsmarknad är polariserad och inte är inkluderande är att studera sysselsättningen baserat på befolkningens färdigheter. OECD:s PIAAC-undersökning uppskattar befolkningens färdigheter i bland annat läsförståelse och matematik.

Diagram 14 visar hur sysselsättning och lön varierar med bedömda färdigheter i läsförståelse.

Diagram 14. Sysselsättningsgrad och lön efter färdighetsnivå

Källa: OECD (2013a)

Den svenska lönestrukturen är mycket sammanpressad. Människor med färre färdigheter får inte ett jobb med lite lägre lön; de får inget jobb alls.¹⁹ Samtidigt vet vi att vissa av de nyanlända har relativt färre färdigheter, de talar heller i regel inte svenska, och att detta underskattas vid en rak jämförelse av deras utbildningsnivå.²⁰

Tudelningens orsaker

Utbeds- eller efterfrågeproblem?

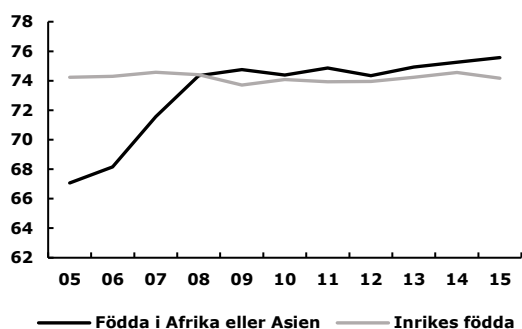
Sysselsättningsgraden avgörs i ett första steg av arbetskraftsdeltagandet. Människor måste vara villiga att jobba för att kunna komma i arbete. Sverige har också ett högt arbetskraftsdeltagande. Centerpartiet och Alliansen genomförde här viktiga reformer för att öka utbudet av arbetskraft. Exempel på sådana reformer är jobbskatteavdraget och reformerade transfereringsystem.

Det är intressant att notera att arbetskraftsutbudet är relativt högt även för personer som anses stå långt från arbetsmarknaden, i bemärkelsen att deras sysselsättningsgrad är låg och deras arbetslöshet hög. I Diagram 15 visas arbetskraftsutbudet för män födda i Asien och Afrika. Det har ökat de senaste åren och är nu relativt nära inrikes föddas arbetsutbud.

¹⁹ Se SOU 2015:104 för hur sysselsättning och lön varierar med färdigheter, i bemärkelsen resultat i läsdelen av OECD:s PIAAC-undersökning.

²⁰ SOU 2015:104 visar att högt utbildade personer från arabstaterna och Afrika söder om Sahara har lägre färdigheter i räkning än lågutbildade inrikes födda.

Diagram 15. Arbetskraftsdeltagande för män mellan 15-74 år, procent av befolkningen

Källa: Data baserat på SCB:s AKU sänt från Finanspolitiska rådets kansli 2016-05-20

För kvinnor är skillnaden i arbetskraftsdeltagandet större, men generellt framträder ett mönster där skillnaden i sysselsättning är större än skillnaden i arbetskraftsdeltagande.

Finanspolitiska rådet konstaterar följande: "En stor del av de som är födda i Afrika och Asien står till arbetsmarknadens förfogande. Den låga sysselsättningsgraden i denna grupp beror således på att dessa personer söker arbete utan att bli anställda."²¹

Höga ingångslöner

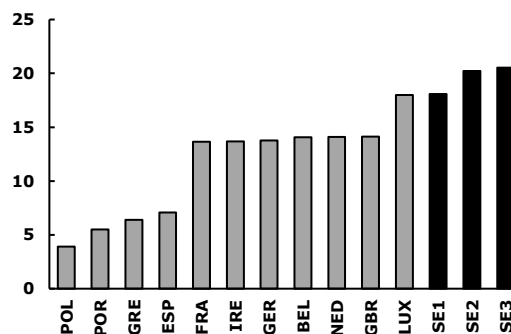
Den svenska lönestrukturen är mycket sammanpressad, även i jämförelse med likartade länder i Europa. Enligt SCB:s lönestrukturstatistik var, under år 2015, den 10:e lönepercentilen 21 600 kronor, den 50:e percentilen 28 600 kronor och den 90:e percentilen 45 100 kronor.²² Hälften av de anställda tjänar alltså mindre än 28 600 kronor i heltidsjusterade termer. Hela 80 procent av de anställda ligger mindre än ca 23 500 kronor ifrån varandra. Samtidigt står en stor grupp helt utanför arbetsmarknaden.

En stor anledning till den sammanpressade lönestrukturen är de höga svenska ingångslönerna. Det finns relativt starkt stöd inom nationalekonomisk forskning för att detta påverkar sysselsättningen hos marginalgrupper negativt.²³

²¹ Finanspolitiska rådet (2016), s. 32

²² SCB (2016c)

Diagram 16. Minimilöner

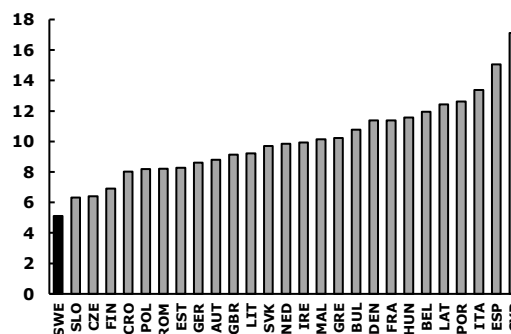
Källa: Konjunkturinstitutet (2016c)

I grunden måste en persons förväntade produktivitet stå i relation till kostnaden för att anställa personen i fråga. Är kostnaderna för höga blir anställningen olönsam. För höga ingångslöner gör att personer med låg och/eller osäker produktivitet missgynnas genom att de prisas ut ur marknaden.

Få enkla jobb

Resultatet av höga ingångslöner och höga skatter för att anställa är att enbart relativt högproduktiva arbeten klarar av att ta sig över de prisgolv som de höga lönekostnaderna medför. Resultatet är att Sverige har EU:s lägsta andel av så kallade enkla jobb, det vill säga jobb utan utbildningskrav. Skillnaden är särskilt markant jämfört med länder på liknande utbildnings- och välfärdsnivåer, som Danmark, Tyskland och Nederländerna, som har mycket högre andel enkla jobb.

Diagram 17. Andel enkla jobb, procent av det totala antalet jobb

Källa: Eurostat (2016)

Detta är ytterligare ett tecken på att det finns få vägar in till svensk arbetsmarknad för personer med lägre produktivitet.

²³ Se forskningssammanställningar i exempelvis Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016) samt Finanspolitiska rådet (2016).

Efterfrågeunderskott på arbete till följd av höga ingångslöner, få enkla jobb och låg utbildningsnivå.

Mycket har dock redan gjorts för att stärka arbetskraftsdeltagandet genom sänkta inkomstskatter för låga inkomster och ett ökat jobbfokus i de aktuella transfereringssystemen.

Då arbetskraftsdeltagandet är förhållandevis högt även bland marginalgrupper finns det skäl att tro att sysselsättningsgraden för lågproduktiv arbetskraft begränsas av låg efterfrågan, till följd av höga ingångslöner. Att Sverige har höga ingångslöner och få enkla jobb är ytterligare tecken på att arbetstillfällen och personalkategorier som hade kunnat komma människor med låg eller osäker produktivitet till del, har prisats bort.

För att minska tudelningen på arbetsmarknaden och öka marginalgruppers möjlighet att komma i arbete finns två huvudsakliga strategier. För det första kan dessa personers produktivitet ökas och osäkerheten om deras produktivitet minska, genom exempelvis utbildningsinsatser. För det andra kan kostnaden för att anställa dessa grupper sänkas, genom lägre ingångslöner eller sänkta skatter och avgifter. Dessa strategier står inte emot varandra. Tvärt om behövs en palett av åtgärder för att öka sysselsättningen i de aktuella grupperna.

Utöver lägre ingångslöner behövs därför även utbildningsinsatser. Idag är språk- och vidareutbildningar i alltför många fall av otillräcklig kvalitet, varför Centerpartiet föreslagit en resultatbaserad SFI-peng och Komvux-peng, se bland annat (se avsnitt 11).

Sådana förstärkningar är välbehövliga, men enbart utbildning är troligen otillräckligt.²⁴ Av deltagarna i etableringsuppdraget i juni 2016 hade knappt hälften högst förgymnasial utbildning. Att via utbyggda utbildningsinsatser höja alla dessa personers utbildningsnivå till motsvarande gymnasie- eller högskolekompetens är inte realistiskt. Därtill är det viktigt att ha i åtanke att produktivitet inte alltid står i proportion till formell utbildning.

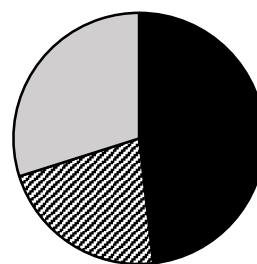
²⁴ Detta är en åsikt som såväl Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016) som Finanspolitiska rådet (2016) och Konjunkturinstitutet (2016c) delar.

²⁵ SOU 2015:104 diskuterar detta.

²⁶ Med "förklaras" avses här inte en påstående om ett orsakssamband. Formuleringen ska förstås som svaret på frågan "hur hade arbetslösheten för den förgymnasialt utbildade befolkningen förändrats

Det föreligger inte heller något stabilt och långsiktigt samband mellan utbildningsnivå, mer specifikt produktivitet, och arbetslöshet.²⁵ Arbetslöshet avgörs, förenklat, av hur löner och produktivitet står i relation till varandra, inte till produktivitetens absoluta nivå. Utbildning är i den bemärkelsen viktigt främst för att skapa möjligheter för högre produktivitet och högre inkomster, vilket kan vara en del av lösningen.

Diagram 18. Deltagare i etableringsuppdraget baserat på utbildningsnivå, februari 2017

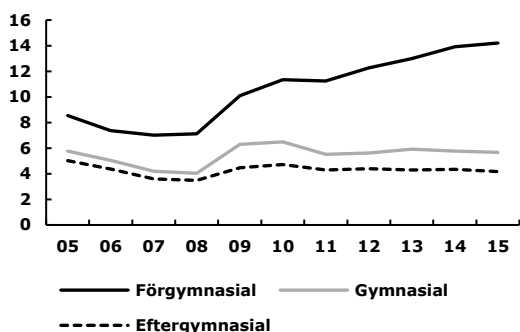
■ Förgymnasial ■ Gymnasial ■ Eftergymnasial

Källa: Arbetsförmedlingen (2017b)

Att personer med kort utbildning klarar sig allt sämre på svensk arbetsmarknad – arbetslösheten för personer mellan 25 och 64 år med högst förgymnasial utbildning har ökat från 8,5 procent år 2005 till 14,2 procent år 2015 – tas ofta till intäkt för att utbildning har blivit allt viktigare för att klara sig på arbetsmarknaden. Men man bör också ha i åtanke att gruppen med högst förgymnasial utbildning har förändrats drastiskt de senaste 10 åren. Ökningen av arbetslösheten i gruppen förgymnasialt utbildade kan i hög grad förklaras av att utrikes föddas arbetslöshet ökat samtidigt som deras andel av gruppen ökat.²⁶ Det finns alltså anledning att tro att det inte är den formella utbildningsnivån som driver siffrorna, utan att det i gruppen av lågutbildade finns många invandrare som generellt har det svårt på arbetsmarknaden.

givet att utvecklingen inom grupperna inrikes och utrikes födda förändrats i enlighet med vad vi observerat, medan gruppernas storlek och förhållande till varandra hållits konstant?". Vi hade lika gärna kunnat dela upp befolkningen i kvinnor och män och studerat hur mycket som "förklarats" av förändringar inom dessa grupper samt av fördelningen mellan dem.

Diagram 19. Arbetslöshet baserat på utbildningsbakgrund 2015, 25–64 år, andel av arbetskraften

Källa: RUT 2015:715 och 2016:919 samt egna beräkningar.

Tabell 6. Dekomponerad förändring av arbetslösheten inom gruppen med högst förgymnasial utbildning, 25-64 år

Arbetslöshet 2005	8,5
Förändring inrikes föddas nivå	-0,2
Förändring utrikes föddas nivå	1,9
Förändring sammansättning	4,0
<i>Summa förändring</i>	<i>5,6</i>
Arbetslöshet 2015	14,2

Källa: RUT 2015:715 och 2016:919 samt egna beräkningar.

Mot bakgrund av det är det rimligt att tro att utbildningssatsningar kommer att behöva kompletteras med fler vägar till jobb. Utbildning och jobb står heller inte mot varandra. Tvärt om bör möjligheten att kombinera arbete med handledning och utbildning stärkas genom välfungerande lärlingsjobb.

Anställningsstöd

En diskussion som intensifierats av debatten kring ingångslönernas effekt på marginalgruppers sysselsättning rör anställningsstödens utformning och effekt. Stöden har viss utträngningseffekt men förefaller fungera relativt bra när de väl används, men deras användning är lägre än vad man skulle kunna förvänta sig givet de stora subventioner som de erbjuder.²⁷

Fyra huvudsakliga förklaringar till stödets oförmåga att göra ett mer substantiellt avtryck på marginalgruppernas sysselsättning har förts fram. För det första upplevs stöden som krångliga. Det stora antalet stödformer

²⁷ För utvärderingar av stödets effekt, se exempelvis Forslund & Vikström (2011), Forslund m.fl. (2004) och Liljeberg m.fl. (2012).

och deras varierande krav och utformning gör det troligen svårt för arbetsgivare att få en överblick över vilka stöd som finns tillgängliga.²⁸ Av företag som anmäler lediga platser till Arbetsförmedlingen uppger nästan 60 procent att de inte känner till stöden särskilt väl eller att de inte känner till dem alls. Bara sju procent av företagen uppger att de känner till stöden mycket väl.

För det andra kan krav på godkännande av facket för att anställa med stöd skapa begränsningar, liksom att krav ställs av Arbetsförmedlingen inom flera stödformer på ingångslöner över de lägsta i branschen, mer än vad arbetsgivaren långsiktigt kan åta sig att betala.

För det tredje är stöden till sin natur kortsiktiga. När stöden upphör måste individen klara en helt ny lönenivå. Stöden blir i den bemärkelsen mer en hjälp för personer som står långt från arbetsmarknaden att konkurrera om existerande jobb, snarare än verktyg för att stimulera framväxten av nya personalkategorier och branscher som på lång sikt kan öka andelen enkla jobb på arbetsmarknaden.

Finanspolitiska rådet uttrycker det som att anställningsstöden "kan uppfattas som så temporära och specifika att de knappast kan fungera som stimulans för arbetsgivare att skapa särskilda personalkategorier för att anställa personer till låga lönekostnader."²⁹

För det fjärde finns det en risk att väldigt fokuserade anställningsstöd leder till en stigmatiseringseffekt, där personer som är berättigade till stöd signalerar till potentiella arbetsgivare att de utmärker sig negativt relativt resten av befolkningen.³⁰

Centerpartiet har därför föreslagit ett antal förändringar i syfte att förbättra stödets effektivitet (se kapitel 6.5). Bland annat föreslås att ett antal av stöden slås ihop samt att deras regler kring vilka lönenivåer som subventioneras harmoniseras. Med färre och enklare stöd kan deras effektivitet antas öka.

Anställningsstöden har dock uppenbarligen varit otillräckliga för att lösa problemet med den stora och ökande tudelningen på svensk arbetsmarknad. De bör kompletteras med åtgärder som mer långsiktigt ökar antalet enkla jobb som finns tillgängliga.

²⁸ Riksrevisionen (2013) och Statskontoret (2011).

²⁹ Finanspolitiska rådet (2016), s. 78

³⁰ Marx (2001) och Neumark (2011).

6.2 Reformen för fler enkla jobb

I föregående avsnitt förklarades varför svensk ekonomi behöver lägre trösklar till arbetsmarknaden och fler enkla jobb, det vill säga jobb utan utbildningskrav. I detta avsnitt presenteras ett antal konkreta och ansvarsfulla reformer för att åstadkomma detta.

Ingångsavdrag

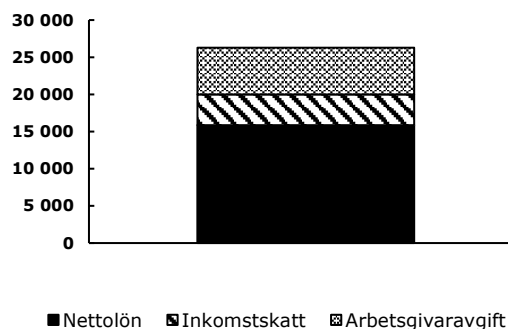
Centerpartiet föreslår att ett ingångsavdrag införs. Det innebär att under de två första år som en person gör entré på svensk arbetsmarknad skall ingen arbetsgivaravgift betalas på den del av lönen som understiger 16 000 kronor per månad. Med ingångsavdraget får såväl ungdomar som nyanlända en enklare väg in på arbetsmarknaden.

Bakgrund: Lönekostnader, skatter och nettolön

De höga lönekostnaderna för att anställa personer med kort eller obefintlig utbildning och erfarenhet är till stor del resultatet av höga ingångslöner. Även om politiken kan påverka de institutioner som styr arbetsmarknadens funktionssätt, och därmed indirekt påverka lönebildningen, är lönebildningen en process som i normalfallet ägs av arbetsmarknadens parter.

Vad politiken däremot enkelt kan göra är att påverka den del av lönekostnaden som består av skatter. Om en genomsnittlig ingångslön uppskattas till cirka 20 000 kronor uppgår lönekostnaden för arbetsgivaren till 26 300 kronor och nettolönen för den anställde till 15 900 kronor. Skillnaden mellan dessa två – vad arbetsgivaren betalar och vad den anställde får ut – består av 6 300 kronor i arbetsgivaravgifter och 4 100 kronor i inkomstskatt.

Diagram 10. Lönekostnad, arbetsgivaravgift, inkomstskatt och nettolön för en anställning med 20 000 kronor i månadslön

Källa: Egna beräkningar

Ett avskaffande av arbetsgivaravgiften motsvarar en sänkning av lönekostnaden med ca 24 procent.³¹ Givet realistiska antaganden om aktuell elasticitet, hur mycket efterfrågan på arbetskraft ökar om priset sjunker, kan detta väntas leda till stora sysselsättningseffekter.³²

I den svenska debatten är ofta utgångspunkten att förändringar av arbetsgivaravgiften har liten effekt. Anledningen är ett antagande om att sänkta (höjda) arbetsgivaravgifter övervältras på höjda (sänkta) löner, med en oförändrad lönekostnad som följd.³³ Samtidigt finns tecken på att den totala skattekillen på arbete, bestående av inkomstskatter, arbetsgivaravgifter och moms, har en påverkan på sysselsättningen.³⁴

Generellt antas breda och permanenta förändringar av arbetsgivaravgiften övervältras i högre grad. Riktade sänkningar kan däremot antas övervältras i lägre grad. Det faktum att ingångsavdraget är tidsbegränsat för de berörda individerna samt att det riktar sig mot specifika lönelägen kan antas minska risken för övervältring markant. Problemet som ingångsavdraget är tänkt att mildra är förekomsten av bindande minimilöner som stänger ute stora grupper från arbetsmarknaden. Genom en koncentrerad sänkning riktad mot de grupper som i hög grad kan antas påverkas av dessa minimilöner är det rimligt att vänta sig en förhållandevis låg grad av övervältring och därmed en relativt stor sysselsättningseffekt.

³¹ $(1/1,3142-1) \approx -0,24$.

³² Se WSP (2016b) för ett resonemang kring detta.

³³ Se Hansson (2006), Konjunkturinstitutet (2008) och Riksrevisionen (2008) för en förklaring av de teoretiska resonemangen bakom detta.

³⁴ Hansson (2006), Riksrevisionen (2008)

Ingångsavdragets utformning

Ingångsavdraget innebär att arbetsgivaravgiften tas bort de första två åren på arbetsmarknaden för de första 16 000 av månadslönen. Varje person, när hon fyller 18 år eller kommer till Sverige som nyanländ, ges en lönesumma om 384 000 kronor som hon tillåts tjäna utan att några arbetsgivaravgifter behöver betalas. Personen i fråga får dock enbart utnyttja 16 000 kronor per månad från denna pott, vilket innebär att den totala nedsättningen kan nyttjas under två år. Personen i fråga är fri att tjäna mer än 16 000 kronor per månad, men den del av lönen som överstiger denna summa berättigar inte till ytterligare nedsättning.

För personer som tjänar mindre än 16 000 kronor per månad kommer ingångsavdraget att räcka längre än två år. Med denna utformning blir det inte olönsamt, i bemärkelsen att man förlorar en stor del av sitt ingångsavdrag, att ta ett arbete, exempelvis på deltid, med lägre lön än 16 000 kronor.

Centerpartiet föreslår också att arbetsgivaravgiften för alla under 18 år slopas. Det innebär att ingångsavdraget inte påverkas av om ungdomar feriejobbar före det första inträdet på arbetsmarknaden i myndig ålder.

Ingångsjobb

Den enskilt viktigaste faktorn för att göra invandringen till en samhällsekonomisk framgång är svensk arbetsmarknads förmåga att få nyanlända i jobb.³⁵

Nyanländas problem på arbetsmarknaden förklaras enligt den senaste långtidsutredningen i hög grad av den höga andelen med färre färdigheter. Det positiva är att nyanlända, generellt, inte verkar vara utsatta för diskriminering i en omfattning som signifikant påverkar deras chanser att komma i arbete, även om diskriminering finns och måste bekämpas.³⁶ Forskningen visar tydligt att lägre ingångslöner, i kombination med andra reformer, kan öka sysselsättningen hos marginalgrupper.³⁷

Centerpartiet uppmanar därför arbetsmarknadens parter att ta sitt ansvar och sänka trösklarna för nyanlända genom att skapa ingångsjobb, med lägre ingångslöner under en period för de nyanlända som inte får

arbete, som efter en tid övergår i vanliga lönenivåer. På så vis får nyanlända med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden en möjlighet att göra det, och kan därmed undvika bidragsberoende.

Givet att parterna tar sitt ansvar är Centerpartiet villigt att sänka såväl inkomstskatterna som arbetsgivaravgifterna för samma personer. Ingångsjobben består således av tre delar: lägre ingångslön, lägre inkomstskatter och lägre arbetsgivaravgifter. Centerpartiets förslag om ingångsavdrag, där arbetsgivaravgiften slopas de två första åren på arbetsmarknaden, riktar sig bland annat till samma grupper som berörs av ingångsjobben och utgör därför en tredjedel av ingångsjobben. Med sänkta inkomstskatter innebär en lägre bruttolön inte nödvändigtvis lägre disponibel inkomst än med vanliga ingångslöner.

Värt att ha i åtanke är att flyktingar idag väntas kunna leva på en etableringsersättning på knappt 6 800 kronor i månaden, att studenter får låna till ett totalt studiemedel på 10 750 kronor per månad och att garantipensionen uppgår till 7 800 kronor exklusive bostadstillägg. Ett ingångsjobb, med lägre lön men också lägre skatt, innebär sannolikt en bättre ekonomisk situation för den enskilde än de bidrags- och försäkringssystem som många idag förpassas till.

För att vända utvecklingen och klara utmaningen krävs att såväl politiken som arbetsmarknadens parter vågar pröva nya lösningar. Mer av det som redan testats hittills räcker inte. Det är också viktigt att ingångsjobben finns tillgängliga för alla de nyanlända flyktingar som kommer in på svenska arbetsmarknaden, likvärdigt och på så bred front som möjlig. Risken finns annars att stora grupper inte ges möjligheten att komma in på den svenska arbetsmarknaden.

Förhoppningen är att arbetsmarknadens parter kan enas om en sådan ny anställningsform. Skulle så inte vara fallet är dock Centerpartiet berett att medverka till lagstiftning som fastställer en sådan anställningsform för ingångsjobb.

³⁵ I bemärkelsen offentligfinansierat neutral. Ekberg (2009), OECD (2013b), Ruist (2015) och SOU 2015:95.

³⁶ SOU 2015:104. Att det förekommer diskriminering är troligt, men det är sannolikt inte den främsta förklaringen till varför många

nyanlända har svårt att få jobb, särskilt inte i förhållande till situationen i andra länder (Bergh 2014).

³⁷ Se till exempel Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016) för en sammanfattning av aktuell forskning.

Sommarjobsavdrag

Sommarjobb är för många ungdomar ett sätt att få arbetslivserfarenhet, referenser och en förbättrad privatekonomi.³⁸

Att göra det lättare för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden är viktigt. Inte minst gäller det för de knappt 16 000 ungdomar mellan 15 och 19 år som varken arbetar eller studerar.³⁹

För att underlätta för ungdomar att göra entré på arbetsmarknaden föreslår Centerpartiet ett sommarjobsavdrag. Avdraget innebär att arbetsgivaravgiften slopas helt för personer under 18 år.

Utbyggt RUT-avdrag

RUT-avdraget har tre huvudsakliga fördelar.⁴⁰ För det första skapar det arbetstillfällen för människor som har svårt att få in en fot på arbetsmarknaden. För det andra frigör det tid för köparen som hen kan använda för att öka sitt arbetsutbud.⁴¹ För det tredje minskar det svartarbetet, vilket bidrar till en högre skattemoral och ökar tryggheten för de som istället kan jobba vitt.⁴²

Hälften av alla RUT-företag är enmansföretag och 82 procent av företagen är startade efter att RUT-avdraget infördes.⁴³ Det sistnämnda indikerar att reformen var en förutsättning för den kraftiga ökningen av företagande inom hushållsnära tjänster.

52 procent av RUT-företagarna är kvinnor och hälften av dessa företagare är utrikes födda.⁴⁴ Därtill är var tredje anställd i RUT-företag utrikes född och var fjärde har som mest förgymnasial utbildning. RUT-avdraget är således viktigt för såväl kvinnors som utrikesföddas företagande. Det är dessutom viktigt för personer med kort utbildningsbakgrund.

Centerpartiet har varit drivande i införandet av RUT. Under 2015 lyckades Centerpartiet också säkerställa att RUT-avdraget utvidgades, inom ramen för migrationsöverenskommelsen. Men mer kan och måste göras. Det är anmärkningsvärt att regeringen, i såväl 2015 års ekonomiska vårproposition som

budgetpropositionen för 2016, lade förslag som begränsade RUT. Taket halverades, från 50 000 till 25 000 kronor, och tjänster plockades bort. Att regeringen nu har genomfört partiella återställningar av RUT är glädjande, men vittnar också om en bristande förståelse för RUT-avdragets funktion och behovet av att stimulera framväxten av fler jobb i arbetsintensiva branscher. RUT-avdragets förtjänster består inte enbart i en skattelättnad för köparen. Framförallt är en förutsättning för ökat företagande, fler jobb och mindre svartarbete. Regeringens sänkning av taket var tänkt att vara en fördelningspolitisk förbättring, men drabbade i stället främst företagare och anställda i branschen: människor som tidigare ofta stått långt från arbetsmarknaden.

Centerpartiet föreslår därför att taket för RUT-avdraget höjs till 75 000 kronor. Bland annat tvättertjänster och läxhjälp bör inkluderas i avdraget. Därtill bör RUT-avdraget stärkas ytterligare för de äldre. Centerpartiet kommer i framtida budgetmotioner presentera nya förslag för möjliga breddningar av RUT-avdraget.

Ingångsföretag

För många människor, såväl inrikes födda som nyanlända, skulle småskaligt företagande kunna vara en sprängbräda till den svenska arbetsmarknaden och det svenska samhället. Att starta företag är dock ofta både dyrt och krångligt. Det gäller särskilt för personer med liten erfarenhet av svenska lagar, regler, myndigheter och ett ofta komplicerat myndighetsspråk. Utomeuropeiskt födda företagare anser i högre grad att lagar och regleringar utgör ett problem än vad inrikes födda företagare gör.⁴⁵ I länder med högre administrativa hinder för företagande är också en lägre andel av de utrikes födda egenföretagare.⁴⁶ Att minska den lagstadgade administrativa bördan för småskaligt företagande har därför potential att bidra till integrationen.

I flera andra länder finns system som ger möjlighet till omfattande regelförenklingar för

³⁸ Se Alam m.fl. (2013) för en beskrivning av forskningen kring effekten av sommarjobb. Deras slutsats kan förenklat sammanfattas som att kommunala sommarjobb gynnar kvinnor med låga inkomster och personer som arbetar med något som är relevant för deras utbildning.

³⁹ SCB, AKU, Unga som varken arbetar eller studerar (NEET)

⁴⁰ För såväl en teoretisk beskrivning som en empirisk uppskattning av effekten av RUT-

avdraget, se exempelvis Konjunkturinstitutet (2011).

⁴¹ Se exempelvis Haldén & Stenberg (2015).

⁴² Skatteverket (2011). Flood m.fl. (2013) refererar en undersökning som visar att andelen som anser att det är omoraliskt att köpa tjänster svart ökat efter RUT-avdragets införande.

⁴³ SCB (2016a)

⁴⁴ SCB (2016a)

⁴⁵ Aldén & Hammarstedt (2014)

⁴⁶ Aiyar m.fl. (2016)

de absolut minsta företagen.⁴⁷ I Frankrike kan små enmansföretagare till exempel bli så kallade auto-entrepreneurs och behöver då varken betala inkomstskatt eller sociala avgifter. Istället betalar de en fast andel av sin omsättning i skatt. På liknande sätt har små enmansföretagare i Tjeckien möjlighet att få sina utgifter schablonmässigt bestämda, och skatten betalas då i huvudsak baserat på försäljningen. System med liknande inriktningar finns i Polen, Sydafrika, Österrike och Mexiko.

Centerpartiet föreslår att en ny företagsform införs för riktigt små företag, med högst 250 000 kronor i omsättning: ingångsföretag. Ingångsföretag ska fungera som enskild firma gör idag, men med ordentliga regelförenklningar. Ingångsföretagen ska inte betala vare sig inkomstskatt, egenavgifter eller moms. Istället för vanliga skatter och avgifter betalas en schablonmässigt beräknad skatt, baserad på omsättningen, med en skattesats på 25 procent. Genom att ingångsföretag endast betalar en sådan omsättningsskatt krävs det inte att de upprätthåller samma omfattande bokföring som vanliga företag åläggs att göra. För att möjliggöra denna nya företagsform i praktiken bör Skatteverket ges i uppdrag att ta fram en plattform som tillåter att skatt dras direkt, via en app, vid elektroniska köp.

Lära på jobbet

Kombinationen av arbete och utbildning har visat sig vara ett effektivt sätt att minska ungdomsarbetslösheten. Centerpartiet och Alliansregeringen införde mot bakgrund av detta YA-jobb (Yrkesintroduktionsanställningar), som låter ungdomar arbeta samtidigt som de utbildas och handleds på arbetsplatsen.

YA-jobben sjösattes dock med omfattande brister. För det första ställdes krav på kollektivavtal, trots att 60 procent av landets småföretag saknar kollektivavtal.⁴⁸ För det andra exkluderades nyanlända, långtidsarbetslösa och andra som har behov av att lära på jobbet. För det tredje blev reglerna för krångliga. Exempelvis krävs en färdig gymnasieutbildning inom handel och

administration för att få ta del av YA-jobben inom handeln.⁴⁹ Och för det fjärde var informationen otillräcklig.⁵⁰

Socialdemokraternas traineejobb är en dåligt utformad variant på samma tema. Deras vallöfte om 32 000 traineejobb är brutet och Arbetsförmedlingens senaste bedömning, byggd på ganska optimistiska antaganden, är i stället att 5 000 traineejobb kan komma till stånd.⁵¹ Ytterligare nedrevideringar skulle inte förvåna, och i mars 2017 hade enbart 436 traineejobb skapats.⁵²

Traineejobb i offentlig sektor subventioneras med 85 procent, medan privata jobb enbart subventioneras med 50 procent. Dessutom får enbart offentliga arbetsgivare handledarstöd. Dessa skillnader bidrar till att göra systemet onödigt krångligt och gynnar godtyckligt jobb inom offentlig sektor.

Regeringens traineejobb är också för dyra. För en person som anställs i offentlig sektor betalar den enskilde arbetsgivaren knappt 600 kronor per månad, medan det offentliga spenderar 10 600 kronor på subventioner.⁵³ Därtill kommer offentliga utgifter för den anställdes utbildning och studiestöd. Det är ett orimligt dyrt sätt att få människor att framstå som sysselsatta.

Traineejobben har också krav på att såväl Arbetsförmedlingen som facket ska godkänna anställningen, vilket gjort systemet stelbent och byråkratiskt.

Centerpartiet föreslår därför att traineejobben avskaffas och att utvecklade YA-jobb, lärlingsjobb, utgör ett sammanhållet system för att möjliggöra kombinationen av arbete, utbildning och handledning.

Centerpartiet har redan i förhandlingar med Alliansen och regeringen fått igenom att YA-jobben ska utvidgas och även göras tillgängliga för nyanlända och småföretag utan kollektivavtal. Det är en viktig reform. Men mer kan och måste göras. Det är anmärkningsvärt att regeringen visat prov på saktfärdighet i arbetet med att implementera de överenskomna förbättringarna av YA-

⁴⁷ Se till exempel Världsbanken (2007) och OECD (2009) för en översikt över beskattningen av mikroföretag i andra länder.

⁴⁸ RUT 2015:220

⁴⁹ YA-delegationen (2016)

⁵⁰ Enligt Statskontoret (2015) var det bara var tionde arbetsgivare som, i april 2015, kände till YA-avtalen väl eller väldigt väl. Hälften kände inte till avtalen överhuvudtaget. Små företag hade sämre kännedom än större företag. Även Arbetsförmedlingen (2016c) anser att det är just

krångel, bristande kännedom hos arbetsgivarna och betungande arbete med att ta fram utbildningsplaner som kan förklara den långsamma framväxten av YA-jobb.

⁵¹ Arbetsförmedlingen (2016b). Avser prognostiserat antal traineejobb inom ramen för 90-dagarsgarantin år 2021.

⁵² Arbetsförmedlingen (2017a)

⁵³ Givet en heltidsjusterad lön på 17 000 kronor per månad.

jobben. Inte minst slopandet av kravet på kollektivavtal borde ha hunnit genomföras.

Fördelningspolitiska överväganden

När man diskuterar enkla jobb och ingångslöner uppkommer ett antal fördelningspolitiska frågor. Det är därför viktigt att påpeka att den stora klyftan i Sverige inte går mellan personer med en lägre lön och personer med en högre lön, utan mellan de som har ett jobb och de som inte har det.

Under 2016 fanns det i Sverige 1,15 miljoner människor som är 20 år eller äldre med låg ekonomisk standard, det vill säga som tjänar mindre än 60 procent av medianinkomsten.⁵⁴ Det motsvarar 15 procent av befolkningen. Bland de som inte arbetar var andelen 33 procent, bland de som deltidsarbetar var den 12 procent och bland de som heltidsarbetar var den fyra procent. 88 procent av de med låg ekonomisk standard saknar ett heltidsarbete. Låg ekonomisk standard är alltså i hög grad resultatet av att inte ha ett heltidsjobb.

Det är därtill viktigt, som nämnts i föregående avsnitt, att ha i åtanke att flyktingar idag väntas kunna leva på en etableringsersättning på knappt 6 800 kronor i månaden, att studenter får låna till ett totalt studiemedel på runt 10 800 kronor per månad och att garantipensionen uppgår till knappt 8 000 kronor exklusive bostadstillägg. Ett jobb med något lägre ingångslön innebär alltså fortfarande en bättre ekonomisk situation för den enskilde än de bidrags- och försäkringssystem som många idag förpassas till.

Dessutom gör personer som tar sig in på arbetsmarknaden generellt en relativt snabb lönekarriär.⁵⁵ Risken för låglönefallor är därför liten. Enligt en underlagsrapport från analysföretaget WSP, framtagen åt Centerpartiet, baserad på inkomststatistik från Statistiska centralbyrån, konstateras att nyanlända som får ett jobb fyrdubblar sin inkomst på tio år, samt att om inträdet på arbetsmarknaden skulle ske ett år tidigare skulle gruppen nyanländas totala inkomster över en tioårsperiod öka med 20 procent.⁵⁶ Även om inträdet sker till en lägre ingångslön blir alltså den totala inkomsten över en tioårsperiod väsentligt högre.

⁵⁴ Den exakta definitionen är något mer komplicerad. Ett hushålls disponibla inkomster, inklusive skatter och transfereringar, viktas med avseende på hushållskompositionen enligt en skala som OECD tagit fram. Se RUT 2016:929.

6.3 Reformen för fler företag

Den svenska jobbskaparpotentialen finns i de små och växande företagen. Dessa jobbskapare måste få rejält sänkta trösklar till att ta steget att anställa. På samma sätt måste det svenska företagandet tillgängliggöras för fler. De första stegen som anställd eller företagare måste vara betydligt enklare och mer tillgängligt än idag.

Lättare att bygga upp företag *Ingen arbetsgivaravgift för den första anställda*

Den på många sätt största utmaningen i ett företags utveckling är när det går från att vara ett enmansföretag utan anställda till att anställa en första person. De företag som tagit sig över den tröskeln har sedan enklare att växa och anställa ytterligare.⁵⁷

Höga kostnader för att anställa är vad småföretag själva anser vara ett av de största hindren för tillväxt. I Företagarnas och Swedbanks årliga undersökning Småföretagsbarometern har höga arbetskostnader alltid varit bland de största, eller det enskilt största, hindret för tillväxt bland småföretag.⁵⁸ Samtidigt säger runt en fjärdedel av alla enmansföretag att de egentligen skulle vilja börja anställa.⁵⁹

Centerpartiet föreslår därför att ingen arbetsgivaravgift ska behöva betalas under de första två åren när en enmansföretagare anställer sin första medarbetare. Regeringen föreslog i höstas att de skulle kopiera delar av Centerpartiets förslag, vilket är bra. Regeringens version innehåller dock ett antal onödiga och oförståeliga begränsningar. Bland annat exkluderas alla aktiebolag, trots att det är den vanligaste bolagsformen för företagare som vill anställa. Inför den kommande budgetpropositionen för 2018 verkar regeringen dock tagit till sig Centerpartiets kritik, och öppnat upp för att eventuellt bredda reformen till att även gälla aktiebolag. Fortfarande är dock regeringens förslag begränsat och otillräckligt jämfört med Centerpartiets modell.

ROT-avdraget

År 2009 införde Alliansen ROT-avdraget, en skattereduktion på 50 procent av arbetskostnaden för tjänster som innefattar renovering, ombyggnad och tillbyggnad, med ett tak på 50 000 kronor i skattereduktion. År

⁵⁵ WSP (2016a)

⁵⁶ WSP (2016a)

⁵⁷ NUTEK (2005)

⁵⁸ Företagarna (2015)

⁵⁹ Tillväxtverket (2014)

2016 sänkte regeringen detta avdrag till 30 procent, med bibehållet tak.

Det krävs nu en arbetskostnad på strax under 167 000 kronor per år för att kunna utnyttja ROT-avdraget till fullo. Tidigare krävdes en arbetskostnad på enbart 100 000 kronor. I och med att det högsta möjliga avdraget är oförändrat så påverkar förändringen av ROT-avdraget bara de små ROT-köparna.

ROT-avdraget är en kraftfull åtgärd för att skapa fler vita arbetstillfällen som minskat skattekillen på vitt arbete relativt svart. För en hantverkare med en bruttolön på 30 000 kronor per månad minskade ROT-avdraget skattekillen från 160 kronor per arbetad timme till 14 kronor per arbetad timme.⁶⁰ Med sänkningen av ROT ökar skattekillen till 71 kronor.

När nu ROT-avdraget försämrats riskerar svartarbetet att växa tillbaka. Hade ROT-avdraget helt avskaffats visar enkätsvar på att den svarta ROT-sektorn hade ökat med cirka 15 procent i arbetade timmar.⁶¹

Såväl Ekobrottsmyndigheten som Ekonomistyrningsverket avstyrkte regeringens förslag om att minska ROT, med hänvisning till att sänkningen skulle öka svartarbetet inom sektorn då skattekillen minskade.⁶² Arbetsförmedlingen ansåg också att regeringen troligen underskattade de negativa sysselsättningseffekterna av det minskade avdraget.⁶³

Sänkt krav på aktiekapital

Jämfört med genomsnittet för höginkomstländerna inom OECD är den administrativa proceduren för att starta ett aktiebolag både billigare och snabbare i Sverige.⁶⁴ Sverige utmärker sig dock genom att ha högre minimikrav för nivån av aktiekapital. Som jämförelse har mindre än hälften av höginkomstländerna inom OECD ett krav på aktiekapital överhuvudtaget. Ett högt krav på aktiekapital utgör ett hinder för att starta ett nytt företag. Detta gäller i synnerhet för mindre arbetsintensiva tjänsteföretag där ett större aktiekapital inte krävs för att bedriva verksamheten. I avsaknad av tillräckligt kapital kan sådana företag då inte ta del av de fördelar som bolagisering innebär.

Det huvudsakliga syftet med krav på aktiekapital har historiskt varit att skydda fordringsägare och öka förtroendet för

aktiebolag.⁶⁵ Erfarenheter från andra länder visar dock att marknadsaktörerna klarar av att uppnå detta genom privata avtal eller med hjälp av flexibla lagar.⁶⁶ Med detta som bakgrund var Centerpartiet med och sänkte kravet på aktiekapital från 100 000 kronor till 50 000 kronor. Denna gräns utgör dock fortfarande en för hög tröskel. Centerpartiet föreslår därför att kravet på aktiekapital sänks ytterligare: från 50 000 kronor till 25 000 kronor.

Personaloptioner

Att få ett nystartat innovationsföretag att växa är en komplex uppgift. Flera olika aktörer med olika intressen måste samarbeta i en situation präglad av genuin osäkerhet. I bland annat Silicon Valley har personaloptioner utvecklats till en lösning på många av de problem som uppstår i denna process.⁶⁷ Till exempel kan entreprenören i uppstartsfasen sällan betala löner på de nivåer som är nödvändiga för att kunna attrahera rätt kompetens. Med hjälp av personaloptioner kan nyckelmedarbetare kompenseras genom att göras till delägare, snarare än att ges en hög lön. Det ger små företag med begränsad likviditet möjlighet att attrahera nödvändig nyckelkompetens.

I Sverige har dock användandet av personaloptioner hämmats av skattereglernas utformning. Den förmån personaloptionen innebär beskattas som inkomst av tjänst, vilket i praktiken innebär en för hög skattenivå för att personaloptioner ska vara användbara. Därtill beskattas denna förmån redan när optionen utnyttjas. Optionsinnehavaren måste därför betala skatt innan värdet på de underliggande aktierna har realiserats, vilket då kan innebära att aktier direkt måste säljas för att kunna bekosta skattebetalningen.

Centerpartiet lyckades i regeringsställning få till stånd en utredning om villkoren för personaloptioner. Denna utredning har nu lämnat sitt slutbetänkande och regeringen valt att gå vidare med det.⁶⁸ Förslaget är tyvärr alltför begränsat. Det innebär visserligen att personaloptioner under vissa förutsättningar undantas från förmånsbeskattning, vilket är i linje med vad Centerpartiet föreslår, men kriterierna för att undgå förmånsbeskattning är alltför begränsande.

Sådana personaloptioner med annorlunda beskattningsregler, så kallade kvalificerade personaloptioner, föreslås endast kunna ges ut av små och unga företag. Företag med låg

⁶⁰ ESV (2015b)

⁶¹ Skatteverket (2011)

⁶² Ekobrottsmyndigheten (2015) och ESV (2015b)

⁶³ Arbetsförmedlingen (2015a)

⁶⁴ Världsbanken (2016)

⁶⁵ Världsbanken (2014)

⁶⁶ Världsbanken (2014)

⁶⁷ Henrekson & Sanandaji (2014)

⁶⁸ SOU 2016:23

värdering har redan idag möjligheten att använda värdepappersbaserade incitamentsprogram utan alltför stora problem. Det är just när företaget uppnår ett så högt värde att sådana incitamentsprogram blir problematiska som kvalificerade personaloptioner skulle göra mest nytta. Att utredningens förslag därtill stänger ute vissa branscher för att de inte förväntas innehålla innovativa företag är feltänkt. Det är omöjligt att i förväg peka ut vilka branscher som kan tänkas producera nya innovativa företag. Det är vidare olyckligt att personer med en ägarandel i företaget inte kan få ta del av kvalificerade personaloptioner. Detta begränsar möjligheten att använda personaloptioner för att lösa intressekonflikten mellan externa investerare och entreprenören.

Enligt regeringens förslag får endast företag med som mest 50 anställda samt en nettoomsättning eller balansomsättning på högst 80 miljoner kronor ta del av de nya optionsreglerna. I Storbritannien får företag med upp till 250 anställda och upp till 30 miljoner brittiska pund, motsvarande ungefär 350 miljoner kronor, i bruttotillgångar ta del av deras motsvarighet till förbättrade optionsregler. Centerpartiet anser att de gränser Storbritannien använder för optionsbeskattning ska gälla även i Sverige. Centerpartiet anser därtill att fler branscher bör kunna använda kvalificerade personaloptioner. Slutligen bör det inte finnas en gräns på att endast företag som är sju år eller yngre får använda kvalificerade personaloptioner.

Förenklade 3:12-regler

Sedan den stora skattereformen på 1990-talet beskattas kapitalinkomster lägre än arbetsinkomster. Tanken med reformen var att den skulle gynna företagsamhet. I syfte att förhindra att småföretagare skulle utnyttja regelverket genom att klassa egentliga arbetsinkomster som kapitalinkomster infördes de så kallade 3:12-reglerna. Istället för att gynna företagsamhet har komplexiteten i regelverket snarare bidragit till att småföretagare belastas med ännu mer regelkrångel, kombinerat med svårigheter att sätta företagets kapital i arbete. Sedan 2006 har regelverket kring 3:12 successivt förenklats, men reglerna anses allmänt höra till de mest tekniskt komplexa beskattningsreglerna i Sverige för fysiska personer.

Regeringen har nu lagt fram förslag som höjer beskattningen av fåmansföretag och gör 3:12-reglerna än krångligare. Centerpartiet kan inte

acceptera en sådan ensidig skattehöjning på fåmansföretag. Utformningen av 3:12-reglerna bör bygga på principen att företagsamhet är någonting som bör uppmuntras och reglerna bör därför inte ha en striktare utformning än nödvändigt.

Centerpartiet vill att kapitalandelskravet slopas och inte ytterligare kompliceras såsom i regeringens förslag. Därtill bör regler för löneuttagskrav, lönebaserat utdelningsutrymme och gränsbelopp förenklas. På alla dessa punkter har regeringens förslag komplicerat 3:12-reglerna.

Utökat investeraravdrag

För att små företag ska kunna växa och anställa krävs kapital. Tillgången till riskvilligt kapital är därför central. Centerpartiet och Alliansen införde därför under 2013 ett investeraravdrag. Det innebär att fysiska personer kan investera upp till 1,3 miljoner kronor i ett mindre företag, i samband med företagets bildande eller en nyemission, och få göra avdrag på skatten med hälften, det vill säga upp till och med 650 000 kronor. Investeraravdraget stimulerar till investeringar i, och utveckling av, svenska småföretag. På så sätt bidrar det till att fler jobb skapas.

Bara under det första året investerade drygt 6 600 personer knappt 400 miljoner kronor i nästan 500 företag med hjälp av investeraravdraget. Det finns dock stor utvecklingspotential. Finansdepartementet räknade vid reformens införande med att cirka 17 000 företag kunde kvalificera sig som sådana företag som omfattas av investeraravdraget.⁶⁹

Att investeraravdraget inte används i högre utsträckning beror till stor del på de regler och begränsningar som omgärdar det. För det första är beloppsgränserna inom investeraravdraget för låga. I Storbritannien finns ett system liknande det svenska investeraravdraget kallat Enterprise Investment Scheme (EIS).⁷⁰ Endast 42 procent av alla företag som får investeringar genom EIS får investeringar som är mindre än 100 000 brittiska pund, motsvarande 1,35 miljoner kronor. Det borde därför finnas stor potential i att höja det låga taket i det svenska investeraravdraget. Även den låga avdragsrätten gör det svenska investeraravdraget mindre attraktivt. Inom EIS beviljas en skattelättnad som är dubbelt så hög som för det svenska investeraravdraget. Vidare hämmas

⁶⁹ Prop. 2013/14:134

⁷⁰ HM Revenue & Customs (2014)

användandet av investeraravdraget av för krångliga och begränsande regler.

Mot bakgrund av detta anser Centerpartiet att investeraravdraget bör vidareutvecklas och dess regler kraftigt förenklas. I ett första steg bör avdragsrätten dubblas till 30 procent och taket höjas till 3 miljoner kronor. Centerpartiet avser återkomma med förslag om förstärkning av investeraravdraget i framtida budgetmotioner.

Minskat regelkrångel

Det finns dolda kostnader för jobbskaparna i form av regelkrångel, som kostar såväl tid som pengar att hantera. Under Centerpartiets tid i regeringen minskades regelbördan för svenska företag motsvarande arbetstid för sju miljarder kronor.⁷¹ Centerpartiet anser att detta arbete måste fortsätta. Varje regelverk som påverkar företagare måste vara ändamålsenligt utformat, enkelt och väl motiverat.

Vägen till ett minskat regelkrångel är dock fortfarande lång. Lagstiftnings- och regleringsarbetet måste i högre grad präglas av insikten att regleringar endast är ett av flera möjliga instrument för att genomföra en förändring. Många gånger kan samma resultat nås med verktyg som är mindre betungande för företagen, såsom exempelvis information, ekonomiska incitament eller självreglering av till exempel branschorganisationer. Utformningen av regler måste också i högre utsträckning genomsyras av insikten att aktörer på marknaden faktiskt är kapabla att skriva ömsesidigt fördelaktiga avtal för att på egen hand lösa problem. Att exempelvis påtvinga företag ett högt aktiekapital för att förbättra deras kreditvärdighet är bortkastat och innebär endast regelkrångel. Företagare är kapabla att lösa sådana problem själva utan inblandning från lagstiftaren.

En regel in – en regel ut

En övergripande prioritet inom hela den statliga verksamheten måste vara att minska regelbördan för företagen. Väldigt många av de regler som finns har dock ofta ett lovvärt syfte. Av den anledningen blir det i praktiken också ofta svårt att faktiskt ta bort regler. Detta gäller i synnerhet då varje enskild regel inte alltid är särskilt betungande, utan att det oftast är summan av regler som utgör problemet. För att regelförenklingsarbetet ska bli effektivare och få högre prioritet måste

därför processen kring införandet av regler förändras. En liknelse kan göras till statens budgetprocess, där en dåligt utformad process kan leda till strukturella underskott.⁷² På samma sätt som det finanspolitiska ramverket förbättrat budgetprocessen behövs därför en förbättrad process för hanteringen av regler.

Centerpartiet vill därför införa ett krav på "en regel in – en ut". Nya regler som innebär ökade kostnader skulle därför tvunget behöva kombineras med regelförenklningar som minst kompenserar för kostnadsökningarna.

Tidsbegränsade regler

Fler regler bör också ges så kallade solnedgångsklausuler, som innebär att en regel ges ett slutdatum vid vilket det måste visas att dess fördelar fortsatt överstiger dess nackdelar för att regeln ifråga ska få vara kvar.⁷³ I Storbritannien ska alla större nya regleringar som rör företag som huvudregel förses med översyns- eller solnedgångsklausuler.⁷⁴ Denna ambition bör även finnas i Sverige.

Det bör också bli vanligare att en enskild myndighet ges ett helhetsansvar för att handlägga exempelvis tillståndsärenden, för att underlätta för den eller de som söker tillstånd genom att dessa enbart behöver ha kontakt med en myndighet.

Slopad revisionsplikt

En viktig reform för minskat regelkrångel var att undanta vissa företag från kravet på revisionsplikt. Detta genomförde Alliansregeringen år 2009. Revisionsplikten innebär att ett aktiebolag måste ha en revisor som granskar bland annat årsredovisningen och bokföringen. Numera undantas småföretag som uppfyller två av följande kriterier: högst 3 anställda, högst 1,5 miljoner kronor i balansomslutning och högst 3 miljoner kronor i nettoomsättning. Detta innebär att drygt 70 procent av landets aktiebolag undantas från revisionsplikt. Centerpartiet vill utveckla denna reform så att fler företag undantas från kravet på revisionsplikt.

Småföretagsvänlig upphandling

Den offentliga sektorn i Sverige gör varje år inköp för uppskattningsvis 625 miljarder kronor.⁷⁵ Att den offentliga upphandlingen fungerar är således viktigt för skattebetalarna, som ska få valuta för sina pengar, men också

⁷¹ Riksrevisionen (2012)

⁷² Se exempelvis von Hagen (2005).

⁷³ Även Lindbeckkommissionen föreslog att regleringar periodvis skulle omprövas (SOU 1993:16).

⁷⁴ Department for Business, Innovation & Skills (2013)

⁷⁵ Konkurrensverket (2015)

för företagen, där offentlig upphandling utgör en viktig marknad.

Idag är fyra av fem anbudsgivare små- eller mikroföretag.⁷⁶ Mikroföretagen utgör hela 44 procent av anbudsgivarna, medan stora företag endast utgör fyra procent av anbudsgivarna. Centerpartiet värnar mindre företags möjlighet att delta i offentliga upphandlingar och motsätter sig införandet av sådana krav som skulle försvåra det.

Lyckade generationsväxlingar

Drygt var femte småföretagare räknar med att dra sig tillbaka från sitt företag inom de kommande fem åren.⁷⁷ Vi står inför en betydande generationsväxling bland de som skapar jobben. Drivs inte dessa företag vidare är det inte bara en förlust för den enskilde, som ofta ger upp ett livsverk, utan det får också stora konsekvenser för ekonomin i stort. Det är därför olyckligt att dagens skatteregler försvårar för goda generationsskiften av fåmansföretag. En försäljning av ett fåmansföretag till en familjemedlem kan medföra högre beskattning än en försäljning till en utomstående part, vilket då direkt missgynnar att ett företag stannar kvar inom familjen.

Det är därför glädjande att den utredning som Alliansen tillsatte för att åtgärda problemet nu kommit med förslag på lösningar. Utredningens förslag är ett steg i rätt riktning, då det i hög grad likställer beskattning av försäljning till familjemedlem med försäljning till utomstående. Men förslaget har samtidigt brister och löser inte alla problem. Till exempel kommer karensreglerna fortfarande att göra så att den som säljer sitt fåmansföretag tvingas låsa in sitt kapital istället för att direkt kunna återinvestera det. Det är också olyckligt att familjemedlemmar fortfarande ska ges begränsningar på att kunna arbeta vidare i företaget. Centerpartiet anser att reglerna för generationsväxling måste förbättras ytterligare.

Kvinnors företagande och karriärmöjligheter

Ett viktigt steg mot ett jämställt samhälle är att stärka kvinnors ekonomiska makt. Det görs bland annat genom att uppmuntra kvinnors företagande. Centerpartiet strävar därför efter att underlätta för företagande, inte minst i kvinnodominerade branscher. Här är Ung Företagsamhet ett viktigt verktyg för att möjliggöra för fler att starta företag.

RUT underlättar, tillsammans med bland annat en flexibel barnomsorg och rätten att kvarstå i anställning vid föräldraledighet, för kvinnor att göra karriär. Även om föräldraskapet ska vara ett delat med lika ansvar mellan kvinnor och män ser vi att kvinnor ändå är de som tar procentuellt störst ansvar för barn och hem. Vi ser därför behov av förbättringar. Drivkrafterna och möjligheten att kombinera föräldraskap och arbete är relativt goda i Sverige. Sverige har också lyckats uppnå ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. Det är en förutsättning för en dynamisk och snabbväxande ekonomi. Under Centerpartiets tid i regeringsställning ökade antalet småföretag ägda av kvinnor med nästan 40 procent.

Företag inom välfärdssektorn drivs ofta av kvinnor. Den politiska osäkerhet som omgärdar välfärdsföretagande, inte minst sedan den rödgröna regeringen tillträdde är dock ett orosmoln för välfärdsföretag och gör att många potentiella välfärdsföretagare, ofta kvinnor, inte längre vågar starta företag eller satsa mer på sina företag. Det är mycket olyckligt och ytterligare ett exempel på hur regeringens företagarpolitik hindrar kvinnors företagande.

För att stärka kvinnors företagande och karriärmöjligheter vill Centerpartiet bredda och utöka RUT-avdraget, främja företagande i kvinnodominerade branscher samt öka det statliga stödet till kvinnors företagande.

För att möjliggöra för anställda inom vård och omsorg, där arbetsgivaren ofta är offentlig, att också få möjlighet att utveckla innovationer inom sitt område, och därmed kunna ta steget till entreprenörer och öka produktivitet och kvalitet inom verksamheterna, bör särskilda innovationscheckar inrättas. Dessa checkar kan förväntas bidra till att öka möjligheterna till kvinnors företagande som hålls tillbaka av den offentliga dominansen inom de sektorer där de ofta är verksamma. Affärsrådgivning riktad till invandrade kvinnor bör också stärkas. Slutligen bör Winnet, nätverk för företagsamma kvinnor, återetableras.

6.4 Avveckla Arbetsförmedlingen

Trösklarna till den svenska arbetsmarknaden är för höga. En strikt arbetsrätt, höga ingångslöner och få enkla jobb gör det svårare för ungdomar och nyanlända att få sitt första jobb.⁷⁸ En dåligt fungerande matchning har

⁷⁶ Konkurrensverket (2015)

⁷⁷ Företagarna (2016)

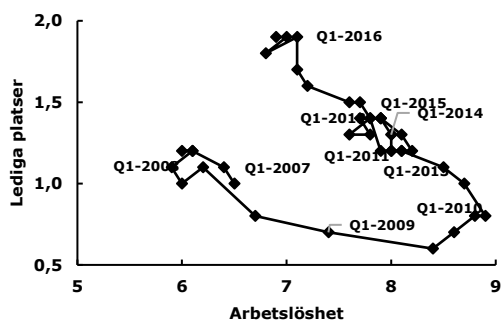
⁷⁸ Se exempelvis IMF (2014), Konjunkturinstitutet (2014a), Lundborg m.fl. (2007), Nordström Skans

bidragit till problemen. Arbetsförmedlingen har under lång tid inte lyckats med sitt uppdrag. Därför vill Centerpartiet avveckla Arbetsförmedlingen i sin nuvarande form och låta andra aktörer med bättre erfarenheter kliva in istället.

Andelen företag som använder Arbetsförmedlingen för att rekrytera sjunker stadigt och hälften av företagen som försökt rekrytera via Arbetsförmedlingen uppger att det fungerat dåligt.⁷⁹ En försvinnande liten del av småföretagen väljer att vända sig till Arbetsförmedlingen.⁸⁰ Allmänhetens förtroende för Arbetsförmedlingen är också mycket lågt.⁸¹ Till stor del är detta politikens fel. Myndighetens olika, och ibland motstridiga, roller skapar osäkerhet och ineffektivitet.

Ett sätt att illustrera behovet av förbättrad matchning är att studera den så kallade Beveridgekurvan. När det finns många lediga platser väntas arbetslösheten generellt sjunka. Vad Diagram visar är att sedan finanskrisen har matchningen försämrats.⁸² Det finns ett stort antal lediga platser, men arbetslösheten har inte minskat i den grad som skulle kunna förväntats. Om inte arbetslösheten pressas ner riskerar den att permanentas, vilket vore ett svek särskilt för de 350 000 personer som idag är öppet arbetslösa eller deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program.⁸³

Diagram 21. Beveridgekurvan

(2009), OECD (2015a), Skedinger (2011a, 2008a, 2008b) och SOU 2011:11.

⁷⁹ Svenskt Näringsliv (2016)

⁸⁰ Företagarna (2013)

⁸¹ SOM-institutet (2015)

⁸² För en nyansering av utvecklingen, se Harbo Hansen (2016). I uppsatsen konstateras att måttet på lediga platser inte fångar faktiska framtida rekryteringar så väl som man hade kunnat hoppas och att ett alternativt mått på lediga platser gör att skiftet i beveridge-kurvan blir mindre påtagligt.

⁸³ Se Hartman & Svaleryd (2010) för en översiktlig diskussion om risken för att en hög arbetslöshet biter sig fast. För siffror kring inskrivna, se Arbetsförmedlingen (2017a).

Not: Kurvan visar hur antalet lediga platser, som andel av arbetskraften, förhåller sig till arbetslösheten.

Källa: Konjunkturinstitutet (2017b).

Inför en arbetsförmedlarpeng

Det finns ett antal länder som prövat olika system med offentligt finansierade, men privat organiserade, förmedlingsaktörer.⁸⁴ Centerpartiet vill införa det även i Sverige genom att lägga ut alla arbetsförmedlande uppgifter på kompetenta privata företag med dokumenterad förmåga att förmedla arbete och tillhandahålla relevant utbildning.

Satsningen innebär att alla arbetsmarknadspolitiska program, exklusive anställningsstöd, för personer utan funktionsnedsättningar utgår och istället ersätts med en arbetsförmedlarpeng. Den som är arbetslös kommer fortfarande behöva skriva in sig på arbetsförmedlingen för att få a-kassa, men kommer sedan hänvisas till fristående ideella och privata aktörer för hjälp med jobb. Ersättningen av att få någon i jobb kommer sträcka sig från 4 000 till 100 000 kronor baserat på den arbetslöses förutsättningar (uttryckt i form av kriterier såsom kvalifikationer, språkkunskaper, ålder, hälsa och yrkeserfarenhet). Pengarna kommer att betalas ut över 2 år för personer som får jobb. Det uppmuntrar till långsiktighet och resultat. Internationella erfarenheter visar att oberoende, ideella eller privata lösningar har mycket bättre resultat och leder till fler förmedlade jobb givet rätt styrmedel.

Det kanske mest välkända internationella exemplet på en arbetsförmedlarpeng är Australien.⁸⁵ Där placeras arbetssökande i olika kategorier, beroende på hur långt från arbetsmarknaden de bedöms stå. Fristående förmedlare ges sedan en ersättning, som bygger på denna kategorisering och som till stor del är prestationsbaserad. De arbetssökande kan välja mellan olika regionala förmedlare. Förmedlingsaktörerna utvärderas kontinuerligt och ges betyg som underlättar vid framtida upphandlingar och bidrar till ökad

⁸⁴ Tyskland, Nederländerna och Storbritannien är exempel. För en bakgrundsbeskrivning av Tysklands arbetsmarknadsreformer, se Bouvard m.fl. (2013), Fichtl (2015) och Konjunkturinstitutet (2016c). För en mer specifik beskrivning av Tysklands reformer av arbetsförmedlingen, se BMAS (2006), Jacobi & Kluge (2006), Jahn & Ochel (2007) samt Winterhager m.fl. (2006). För en beskrivning av de nederländska erfarenheterna, se exempelvis Gautier & van der Klaauw (2009) och Tergeist & Grubb (2006) och för de brittiska, se OECD (2014a).

⁸⁵ Se Finn (2011) och OECD (2012) för en beskrivning av utvecklingen av systemet.

information om olika aktörers effektivitet. Australiens system har varit en viktig bidragande orsak till att arbetslösheten mer än halverats och kostnaderna för arbetsförmedling minskat. Systemet har också gradvis fått stöd brett från hela det politiska spektret.

Även i Sverige har liknande system införts lokalt med mycket goda resultat, framför allt i Nacka. De metoder som används av trygghetsorganisationerna (TSL och TRR) har också stora likheter med en arbetsförmedlarpeng, och har också uppvisat goda resultat.

Centerpartiet vill med utgångspunkt i de internationellt och nationellt framgångsrika systemen införa en resultatbaserad arbetsförmedlarpeng. Systemet ska enbart vara öppet för företag med dokumenterad förmåga att förmedla jobb och handled personer i behov av stöd.

Arbetsförmedlarpengen kommer enbart betalas ut vid anställning, och kommer betalas ut över en tvåårsperiod i syfte att främja långsiktiga anställningar. Den som inte lyckas förmedla långvarigt jobb kommer alltså få mindre betalt. Ersättningen ska baseras på den sökandes utbildning, historia på arbetsmarknaden, ålder, tid i arbetslöshet och hälsa. En stor grupp av de som är arbetslösa får jobb utan hjälp inom kort tid, och arbetsförmedlarpengen kommer därför rikta sig mot de i en svårare situation. För de med oavslutad examina eller bristfällig utbildning ska även återgång till studier ge en mindre ersättning, givet att studierna klaras av och väntas leda till jobb. Genom att fördela ut betalningen över en längre tid ges arbetsförmedlarna incitament att fortsätta stötta sina klienter och få dem att lyckas på längre sikt.

Tidigare poängbaserade system har visat på behovet av att hårdna krav på företagen och vikten av tydligt definierade uppgifter. Arbetsförmedlarna ska enbart jobba med insatser i syfte att få folk i arbete. För att styra än mer mot kvalitet kommer de fristående arbetsförmedlarnas förmåga att få arbetsökande i jobb utvärderas kontinuerligt och redovisas i en offentlig ranking. Detta för att synliggöra och underlätta för arbetsökande och arbetsgivare att välja och välja bort. Arbetsförmedlingen ansvarar för att certifiera de fristående arbetsförmedlarna. Lågpresterande och oseriösa aktörer kommer kontinuerligt ratas under certifieringsprocessen och sorteras bort.

Genom att släppa in nya krafter kan dessa specialisera och anpassa sig bättre till de arbetsökandes och arbetsgivares behov. Nya aktörer får möjlighet att vinna både arbetsökande och arbetsgivares förtroende. Den kontrollerande och den arbetsförmedlande rollen skiljs åt, så att uppdragen blir mer renodlade.

Centerpartiet föreslår att reformen genomförs över en treårsperiod. Arbetsmarknadsutbildningarna samt vissa av regeringen införda åtgärder avskaffas från och med första året. De som redan befinner sig i övriga arbetsmarknadspolitiska program bör dock ha möjlighet att slutföra dem. Dessa arbetsmarknadsåtgärder fasas därför ut över en längre tid. Åtgärder som riktar sig mot personer med nedsatt arbetsförmåga behålls. Vissa subventionerade anställningar behålls, men reformeras i enlighet med vad som redogörs för nedan.

Arbetsförmedlingens roll som matchningsaktörer fasas ut över införandeperioden. Tillsammans med avskaffade åtgärder frigör detta resurser som kan finansiera arbetsförmedlarpengen.⁸⁶

Samtidigt som Arbetsförmedlingens matchningsroll börjar fasas ut inleds också arbetet med certifiering av privata aktörer.

6.5 Färre och enklare subventionerade anställningar

Syftet med anställningsstöd är att kompensera för vissa arbetsökandes lägre, alternativt osäkra, produktivitet. Tyvärr är antalet anställningsstöd alldeles för stort, och de som finns har en spretig utformning som ofta överlappar med varandra. Det bidrar med osäkerhet för de som deltar i programmen och ökar regelkrånglet för företag som vill använda dem.

⁸⁶ RUT 2017:436, 2017:496, Arbetsförmedlingen (2017d) och egna beräkningar.

Tabell 7. Subventionerade anställningar i Sverige med explicita och implicita lönetak

Anställningsstöd	Målgrupp	Subvention	Lönetak (kronor)
Nystartsjobb	Långtidsarbetslösa & nyanlända	1-2,5 ggr reguljär arbetsgivaravgift	22 000
Yrkesintroduktionsanställning	Ungdomar (& nyanlända)	1 ggr reguljär arbetsgivaravgift	22 059
Traineejobb i välfärden	Ungdomar	85 % av lönekostnaden	20 088
Övriga traineejobb	Ungdomar	50% av lönekostnaden	20 088
Extratjänster	Långtidsarbetslösa	100% av lönekostnaden	19 084
Särskilt anställningsstöd	Långtidsarbetslösa	85% av lönekostnaden	17 528
Förstärkt särskilt anställningsstöd	Långtidsarbetslösa	85% av lönekostnaden	17 528
Instegsjobb	Nyanlända	80% av lönekostnaden	16 740

Not: Exklusive subventionerade anställning med målgruppen personer med nedsatt arbetsförmåga.

Källa: Egna beräkningar, Arbetsförmedlingen.

I tabell 7 listas de huvudsakliga subventionerade anställningar som existerar inom den svenska arbetsmarknadspolitiken. De varierar i subventionsgrad, tid och målgrupp. Men många av dem överlappar också varandra. Centerpartiet vill därför kraftigt minska antalet subventionerade anställningar genom att slå ihop instegsjobben, nystartsjobben, särskilt anställningsstöd och förstärkt särskilt anställningsstöd till bredare nystartsjobb. Vi vill även avskaffa traineejobben och extratjänsterna. För personer med nedsatt arbetsförmåga vill Centerpartiet även att lönebidraget, de skyddade anställningarna hos offentliga arbetsgivare (OSA), trygghetsanställningarna och utvecklingsanställningarna ska slås ihop till ett lättare lönestöd för utveckling, och ett kraftfullare lönestöd för trygghet.

Sammantaget skulle förändringarna göra det enklare för arbetsgivare att ta in folk med anställningsstöd, minska administrationen och öka tryggheten och tydligheten i systemen. Det skall därmed stärka både personer i behov av arbete och arbetsgivare.

Bredare och enklare nystartsjobb

Det finns ett antal sätt som dagens system kan bli bättre. För det första är kännedomen om stöden låg bland företagen.⁸⁷ Av företag som anmäler lediga platser till Arbetsförmedlingen uppger nästan 60 procent att de inte känner till stöden särskilt väl eller att de inte känner till dem alls. Bara sju procent av företagen uppger att de känner till stöden mycket väl. För det andra varierar stöden vad gäller graden av administration och krångel.

Instegsjobben, som ställer krav på utbildning, försäkringar och liknande, bedöms exempelvis

vara krångligare och innebära mer administration än nystartsjobben.⁸⁸

Och för det tredje finns det tecken på att väldigt fokuserade stödformer riskerar att stigmatisera de personer som är berättigade till stöden, vilket i sin tur kan motverka stödens eventuella positiva effekter.⁸⁹

Nystartsjobben är den typ av subventionerade anställning som förefaller fungera bäst. Det är också det anställningsstöd som är enklast. Det är därtill en rättighet för långtidsarbetslösa,

varför eventuella problem med stigmatisering till följd av snäv fokusering kan antas vara mindre.

För att effektivisera systemet med anställningsstöd bör antalet stödformer minska och reglerna för de individuella stödformerna förenklas. Centerpartiet föreslår att nystartsjobben utvecklas och ersätter följande anställningsstöd:

- Instegsjobb
- Särskilt anställningsstöd
- Förstärkt särskilt anställningsstöd

Fyra olika typer av subventionerade anställningar, inklusive dagens nystartsjobb, blir därmed till ett, enkelt anställningsstöd. Centerpartiet har tidigare presenterat förslag om detta och avser även i kommande budgetmotioner återkomma med förslag om enklare och bättre anställningsstöd.

Centerpartiet vill också införa enhetliga och låga subventionstak för alla arbetsmarknadspolitiska program. Förslaget innebär att stödet riktas främst mot personer som står längre från arbetsmarknaden.

⁸⁷ Statskontoret (2011) och Riksrevisionen (2013)

⁸⁸ Riksrevisionen (2013)

⁸⁹ Marx (2001) och Neumark (2011)

Värt att notera är att tidigare sänkningar av lönetaket för nystartsjobb inte bedömts ha lett till färre jobb, men haft en något dämpande effekt på lönerna.⁹⁰ Den sänkning som Centerpartiet nu föreslår är större, men skulle volymerna påverkas är det bättre att motverka detta genom höjd subventionsgrad än genom att subventionera höga löner.

Avskaffa extratjänsterna

Socialdemokraterna lovade inför valet 2014 att 20 000 extratjänster skulle skapas i syfte att kunna avveckla sysselsättningsfasen inom jobb- och utvecklingsgarantin.⁹¹ Hittills har tillväxttakten av extratjänster varit en djup besvikelse. I februari 2017 fanns 2 400 personer med extratjänster.⁹² Extratjänsterna dras också med ett antal problem, och Centerpartiet vill därför avskaffa dem.

Extratjänsterna är reserverade för följande offentligt finansierade verksamheter inom:

- Sjukvården
- Skolan
- Äldrevården
- Barnomsorgen eller funktionshinderomsorgen
- Myndigheter som utövar offentliga befogenheter

Extratjänsterna innebär att en arbetsgivare ges en subvention motsvarande 100 procent av lönekostnaden, dock maximalt 1 140 kronor per dag. Därtill utbetalas ett handledarstöd om 115 kronor per dag, samt ett extra bidrag på 150 kronor per dag de första tre månaderna. En arbetsgivare som anställer någon på en extratjänst får alltså betalt för att göra detta.

Trots att regeringen använt extratjänsterna som ett slagträ i debatten om sysselsättningsfasen (FAS3) finns ett antal slående likheter mellan programmen. Sysselsättningsfasen innebar, förenklat, att personer som deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin i 450 dagar kunde anvisas till en sysselsättningsplats där de fick arbeta med bibehållet aktivitetsstöd. Anordnaren fick ett anordnarbidrag som uppgick till 210 kronor per dag.

Extratjänsterna har idag varken lyckats få något vidare genomslag, och lider redan av ett antal problem:

- De är dyra. En snittkostnad om 22 500 kronor, med en maximal kostnad om 24 310 kronor, per månad är för hög.⁹³
- De är enbart inriktade mot godtyckligt specificerade branscher inom offentligt finansierad verksamhet och exkluderar därmed privata företag samt ideella föreningar och stiftelser.
- De ger varken den arbetslösa eller dennes arbetsgivare incitament att öka chanserna för den arbetslösa att komma i reguljär sysselsättning. Den enda mekanism man kan hoppas på är att arbetslivserfarenheten, i kombination med de drivkrafter som redan finns inom ramen för skatte- och bidragssystem, ska öka jobbchanserna för personen i fråga.

Centerpartiet vill därför avskaffa extratjänsterna och avser återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Matchningsanställningar

I slutet av mandatperioden 2010–2014 tillsatte Alliansen en utredning för att utveckla alternativ till sysselsättningsfasen. Utredningen presenterade ett förslag om att införa ett pilotprojekt för så kallade matchningsanställningar.⁹⁴

Utgångspunkten för matchningsanställningar är att det är troligt att många företag upplever en osäkerhet kring hur en person som varit borta från arbetsmarknaden länge ska passa in på arbetsplatsen. För att råda bot på detta föreslås att den jobbsökande anställs hos en så kallad matchningsaktör, som tar på sig arbetsgivaransvaret. Den jobbsökande arbetar sedan hos kundföretag, som inledningsvis inte behöver ta på sig den risk som arbetsgivaransvaret innebär. Matchningsaktörer kan exempelvis vara fackliga eller ideella organisationer, men även bemanningsföretag.

Matchningsaktören ska enbart kunna tjäna pengar genom att ha den arbetssökande utlyrd till kundföretag eller genom att den arbetssökande får ett reguljärt arbete. På så vis undviks risken med att matchningsaktörer parkerar de jobbsökande i passivitet. Mest kraftfull bör ersättningen vara om den arbetssökande hittar varaktigt reguljär sysselsättning. Reguljärt arbete för den arbetssökande ska alltid löna sig för matchningsaktören jämfört med att den arbetssökande fortsatt hyrs ut.

⁹⁰ Arbetsförmedlingen (2016c)

⁹¹ Se exempelvis Löfven (2015)

⁹² Arbetsförmedlingen (2017c)

⁹³ Se Arbetsförmedlingen (2016d) för bedömd snittkostnad.

⁹⁴ Arbetsmarknadsdepartementet (2015)

Centerpartiet föreslår att matchningsanställningar införs. De bör dock anpassas till det reformerade system för anställningsstöd som föreslagits tidigare i detta kapitel och till införandet av arbetsförmedlarpengen. Framförallt bör den prestationsbaserade ersättningen förstärkas.

Centerpartiet avser återkomma i kommande budgetmotioner med förslag om vägar in på arbetsmarknaden för långtidsarbetslösa.

Enklare och bättre stöd för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning som påverkar deras arbetsförmåga negativt har generellt en utsatt ställning på arbetsmarknaden. Arbetslösheten för denna grupp är nästan 70 procent högre än för befolkningen som helhet och sysselsättningen är 24 procentenheter lägre.⁹⁵ Gruppen har också klart längre arbetslöshetstider än andra.⁹⁶ Av de ungdomar som har en funktionsnedsättning får färre slutbetyg från gymnasiet och fler får svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.⁹⁷

Idag finns främst fyra anställningsstöd riktade till personer med nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning eller dylikt: lönebidrag, OSA, trygghetsanställning och utvecklingsanställning.⁹⁸ Centerpartiet anser att de olika typerna av stöd ska slås ihop till två olika tydliga och separata syften.

Samhall är en viktig arbetsgivare för många människor med funktionsnedsättning. Därtill finns ett antal andra stöd ämnade att underlätta för personer med funktionsnedsättning, som exempelvis stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen och stöd till personligt biträde.

De utvärderingar av dessa program som finns tyder på positiva effekter såväl vad gäller inkomst som sysselsättning.⁹⁹ Inlåsnings effekter finns dock i relativt hög utsträckning.

En funktionsnedsättning kan variera i typ, omfattning, påverkan på arbetsutbud och långvarighet. Stöd riktade till personer med funktionsnedsättning bör därför variera i omfattning, beroende på grad av nedsatt arbetsförmåga, och tid, beroende på den

enskildes möjlighet att utveckla en ökad arbetsförmåga.

De fyra existerande anställningsstöden föreslås därför ersättas av lönestöd för utveckling och lönestöd för trygghet. Lönestöd för utveckling bör ges under en kortare tid, maximalt två år, och innehålla individuellt anpassade utvecklingsinsatser. Omprövning bör kunna ske i syfte att gradvis minska subventionsgraden i takt med att arbetsförmågan stärks.

För personer som direkt, genom profilering, eller efter en tid med lönestöd för utveckling bedöms ha ett mer långsiktigt stöd, bör lönestöd för trygghet erbjudas. Stödet bör ges under en längre tid för att garantera förutsägbarhet och en ökad trygghet för den enskilde. Omprövning bör också ske mer sällan, men minst vart fjärde år.

6.6 En trygg och flexibel arbetsrätt

Centerpartiet har länge föreslagit förändringar och förbättringar av den svenska modellen, exempelvis när det gäller turordningsreglerna, behovet av en proportionalitetsprincip och rätten till återanställning. Det kommer vi fortsätta att göra. Men det behöver tas ett större grepp om den svenska modellen. Centerpartiet har därför föreslagit att en självständig och opartisk expertkommission tillsätts, för att utveckla den svenska modellen för morgondagens arbetsmarknad.

Syftet är att snabbt föreslå rimliga regler som tar hänsyn till företagets behov av flexibilitet och kompetensförsörjning, de anställdas behov av trygghet och möjlighet till omställning samt de arbetslösas behov av att kunna få ett jobb.

Svensk arbetsmarknad präglas av en tudelning mellan "insiders" och "outsiders", mellan de med en fast och trygg anställning och de som står utanför, vars enda möjligheter till arbete ofta består av en tidsbegränsad och otrygg anställning. Det strikta anställningsskyddet leder till högre arbetslöshet bland grupper med svårigheter att etablera sig, samtidigt som det leder till inlåsnings effekter för de som har ett jobb utan att öka deras upplevda trygghet.¹⁰⁰ Den sammanpressade lönestrukturen höjer trösklarna för att få in en fot på

⁹⁵ SCB (2016e)

⁹⁶ SOU 2012:31

⁹⁷ Engdahl & Forslund (2015)

⁹⁸ Se Arbetsförmedlingen (2016d) och Sibbmark (2014) för en beskrivning.

⁹⁹ Se till exempel Angelov & Eliason (2014) och Statskontoret (2008).

¹⁰⁰ Skedinger (2008a). Se Cahuc (2010) för en översikt över den svenska anställningsskyddets effekter.

arbetsmarknaden och försvårar än mer för marginalgrupper att etablera sig.

Dessa problem har funnits länge. Men den senaste tidens flyktingströmmar, och arbetskraftens ökande heterogenitet, gör att behovet av lösningar blir allt mer akut. Det finns alltså goda skäl till att göra ett omtag kring reglerna på den svenska arbetsmarknaden och anpassa dem till nu rådande förhållanden.

För det första måste tryggheten öka. Idag är vissa anställda helt utan trygghet, medan andra är inlåsta i jobb de inte trivs med. Det är resultatet av en stelbent arbetsmarknad som omfördelar otryggheten till de som har svagast ställning på arbetsmarknaden. Situationen är orättvis och kräver lösningar för en större och mer rättvist fördelad trygghet. Fler måste också ges möjlighet att skapa sin egen trygghet via kontinuerlig fortbildning.

För det andra måste regelverken på arbetsmarknaden anpassas till att det är små och växande företag som i allt högre grad står för jobbskapandet. Stora företag har, och kommer fortsätta att ha, en mycket viktig roll att spela i svensk ekonomi. Men dagens arbetsmarknadsregler, som skapades i en tid då storföretag var de dominerande aktörerna på svensk arbetsmarknad, hindrar framväxten av morgondagens jobb. Medan näringslivet förändrats ser konfliktreglerna fortfarande i stort sett ut som de gjorde när 1928 års Kollektivavtalslag skrevs. Kombinationen av dåtidens arbetsmarknadsregler och dagens arbetsmarknad riskerar i längden Sveriges internationella konkurrenskraft. Det måste bli enklare och billigare för småföretag att anställa.

För det tredje måste trösklarna till det första jobbet sänkas. Det faktum att tre av fyra av de arbetslösa väntas tillhöra grupper med en utsatt ställning på arbetsmarknaden visar att dagens arbetsmarknad inte är till för alla. Särskilt den dåligt fungerande jobbintegrationen visar att en arbetsmarknad som stänger ute stora grupper av människor skapar problem för de offentliga finanserna, för sammanhållningen och för de enskilda. Tröskeln till det första jobbet, oavsett om det är det första jobbet efter studierna eller det första jobbet i det nya hemlandet, måste sänkas. Arbetsmarknaden måste vara tillgänglig för alla.

6.7 Ökat jobbfokus i arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen ska ge människor en möjlighet att tryggt ställa om i arbetslivet. Samtidigt är det viktigt att försäkringen är just en omställningsförsäkring och att den utformas på ett sätt som uppmuntrar till arbete.

Regeringens höjning av a-kassan beräknas ha lett till cirka 27 000 fler arbetslösa och ökat de offentliga utgifterna med cirka 2,7 miljarder kronor.¹⁰¹ I en tid när jämviktsarbetslösheten ligger kvar på en hög nivå trots fler år av högkonjunktur och de offentliga finanserna är pressade är detta inte en ansvarsfull prioritering.

Arbetslöshetsförsäkringens effekt på arbetsmarknaden¹⁰²

Arbetslöshetsförsäkringens nivå och utformning har stor inverkan på arbetsmarknadens funktionssätt. För det första påverkas flödet ut ur arbetslöshet. En hög ersättning under lång tid innebär att det blir relativt mer förmånligt att inte arbeta. Därmed minskar utflödet från arbetslöshet. Det faktum att man måste kvalificera sig till arbetslöshetsförsäkringen genom arbete innebär dock att människor som inte arbetar ges större drivkraft att börja arbeta, för att få tillgång till den extra tryggheten.

För det andra påverkas flödet in i arbetslöshet. Inflödet till arbetslöshet kan öka, då det blir relativt mer förmånligt att inte arbeta jämfört med att arbeta.

För det tredje innebär en högre ersättning att lönebildningen påverkas, då en hög ersättning innebär att kostnaden för fackförbund att bidra till löneökningar som ger högre arbetslöshet minskar.

För det fjärde medför en relativt förmånlig arbetslöshetsförsäkring att arbetssökande ges större möjligheter att hitta ett jobb som passar deras kvalifikationer. Produktiviteten kan öka till följd av denna förbättrade matchning.¹⁰³

För det femte är arbetslöshetsförsäkringen en automatisk stabilisator som kan hjälpa till att utjämna konjunktursvängningar.

Det finns relativt starkt empiriskt stöd för att en generös ersättning från arbetslöshetsförsäkringen leder till en höjd jämviktsarbetslöshet.¹⁰⁴ Detta allmänna

¹⁰¹ Finanspolitiska rådet (2015)

¹⁰² Källa om inget annat anges: Tatsiramos & van Ours (2011)

¹⁰³ Acemoglu & Shimer (2000)

¹⁰⁴ Se Tatsiramos & van Ours (2011) för en sammanfattning av forskningsläget.

mönster förefaller också stämma för Sverige.¹⁰⁵ Det förefaller också som att sänkt ersättning i arbetslöshetsförsäkringen bidrar till mer återhållsamma löneökningar.¹⁰⁶

Trygghet och drivkrafter för jobb – en ny modell för arbetslöshetsförsäkringen

Centerpartiet vill se en arbetslöshetsförsäkring som möjliggör en trygg omställning samtidigt som den garanterar att det lönar sig att arbeta. Det finns också relativt starkt stöd i forskningen för att en kontinuerlig avtrappning av ersättningsnivån leder till lägre arbetslöshet.¹⁰⁷

Givet dessa utgångspunkter är det uppenbart varför regeringens reformering av arbetslöshetsförsäkringen förtjänar kritik. Höjningen av ersättningsnivåerna bedöms ha bidragit till 27 000 fler arbetslösa.¹⁰⁸ Därtill är avtrappningen av ersättningen märkligt utformad, då avtrappningen skiljer sig markant för personer som slår i taket jämfört med personer som inte slår i taket.¹⁰⁹

Nedan presenteras Centerpartiets modell för arbetslöshetsförsäkringen:

Tabell 8. Centerpartiets förslag till arbetslöshetsförsäkring

Period	Ersättningsgrad	Tak	Golv	Lönetak
0-100	80%	800	350	22 000
101-200	75%	750	340	22 000
201-300	70%	700	330	22 000
301-	65%	650	320	22 000

Modellen innebär ett signifikant höjt tak jämfört med Alliansens tidigare system. Samtidigt kombineras detta med en snabb och likformig avtrappning.

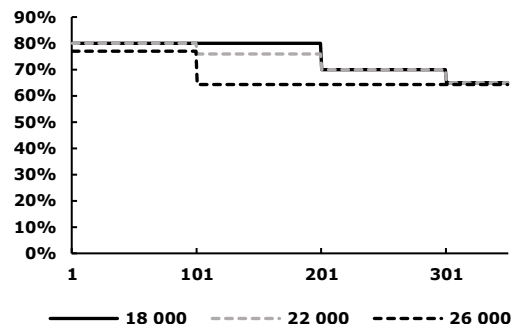
Det långsiktiga ersättningstaket är något lägre än under Alliansen. För att begränsa kostnaderna av en högre initial ersättning måste den långsiktiga ersättningen minska något, vilket inte är orimligt givet att den genomsnittliga ersättningen i arbetsmarknadspolitiska program är som högst för människor i sysselsättningsfasen.¹¹⁰

¹⁰⁵ Carling m.fl. (2001) och Fredriksson & Söderström (2008). Se Forslund (2008) för en sammanställning av tidigare forskning.

¹⁰⁶ Benmarker m.fl. (2013) och Forslund m.fl. (2008). Tidigare studier har dock haft svårt att empiriskt finna ett sådant statistiskt signifikant samband, se exempelvis Forslund & Kolm (2000).

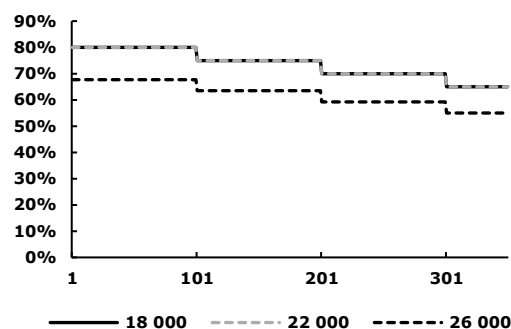
¹⁰⁷ Se exempelvis Fredriksson & Holmlund (2003), Hopenhayn & Nicolini (1997) och Pavoni & Violante

Diagram 112. Ersättningsgrad i dagens arbetslöshetsförsäkring vid olika tidigare månadslön

Källa: Egna beräkningar

Diagram 23. Ersättningsgrad med Centerpartiets arbetslöshetsförsäkring vid olika tidigare månadslön

Källa: Egna beräkningar

Att avtrappningen är symmetrisk innebär att alla, förutom de som får den lägsta ersättningsnivån, möter samma avtrappning vid samma tidpunkt. Detta avspeglas i ett konstant lönetak. Det är viktigt, dels ur ett likabehandlingsperspektiv men också för att det gör systemet mer lättöverskådligt.

Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om reformerad arbetslöshetsförsäkring, i linje med vad som beskrivits ovan, i kommande budgetmotioner.

Ändrad definition av lämpligt arbete

När en ersättningsperiod om 300 dagar har löpt ut, det vill säga när en person kan anvisas till jobb- och utvecklingsgarantin, bör också

(2007). Tatsiramos & van Ours (2011) för en sammanfattande diskussion kring detta.

¹⁰⁸ Finanspolitiska rådet (2015). Även Konjunkturinstitutet (2015b) bedömer att reformen ökar jämviktsarbetslösheten, dock i mindre omfattning.

¹⁰⁹ IFAU (2014)

¹¹⁰ Exklusive deltagare i stöd till start av näringsverksamhet, enligt Arbetsförmedlingen (2016b).

bestämmelserna om vad som ska betraktas som ett lämpligt arbete reformeras så att kravet på att arbetet ska betala 90 procent av dagpenningen tas bort.¹¹¹ I stället bör enbart krav om att ersättning ska lämnas på en nivå som motsvaras av kollektivavtal gälla.

6.8 En trygg arbetsmiljö

Arbetsmiljö är mycket mer än skyddsutrustning, ergonomiska stolar och den sociala arbetsmiljön i stort. Det handlar om arbetsplatser som är långsiktigt hållbara. Där man kan utvecklas. Det handlar även om hur man skapar effektiva och starka organisationer.

En god arbetsmiljö är positiv inte bara för individen, utan även för arbetsgivarna och de offentliga finanserna. Det behövs mer forskning kring arbetsmiljöfrågor. Det är därför viktigt att det offentliga säkrar att det finns tillräckligt med resurser för forskning och kunskapsspridning kring arbetsmiljö. Särskilt psykisk ohälsa, främst inom offentlig sektor, bör prioriteras. De höga sjukskrivningsnivåerna på kvinnodominerande arbetsplatser bör belysas. Kunskap om arbetsmiljöfrågor bland mindre arbetsgivare bör också förbättras.

Arbetsmiljöarbetet i offentlig sektor bör stärkas. En avgörande faktor för att stärka arbetsmiljöarbetet är att chefer inom exempelvis kommuner och äldreomsorg har en chefsutbildning där arbetsmiljöarbetet ingår. Enligt Socialstyrelsens lägesrapport år 2012 saknar så många som 10 procent av enhetscheferna i äldreomsorgen eftergymnasial utbildning och 36 procent har högst en tvåårig högskoleutbildning.¹¹² Samtidigt har äldreomsorgen utvecklats till en mycket komplex verksamhet. Det ställer krav på att huvudmännen ger cheferna i sina respektive organisationer den kunskap och de verktyg som krävs för att säkerställa en god arbetsmiljö.

6.9 Lägre skatter ger ökat självbestämmande och en starkare ekonomi

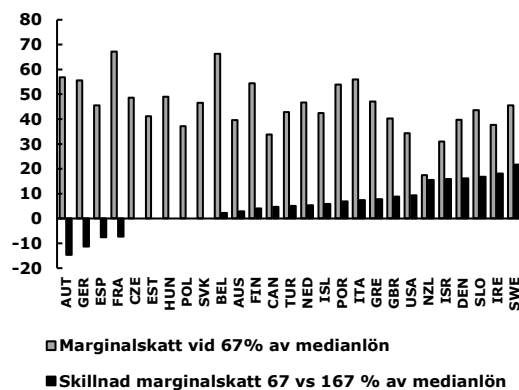
Centerpartiet anser att människor har rätt att bestämma över sitt eget liv och därmed över de pengar de själva arbetat ihop. Den långsiktiga inriktningen på vår skattepolitik är därför att sänka skatterna på arbete och företagande. Lägre skatter ökar människors självbestämmande och gör det mer lönsamt

att driva företag och arbeta. På sikt stärker det därmed även hela landets ekonomi. Arbete och företagande bygger Sverige.

Lägre marginalsatser

I Sverige är skatterna på arbete, företagande och specialisering höga. Det gör Sverige mindre attraktivt för såväl inhemsk som utländsk specialiserad arbetskraft och sänker utbildningspremien.¹¹³

Diagram 24. Marginalskatt på låga inkomster samt skillnad i beskattning mellan låga och höga inkomster

Källa: OECD (2016b)

Sänkta marginalsatser ger, av naturliga skäl, upphov till ett antal fördelningpolitiska frågor. Det kan dock vara värt att notera att en statistisk analys baserat på individers inkomster ett givet år kan ge en skev bild av de fördelningpolitiska effekterna av sänkta marginalsatser. De flesta personer gör i varierande grad lönekarriär under sitt yrkesverksamma liv. Det innebär att andelen av befolkningen som möts av de höga marginalsatserna någon gång i livet är högre än andelen av befolkningen som möts av dem ett givet år. 2013 betalade cirka en miljon människor, eller 30 procent av de helårs- och heltidsanställda, statlig inkomstskatt. Hela 54 procent av de som fyllde 65 år 2012 hade någon gång betalat statlig inkomstskatt.¹¹⁴ Än fler lever i hushåll som någon gång påverkats av den statliga inkomstskattens höga margineffekter. Det är således felaktigt att utgå från att sänkta marginalsatser enbart gynnar de som idag har inkomster över brytpunkten. Marginalsatserna påverkar stora grupper av normalinkomsttagare över deras livscykel.

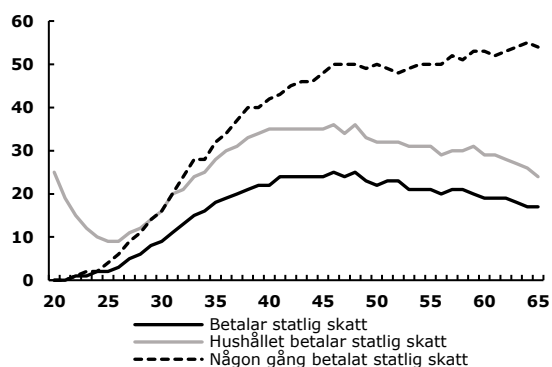
Diagram 25. Andel individer och hushåll som betalar, eller någon gång har betalat, statlig inkomstskatt, 2012

¹¹¹ För en beskrivning av dagens regelverk, se IAF (2015).

¹¹² Socialstyrelsen (2012)

¹¹³ Sverige har, enligt OECD (2015b), en mycket låg utbildningspremie.

¹¹⁴ Lundberg (2016)

Not: Diagrammet visar andelen som betalar statlig inkomstskatt under året, andelen som någon gång sedan 1991 har betalat statlig skatt och andelen som ser hushållsekonomi påverkas av den statliga inkomstskatten.

Källa: Lundberg (2016)

Därtill är det värt att notera att sänkningar av en skatt som på sikt, i hög grad, är självfinansierande att ta bort innebär att vissa personer får en ökad disponibel inkomst utan att någon annan får en lägre disponibel inkomst.

De höga skatterna på arbete bidrar också till det tudelade skattesystemet. Givet skillnaden i beskattning av inkomster från arbete respektive kapital ges företagare incitament att plocka ut ersättning i form av utdelningar eller liknande, i stället för lön. För att reglera detta har de så kallade 3:12-reglerna införts. Dessa regler bidrar till ökat regelkrångel och improduktiv skatteplanering. Sänkta marginalskatter är därför viktigt för att på sikt kunna förenkla reglerna för småföretag.

Ett antal utredningar har visat att sänkt statlig inkomstskatt leder till fler arbetade timmar, karaktäriseras av hög självfinansieringsgrad och bidrar till en ökad effektivitet i ekonomin.¹¹⁵ För Centerpartiet är det därför prioriterat att gradvis göra marginalskattekurvan mindre brant. Regeringen väljer att gå den motsatta vägen. Genom att stoppa uppräknings av såväl den lägre som den högre skiktgränsen och fasa ut jobbskatteavdraget höjer de skatten för breda löntagargrupper, med färre arbetade timmar som följd.

Finanspolitiska rådet har gjort beräkningar som visar att det avtrappade jobbskatteavdraget samt de sänkta

skiktgränserna – två reformer som höjer marginalskatterna – tillsammans leder till färre arbetade timmar.¹¹⁶ Det innebär att "när hänsyn tas till dynamiska effekter på arbetsutbud och prestation, leder reformerna inte till någon förstärkning av de offentliga finanserna överhuvudtaget".¹¹⁷ Regeringens höjning av marginalskatterna leder alltså till färre arbetade timmar och oförändrade intäkter. På sikt riskerar detta att leda till en underfinansiering av regeringens budget.

Centerpartiet motsätter sig regeringens höjningar av marginalskatten. I kommande budgetmotioner kommer Centerpartiet att återkomma med förslag om sänkta marginalskatter.

Sänkt skatt för äldre som arbetar

En av de största utmaningarna på svensk arbetsmarknad är att allt fler kommer att behöva arbeta allt längre.¹¹⁸ Forskning visar att Sverige behöver fler äldre som vill, kan och får arbeta längre för att klara välfärdens finansiering.¹¹⁹ Givet de äldres förbättrade hälsa är detta en rimlig och uppnåelig målsättning, givet rätt reformpolitik.¹²⁰

För personer som arbetar efter att de fyllt 65 år införde Alliansregeringen ett förstärkt jobbskatteavdrag. Utvärderingar av reformen visar att sannolikheten att arbeta för de berörda grupperna ökat.¹²¹ Med fler arbetade timmar förstärks den svenska ekonomin långsiktigt.

Regeringen har i stället höjt kostnaden för att anställa personer över 65 år genom att införa en särskild löneskatt för dessa. Skattehöjningen slår mot sysselsättningen för denna grupp.¹²² Centerpartiet vill istället se sänkt skatt för äldre, och avser återkomma i kommande budgetmotioner med förslag som stärker sysselsättningen bland äldre.

¹¹⁵ Birch Sørensen (2010), Finanspolitiska rådet (2008), Flood (2015), Flood m.fl. (2013), Holmlund & Söderström (2008), Lundberg (2016), Selin & Pirttilä (2011), SOU 2011:11

¹¹⁶ Finanspolitiska rådet (2016)

¹¹⁷ Finanspolitiska rådet (2016), s. 58

¹¹⁸ SOU 2013:25

¹¹⁹ Finanspolitiska rådet (2015)

¹²⁰ Johansson m.fl. (2015)

¹²¹ Prop. 2011/12:100, Bilaga 5

¹²² Konjunkturinstitutet (2014b). Laun (2012) visar att sysselsättningen ökade när det förstärka jobbskatteavdraget infördes och arbetsgivaravgifterna sänktes.

7. Miljö och klimat

Sverige har bevisat att ekonomisk tillväxt kan ske samtidigt med mindre miljöpåverkan. En god miljö och ekonomisk tillväxt går hand i hand. Förutsättningen är smarta och kraftfulla styrmedel som gör det lönsamt att agera miljövänligt och olönsamt att förorena.

Under lång tid, och under olika regeringar, har den ekonomiska tillväxten ökat samtidigt som klimatutsläppen har minskat. Svensk ekonomi tillhör de mest klimateffektiva i världen. Sveriges BNP har växt med knappt 70 procent sedan 1990, samtidigt som utsläppen av växthusgaser har minskat med cirka 25 procent.¹²³ Mycket har gjorts, men mycket mer kommer att behöva göras framöver.

I december 2015 enades FN:s parter under klimattoppmötet i Paris om ett gemensamt avtal för att begränsa den globala medeltemperatur-ökningen till väl under 2 grader, med sikte mot 1,5 grads uppvärmning.

Parterna fick inför detta möte delge sina nationella åtaganden för att nå målet. De presenterade åtagandena riskerar att inte vara tillräckligt skarpa. Uppgången i globala koldioxidutsläpp har under de senaste åren bromsats, men den nödvändiga minskningen har ännu inte ens påbörjats.

Samtidigt går både 2015 och 2016 till historien som de varmaste åren som någonsin registrerats, sedan temperaturmätningarna startade för över 100 år sedan.¹²⁴ Sverige och övriga länder i världen behöver ta ytterligare steg för att påskynda omställningen och minimera miljöpåverkan.

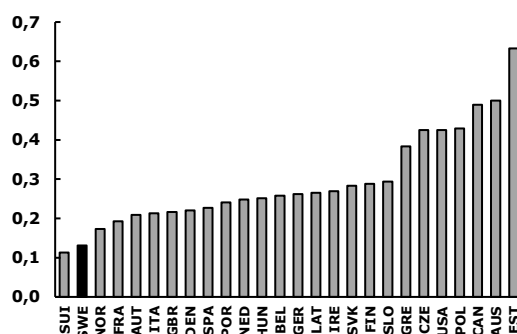
I en tid då det globala klimatarbetet ifrågasätts av en ny amerikansk president krävs ledarskap av Sverige, inom EU och globalt, med högre ambitioner nationellt och på EU-nivå.

Centerpartiet arbetar på bred front för att nå resultat för miljön, bland annat genom målsättningen om att nå 100 procent förnybar energi till år 2040. Den parlamentariska miljömålsberedningen har i år lämnat förslag på att höja Sveriges ambition om att nå noll nettoutsläpp av växthusgaser till år 2045 istället för det tidigare fastställda målet till 2050, med Centerpartiet som pådrivande kraft.

¹²³ Tillväxtsiffror från SCB (2016d), statistik över Sveriges koldioxidutsläpp från Naturvårdsverket (2016a).

Samtidigt ser vi hur den rödgröna regeringens politik leder åt fel håll. SCBs statistik visar att utsläppen slutat minska sedan 2014.¹²⁵

Diagram 26. Utsläpp av växthusgaser per BNP-enhet 2014, ton per 1 000 USD

Källa: OECD (2016d)

Centerpartiet föreslår ett brett reformprogram för att minska utsläppen, ställa om fordonsflottan, öka den förnybara energiproduktionen, minska gifterna i vår vardag, stärka havs- och vattenmiljön och värna den biologiska mångfalden. Detta innefattar bland annat förslag om en grön bilbonus, miljölastbilspremier, en reduktionsplikt för drivmedel, förbättrade förutsättningar för såväl storskalig som småskalig produktion av förnybar energi, ökade investeringar i både laddinfrastruktur och energilagring, avfallsförbränningskatter, kemikalieskatter samt stöd till vattenvårdsåtgärder.

Sverige ligger långt fram och nådde redan 2012, som ett av få EU-länder, vårt åtagande till 2020 om att 10 procent av energin i transportsektorn ska vara förnybar. 2016 stod biodrivmedel för knappt 19 procent av drivmedelsförbrukningen. Men vi har fortfarande långt kvar till målet om en fossiloberoende fordonsflotta. Centerpartiet vill öka omställningstempot, som ska understödjas av klimateffektiva styrmedel.

Det övergripande målet är att minska utsläppen. Centerpartiet står bakom miljömålsberedningens förslag om att utsläppen ska minska med 70 procent till 2030 i transportsektorn. Därför behöver vi både stimulera användningen av riktigt miljövänliga bilar, men också sänka utsläppen från den

¹²⁴ Se WMO (2016) för temperaturdata.

¹²⁵ SCB (2017b)

bilpark som redan rullar på de svenska vägarna.

Ekonomiska styrmedel är avgörande för miljöpolitiken. Centerpartiet har därför föreslagit en omfattande grön skatteväxling. Skatten på utsläpp och gifter bör öka och intäkterna användas för att sänka skatten på jobb och företagande.

7.1 Klimat

Grön skatteväxling

Centerpartiet vill se en grön skatteväxling, där förorenaren betalar för sin miljöskada och resurserna används till att sänka skatten på jobb och företagande. På så vis sätts ett pris på miljöförstöring samtidigt som dessa intäkter återförs för att sänka skattebördan på sådant som har stor samhällsekonomisk nytta, som jobbskapande i växande företag. Detta bör vara en ledstjärna för skattepolitiken i tider av små marginaler i statsfinanserna.

Det finns utrymme att förstärka de miljöstyrande styrmedlen genom skatter på bland annat förekomsten av miljöfarliga kemikalier, förbränning av avfall, att omvandla kväveoxidavgiften till en skatt och genom att ta bort existerande undantag från koldioxid- och energiskatter.

I regeringsställning 2006–2014 bidrog Centerpartiet till att skatten på arbete sänktes påtagligt via jobbskatteavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter. Samtidigt höjdes miljöskatterna och andra skatter, som fordonsskatten, miljödifferentierades. Skattebördan på arbete minskade och skattebördan på föroreningar ökade. Men mycket mer finns att göra. Skatt på arbete beräknas nästkommande år uppgå till 1 200 miljarder av skattebördan i Sverige, skatt på föroreningar knappt 80 miljarder.¹²⁶

Över tiden kommer miljöpåverkan att minska, och med det skatteintäkterna och skattetrycket. Målet är ytterst att miljöskatterna som andel av de totala skatterna, och i absoluta termer, ska minska i takt med att miljöförstöringen minskar.

Regeringen har tyvärr helt övergivit idén om grön skatteväxling. Skatterna har höjts på utsläpp, men inte sänkts på arbete. Istället har skattehöjningarna på arbete varit mångfalt större och skatten dessutom höjts på förnybar energi, motsatsen till grön skatteväxling.

Färre undantag från koldioxid- och energiskatten

Delar av industrin har undantag från, eller nedsättningar av, energi- och koldioxidskatterna för fordon. Dessa subventioner minskar den miljöstyrande effekten och har kritiserats av OECD i sin utvärdering av svensk miljöpolitik som de svagaste delarna av vad som annars är ett föredöme på klimatområdet.¹²⁷

Centerpartiet har därför föreslagit begränsningar av dessa undantag för branscher där icke-fossila alternativ i allt högre grad finns tillgängliga. Det är glädjande att även regeringen har valt att minska undantagen. Flera undantag finns dock fortfarande kvar. Dessa bör som regel fasas ut. Centerpartiet anser att nedsättningen av koldioxid- samt energiskatt på diesel till fordon som används i gruvindustriell verksamhet avskaffas, och kommer därför att återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Skatt på avfallsförbränning

Under de senaste åren har importen av sopor fördubblats i Sverige och utbyggnaden av förbränningsanläggningar är stor.¹²⁸ Det har bidragit till att stärka energiförsörjningen och minska deponier, men för Centerpartiet är det samtidigt självklart att försöka sluta kretsloppen och använda de resurser vi har på det mest effektiva sättet. Effektiva kretslopp och en hållbar återvinning av resurser är en viktig del av en grön omställning.

För att styra mot en ökad återvinning och mer resurseffektivitet föreslår Centerpartiet att en punktskatt på förbränning av avfall införs. En sådan skatt bör omfatta allt avfall, för såväl hushåll som verksamheter, exklusive farligt avfall och utformas på ett sätt som garanterar att kostnaden tydliggörs för den som först lämnar ifrån sig avfallet. Liknande avgifter finns i flera andra EU-länder.¹²⁹ Enligt Naturvårdsverkets statistik omhändertags redan 6,7 miljoner ton avfall genom förbränning samtidigt som prognosen pekar mot ökade mängder. Centerpartiet kommer att återkomma i framtida budgetmotioner med ett förslag om skatt på avfallsförbränning.

Gör kväveoxidavgiften till en skatt

Kväveoxider bildas vid förbränning och bidrar till förurning och luftföroreningar. För att minska dessa utsläpp infördes 1992 en kväveoxidavgift. Avgiften omfattar energiproduktion för uppvärmning av

¹²⁶ Prop. 2016/17:1

¹²⁷ OECD (2014d)

¹²⁸ Se Naturvårdsverket (2015a) för statistik kring import av avfall.

¹²⁹ RUT 2015:1434

byggnader, elproduktion och industriella processer. Avgiften återbetalas i förhållande till respektive anläggnings producerade energi, vilket innebär att anläggningar som producerar energi med mindre utsläpp än genomsnittet gynnas medan anläggningar med högre utsläpp per producerad energienhet missgynnas.

Naturvårdsverket föreslår, i en rapport från 2014, att återbetalningen av kväveoxidavgiften halveras.¹³⁰ Det är ett steg i rätt riktning och skulle öka miljöstyrningen i systemet.

Centerpartiet föreslår dock att återbetalningen helt fasas ut och att avgiften därmed görs om till en skatt. För att inte missgynna mindre anläggningar och för att undvika att implementeringskostnaderna överstiger de ekonomiska och miljömässiga vinsterna bör, precis som Naturvårdsverket föreslår, ett fritak införas. Centerpartiet avser återkomma i kommande budgetmotion med förslag om detta.

Internationellt klimatarbete **Reformerat system för handel med utsläppsrätter**

För en stor del av Sveriges klimatutsläpp sätts priset på utsläppen av det gemensamma systemet för utsläppshandel inom EU ETS. Det är ett av de mest effektiva marknadsbaserade verktygen som klimatpolitiken har att tillgå, men det är inte tillräckligt välfungerande. Priset på utsläpp har över tid minskat kraftigt. Skälet är att det har uppstått ett överskott av utsläppsrätter.¹³¹ Företagen har inte behövt släppa ut så mycket som förväntat, dels tack vare klimatsatsen, dels på grund av den utdragna ekonomiska krisen som minskat industrins produktion. Det låga utsläppspriset gör det i flera fall olönsamt att investera i förnybar energi och bromsar marknaderna för nya lösningar. Här finns förutsättningar att minska utsläppen snabbare.

Ett klimateffektivt utsläppshandelssystem behöver förutsägbara, stabila och rättvisa regler. Prissignalen i systemet behöver stärkas, andelen utsläppsrätter som måste köpas på auktion måste öka, de branscher som idag får gratis utsläppsrätter måste minska, och det måste sättas in åtgärder för att ta bort överskottet av utsläppsrätter. Då går utsläppspriset upp och då blir det mer lönsamt för företagen att göra de investeringar i klimatsmart teknik som krävs om vi ska nå Parisavtalets mål.

En marknadsstabilitetsreserv har nyligen införts för att hantera överskottet av utsläppsrätter. Det är ett viktigt steg i rätt riktning. Dock behöver fler utsläppsrätter försvinna permanent, både från marknaden och från reserven. Centerpartiet vill därför både öka antalet utsläppsrätter som tas bort från marknaden och läggs i marknadsstabilitetsreserven och annullera större delen av överskottet av utsläppsrätter, motsvarande två miljarder ton koldioxid, med syftet att öka verksamhetens incitament till att minska sina utsläpp.

I första hand är detta en klimatåtgärd. Men det är också centralt för att EU med låga utsläpp ska kunna bli ett varaktigt föredöme för omvärlden, samt för att få utsläppsmarknaden att fungera bättre. Genom att minska antalet utsläppsrätter ökar priset på dem och klimatpåverkan blir dyrare. När medlemsstaterna kan sälja utsläppsrätterna till ett högre pris kan de använda intäkterna till att minska skattebördan på arbete. Skulle priset återgå till tidigare nivåer, mellan 15 och 25 euro per ton koldioxidekvivalenter, kommer de svenska statsfinanserna att få ett betydande ekonomiskt tillskott som kan användas till att minska skattebördan på arbete.

Mer resurser behövs till den innovationsfond som ska stödja ny teknik inom förnybar energi och klimateffektiva industriprocesser. Centerpartiet vill därför se en större innovationsfond med ett tillskott motsvarande värdet av 200 miljarder utsläppsrätter. Det skulle med dagens utsläppspris innebära minst 9,5 miljarder kronor i stöd för viktiga klimatfrämjande projekt, som till exempel utsläppsfri stålproduktion som LKAB, Vattenfall och SSAB nu genomför.

Dessutom vill Centerpartiet inkludera sjöfartssektorn i utsläppshandeln senast 2023 om denna sektor inte har fått till stånd ett internationellt avtal till dess. Skärpta krav och en tydlig deadline är viktigt, eftersom sjöfartens klimatutsläpp hittills inte är reglerat i EU eller Parisavtalet. Det behövs också skärpta krav på den EU-interna flygtrafiken, så att den lyder under samma regler som övriga delar av utsläppshandeln. Hårdare krav i EU skulle få stor betydelse, mycket mer än den ineffektiva svenska flygskatt som regeringen vill se. Därutöver behöver det ställas hårdare krav på vilka sektorer som får gratis utsläppsrätter på grund av internationell konkurrens, så att det lönar sig att vara bäst i klassen.

¹³⁰ Naturvårdsverket (2014)

¹³¹ Se exempelvis Zetterberg m.fl. (2014) och Engström Stenson (2015) för en beskrivning av problemen.

Minskade utsläpp från transportsektorn

Fossilfria transporter kräver kraftfulla verktyg

Utsläppen från inrikes transporter står för en tredjedel av Sveriges totala utsläpp.¹³² Målet är att utsläppen från transportsektorn ska minska med 70 procent till 2030 från 2010 års nivå. Det krävs kraftfulla verktyg för att omställningen ska kunna realiseras. Som ett delmål mot en fossiloberoende fordonsflotta anser Centerpartiet att Sverige bör höja ambitionerna till 30 procent förnybar energi i transportsektorn till 2020.

Utmaningen för transportsektorn ligger dels i att minska utsläppen från de fordon som redan rullar på våra vägar, men även att säkerställa att det finns tydliga incitament att välja de mest klimateffektiva alternativen vid till exempel nybilsförsäljning eller när fordonet ska tankas eller laddas. Styrmedel som skattebefrielse för biodrivmedel, differentierad fordonsskatt och supermiljöbilspremierna har bidragit till förbättringar. Denna omställning bör dock påskyndas med nya och utvecklade styrmedel för att nå en fossiloberoende fordonsflotta.

Det övergripande målet är att minska utsläppen från transporterna. Därför bör styrmedel i största möjliga mån ha klimateffektivitet som utgångspunkt. En fossiloberoende fordonsflotta är ett ambitiöst mål som innebär en enorm möjlighet att ta ledningen i den globala omställningen. Svensk miljöteknik är och kan fortsatt vara en exportframgång som bereder väg för miljövänliga transporter världen över. Detta gäller inte minst vid produktion av biodrivmedel från svenska skogs- och åkerbaserade råvaror.

Olika förnybara bränslen behöver utvecklas och kommersialiseras och fler transporter elektrifieras för att nå målet till 2030. Därför behövs starkare incitament för fordonsflottan, men även för flyg- och sjötransporter.

Grön bilbonus och förmånsbilar med hög klimatnytta

Miljöbilspremier och avgifter har visat sig betydelsefulla för att snabbt ställa om fordonsparken och minska klimatutsläppen. Forskningsstudier visar att det faktum att skillnaden i kostnad syns så tydligt på prislappen gör att effekten på köp av klimatvänliga bilar är mer än tre gånger mer

kraftfull för utsläppen än motsvarande bränsleskatt.

På Centerpartiets initiativ föreslog Alliansen i sin budget för 2015 att ett system med miljöbonusar och miljöavgifter på bilar, så kallad bonus-malus, skulle införas. Trots att den offentliga utredningen om en fossiloberoende fordonsflotta föreslog en modell för bonus-malus presenterade inte regeringen sitt förslag förrän i mars 2017. Regeringens förslag har tydliga brister. Den maximala bonusen är 45 000 kronor för en elbil, sedan följer en komplicerad och detaljerad skala av bonusar baserade på utsläpp för övriga bilar, medan avgiften som drabbar de sämsta bilarna utgår som en treårig höjning av fordonsskatten. Den låga nivån på premien till miljöbilar och den krångliga utformningen av systemet gör det tveksamt huruvida det kommer att ge tillräckligt tydliga signaler vid inköpstillfället. Regeringens förslag ger heller inte någon fördel till bilar som kan köras på etanol, det mest kommersialiserade biodrivmedlet vi har i landet.

Centerpartiet vill istället införa en *grön bilbonus* som ger de bästa bilarna en bonus på 100 000 kronor. Vårt förslag bygger på bilars utsläppsvärden av koldioxid, uppdelat på fem olika CO₂-nivåer. Köparen får en bonus eller en extra avgift vid köp av ny personbil. För att stimulera en andrahandsmarknad av leasebilar och förmånsbilar är bonusen uppdelad på två utbetalningstillfällen. Samma utsläppsnivåer som ligger till grund för bilbonusen bör även gälla på förmånsbilsmarknaden.

Köparna av de allra bästa bilarna, exempelvis rena elbilar eller de effektivaste laddhybriderna får 100 000 kronor, varav 30 000 kronor betalas ut efter fyra år. De näst bästa bilarna, exempelvis biogasbilar eller laddhybrider, får 50 000 kronor, varav 15 000 kronor betalas ut efter fyra år. Detta gör det billigare att välja en miljöbil trots att det ursprungliga priset är något högre. Ofta säljs bilarna när den första ägaren haft dem i tre år. Då blir det billigare även för den som vill köpa en begagnad miljöbil eftersom även den nya ägaren får en bonus när bilen är fyra år gammal.

Den gröna bilbonusen finansieras genom att de som köper bilar med höga utsläpp får betala en extra avgift vid köpstillfället. Köparna för bilar med de näst högsta utsläppen får betala 25 000 kronor och de allra högsta 50 000 kronor. De finns också en neutral

¹³² Naturvårdsverket (2016a)

kategori, som innefattar särskilt snåla dieselbilar där man varken får grön bilbonus eller en avgift. För att följa med i teknikutvecklingen och stimulera att bilarna blir bättre så förskjuts koldioxidgränserna för kategorierna varje år.

Centerpartiet vill också ge företag tydligare incitament för val av förmånsbilar till de anställda. Skillnaden i beskattning kommer ge samma incitament att välja miljövänligare bilar som den gröna bilbonusen. På några års sikt får inte heller de bilar som har de största utsläppen vara förmånsbilar.

Grön bilbonus skulle med oförändrade försäljningssiffror skapa en buffert på cirka fyra miljarder kronor, eftersom försäljning av bilar med höga utsläpp då fortfarande överstiger försäljningen av miljöbilar.¹³³ Bufferten har dock till syfte att försäkra att systemet inte är underfinansierat när köpbeteende förändras mot betydligt fler miljöbilar, såsom är syftet med grön bilbonus. Målet är att systemet ska vara offentligfinansierat neutralt.

Klimat effektiva biodrivmedel minskar utsläppen

Centerpartiet vill i första hand att förnybara bränslen främjas med hjälp av en beskattning som baseras på klimatprestanda. Men för att befintliga fordon ska kunna minska sin klimatpåverkan är det också viktigt att inblandningen av förnybara bränslen i bensen och diesel ökar. Kraven på inblandning bör stegvis öka fram till 2030, då Sveriges fordonsflotta ska vara fossiloberoende. Genom att styra mot den faktiska minskningen av växthusgasutsläpp, istället för volymen biodrivmedel, kan ett sådant systems effekt på utsläppsminskningar kunna förutsägas och styrningen harmoniseras med det långsiktiga målet om minskade utsläpp från transportsektorn. Kvoterna av inblandning måste vara långsiktigt förutsägbara och tillräckligt ambitiösa för att driva utveckling mot en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030.

Centerpartiet står därför bakom förslaget om en reduktionsplikt för biodrivmedel i bensen och diesel. Men det är viktigt med kontinuerliga kontrollstationer för att säkerställa att kvotnivåerna hela tiden driver en utveckling mot mer förnybart i transportsektorn. Det är också av största vikt att Sverige fortsätter att driva på inom EU för att det ska vara möjligt att fortsatt skattebefria förnybara drivmedel från

koldioxidskatt, så att dessa kan fortsätta att vara viktiga delar av klimatomställningen av den svenska fordonsflotta.

Centerpartiet avvisade, som enda parti, regeringens höjning av skatten på biodrivmedel i samband med budgetpropositionen för 2016. Det har nu bekräftats att Centerpartiets ståndpunkt, att biodrivmedel inte var överkompenserade på det sätt regeringen hävdade, var den riktiga och att regeringen hade fel.¹³⁴ Det är glädjande att regeringen tagit till sig av bland andra Centerpartiets kritik och nu föreslår sänkt skatt på E85 och höginblandad FAME. Höginblandade biodrivmedel är viktiga för omställningen av transportsektorn och det är angeläget att dessa fortsatt har hög konkurrenskraft gentemot fossila drivmedel.

EU-gemensamma hållbarhetskriterier för fossila bränslen och märkning

Idag finns det EU-gemensamma hållbarhetskriterier för förnybara bränslen. Centerpartiet vill synliggöra de fossila bränslenas påverkan och vill därför att det införs gemensamma hållbarhetskriterier för fossila bränslen i EU. Resultatet av hållbarhetskriterierna, som inkluderar bland annat miljöpåverkan och växthusgasprestanda, bör synliggöras för konsumenten i form av en EU-gemensam märkning. Med en sådan märkning har konsumenten möjlighet att göra en rättvis jämförelse mellan förnybara och fossila alternativ. Med hållbarhetskriterierna som grund kan man också införa en ursprungsmärkning av bränslet vid pumpen. Genom att synliggöra ursprunget av drivmedlet kan konsumenterna göra ett medvetet val, såsom vi gör med livsmedel eller kläder idag.

Fossiloberoende fordonsflotta som mål i EU

Transporterna minskar avstånden mellan människor och möjliggör att leva, arbeta, handla och mötas. I och med att transporterna är en stor bidragande orsak till utsläpp av växthusgaser samtidigt som utsläppen inte känner några gränser så vill Centerpartiet se en ambitionshöjning inom EU. För att möjliggöra långsiktiga investeringar och tydliga spelregler vill vi att EU-länderna antar ett långsiktigt mål för att nå en fossiloberoende fordonsflotta.

¹³³ Egna beräkningar

¹³⁴ Se Energimyndigheten (2016a) för en analys av graden av överkompensation.

Ändra beskattningsnormen för att beskatta fossilt mer än förnybart

Subventioner till fossila bränslen bör fasas ut så att de bär sina fulla miljökostnader. EU måste också sluta använda det fossila som norm när statsstödsregler beräknas. Normen ska vara klimatneutralitet så att det är möjligt att beskatta fossila bränslen mer än förnybara utan att det anses vara ett brott mot regelverket. Här måste Sverige ta strid med EU-kommissionen för att skapa hållbara spelregler, så att det blir möjligt att med nationella styrmedel nå de mål som EU enats om.

Nationell strategi för elektrifiering

Som en del i målet om att utsläppen från inrikestransporter ska minska med 70 procent till år 2030 är det viktigt att främja utvecklingen av eldrivna fordon genom att sätta upp långsiktiga regler för marknaden. Behovet av elektrifiering kommer att öka i framtiden och elektrifiering av transporter kan bidra till målpuppfyllelse även inom andra samhällsproblem, såsom trängsel, buller och en förbättrad luftkvalitet. Dessutom går teknikutvecklingen snabbt framåt och elbilarnas räckvidd ökar betydligt för varje år, samtidigt som det finns en potential i Sverige att bli en viktig nation inom laddtjänster, laddteknik och smarta tjänster. Centerpartiet vill därför att det införs en nationell strategi för elektrifiering i transportsektorn.

Miljöbilspremier för lastbilar

Tunga fordon är på många platser livsnödvändiga för den lokala ekonomin, då ingen annan transportinfrastruktur kan uppnå samma finmaskighet som vägnätet. Utsläppen från lastbilar har dessvärre varit envist höga och endast på senare år börjat dämpas, vilket är allvarligt för Sverige som klimatföredöme. Dock bör sådana styrmedel undvikas, som den av regeringen planerade kilometerskatten, som har ensidigt fokus på avstånd snarare än bränsle och utsläpp. Miljöeffekten blir mycket liten, då alternativ transportinfrastruktur saknas på många platser i landet, samtidigt som jobb beroende av lastbilstransporter drabbas.

Sverige är en världsledande lastbilstillverkare och det vore därför naturligt att Sverige också har världens bästa miljöprestanda på vår lastbilspark. För att påskynda teknikutvecklingen och skapa en stark svensk marknad för miljölastbilar har Centerpartiet föreslagit införandet av en miljölastbilspremie. En sådan premie bör rikta sig till de lastbilar som har minst klimatutsläpp. Premien bör vara kraftfull nog att styra investeringar i lastbilar och omfatta tillräckligt många fordon för att påverka utvecklingen. För att garantera

en effektiv klimatstyrning är det därtill viktigt att klassificeringen av lastbilar kontinuerligt ses över och vidareutvecklas. Centerpartiet kommer att återkomma med ett förnyat förslag om lastbilspremie i kommande budgetmotioner. Ytterligare ett sätt att minska utsläppen från den tunga trafiken är att lastbilarna tankas med biodrivmedel, varför Centerpartiet också lämnar förslag som främjar användandet av biodrivmedel.

Ökad miljöstyrning i fordonsskatten

Fordonsskatten är ett viktigt instrument i strävan att ställa om till en fossiloberoende fordonsflotta genom att premiera inköp av miljövänligare bilar. Dagens fordonsskatt består av ett grundbelopp samt ett rörligt belopp som beror på fordonets utsläpp. Regeringen har aviserat att man avser höja den utsläppsbase delen av skatten. Centerpartiet anser att miljöstyrningen i fordonsskatten bör öka, men det finns brister i den av regeringen föreslagna modellen, bl.a. innefattas inte en sänkning för miljöbilar. Centerpartiet avser att återkomma med förslag om ökad miljöstyrning i fordonsskatten i kommande budgetmotioner.

Energideklaration av personbilar

För att tydliggöra miljöpåverkan från olika bilar med olika drivmedel och bränsleeffektivitet, och ge förutsättningar för ett medvetet val, bör kraven på all nybilsförsäljning skärpas. Idag finns det ett tydligt och fungerade system för energideklaration av vitvaror som kylskåp, spisar och diskmaskiner. Det är lätt för konsumenterna att se om varorna har ett bra eller mindre bra energivärde när de ska köpa nya vitvaror. För personbilar finns inte en sådan märkning och det är idag svårt för den som ska köpa en ny bil att avgöra vilken klimatprestanda bilen har. Därför vill Centerpartiet, inom ramen för EU:s miljöarbete, införa en energideklaration för personbilar, liknande det system som idag finns för vitvaror, med hänsyn till drivmedlets klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv.

Koldioxidkrav för fordon i EU

Transportsektorn utgör en fundamental kvarvarande utmaning för att klara klimatmålen då transporterna dels orsakar ungefär en tredjedel av Sveriges utsläpp av växthusgaser och dels att majoriteten av fordonsflotta ännu är beroende av fossila bränslen. Utsläppen behöver minska i snabbare takt än vad som sker idag. Genom teknikutveckling kan marknaden påverkas och utvecklingen drivas på ytterligare mot förnybara bränslesnåla bilar. Ett avgörande steg är att skärpa koldioxidkraven på personbilar och lätta lastbilar inom EU vilket

bör ske utan att det ökar utsläppen av luftföroreningar. En sådan åtgärd skulle ha en stor effekt på en större marknad, även utanför Sverige, och bidra till både teknikutveckling och ökad sannolikhet att nå klimatmålen. I kombination med grön bilbonus och koldioxidskatten kan skärpta koldioxidkrav utgöra viktiga styrmedel och ge tydliga spelregler till marknadens aktörer.

Ännu saknas samma möjligheter för tunga fordon. Sverige bör därför driva på för att det inom EU utvecklas koldioxidutsläppskrav. Flera andra betydelsefulla marknader såsom Kina, USA, Japan och Kanada har redan utvecklat och använder dessa typer av krav. För att europeisk lastbilsindustri ska fortsatt vara konkurrenskraftig behöver motsvarande krav ställas även på den europeiska marknaden. Med två världsledande lastbilstillverkare har Sverige möjlighet att ta denna position för att driva på för förändringen i EU. Centerpartiet anser därför att Sverige bör driva på att skärpa koldioxidkraven för personbilar och lätta lastbilar i EU samt utveckla koldioxidutsläppskrav för tunga fordon.

Klimatomställning i flyget

Det EU-interna flyget omfattas idag av EU:s utsläppshandel, men kraven på hur de tilldelas utsläppsrätter behöver skärpas. Att den internationella flygorganisationen ICAO enats om åtgärder och mål för att minska klimatutsläppen från flyg är positivt. Centerpartiet anser dock att flygsektorn i utökad omfattning behöver bära kostnaderna av sin klimatpåverkan. Den flygskatt som regeringen aviserat har dock mycket små miljöeffekter, vilket regeringens egen utredning visat. Den kommer leda till att fler resor flyttas till vägarna, samt att internationella avgångar flyttas till våra grannländer. Flygskatten som föreslagen gör heller ingen skillnad på ett flygplans faktiska utsläpp eller om de använder förnybara drivmedel. Eftersom flygtrafiken omfattas av utsläppshandeln kommer inte heller eventuella minskningar av utsläpp från den svenska flygtrafiken leda till att de totala utsläppen minskar. Av remissvaren på utredningen framgår också att skatten kommer få omfattande negativa konsekvenser för företagande och jobb i stora delar av landet. Utredningens förslag har därför

avvisats av en rad myndigheter, organisationer, kommuner och landsting.

Istället för regeringens ineffektiva och skadliga flygskatt vill Centerpartiet se ett paket av åtgärder med verklig påvisbar klimateffekt, som stödjer en omställning av flygbranschen med mer förnybara och biobaserade drivmedel samt en högre grad av bränsleeffektivitet. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Slopat skatteundantag för fossilgas

I svensk klimat- och energipolitik har en sedan länge rådande princip varit att fossila energislag ska beskattas. Den uppdelning av koldioxid- och energiskatt som Sverige tillämpar ger tydliga incitament till såväl mindre utsläpp av koldioxid som energieffektivisering.¹³⁵ Naturgas är en fossil gas som under en period dragit nytta av skattebefrielse, trots dess fossila ursprung. För att stimulera en ökad användning av förnybar metangas, så kallad biogas, istället för fossil sådan anser Centerpartiet att naturgasen som används i transportsektorn bör beskattas enligt samma princip som fossil bensin och diesel, med koldioxidskatt efter innehåll av fossilt kol, och med energiskatt efter energiinnehåll.

Förstärkt ersättning för metangasreducering

Biogasproduktion ger positiva effekter för klimatet och minskar samtidigt övergödningproblemen. Alliansregeringen införde ett produktionsstöd för biogas och ett investeringsstöd för biogasanläggningar inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Det finns fortsatt stor potential för biogastillverkning i Sverige och Centerpartiet vill därför tillföra ytterligare medel för detta ändamål. Centerpartiet föreslår därför att metangasreduceringsstödet förstärks och kommer återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

En utbyggd laddinfrastruktur

Elektrifiering kommer att utgöra en viktig del i övergången till en fossiloberoende fordonsflotta. Riktade budgetsatsningar till infrastruktur för förnybara drivmedel är nödvändigt för en mer effektiv samordning och utbyggnad. Centerpartiet anser därför att ytterligare medel bör investeras i utbyggnad av infrastruktur för alternativa bränslen och laddinfrastruktur i hela landet. Cirka 80

¹³⁵ Se exempelvis Konjunkturinstitutet (2015a) för resonemang kring koldioxid- respektive energiskatten som styrmedel.

procent av laddningen av eldrivna fordon sker i hemmet eller på arbetsplatsen. Stödet ska därför kunna användas både för etablering av snabbaddare längs väl utvalda sträckor och destinationsladdare vid slutdestinationer såsom vid arbetsplatsen eller bostadsrättsföreningars parkeringar och parkeringshus. Kravet på förmånsbeskattning av en anställd som laddar bilen på arbetsplatsen bör tas bort snarast möjligt. Därtill anser Centerpartiet att stödet till energilagring bör utökas samt att återbetalningen av skatt till mikroproducenter av el bör ske snabbare.

En fastighet med laddningsmöjligheter riskerar idag att vid energideklaration framstå som mindre energieffektiv än fastigheter utan laddningsmöjligheter. Centerpartiet anser att detta måste ändras så att fastighetsägare inte straffas för att de etablerar laddningsmöjligheter.

För att ytterligare påskynda utbyggnaden av laddinfrastruktur vill Centerpartiet också se över möjligheten att införa krav på framdragnings av infrastruktur för laddplatser för nya eller ombyggda byggnader. Frankrike har sedan tidigare liknande krav. Liknande bestämmelser finns redan i Sverige för bredband, med krav på bredbandsmöjligheter i vissa nya eller ombyggda byggnader.

Tillsammans utgör dessa förslag ett kraftfullt steg mot fler elektrifierade transporter, med mindre utsläpp som följd. Centerpartiet avser återkomma med förslag som främjar en utbyggd laddinfrastruktur i kommande budgetmotioner.

Nedsatt energiskatt för elbåtar

Båtar som drivs med fossila drivmedel betalar idag ingen energiskatt för bränslet. Om fartyget istället använder landström för strömförsörjning och för att ladda batterier ombord är brukaren skyldig att betala energiskatt på elen. Sedan 2011 finns i lagen om skatt på energi en möjlighet till nedsättning av energiskatten för el. Nedsättningen omfattar dock enbart stora fartyg vars bruttodräktighet, ett jämförelsetal för fartygs storlek, överstiger 400. Detta undantag från energiskatten är inte anpassat för nationell sjöfartsnäring, bilfärjor och pendelbåtar, som normalt har en bruttodräktighet om 20-300. Detta hämmar omställningen från fossila drivmedel till förnybar el inom sjötrafiken. Nedsättningen av energiskatten på el bör därför gälla även för mindre fartyg. Centerpartiet kommer därför återkomma med förslag om detta i framtida budgetmotioner.

Klimatsmarta arbetsmaskiner

Utbudet av arbetsmaskiner i Sverige är relativt liten. I huvudsak är marknaden internationell. Likt övriga transportslag är fordonsparken fossilberoende och i stort behov av omställning. I och med marknadens karaktär finns bäst möjlighet att påverka internationellt genom att ställa krav inom EU. I dagsläget finns inga krav avseende koldioxidutsläpp från arbetsmaskiner. Genom att utveckla EU-gemensamma koldioxidkrav och fungerande mätmetoder av bränsleförbrukningen på arbetsmaskiner kan teknikutvecklingen drivas på. Likt miljöbilsdefinitionen för personbilar bör en motsvarande definition utvecklas för arbetsmaskiner. För tunga fordon har Göteborg och Stockholm stad utvecklat en särskild definition som skulle kunna ligga till grund för en miljöbilsdefinition för arbetsmaskiner.

För att vidare driva på utvecklingen av arbetsmaskiner mot alternativ som är bättre för miljön kan offentlig upphandling användas som verktyg, med krav på exempelvis avgasutsläpp, bränsleförbrukning och drivmedel ställas.

Det finns idag ingen myndighet som har ett övergripande helhetsansvar för arbetsmaskiner utan ansvaret är fördelat på flera myndigheter, även avseende miljöaspekter. För att underlätta omställningen till klimatsmarta arbetsmaskiner bör en myndighet tilldelas ett tydligt ansvar för klimatanpassning av arbetsmaskiner.

Kommunalt regelförenklingspaket

Centerpartiet vill se ett paket med regelförenklningar på kommunal och regional nivå för att främja miljövänliga, tysta transportalternativ med låga halter av partikelutsläpp där de mest miljövänliga transportalternativen gynnas. Till exempel vill vi att det ska vara möjligt att ställa krav på varutransporter i tätort. Fordon som släpper ut mindre partiklar och andra förorenande ämnen och som kör tystare bör få bättre förutsättningar att köra under längre tid på dygnet. På de gator som är mest förorenade ska det vara möjligt att lokalt bestämma att enbart fordon som uppfyller krav om viss klimatprestanda, bullernivå och partikelutsläpp får köra genom att införa miljözoner för lätta fordon eller avgifter för dubbdäck. På samma sätt kan man, på de ställen där man vill, besluta att fordon som uppfyller dessa krav ska få möjlighet att köra i bussfil. Trängselavgifter ska också vara möjligt att införa kommunalt för att minska trafikbelastningen och utsläpp av

luftföroreningar. Intäkterna som man får bör då gå tillbaka till investeringar på orten.

Enligt kommunallagen får en kommun inte favorisera miljöbilsägare med gratis miljöbilsparkeerungar. Centerpartiet vill förändra lagstiftningen så att det blir möjligt för kommuner att tillhandahålla gratis parkering för miljöbil, eller särskilda parkeringsplatser för bilpooler eller elbilar. Vid byggnation av nya bostäder finns idag en norm på hur många parkeringsplatser för bilar som ska tillhandahållas. I tätorter och städer kan detta bli extremt kostsamt med upp emot en halv miljon kronor per p-plats på grund av högt markvärde. Samtidigt förändras behovet av parkeringsplatser i takt med att cykelinfrastruktur, bilpooler och kollektivtrafikförsörjning byggs ut. I tätorter vill Centerpartiet därför att de mest miljövänliga transportalternativen, såsom gång-, cykel- och kollektivtrafik, ska främjas och vara normgivande.

Som en komplettering vill Centerpartiet undersöka möjligheten att, vid nyanläggning eller utvidgning av transportintensiv verksamhet, införa en transportplan. Det skulle innebära att kommuner skulle få ökade möjligheter att påverka trafiken och möjligheten att teckna avtal direkt med byggherren, eller andra relevanta parter, för att ytterligare främja miljövänliga transportalternativ. En sådan transportplan skulle kunna innehålla minimikrav på cykelparkeringar, infrastruktur för elbilar eller maxtak på bilparkeringsplatser.

7.2 Energi

Mer klimatnytta och mer förnybart

Sveriges mål är att nettoutsläppen av växthusgaser ska vara noll till år 2045. Detta beslut fattades i den parlamentariska miljömålsberedningen. Centerpartiet anser därutöver att Sveriges energisystem ska vara helt förnybart till år 2040. För att uppnå detta krävs energieffektiviseringar och en mångfald av förnybara energislåg, i både liten och stor skala. Sveriges unika förutsättningar för detta syns inte minst i den växande produktionen av sol- och vindel, som tillsammans med vattenkraft och biokraft utgör basen i ett robust och helt förnybart energisystem. Den största klimatutmaningen som kvarstår för Sverige är att minska utsläppen från transportsektorn och ställa om till en fossiloberoende fordonsflotta.

Energikommissionen

Centerpartiet har tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna,

Socialdemokraterna och Miljöpartiet enats om en bred och långsiktig överenskommelse om inriktningen på energipolitiken. Centerpartiet har länge varit drivande för en bred överenskommelse över blockgränserna om inriktningen för den framtida energipolitiken. Uppgårelsen bygger vidare på Alliansens klimat- och energiöverenskommelse från 2009 och skapar en ram för ett långsiktigt hållbart och stabilt elsystem även efter 2020.

Överenskommelsen innehåller flera framgångar för Centerpartiet. Bland annat förlängs systemet med elcertifikat fram till 2030 samtidigt som ambitionsnivån höjs med 18 TWh mer förnybar el, vilket är 60 procent mer än dagens mål som sträcker sig till 2020. Elcertifikaten ger den förnybara elen stabila förutsättningar att växa, utan att statsbudgeten belastas.

Andra viktiga framgångar för Centerpartiet är slopad anslutningsavgift för havsbaserad vindkraft, enighet om att värna och förenkla för vattenkraften, både storskalig och småskalig, samt en översyn av regler för att underlätta nya produkter och tjänster inom energilagring och småskalig elproduktion.

Uppgårelsen innehåller också en framtida inriktning för kärnkraften, bland annat krav på utökat försäkringsansvar. Dessutom avskaffas effektskatten, vilket matchas med en sänkning av fastighetsskatten för vattenkraften och en översyn av regler för småskalig elproduktion.

Sverige som Europas gröna batteri

Sverige är ett avlångt land med många goda vindlägen, både till havs och på land. Det är viktigt att kunna transportera elen dit den behövs, vid rätt tillfälle. Det svenska elnätet behöver därför bli smartare och möjliggöra en effektivare och mer flexibel elanvändning. Det krävs också att Svenska Kraftnät och övriga nätägare agerar ansvarsfullt och transparent för att inte mer mark än nödvändigt tas i anspråk. Centerpartiet vill också se en effektivare användning av de intäkter som nätbolagen tar ut av sina kunder och bättre forskning och utveckling inom intäktsramen. Sverige har också relativt goda förhållanden för solenergi där vårt kyligare klimat gör att solcellerna blir mer effektiva. Vattenkraften är vårt energisystems kronjuvel och kan användas både som bas- och reglerkraft. Sol-, vind- och biokraft kan komplettera vattenkraften och ger tillsammans mycket goda förutsättningar för ett helt förnybart elsystem. Centerpartiet anser att förnybar energiproduktion som syftar till att användas för eget bruk ska vara skattebefriad. Utbyggnaden av solel behöver underlättas och främjas, inte motverkas.

Med förenklade regler, minskat krångel och slopad solskatt kan fler människor bidra till produktionen av förnybar energi och ta makten över sin egen energiförsörjning. Egen energiproduktion är också en brygga till en mer miljösmart och energieffektiv livsstil. Incitamenten för mikroproduktion av förnybar el bör därför stärkas.

Centerpartiet vill också ge fler möjlighet att bli mikroproducenter. Om solceller sätts upp på en bostadsrättsförening är det enbart föreningen som kan göra skatteavdrag för det elöverskott som levereras ut på nätet. Centerpartiet vill att den befintliga möjligheten till skatteavdrag utvidgas för att möjliggöra för enskilda boende i exempelvis en bostadsrättsförening som är andelsägare i mikroproducerad förnybar el ska ges samma möjligheter till skatteavdrag. Samma möjligheter bör finnas för dem som köpt andelar i mikroproduktion av el utan att själv bo på en gård där vindsnurran eller solcellerna är belägna.

Mikroproducenter av el får göra skatteavdrag på det överskott som levereras ut på nätet. Idag sköts skattereduktionen via deklarerationsprocessen en gång per år. Drivkraften att producera egen el ökar om återbetalningen sker snabbare än en gång per år. Återbetalningen bör därför skötas direkt på fakturan, precis som för ROT- och RUT-avdraget. För att möjliggöra att även nyare byggnader ska kunna nyttja avdraget för att investera i solceller vill Centerpartiet se över reglerna för ROT-avdraget.

Energilagring

För att öka flexibiliteten i elsystemet behövs ett ökat fokus på energilagring. Det är därför glädjande att regeringen har anslagit medel till detta. Centerpartiet anser dock att regeringens satsning är alltför begränsad och vill därför att ytterligare medel bör tillföras för att främja energilagring. Det är viktigt att stimulera hushållen att lagra sin egen el, men också att pilotanläggningar för lagring i större skala främjas. Det handlar om att hushållen själva ska kunna jämna ut sin egen förbrukning över tid, bland annat för att skapa mer stabilitet i elsystemet. Lagring i större skala kan dämpa volatiliteten i systemet och även skapa en jämnare prisbild. Centerpartiet avser återkomma i kommande budgetmotioner med förslag som stärker möjligheterna till energilagring.

För att göra skillnad i vårt närområde vill Centerpartiet förbättra överföringskapaciteten på el till våra grannländer. Då kan vi skapa exportmöjligheter för teknik, kunnande och

förnybar energi, samtidigt som vi tryggar vår och våra grannländers elförsörjning. Export av förnybar el gör stor klimatnytta när den ersätter fossil produktion i andra länder. Flera andra EU-länder är i stort behov av förnybar energi, både för att uppfylla sina EU-mål och för att bli mindre beroende av rysk olja och gas. Med ökad överföringskapacitet har Sverige och hela Norden därför stor potential att bli Europas gröna batteri.

7.3 En giftfri vardag

En av Centerpartiets främsta prioriteringar inom miljöpolitiken är arbetet för att skapa en giftfri vardag. Idag används fler än 100 000 kemiska ämnen för olika syften. Kemikalieproduktionen har på 50 år ökat med en faktor 40. Kontrollsystemen och riskbedömningen har inte hunnit med att sortera ut de ämnen som kan vara farliga. Forskare har visat att hormonstörande ämnen kan påverka fortplantningsförmågan och att andra typer av ämnen kan bidra till cancer, allergier och diabetes typ II.

Vissa farliga kemikalier bör förbjudas. Andra kemikalier är vanliga och inte giftiga nog att förbjudas, men kan i större mängder, eller i kombination med varandra, ändå vara skadliga. Dessa ämnen behöver bära sina kostnader och användningen av dem bör minska. Ekonomiska incitament, såsom särskilda kemikalieskatt och producentansvar, bör därför användas för att skynda på omställningen till mer hållbara alternativ.

Den gröna kolatomen, som finns i naturresurser på åkern och i skogen, utgör en oumbärlig byggsten i framtidens hållbara samhälle. Livsmedel, drivmedel, kemikalier, tyg och byggmaterial kan och bör produceras från förnybara resurser. Det skapar nya affärsmöjligheter för de gröna näringarna och företag baserade på landsbygden, samtidigt som det minskar belastningen på klimat och miljö. Det skapar jobb och tillväxt i hela landet och lägger grunden för export av miljöteknik och kunskap.

Tillverkning av textilier har stor miljöpåverkan, både på vatten och kemikalieanvändning. Många svenska företag arbetar med att samla in textilier för återvinning och återanvändning och med handlingsplaner för utfasning av olika ämnen. Centerpartiet vill ta tillvara och påskynda denna utveckling genom att införa producentansvar för att återanvända och återvinna mer textilier.

Kemikalieskatt

Alliansregeringen tillsatte en offentlig utredning om att införa en kemikalieskatt,

som presenterade sina slutsatser i mars 2015. Utredningen föreslår en skatt på vissa typer av elektronik och byggmaterial, syftande till att minska användandet av flamskyddsmedel och ftalater. Regeringen har nu infört en kemikalieskatt i linje med utredningens rekommendationer, vilket är glädjande. Centerpartiet har dock föreslagit att utredningens förslag om en bredare skatt, som innefattar fler produkter på ett mer likvärdigt sätt, ska införas istället. Därtill föreslår Centerpartiet att en kemikalieskatt på kläder och skor införs, i enlighet med förslag från bland annat Kemikalieinspektionen. Vi har för avsikt att återkomma i kommande budgetmotioner med ytterligare vidareutvecklade förslag på kemikalieskatt.

Kartläggning av gifter i människors vardag

En förutsättning för ett effektivt arbete mot farliga kemikalier är en heltäckande och uppdaterad lägesbild. Kemikalieinspektionen bör få ytterligare resurser för att öka kunskapen om gifter i människors vardag. Vi avser föreslå detta i kommande budgetmotioner.

REACH och farliga kemikalier i varor

EU:s kemikalielagstiftning REACH behöver utvecklas för att bli mer effektiv, bland annat genom möjligheten att reglera ämnen med liknande egenskaper i grupp. REACH omfattar bara kemiska ämnen som importerats. Men en stor del av de farliga kemikalier som människor riskerar att utsättas för i sin vardag kommer som delar i varor och produkter snarare än som kemiska ämnen. REACH reglerar inte varor, och flera undersökningar visar att det i importerad elektronik, leksaker och plaster förekommer farliga ämnen som är förbjudna eller begränsade att användas i EU.

För att från svensk sida ta ett samlat grepp om arbetet med REACH och höja ambitionsnivån i det internationella kemikaliearbetet föreslår Centerpartiet att Kemikalieinspektionen ska få utökade resurser. Resurserna bör användas i arbetet med att utveckla REACH när det gäller prioriterade områden så som hormonstörande ämnen, kombinationseffekter och nanomaterial, i arbetet med utformningen av EU:s strategi för en giftfri miljö och för att stärka det bilaterala samarbetet med strategiska länder som Sverige har en stor varuimport från, i syfte att minska förekomsten av farliga ämnen i importerade varor. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Kortare handläggningstider hos Kemikalieinspektionen

Centerpartiet anser att Kemikalieinspektionen handläggningstider i ärenden som rör bekämpningsmedel bör kortas. Centerpartiet kommer därför återkomma i kommande budgetmotioner med förslag för att korta Kemikalieinspektionens handläggningstider.

Inrätta ett substitutionscentrum

Centerpartiet har under lång tid drivit frågan om att ett substitutionscentrum ska inrättas. Ett sådant centrum bör arbeta för att öka kunskapen om farliga ämnen i varor samt hur dessa kan bytas ut mot mer hållbara alternativ. Det är därför glädjande att regeringen nu inrättar ett sådant centrum. Det är nu viktigt att inrättandet blir lyckat och att tillräckligt med resurser anslås. Centerpartiet kommer att bevaka frågan och vid behov återkomma med förslag i kommande budgetmotioner.

7.4 Levande hav och vatten

Tillgången på rent vatten och livskraftiga marina ekosystem är mycket angelägna framtidsfrågor. Ett långsiktigt och målmedvetet arbete behöver bedrivas, och för det krävs en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. En stor del av arbetet sker i samarbete med länder inom EU och i Östersjöregionen. Men minst lika mycket behöver ske på nationell, regional och lokal nivå.

Stora miljövinster kan nås genom att långsiktigt planera för hur havs- och vattenresurser ska nyttjas hållbart. En långsiktigt hållbar planering i kombination med ett skydd av kust- och havsområden, enligt de internationella Nagoyamålen som Sverige ska uppfylla, skapar förutsättningar för att säkra de marina ekosystemtjänsterna för framtida generationer.

Tilltagande vattenbrist

Låg nederbörd under lång tid har inneburit låga grundvattennivåer, historiskt låga på sina håll, och alltfler kommuner inför bevattningsförbud tidigt och under längre perioder. Låga grundvattennivåer är nu ett hot mot alltfler län i Sverige och vattenbrist är väntat i sommar.

Konsekvenserna av klimatförändringarna ser olika ut beroende på geografisk plats i landet. Det vi vet är att nederbördsmängderna ändras och kan innebära längre perioder av torka som sedan kan ersättas av kraftiga skyfall. Båda delarna utgör problem för vattenförsörjningen. Torkan och brist på

nederbörd leder till lägre grundvattennivåer och därmed försämrad tillgång på vatten för att täcka våra behov. I kombination med varmare klimat ökar avdunstningen vilket ytterligare försämrar grundvattennivåerna. Vid kraftig nederbörd kan skred och översvämning uppstå vilket bidrar till spridning av föroreningar och bakterier i vårt vatten. Ungefär hälften av Sveriges medborgare får sitt dricksvatten från ytvattentäkter vilka riskerar att förorenas då förorenat vatten rinner ned i ytvattnet, såsom är fallet i Mälaren och för Stockholms dricksvatten.

Hoten mot vårt dricksvatten är flerfaldiga, varav låga grundvattennivåer till följd av klimatförändringarna är ett av dem. Hoten kan kategoriseras utifrån fyra övergripande och överlappande problem: klimatförändringar, påverkad vattenkvalitet, sårbar vatteninfrastruktur, samt ineffektiv användning. Vi behöver arbeta mer effektivt för att skydda och strategiskt förvalta våra dricksvattentäkter. I och med att vatten inte känner kommungränser behövs ett synsätt som är regionalt anpassat för planering och skydd och långsiktigt hållbart. Regional samverkan behövs i hela kedjan, från skydd av dricksvattentäkterna till produktion och distribution av det färdiga dricksvattnet. Vid skapandet av vattenskyddsområden för dricksvattentäkter påverkas markägarna i hög utsträckning varför det är viktigt att finna fungerande dialogmodeller för att inkludera markägarna i processen och att kostnadsfördelningen för vattenskyddet fördelas på ett rimligt sätt.

Miljöavgift på plastpåsar

Kretsloppsarbetet behöver stärkas för att minska förekomsten av farliga kemikalier, mikroplaster och marint skräp i våra vattenområden. Av den totala mängden nedskräpande föremål i haven så utgörs den största delen av plast. Marin nedskräpning är en global utmaning. Men det är också ett problem i Sverige. På den svenska västkusten beräknas årligen 4 000–8 000 kubikmeter skräp flyta i land. Därför vill Centerpartiet stärka arbetet med att minska förekomsten av plaster i våra hav och säkerställa att en god avfallshantering finns längs våra kuster.

Icke-nedbrytbara plastpåsar utgör en signifikant andel av det skräp som varje år hamnar i svenska hav och sjöar. För att uppnå målet i EU:s direktiv om förpackningar och förpackningsavfall, och minska användningen av tunna plastpåsar, anser Centerpartiet att en miljöavgift på plastpåsar bör införas och avser återkomma med förslag om det i kommande budgetmotion. Liknande avgifter finns i exempelvis Irland och Danmark och har effektivt bidragit till att de icke-nedbrytbara plastpåsarerna fasats ut. Under våren 2016 föreslog också Naturvårdsverket att ekonomiska incitament bör användas för att minska användningen av plastpåsar, genom att ett prisgolv om fem kronor införs.¹³⁶ Det är glädjande att fler intressenter nu lämnar förslag som liknar det som Centerpartiet har presenterat.

Höjning av LOVA-bidrag

Sverige är ett land med goda vattentillgångar. Trots detta har endast cirka hälften av Sveriges vatten en god ekologisk status.¹³⁷ Övergödning är ett av de största problemen. När Centerpartiet och Alliansen satt i regeringen inrättades ett bidrag till kostnadseffektiva lokala vattenvårdsprojekt, det så kallade LOVA-bidraget.¹³⁸ LOVA-bidraget utbetalas av Länsstyrelserna till lokala vattenvårdsprojekt som minskar mängden kväve och fosfor eller miljögifter i haven. Exempelvis har LOVA-bidraget gått till VA-planering och VA-åtgärder, inventering av enskilda avlopp, restaurering av våtmarker, lantbruksåtgärder, såsom kalkfilter, strukturkalkning och fosfordammar, samt tömningsanläggningar för båttoalett och båttvätt för fritidsbåtar.

LOVA-bidraget har bidragit till att minska övergödningen, spridningen av giftiga båtbottnfärger och förlusten av biologisk mångfald. Centerpartiet bedömer att ytterligare insatser för att minska belastningen av näringsämnen såsom kväve och fosfor behövs och vill därför förstärka LOVA-bidraget. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

¹³⁶ Naturvårdsverket (2016b)

¹³⁷ Naturvårdsverket (2015b)

¹³⁸ Prop. 2008/09:170, s.135

8. Förstärka tillväxt och utveckling i hela landet

Oavsett var man bor – på landsbygden, i mindre orter, i städernas förorter eller innerstaden – ska man ha samma möjligheter att leva, arbeta och driva företag. Landsbygden och städerna delar många utmaningar med varandra. I såväl bruksorter som förorter finns ett behov av fler jobb. Detsamma gäller behovet av en välfungerande och klimatsmart infrastruktur. Även behovet av en reformerad bostadsmarknad är stort i hela landet, oavsett om det handlar om att möjliggöra ökat byggande i strandnära lägen på landsbygden eller om att reformera hyresmarknaden i storstäderna.

Likvärdiga möjligheter i hela landet innebär inte per automatik likformighet. Samma utmaning kan lösas på olika sätt i olika delar av landet. Politiken behöver därför utformas med en insikt om att förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet. En närodlat politik, där beslut fattas så nära människor som möjligt, möjliggör en sådan utveckling.

8.1 Infrastruktur för hela Sverige

En välfungerande infrastruktur är en förutsättning för att det ska gå att bo, leva och arbeta i hela landet. Att näringslivets godstransporter fungerar är likaledes viktigt för att möjliggöra företagsamhet och tillgång till jobb i hela landet. Järnvägen, flyget, sjöfarten, riksvägarna och de 42 000 milen enskilda vägar har alla viktiga funktioner att fylla.

Centerpartiet prioriterar att öka underhållet av järnvägen, ökade och tidigare lagda investeringar i transportinfrastruktur med hjälp av alternativa finansieringslösningar och ytterligare investeringar i IT- och bredbandsutbyggnad. Eftersom Centerpartiet värnar hela landets utveckling är det också av största vikt att de resurser som satsas på infrastruktur fördelas över hela landet och inte koncentreras till storstäderna.

Vägar och järnvägar

Att upprätthålla funktionaliteten på transportinfrastrukturen i landet är högt prioriterat i Centerpartiet. Centerpartiet har i Alliansregeringen dubblat satsningarna på järnvägens drift och underhåll jämfört med tidigare Socialdemokratiska regeringar. Underhållet är dock fortfarande eftersatt på många sträckor och därför är det angeläget med fortsatta satsningar på järnvägsunderhåll.

Rusta upp regionala och lokala järnvägsbanor

Trafikverket har pekat ut 68 banor där hastigheten måste sänkas för att banorna är i så dåligt skick. Det är ett av många exempel på hur det regionala och lokala järnvägsnätet prioriterats ned. Detta trots att flera av banorna är mycket viktiga ur ett regionalt utvecklingsperspektiv. Fungerande järnväg bidrar bland annat till att förstora nuvarande arbetsmarknadsregioner och är en viktig tillgång för en allt rörligare befolkning.

Centerpartiet vill därför öronmärka en del av järnvägsunderhållet till att rusta upp lokala banor på den svenska landsbygden med viktig pendlingsfunktion och godstransportfunktion, som har stor betydelse för jobb och tillväxt. Dessa hamnar i regel långt ned på Trafikverkets prioriteringar där stambanorna alltid ligger först och de regionalt viktiga men mindre banorna utanför stornätet blir därför i många fall aldrig upprustade.

Centerpartiet satsar därför i ett första steg 500 miljoner över de kommande två åren för att rusta upp regionala och lokala banor på landsbygden för att underlätta tågpendlande och godstransport.

Tyngre och längre fordon

Det finns stora miljö- och samhällsnyttor att tillvarata genom att möjliggöra transport av tyngre, längre och mer transporteffektiva fordon på det svenska vägnätet. Samtidigt som ledig kapacitet utnyttjas mer optimalt och utsläppen av bland annat koldioxid minskar, förbättras konkurrenskraften för transportberoende näringar. Genom att möjliggöra för tyngre och längre fordon att rulla på Sveriges vägar skulle företag kunna spara miljontals kronor samtidigt som det skulle skapa miljövinster. En 74-tons lastbil släpper ut betydligt mindre per transporterat ton än dagens konventionella lastbilar. Det är därför bra att regeringen gett klartecken om att tillåta frakt med 74-tons lastbilar på det svenska vägnätet.

Regeringens beslut har dock flera brister. Regeringen beskriver hur införandet av tyngre lastbilar inte får riskera att flytta över godstransporter från järnväg och sjöfart till väg. Därför föreslår regeringen att endast cirka åtta procent av vägnätet ska upplåtas för lastbilar på upp till 74 ton. För att näringslivet ska kunna dra nytta av de tyngre lastbilarna måste sammanhängande stråk upplåtas där vägnätet bedöms efter dess bärförmåga. I vårt grannland Finland, som också är ett

konkurrentland för den svenska skogsnäringen, har en ökning av högsta tillåten bruttovikt nyligen genomförts, från 60 ton till 76 ton. En liknande reform måste omedelbart sjösättas i Sverige och omfatta hela det svenska väg- och järnvägsnätet. Det är därför även viktigt att de enskilda vägarna ges förutsättningar att klara av 74-tonslastbilar på de svenska vägnäten.

Tåg i norra Sverige

Norra Sveriges näringsliv har ett behov av en fungerande och effektiv infrastruktur för så väl gods som människor. Trots stora avstånd och glesbefolkade län har norra Sverige en viktig roll i svensk export som måste vårdas och vässas. Där fyller ett färdigställande av Norrbotniabanan en viktig funktion. Skogen, malmen och stålet är viktiga exportvaror som utgör en avsevärd del av Sveriges ekonomi. Den norra delen av landet, med sina rika naturresurser, bidrar stort till denna utveckling. En viktig förutsättning för export är fungerande transporter. Därför visar sig regeringens löfte om en byggstart av Norrbotniabanan provocerande innehållslöst när allt det som aviserats är byggstart från Umeå till Dåva, en deponianläggning 9 km norr om Umeå.

Projektet är stort och skulle i likhet med många andra motsvarande projekt lämpa sig att genomföra i offentlig-privat-samverkan. Använder man även EU:s medfinansiering så blir byggandet fullt realistiskt att genomföra.

Höghastighetsbanor i Sverige

En väl utbyggd infrastruktur knyter ihop Sverige och skapar förutsättningar för fler jobb och företag i hela landet. Det leder också till att arbetsmarknadsregioner breddas vilket möjliggör för fler hållbara transporter, minskad klimatpåverkan och att nya jobb och bostäder kan växa fram. Snabbare tåg skapar dessutom möjlighet till enklare och effektivare pendling. Det handlar om modern och grön infrastruktur som knyter samman Sverige och som Centerpartiet därför har en positiv inställning till.

I dag räcker den svenska järnvägens kapacitet inte till, varken i norra eller södra Sverige. En kraftig tillväxt i tågtrafiken har lett till högt kapacitetsutnyttjande och eftersatt underhåll samtidigt som järnvägen under lång tid varit i behov av ytterligare förstärkningar vad gäller drift och underhåll. Denna situation gör systemet mycket känsligt för störningar, både planerade, tekniska och väderberoende. Slutresultatet blir låg pålitlighet och lågt förtroende för tåg, såväl för persontrafik som för den stora mängd gods som varje dag måste transporteras på järnväg.

Centerpartiet är positiva till höghastighetsjärnvägar. Vi har en stor tilltro till de möjligheter tekniken medför. Höghastighetståg öppnar även för kommande systemförändringar och utveckling som vi i dag inte exakt kan förutse, såsom förstoring av arbetsmarknads- och utbildningsregionerna. Det påverkar även människors benägenhet att se nya möjligheter i kommunikationsmöjligheterna och därmed förändra sina liv.

Höghastighetsbanor bär på stor potential, varför Centerpartiet är måna om en hållbar finansiering och att Trafikverket förmår att vidmakthålla en mycket hög grad av kostnadskontroll i projektet. Projektet ska ses som en helhet med anslutningar, bostäder, investeringar och kollektivtrafik i hela Sverige. En satsning på höghastighetståg måste även inkludera att höghastighetsbanorna och deras stationer länkas till och förstärker kapaciteten på befintlig transportinfrastruktur så att tillgängligheten kommer hela det svenska transportsystemet till del.

Alternativa finansieringslösningar för infrastrukturåtgärder

I dagläget finansieras den absolut största delen av all transportinfrastruktur av statsbudgeten. Eftersom statens reformutrymme är begränsat är det nödvändigt att hitta nya finansieringslösningar för infrastruktur för att kunna genomföra nödvändiga åtgärder i drift och underhåll samt nya investeringar.

Både svenska och utländska investerare, bland annat pensionsfonder, har visat intresse för långsiktiga investeringar i Sverige. I många med Sverige jämförbara länder finansieras sedan länge viktiga samhällsliga infrastrukturprojekt i offentlig-privat samverkan (OPS). På så vis möjliggörs att en utförare av ett projekt tar ett helhetsansvar för kostnader, genomförande och uppföljning. Det kan röra sig om en järnväg, en bro, en motorvägssträcka eller en del av en trafiklösning, som till exempel mer robust elförsörjning eller ett signalsystem för järnväg.

I Sverige är det fortfarande sällsynt med projekt finansierade via OPS. Det är beklagligt eftersom OPS ofta har stora fördelar. De offentliga anslagen till investeringar i infrastruktur är inte tillräckliga för att genomföra alla de projekt som är samhällsekonomiskt nyttiga. OPS möjliggör tidigareläggning av sådana projekt utan att på kort sikt ta budgetutrymme i anspråk. Projektets kostnad återbetalas istället över en längre tid, som motsvarar anläggningens

livslängd. OPS medför även potentiella effektivitetsvinster. När den privata parten är ansvarig för både projektering, byggande, drift och underhåll skapas starka incitament att hålla nere kostnaderna och bygga med kvalitet.

Att det finns potentiella effektivitetsvinster att realisera med hjälp av OPS-modeller inom investeringar i statlig transportinfrastruktur är också en slutsats i den statliga utredningen "Finansiering av infrastruktur med privat kapital?" som överlämnades till finansministern tidigare i vår. Trafikverket bör ges i uppdrag att identifiera och driva 10-15 av de objekt som finns angivna i nationell plan i form av OPS, i syfte att skaffa kunskap och erfarenhet samt öka effektiviteten. Höjda banavgifter, brukaravgifter och trängselskatter är andra användbara finansieringsalternativ.

Nej till kilometerskatt och flygskatt

Regeringen har nyligen lagt fram två skatteförslag på bordet. Det handlar dels om en kilometerskatt som beskattar tunga transporter per kilometer, och en skatt på flygresande som drabbar alla flygresenärer i hela landet.

Införandet av en kilometerskatt skulle näst intill uteslutande slå mot landsbygden och mindre orter. Kostnaderna för företags transport till delar av landet som saknar möjlighet transport via järnväg och vatten hade direkt drabbat de som bor och verkar på landsbygden i form av ökade kostnader på till exempel dagligvaror. Ur miljösynpunkt är den tilltänkta kilometerskatten väldigt ineffektiv. En lastbil som drivs med förnybar energi eller med den senaste elhybridtekniken får betala lika mycket i skatt som en gammal lastbil som drivs med fossil diesel. Dessutom hade konkurrenskraften för skogsindustrin kraftigt försämrats och den viktiga produktionen av biobränsle och bioprodukter hade därmed åkt på ett ordentligt bakslag i den gröna omställningen. Centerpartiet säger därför nej till en kilometerskatt.

Med anledning av detta var det ett välkommet besked att regeringen bestämt sig för att backa från den skadliga kilometerskatten, åtminstone i närtid.

Regeringens planer på att införa en flygskatt verkar realiseras trots en omfattande kritik från remissinstanserna. 80 procent av remissinstanserna avstyrker regeringens förslag eller är negativa till det. Enligt utredningen är climateffekten begränsad och kan leda till minskade utsläpp motsvarande cirka 0,3 procent av Sveriges totala utsläpp. I

värsta fall kan det leda till ökade utsläpp om hänsyn tas till att fler väljer bilen och om utsläppen flyttar utomlands. Flygskatten slår också hårt mot orter så som Östersund och Visby där flyget är helt avgörande för att kunna förflytta sig. Centerpartiet vill se styrmedel för flygbranschen som skapar incitament för en omställning till mer climateffektiva flygplan och en ökad användning av biojetbränsle.

Digital infrastruktur

Globalisering och digitalisering för människor närmare varandra och den digitala infrastrukturen är nödvändig för att det ska gå att arbeta och bo i hela landet. En fungerande informationsteknologi i form av tillgänglig bredbandsuppkoppling med hög kapacitet i hela landet innebär enorma möjligheter för nya mötesplatser, kunskap, frihet och utveckling. Centerpartiet stärkte i Alliansregeringen investeringarna i bredbandsutbyggnad och öppnade för en mer tillgänglig data- och telekommunikation, inte minst på landsbygden. För Centerpartiet är IT "det femte transportslaget", som vid sidan av vägar, järnvägar, sjöfart och flyg möjliggör att bo och verka i hela landet. På sikt kommer uppgraderingen från 4G till 5G än tydligare bekräfta den digitaliseringsvåg som sköljer över världen och behovet av en tillgänglig digital infrastruktur över hela landet blir än viktigare för att minska ojämlikheter mellan bygder och människor.

En ny bredbandsmiljard och digitalisering med bredband för alla hushåll

Alla ska kunna vara en del av det digitala samhället. Centerpartiet vill därför att alla hushåll i hela landet ska ha tillgång till bredband, och att detta bör ske så snabbt som möjligt.

Inom landsbygdsprogrammet avsattes 3,25 miljarder kronor för en ökad utbyggnad av bredband på landsbygden. Dessa pengar skulle satsas under åren fram till 2020. Så kallade byalagslösningar har, med stor ideell kraft, drivit på och inneburit en kostnadseffektiv utbyggnad. Intresset för dessa pengar har varit stort, vilket resulterat i att avsatta medel inte räcker till mer än cirka två tredjedelar av ansökningarna.

För att den pågående digitaliseringen av hela Sverige ska kunna fortsätta föreslår Centerpartiet att ytterligare en miljard kronor avsätts för en förbättrad bredbandsinfrastruktur i hela landet.

Centerpartiet kommer därtill att återkomma i kommande budgetar med förslag om påskyndad breddning av bredbandet så att fler hushåll kan ansluta sig.

Centerpartiet har tidigare fattat beslut som öppnat upp för förbättrad mobiltäckning i hela landet genom det så kallade 700 MHz-bandet. Regeringen har dock misskött hanteringen och satt stopp för utvecklingen som hade kunnat ge fler landsbygdsboende bättre mobiltäckning. För Centerpartiet är det av högsta prioritet att tillgodose såväl civilsamhället som blåljusmyndigheternas behov av nytt frekvensutrymme så snart som möjligt.

8.2 Världens modernaste landsbygd

Landsbygdskommittén

Centerpartiet fick i den parlamentariska landsbygdskommittén brett stöd för många av våra politiska förslag, bland annat att decentralisera myndigheter och flytta makten närmare befolkningen. En fråga som Centerpartiet länge kämpat för är ökade möjligheter till strandnära byggande. Det måste helt enkelt bli enklare att bygga strandnära, inte minst för att mindre kommuner ska kunna locka nya invånare och fler turister. Kommittén föreslår därför att regeringen ska ta bort flera av de begränsningar som finns för byggande på landsbygden. Ska landsbygden växa och utvecklas måste också byggandet öka, inte minst med attraktivt boende. Andra förslag vi fått igenom som främjar jobb och företagande på landsbygden är att tillgången till bredband på landsbygden blir bättre, förslag som syftar till att öka svensk livsmedelsproduktion som exempelvis att offentliga upphandlingar av livsmedel sker med krav motsvarande svenska miljökrav och svenska regler för djurskydd. Det är nu upp till regeringen och landsbygdsministern att ta Landsbygdskommitténs arbete vidare och komma med konkreta förslag till riksdagen.

Landsbygdskommittén saknar dock något som Centerpartiet tillsammans med Allianspartierna påpekat i ett särskilt yttrande: konkreta åtgärder för att skapa utveckling och fler arbetstillfällen i hela landet. Det behöver bli enklare och billigare att anställa, skatter och avgifter som hämmar jobbskapande måste minimeras.

Beslut ska fattas nära de som berörs. För att Sveriges landsbygder ska kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar måste kommuner och regioner ges mer makt att skapa förutsättningar för utveckling och attraktivitet.

Det handlar bland annat om att staten måste släppa ifrån sig makt till folkvalda församlingar som känner sin region och sin kommun och dess behov. Detta kan göras på flera områden genom att myndigheter decentraliserar funktioner till regioner och kommuner. Centerpartiet vill inte se en kommunreform som ritar om kommungränser från ett kontor i Stockholm. I stället måste kommunsammanslagningar, om de ska ske, komma utifrån kommunernas egen vilja där den kommunala självbestämmanderätten värnas.

För att fler människor ska vilja starta och driva företag i hela landet är det viktigt att krånglet och administrationen minskar. Genom förenklingar sparar företagarna både tid och pengar och kan fokusera på sin verksamhet. Målsättningen bör vara att grundläggande uppgifter om företaget och dess verksamhet bara ska behöva lämnas en gång och till ett ställe.

I stora delar av landet finns områden som inte är detaljplanelagda. Här finns förutsättningar att införa andra regler än de som gäller i tätorter, som gör det enklare och snabbare att bygga. Vi vill se nationella regelförenklingar och möjliggöra för enklare regler för byggande utanför detaljplanelagt område så att fler bostäder kan byggas i hela landet.

Återbäring av värden från naturresurser är något Centerpartiet ensamma drivit i landsbygdskommittén men beklagligt nog utan framgång. Centerpartiet vill, till skillnad från de andra allianspartierna, att regioner som bidrar med värdefull produktion får behålla delar av detta värde. Det måste löna sig för kommuner och regioner att förbättra sitt företagsklimat, göra produktiva investeringar och upplåta mark åt viktig infrastruktur och produktion. Därför bör de värden som skapas från exploatering av naturresurser regionaliseras.

Avskrivning av studielån på landsbygden

Många människor är intresserade av att bo på landsbygden. Samtidigt har många landsbygdskommuner problem att hitta lärare, sjuksköterskor och andra viktiga personer. Därför föreslår Centerpartiet att den som flyttar till en landsbygdskommun ska kunna få sina studieskulder avskrivna med 10 procent per år. Ett liknande system finns idag i Norge och har haft goda resultat där.

Centerpartiets förslag riktar sig mot Norrlands inland och norra Dalarna minus Östersund, det som kallas Stödområde A. Förslaget innebär att alla yrkesverksamma personer som tar

examina från och med 1 januari 2018 och flyttar till någon av de utpekade kommunerna ska få 10 procent av sina studieskulder avskrivna varje år upp till totalt 300 000 kronor. Det skulle både underlätta för de som vill flytta tillbaka till sina hemkommuner och för kommuner att rekrytera kvalificerad arbetskraft från resten av landet. Förslaget väntas 2018 innebära en offentligfinansiell kostnad om 25 miljoner kronor som stiger till 75 miljoner kronor 2020.¹³⁹

Ett liknande förslag lades fram av Landsbygdskommittén som tyvärr begränsade det till 23 utvalda kommuner i norr. Centerpartiets förslag går längre genom att rikta sig till ett större område.

Tillgång till kommersiell service

Tillgången till kommersiell service är en nödvändig förutsättning för livskraftiga samhällen. Centerpartiet är stolta över att i regeringsställning ha medverkat till att öka stödet till kommersiell service. I landsbygdsprogrammet finns det nu 700 miljoner kronor på satsningar på kommersiell service på landsbygden. Det handlar om att ge den lokala lanthandlaren eller bensinmacken i byn stöd för att kunna finnas kvar och ge bra service. Just den lokala servicen är ofta en förutsättning för att en mindre ort på landsbygden ska kunna fungera.

På många orter runt om i landet finns också mängder av affärslokaler som gapar tomma men som skulle kunna användas till livsmedelsbutiker, eller annan kommersiell service. Därför föreslår Centerpartiet att den som startar verksamhet i en tom lokal ska slippa fastighetsskatten under tio år. Syftet är att underlätta för de företagare som vill öppna en lanthandel och ge människor som bor i landsbygden möjlighet till grundläggande service. Centerpartiet avsätter 100 miljoner kronor årligen för detta, vilket skulle räcka till över 10 000 lokaler.¹⁴⁰

Besöksnäring och gårdsförsäljning

För att erbjuda invånare och besökare en attraktiv livsmiljö måste det bli enklare för företagare och privatpersoner att omvandla idéer till verklighet. På samma sätt som vi måste underlätta för gårdsförsäljning av alkoholdrycker och annan verksamhet på landsbygden måste det även bli enklare att ordna kulturevenemang, försäljning av mat och dryck och annan verksamhet som bidrar till ett mer dynamiskt gatuliv i staden.

En levande besöksnäring kräver att det är lätt att starta och driva företag. Många

verksamheter startar på deltid eller kvällstid. Att tid och energi kan läggas på att utveckla affärsidén, snarare än att fylla i blanketter, är centralt. För många småföretag innebär den första anställda också en hög tröskel. Att anställa sin första medarbetare innebär större risker och mer administration. När företaget väl anställt en person är det enklare att anställa också en andra och en tredje. För att göra det enklare för små företag att växa och anställa vill Centerpartiet att arbetsgivaravgiften för den första anställda slopas helt under två år.

Centerpartiet vill också att företagslokaler på landsbygden ska undantas från kravet på bygglov vid uppförande av till exempel gårdsbutiker och lokaler för Bed and Breakfast. Redan idag är kravet på bygglov slopat vid uppförande av byggnader kopplade till landsbygdsföretagande, men då många gårdar diversifierar sin verksamhet till flera grenar bör detta undantag utökas även till andra näringsverksamheter knutna till landsbygden.

Fler jobb och ökad konkurrenskraft inom svenskt jordbruk

De gröna näringarna är viktiga för att hela Sverige ska kunna växa. De producerar klimatsmart energi, högklassiga livsmedel och råvaror, öppna landskap samt jobb och tillväxt i såväl den egna som kringliggande branscher. Därför är det viktigt att värna om de gröna näringarnas konkurrenskraft och förutsättningar. Bra företagspolitik, med minskad administrativ regelbörda och lägre kostnader, är den viktigaste politiska åtgärden även för företagen i de gröna näringarna.

Jordbrukssektorn står inför historiska förändringar i form av kraftigt ökad automatisering och effektivisering samt ökad konkurrens från omvärlden. Detta ställer stora utmaningar på omställning för det svenska lantbruket.

För att stärka det svenska lantbrukets konkurrenskraft och möjlighet att fortsätta att skapa mat, jobb och miljövärden i Sverige har Centerpartiet föreslagit ett paket av reformer.

Slopad arbetsgivaravgift för mjölkbönder

Många jordbruksföretag står inför stora utmaningar. Inte minst gäller det de svenska mjölkbönderna. Mjölkbranschen befinner sig sedan en längre tid i en akut kris. Det är inte bara en svensk kris, utan en kris för hela den europeiska mjölksektorn. Det ryska importstoppet har bidragit till att mjölkpriserna i Europa kraftigt fallit. Den

¹³⁹ Egna beräkningar

¹⁴⁰ Egna beräkningar

svenska mjölkproduktionen är en av världens mest miljövänliga med en av de bästa djurvälstånd. Mjölkproduktionen bidrar också till att uppfylla miljömålen om ett öppet landskap och biologisk mångfald.

I det läge som branschen befinner sig i krävs det politiskt en seriös politik för konkreta och genomförbara krisåtgärder, men också en politik för att stärka konkurrenskraften på längre sikt. Här har den rödgröna regeringen misslyckats. I det akuta läget har man under två års tid konsekvent sagt nej till de förslag som Centerpartiet lagt fram om bland annat höjda interventionspriser och anstånd på skatten. I EU väljer regeringen att förhålla sig passiv och låta andra bestämma vad som ska bli EU:s svar på den rådande krisen. För att de svenska mjölkbönderna ska kunna konkurrera med andra europeiska bönder behöver produktionsvillkoren ses över. Sveriges mjölkbönder måste kunna konkurrera på liknande villkor för att kunna klara sin överlevnad.

Centerpartiet vill utnyttja de så kallade "de minimisstöden" till att slopa arbetsgivaravgifterna för mjölkbönder. Specifikt föreslår Centerpartiet att arbetsgivaravgiften, under taket för de minimisstöden, slopas för mjölkbönder. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om detta i framtida budgetmotioner.

Höjd återbetalning och indexering av dieselskatten

Regeringens svar på krisen inom delar av lantbruket har dels bestått av kreditgarantier som såväl lantbrukare som banker dömt ut, som denna dessutom tvingats dra tillbaka, och dels av en marginell nedsättning av dieselskatten som alla aktörer inom branschen anser vara för liten. Därutöver har den rödgröna regeringen försökt att driva igenom en kilometerskatt som skulle ha drabbat lantbruksföretagen hårt om den hade blivit verklighet. Centerpartiet föreslår att återbetalningen av dieselskatten höjs med 50 öre mer än regeringen och att återbetalningen permanentas på denna högre nivå. Centerpartiet avser återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner. Då den rödgröna regeringen indexerat dieselskatten så anser vi att regeringen även måste indexera återbetalningen för att lantbrukarna inte ska tappa konkurrenskraft.

Grön omställning i de gröna näringarna

Det är viktigt att den gröna omställning som pågår inom lantbruket går fortare. Redan idag görs stora framsteg inom den gröna omställningen, genom bland annat förnyelsebara drivmedel och projekt med

omställningspremier för arbetsmaskiner. Tyvärr har den omställning som påbörjats stannat av på grund av avsaknad av långsiktiga spelregler för svenska biodrivmedel. Det är därför en prioriterad fråga för Centerpartiet att arbeta med de betydande hinder som finns för att den riktigt stora omställningen ska kunna komma igång. Centerpartiet vill förstärka och påskynda den gröna omställningen och föreslår att Jordbruksverket ges ytterligare medel, i syfte att möjliggöra för myndigheten att finansiera fler projekt kring omställning av arbetsmaskiner inom jordbruket. Målsättningen är att öka möjligheterna för lantbruket att ställa om, i syfte att på sikt fasa ut subventionerna av fossila drivmedel. Centerpartiet avser återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

För grön omställning inom lantbruk, livsmedelsindustri och handel vill Centerpartiet utforma regler som ger mer långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel. För Centerpartiet blir det därför centralt att skapa en produktion och efterfrågan av förnybara drivmedel i Sverige. Ett av våra viktigaste förslag är därför att skapa en reduktionsplikt för drivmedel, för att öka efterfrågan på förnybara drivmedel. Det handlar om att drivmedelsbolag per automatik ska blanda in en högre andel förnybart i det ordinarie bränslet. Dessutom vill vi se över möjligheten att helt skattebefria de förnybara drivmedlen i de gröna näringarna.

Konkurrenskraftiga gröna näringar

De gröna näringarna är viktiga för hela Sveriges växtkraft. De producerar klimatsmart energi, högklassiga livsmedel och råvaror, öppna landskap samt jobb och tillväxt i såväl den egna som kringliggande branscher. Därför är det viktigt att värna om de gröna näringarnas konkurrenskraft och allmänna förutsättningar. Bra företagspolitik, särskilt anpassad till små företag, med minskat krångel och lägre kostnader, är den viktigaste politiska åtgärden för företagen i de gröna näringarna.

Ägande, ansvar och befogenheter går hand i hand. Det man äger förvaltar och vårdar man också. För Centerpartiet är äganderätten en grundmurad rättighet och en vägledande princip. Därför anser vi att den svenska skogen även fortsatt bör vårdas och brukas enligt principen frihet under ansvar. Vi tror att det är möjligt att verka för skogsnäringens utveckling samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras. Vid tvingande avsättning av skyddsvärd skogsmark som begränsar äganderätten ska intrång inte vara möjligt om

ersättning inte kan betalas ut vid intrångstillfället.

Långsiktig konkurrenskraft

Ska Sverige bevara och utveckla den svenska matproduktionen krävs en tydlig målsättning om långsiktigt stärkt konkurrenskraft. Perspektivet bör genomsyra hela politikområdet och både regelbördan och kostnaderna minska. Nya reformer bör värderas utifrån dess bidrag till konkurrenskraften. För att konkurrenskraften gentemot andra medlemsstater inte ska försämrats ytterligare vill Centerpartiet, till skillnad från den rödgröna regeringen, inte se nya punktskatter inom lantbruket.

Regeringen har valt att genomföra skatthöjningar på arbete, framförallt på ungas arbete, och inskränkningar av möjligheten till visstidsanställningar. De vill även återinföra en handelsgödselskatt och kilometerskatt. Regeringen beskattar även förnybara drivmedel från svensk råvara till en nivå där de inte kan konkurrera med fossila alternativ. Samlat utgör detta allvarliga hot mot den utveckling av landsbygden och de gröna näringarna som Centerpartiet vill se. Menar regeringen allvar med att stärka konkurrenskraften duger inte deras skatthöjarlinje.

För Centerpartiet är det självklart att kostnaderna för lantbrukare ska sänkas, särskilt kostnaden för att anställa. Egenavgifter, arbetsgivaravgifter och andra skatter på arbete måste således kontinuerligt ses över och sänkas när möjlighet ges.

Många som verkar inom de gröna näringarna är småföretagare med små marginaler och pressad likviditet. Det är därför avgörande att myndigheters agerande, exempelvis när det gäller stödutbetalningar, är förutsägbart. Mot bakgrund av detta ser Centerpartiet allvarligt på att Jordbruksverket har misslyckats med att i tid betala ut de ersättningar som bönderna har rätt till. En stor del av ansvaret faller på regeringen, som inte gett förutsättningar för ansvarig myndighet att sköta sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt.

Regelförenklningar inom livsmedelssektorn

Svenska livsmedelsproducenter är världsledande på djurhälsa, har en restriktiv användning av antibiotika i djurhållningen och producerar mat på ett klimatsmart sätt. Betande djur ger även öppna landskap och stärkt biologisk mångfald. Detta är exempel på kollektiva nyttigheter som är värda att försvara. De försvaras dock inte bäst av en massiv regelbörda som bidrar till byråkrati och

kostnader för lantbruket. Bäst värnas de genom att se till att det svenska lantbruket kan fortsätta att verka i Sverige. För att svenska lantbrukares konkurrenskraft ska kunna stärkas bör därför politiken minska regelbördan. Därför menar Centerpartiet att vi behöver en regelförenklingskommission, som bland annat ser över hur djurskyddskrav och andra regler kan reformeras så att det inte är byråkratin, utan syftet med reglerna, som står i fokus. Ett exempel på en sådan typ av åtgärd är att förändra dagens djurskyddslag så att regelverken går från detaljstyrning till målstyrning med bibehållen djurskyddsnivå.

En livsmedelsstrategi för ökad konkurrenskraft

För Centerpartiet är det viktigt med en stark livsmedelsstrategi för både stad och land. Staden behöver mat för att mätta alla dess invånare och landsbygden behöver rätt förutsättningar för att kunna producera maten. Alliansregeringens *Matlandet Sverige* bidrog till att skapa 9 000 jobb inom de berörda näringarna sedan 2008. Vidare så avskaffades skatter och avgifter för bönder motsvarande nästan 2,2 miljarder kronor. Regeringen valde dock att lägga ner satsningen. Sedan dess har livsmedelskedjan stått tom på konstruktiva åtgärder som leder till tillväxt inom branschen.

Det är positivt att en ny nationell livsmedelsstrategi nu tagits fram och att det finns en bred enighet i riksdagen om de långsiktiga livsmedelspolitiska målen till 2030. Centerpartiet ser dock ett antal brister i den livsmedelsstrategi som regeringen presenterat. Att konkurrenskraftsutredningen finns med i flera delar är bra, men eftersom utredningen presenterades i mars 2015 borde en hel del av utredningens förslag redan ha genomförts. Centerpartiet anser också att den handlingsplan som regeringen presenterat för att uppnå de långsiktiga målen inte är tillräckligt ambitiösa för att Sverige på allvar ska kunna börja vända trenden och bygga en livsmedelskedja som är hållbar, innovativ och lönsam. I Centerpartiets livsmedelsstrategi finns därför etappmål till 2020 och tillhörande konkreta åtgärder för att säkerställa att de långsiktiga livsmedelspolitiska målen uppnås.

En viktig och avgörande utmaning är att stärka lantbrukets möjligheter att ta betalt för de svenska mervärdena, något som inte fungerar fullt ut i dag. Ambitionen måste vara att andra medlemsstater stärker sina regelverk, snarare än att Sverige ställer lägre krav. Vi måste dock vara öppna för att se över regelverk för att säkerställa att de bidrar till den goda djurvälstånd och det ambitiösa miljöarbete som präglar de svenska gröna

näringarna, och inte bidrar till ökat krångel och onödiga kostnader. Därtill är det prioriterat att stärka efterfrågan på svenska livsmedel både i Sverige och internationellt. Satsningar på export och projekt som stärker svensk livsmedelsproduktion är därför fortsatt viktiga.

Att stärka innovations- och utvecklingstakten i livsmedelskedjan är också av stor vikt för att den svenska livsmedelsförsörjningen ska kunna säkras. Där ingår bland annat att stärka förädlingsvärdet genom hela kedjan, så att produktutveckling i alla led blir mer av en självklar del i företagandet. Centerpartiet har i sin livsmedelsstrategi lyft vikten av utökad investerarkapital som gör att fler kan investera eget kapital i växande företag. För att få bra utväxling på forskning inom livsmedelskedjan är det centralt att forskningen görs utifrån behov och i samarbete med branschen. Vi kan tyvärr konstatera att jordbruks- och livsmedelsforskningen i Sverige har tappat sedan ett antal företag flyttat sina avdelningar för forskning och utveckling utomlands. Därför är det av stor vikt att stat och näringsliv samverkar för att stärka forskning inom livsmedelskedjans olika delar.

Under Alliansregeringen gjordes en fyraårig gemensam satsning av staten och livsmedelsbranschen i ett tvärvetenskapligt forskningsprogram för livsmedel, Tvärlivs. Sedan 2014 är dock denna satsning nedlagd av den rödgröna regeringen, men Centerpartiet anser att det behövs fler och mer långsiktiga satsningar som bygger på samfinansiering mellan staten och privata aktörer liknande Tvärlivs. Vi vill också se ett kompetenscentrum för svensk växtförädling som planeras och drivs i samarbete mellan branschen och akademien.

Djurskyddskontroller

Ett effektivt och ändamålsenligt djurskydd har stor betydelse. Utöver att det säkerställer god djurvälstånd kan det, rätt utformat, bidra till ökad konkurrenskraft och till att stärka de svenska mervärdena i livsmedelsproduktionen. Alliansregeringen effektiviserade och gjorde tillsynen enhetlig i hela landet och tillförde pengar för fler djurskyddskontroller. Detta extra anslag, som gav fler inspektörer och veterinärer på länsstyrelserna och därmed fler och bättre kontroller, avskaffades dock av regeringen 2015. Centerpartiet prioriterar ett effektivt djurskydd och kommer därför i kommande budgetmotioner att återkomma med förslag om finansiering av djurskyddskontroller.

Viltmyndighet

För Centerpartiet är det självklart att vi ska bruka våra naturresurser utan att förbruka dem. De senaste åren har vi fått fler vilda djur i våra skogar. Detta ställer krav på en aktiv och bra viltförvaltning som är regionalt förankrad. Det skapar dessutom fler och nya möjligheter för nya verksamheter och jobb kring jakt och viltförvaltning. För att säkerställa en närvarande och effektiv viltförvaltning har Centerpartiet föreslagit att en ny viltmyndighet inrättas. Centerpartiet kommer i kommande budgetmotioner att återkomma med förslag som stärker viltförvaltningen.

Regionala skattebaser

På samma sätt som att det är självklart att människor i stor utsträckning ska få behålla frukterna av sitt eget arbete bör regioner som bidrar med värdefull produktion få behålla delar av detta värde. Det måste löna sig för kommuner och regioner att förbättra sitt företagsklimat, göra produktiva investeringar och upplåta mark åt viktig infrastruktur och produktion.

Centerpartiet vill därför utreda hur ett antal skatter ska kunna regionaliseras. I ett första steg är det rimligt att fastighetsskatten på elproducerande fastigheter regionaliseras för att återbörda en del av värdet från den klimatsmarta energiproduktionen till berörda regioner. Regionala skattebaser får samtidigt inte urholka möjligheten till kommunal utjämnning av skillnader som uppkommer till följd av att olika regioner har olika förutsättningar. Med ett ökat inslag av regionala skattebaser skulle dock bilden av vilka regioner som bidrar respektive får bidrag ändras, då det skulle synliggöra de stora värden som idag produceras i många av Sveriges kommuner och regioner men som beskattas nationellt.

Nära och kostnadseffektiva myndigheter

Sverige har under lång tid präglats av en smygcentralisering av myndigheter och offentlig service. Värt att notera är att offentliga jobb centraliserats i högre takt än privata företag och att centraliseringen inte verkar kunna förklaras av att befolkningen flyttat.¹⁴¹ Det offentliga är alltså drivande i centraliseringen.

Denna centralisering är problematisk av främst tre skäl. För det första innebär en retirering offentlig service att den

¹⁴¹ Östh (2015)

kommersiella servicen riskerar att försvinna. För det andra minskar transparensen och medborgarinflytandet när makten centreras. Och för det tredje innebär en centralisering till centrala lägen i storstäderna att utgifterna för den statliga förvaltningen i allmänhet, och för lokalkostnaderna i synnerhet, kraftigt ökar.

Landsbygdskommittén, med Centerpartiet i spetsen, föreslog i sitt betänkande en ökad statlig närvaro genom bland annat en samlad serviceorganisation för Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten. Detta är ett steg att decentralisera myndigheterna och flytta makten från staden till människorna runt om i landet.

Omlokalisering för ökad effektivitet

De totala lokalkostnaderna för de statliga myndigheterna uppgick 2013 till 23,4 miljarder kronor.¹⁴² Det är fyra miljarder, eller 21 procent, mer än 2006. Hyran per kvadratmeter har ökat med drygt 20 procent och står för majoriteten av kostnadsökningen. Lokalarean har ökat i Stockholm och Malmö, men minskat i övriga landet. Kvadratmeterhyran är cirka 62 procent högre i Storstockholm än i övriga landet. För myndighetsgruppen Central förvaltning är kostnaden ungefär dubbelt så hög i Stockholm som i övriga landet.

Den regionala fördelningen av myndigheternas lokalisering är skev. Stockholm, där 22 procent av befolkningen bor, står för 29 procent av lokalarean och hela 39 procent av kostnaderna.¹⁴³ Myndigheterna i övriga landet utanför storstäderna, där 61 procent av befolkningen bor, står för 53 procent av lokalarean och bara 44 procent av kostnaderna.

Centerpartiet anser att myndigheter i huvudsak ska finnas där verksamheten kan bedrivas på det bästa och mest kostnadseffektiva sättet. Därutöver är myndigheternas service till medborgarna, samt möjligheten till synergieffekter när myndigheter samlokaliseras, viktiga vid lokaliseringsbeslut. En rimlig utgångspunkt är att myndigheternas lokalisering bör spegla befolkningens. I många andra tjänstebranscher med liknande profil på sina anställda är kontor belagda utanför storstäderna av kostnadsskäl. Därför är det glädjande att Landsbygdskommittén också föreslår en omlokalisering av 10 000 statliga jobb från Stockholmsområdet, för att på så sätt flytta beslut närmare befolkningen.

Reformerat system för pris- och löneomräkning

Systemet för pris- och löneomräkning (PLO) räknar automatiskt upp anslagen till de statliga myndigheterna. Systemet är tänkt att kompensera för ökade lönekostnader, lokalkostnader samt övriga förvaltningskostnader.

Vid omräkningen används separata index för prisutvecklingen inom de tre nämnda kostnadsgrupperna. Lokalhyror som inte omförhandlas under det kommande budgetåret räknas i pris- och löneomräkningen om med ett index som motsvarar 70 procent av den årliga förändringen av konsumentprisindex i oktober två år före det aktuella budgetåret. Omräkningen för hyresavtal som kan omförhandlas bygger på hyresutvecklingen i det aktuella området under perioden från det att avtalet tecknades eller senast hade kunnat tecknas om.

Systemet innebär alltså att myndigheter belägna på orter där hyrorna stiger snabbt kompenseras för detta. Det minskar myndigheternas incitament att kontinuerligt se över sin lokalisering. Värt att notera är också att myndigheternas lokalyta per anställd varierar förhållandevis kraftigt, vilket indikerar att det finns en effektiviseringspotential.¹⁴⁴

För att stärka myndigheternas kostnadskontroll föreslår Centerpartiet på lång sikt tre förändringar av systemet. För det första bör uppräkningsen av anslagen till följd av lokalkostnader enbart räknas upp med 70 procent av KPI, alternativt med hyresutvecklingen i de rikthyresområden som ligger utanför storstäderna. Det skulle innebära att myndigheter i städer i större utsträckning behöver omvärdera kostnader för lokaler, det ger dem incitament att omlokalisera till orter med lägre lokalkostnader.

För det andra föreslår Centerpartiet att rikthyrorerna i Stockholm sänks. Det innebär att myndigheter i Stockholm får mindre anslagsökningar och därmed ges incitament att omlokalisera till områden med lägre hyreskostnader.

För det tredje bör den uppräkningsen som följer av dessa två reformer schablonmässigt sänkas för att ytterligare öka kostnadskontrollen och bidra med finansiering till viktiga jobbskapande reformer.

¹⁴² ESV (2014)

¹⁴³ ESV (2014)

¹⁴⁴ För statistik över kvadratmeter per anställd, se RUT 2015:2118.

Centerpartiet kommer i framtida budgetmotioner att återkomma med förslag kring hur kostnaderna för myndigheter kan minska och incitamenten till effektivare lokalisering kan öka.

Från riktade till generella statsbidrag

Ansvar för en stor del av de politiska frågor som människor tycker är de allra viktigaste ligger på kommuner och landsting. Det gäller till exempel skolan, sjukvården och kollektivtrafiken. Om Sverige ska fungera måste kommuner och landsting ges förutsättningar att fungera.

Politiker på nationell nivå är benägna att försöka detaljstyra lokalpolitiken. Ofta sker det med ädla motiv, men lika ofta mynnar den nationella debatten om frågor som i huvudsak ägs av lokalpolitiken ut i förslag om riktade statsbidrag.

Det kan i enstaka fall vara motiverat med denna typ av riktade bidrag. Att ge ett temporärt extrastöd till kommuner som tagit emot många flyktingar kan exempelvis vara nödvändigt. Alltför ofta är dock riktade statsbidrag ett sätt för nationella politiker att maximera antalet utspel, snarare än att maximera kvaliteten i den kommunala verksamheten. Det lapptäcke av riktade statsbidrag som nu skapats ökar byråkratin och minskar förutsägbarheten för Sveriges lokalpolitiker. Särskilt mindre kommuner med begränsade administrativa resurser drabbas av stela strukturer med riktade bidrag.

Centerpartiet kommer därför i framtida budgetmotioner att arbeta utifrån principen om att riktade statsbidrag i så stor utsträckning som möjligt ska omvandlas till generella statsbidrag. Det skapar också ett ökat utrymme för effektivisering.

8.3 Gröna städer

Städer är kommersiella och kulturella centrum i den svenska ekonomin. De är nav kring vilka innovation och utveckling sker. Städer erbjuder människor möjligheten att bo tätt och möjliggör en effektiv och klimatvänlig kollektivtrafik. Städer är således också klimatsmarta. En politik för gröna städer är en politik för ekonomisk utveckling och grön omställning.

Städernas utmaningar är i mångt och mycket samhällets utmaningar. Där finns en tudelning på arbetsmarknaden, som ofta också avspeglas i en tudelning på bostadsmarknaden. Inte sällan går denna tudelning mellan inner- och ytterstad. Att

verka för att myndigheter och andra offentliga institutioner lokaliseras till alla delar av städerna är därför viktigt både i den lokala och nationella politiken. Att bygga en blandad stad, där hyresrätter, bostadsrätter, arbetsplatser samt offentlig och kommersiell service finns i samma områden är också viktigt för att bygga en hållbar stad.

Bostadsbristen är det största hotet mot de svenska städernas tillväxt. En reformerad bostadspolitik, som främjar nybyggnation och avreglerar hyresmarknaden, är därför särskilt viktig för städernas utveckling. Riksintressen och länsstyrelsernas makt måste ses över i syfte att underlätta bostadsbyggande, då ett stort antal bostäder idag stoppas på grund av olika riksintressen. Att förändra bullerreglerna är också viktigt för att möjliggöra byggande vid kollektivtrafiknära lägen i städer. Möjligheten att inrätta zoner i vilka nationella planregler sätts på undantag bör också prövas.

Många städer har en vilja att gå före i miljö- och klimatarbetet, men förhindras av nationella regelverk. Att kunna lösa lokala miljöproblem lokalt är avgörande för att skapa världens grönaste städer. För att ge de svenska städerna större möjlighet att gå före i klimatarbetet bör deras lokala makt stärkas. Det gäller framförallt makten över det egna gatuutrymmet och trafikregleringar, men också andra regler som idag formuleras nationellt och som förhindrar en hållbar stadsutveckling.

Det bör exempelvis vara möjligt för städer att reservera parkeringsplatser för miljöbilar. Idag finns möjlighet att införa särskilda miljözoner för tung trafik. Detta bör ändras till att också omfatta lätt trafik och persontrafik. En sådan miljözon ska kunna införas där det finns lokala luftkvalitetsproblem eller särskilda problem med buller. Miljözonen skulle kunna reglera att endast fordon som uppfyller vissa krav på utsläpp och buller får framföras inom zonen. Detta skulle leda till att lokala problem med luftkvalitet kan lösas och skapa förutsättningar för ökat bostadsbyggande.

Att bygga ut kollektivtrafiken så att beroendet av bilen minskar är viktigt för att minska både trängsel och utsläpp. Trängseln innebär stora samhällsekonomiska kostnader varje år och att bygga ut kollektivtrafiken är därför viktigt både för städernas tillväxt och för miljö och klimat. Olika sätt att främja kollektivtrafikresandet är därför viktigt att se över. Det kan exempelvis röra reseavdragets utformning samt förmånsbeskattningen av kollektivtrafikresor.

Möjligheten till miljövänlig båtpendling i städer som exempelvis Stockholm och Göteborg stärks också av Centerpartiets förslag om att befria mindre elfartyg från energiskatt. Därtill är det viktigt att cykeln får en mer framträdande plats som kommunikationsmedel i den nationella infrastrukturpolitiken.

Att uppmuntra småföretagande och entreprenörskap är avgörande för att möjliggöra en levande stadsmiljö. Centerpartiets förslag om ingångsföretag och regelförenklingar är här viktiga. Både för att skapa fler jobb men också för att möjliggöra för en mer levande stadsmiljö.

9. Trygghet i hela landet

Ansvaret för att garantera människor trygghet är en av statens viktigaste uppgifter. För många av oss handlar trygghet till stor del om att polisen finns där om man behöver den och att rättssystemet lagför en person som har begått brott mot oss. Tryggheten består också i att lagarna är tydliga och rättssäkerheten stabil så att vi inte döms för brott vi inte har begått. Men, kanske mest av allt, består tryggheten i att man slipper vara orolig för att utsättas för brott.

Hos oss alla, kvinnor som män, unga som gamla, är tryggheten viktig. Den ska värnas i hela landet oavsett om du bor på landsbygden, i storstaden eller i något av våra utanförskapsområden.

Brottsoffer och gärningsmän, företag och föreningar ska stå i centrum för en närodlat rättspolitik. För Centerpartiet är det självklart. Människor ska kunna känna till vem den lokala polisen är och ha förtroende för denna. För att människor ska känna till till rättssystemet är det viktigt att vardagsbrott som drabbar många, till exempel stölder, kortbedrägerier eller nättrakasserier, tas på större allvar. Brottsoffer ska ha större rätt till samhällets stöd och det lokala brottsförebyggande arbetet bör få en mer framträdande roll i syfte att minska brottsligheten.

De flesta brott begås lokalt och löses bäst lokalt. Därför bör polisen och det övriga rättsväsendet vara lokalt förankrat. Människor ska känna att dörren till rättsväsendet är öppen och att de blir sedda av de som jobbar där.

Civilsamhället har en viktig roll att spela i brottsbekämpningen och därför vill Centerpartiet underlätta för mer samarbete mellan till exempel föreningar, skola, polis och myndigheter med fokus på brottsförebyggande och brottsutredande arbete.

9.1 Polis

Nio miljarder till polisen

Oavsett var i Sverige man bor ska man kunna känna trygghet i att polisen är närvarande. Centerpartiet vill att poliser ska vara lokalt förankrade och att de som bor i området vet vilka de är. Med kontinuitet och erfarna poliser som stannar länge på samma tjänst är det lättare att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och

trygghetsskapande arbete utifrån det som behövs lokalt. Därför vill Centerpartiet satsa nio miljarder kronor över de kommande fyra åren på polisen, inklusive förstärkning av polisens arbete mot terrorism.

2 000 nya poliser

Polisen har en central roll i en fungerande rättsstat för att beivra, begränsa och lösa brottslighet och politikens roll är i första hand att ange inriktning och säkra resurser till verksamheten. Ett av målen med den nya polisorganisationen var att poliserna skulle komma närmare människorna ute i samhället. Resultatet har istället blivit att den har centraliserats. Sverige har en poliskår med engagerade människor, men många poliser går nu på knäna och pratar om att överge sitt yrke. Centerpartiet vill ge polisen mer resurser för att klara av sitt uppdrag. Satsar vi på polisen gör vi det möjligt att garantera polisens lokala närvaro i samhällen och kvarter, öka antalet arbetade polistimmar, höja de hårt arbetande polisernas löner och skapa förutsättningar för en bättre arbetsmiljö. Med nya resurser stärks polisens lokala verksamhet och en polis närmare människorna blir även en pusselbit i kampen mot terrorismen.

Centerpartiet vill öka polisens anslag med 3 miljarder kronor över fyra år, i syfte att finansiera utbildnings- och lönekostnader för att anställa ytterligare 2 000 nya poliser till år 2021. Fullt utbyggd innebär satsningen att polisen tillförs 1,2 miljarder kronor årligen.¹⁴⁵

En del av denna satsning finansieras genom effektiviseringsåtgärder som polisen själva efterfrågat.¹⁴⁶

Fler civilanställda

För att frigöra resurser för polisiärt arbete föreslår Centerpartiet också att Polismyndigheten får 1 300 fler civilanställda. Dessa skulle avlasta polisen i exempelvis visst utredningsarbete och med administration, vilket frigör tid för polisen att ytterligare kunna fokusera på brottsbekämpning. För detta avsatte Centerpartiet 825 miljoner kronor 2017 och 850 miljoner kronor per år därefter.¹⁴⁷

Höjda polislöner

För att göra polisyrket mer attraktivt tillför Centerpartiet ytterligare resurser till Polismyndigheten i syfte att höja polisens

¹⁴⁵ Polismyndigheten (2017), egna beräkningar

¹⁴⁶ Se Polismyndigheten (2017) för vidare detaljer.

¹⁴⁷ Polismyndigheten (2017), egna beräkningar

löner. Vi ser att erfarna poliser i oroande grad lämnar sitt yrke och även att platserna på polisutbildningen inte fylls. För att öka tryggheten och säkerheten är det viktigt att polisyrket blir attraktivt så att de som redan är poliser stannar i tjänst och bra nya kollegor kan utbildas i en ökande grad. Fullt utbyggd uppgår satsningen till 700 miljoner kronor årligen och innebär att 22 000 poliser i genomsnitt får en höjd lön med 2 000 kronor i månaden.¹⁴⁸

Stärk rättskedjan

När Polisen tillförs mer resurser för att klara upp fler brott snabbare kommer kraven på den resterande rättskedjan att stärkas. Både Åklagarmyndigheten och Nationellt forensiskt centrum har redan signalerat att de är behov av förstärkning, och poliser berättar om att vittnesskyddet är underfinansierat och går för långsamt då det måste samordnas med kommunerna och Socialförvaltningen. Centerpartiet föreslår därför att under de kommande fyra åren satsa närmare en miljard på stärkt rättskedja. Det kommer att innebära att fler grova brottslingar kan dömas och att fler vardagsbrott kan klaras upp.

Mer resurser till Åklagarmyndigheten

Utvecklingen för andelen brott som klaras upp är mycket oroande. Andelen ärenden som redovisas av polis till åklagare har fallit och detta gäller även andelen personupplästa brott. Åklagarmyndigheten är den myndighet som leder förundersökningar, beslutar i åtalsfrågor och företräder det allmänna i domstol. Centerpartiet vill stärka hela rättskedjan. Med fler upplästa brott ökar behovet av åklagare som av den anledningen tillförs cirka 60 miljoner årligen för att finansiera fler åklagare.¹⁴⁹

Ökad satsning på Nationellt forensiskt centrum

Nationellt forensiskt centrum är en viktig länk för att hela rättskedjan ska hålla ihop. En viktig pusselbit för att få fram brottsutredningar som håller för ett åtal är att Nationellt forensiskt centrum får möjligheter att göra sitt jobb så bra som möjligt. Ska vi kunna lagföra fler brott krävs att vi satsar på att utredningar görs snabbt och med hög kvalitet. Vi vill därför satsa 500 miljoner kronor på Nationellt forensiskt centrum över en fyraårsperiod i syfte att utöka antalet anställda. Det skulle snabba på rättsprocesserna och leda till bättre bevisning. Fullt utbyggt innebär satsningen att centrumet

får 200 miljoner kronor i ytterligare resurser årligen.¹⁵⁰

Stärk vittnesskyddet

Polisens personsäkerhet och vittnesskydd är oerhört viktiga för att skydda rättssystemet. För att en person som på nära håll har bevittnat grov brottslighet ska våga vittna eller för att kvinnor som utsatts för våld i nära relation ska våga lämna en våldsam partner är det nödvändigt att skyddet fungerar väl. Centerpartiet vill att polisen ska kunna ge ett bättre och mer välfungerande skydd bland annat genom att ges möjlighet att inte bara skydda en person utan också under begränsad tid ta över ansvaret för stöd till en utsatt, ett ansvar som kommunerna har i dagsläget. Genom att tillföra 50 miljoner årligen till Polisen i syfte att stärka vittnesskyddet kan vi öka tryggheten hos de som behöver skydd och i förlängningen öka antalet personer som vågar lämna den grova organiserade brottsligheten och öka människors benägenhet att vittna.¹⁵¹

Bekämpande av inhemsk och utländsk terrorism

Sverige utsattes den 7 april 2017 för ett terrordåd på Drottninggatan i Stockholm oskyldiga människor dödades och skadades. Samhällets förmåga att svara mot terror prövades.

Samtliga former av våldsbejakande extremism är farliga. Inom vit makt-miljön, den autonoma vänstermiljön och den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön finns det människor som utgör ett hot mot andra och mot samhället. Dådet på Drottninggatan understryker vikten av det fokus som länge lagts från Centerpartiets sida på att stärka Sveriges förmåga att förhindra och förebygga planering och utförandet av terroraktioner på svensk mark.

Polisen har själva angett att de saknar resurser för att effektivt kunna arbeta mot terrorism i hela landet. Centerpartiet föreslår därför att Polisen tillförs 200 miljoner kronor årligen för att kunna intensifiera arbetet för att bekämpa terrorism.¹⁵² De ytterligare medlen behövs för att stärka det särskilda nationella insatskonceptet och den nationella insatsstyrkan.

Stoppa offentliga medel till våldsbejakande organisationer

För att förhindra radikaliseringsvill Centerpartiet hindra offentliga medel från att

¹⁴⁸ Egna beräkningar

¹⁴⁹ Åklagarmyndigheten (2017), egna beräkningar

¹⁵⁰ Egna beräkningar

¹⁵¹ Egna beräkningar

¹⁵² Polismyndigheten (2017), egna beräkningar

gå till organisationer som sprider våldsbejakande och antidemokratiska budskap, eller som verkar för rekrytering eller uppmanar till stöd för av EU eller FN terrorlistade organisationer. Medel som har betalats ut från till exempel kommuner och gått till verksamheter som i efterhand visar sig ha spridit våldsbejakande budskap eller uppmanat till stöd för av EU eller FN terrorlistade organisationer bör dessutom krävas tillbaka.

Kriminalisera samröre med terrororganisation

Det är ofta svårt att bevisa brott som skett i andra länder, framför allt de som syftat till att hjälpa en terrorlistade organisationer. Oftast saknas vittnen och annan bevisning. Vi vill göra det enklare att straffa de som återvänder från utlandet genom att följa Norges exempel och förbjuda samröre med terrororganisationer. Det skulle innebära att en åklagare inte behöver bevisa ett explicit terrorbrott utan att det istället räcker att bevisa samröre med en av EU eller FN terrorlistad organisation för en fällande dom.

Kriminalisera stödjande av terrororganisation

Samhällets insatser kan inte endast rikta in sig på de direkta utförarna av terrordåd. Vi behöver även komma åt de personer och organisationer som hjälper och stödjer terroristerna i deras handlingar. Den som stödjer en terrororganisation utgör ett hot och Centerpartiet vill därför att stödjande av terrororganisation kriminaliseras. Det skulle innebära att det blev kriminellt att till exempel dela information med en terrorgrupp eller att hjälpa till med framtagande eller spridande av propaganda.

Låt myndigheter dela fler uppgifter

Att myndigheter inte får dela information med varandra kan vara ett stort hinder i kampen mot terrorismen. Viktiga uppgifter riskerar att falla mellan stolarna och information riskerar att inte nå de som berörs. Vi vill värna spärar för sekretess som finns för att värna den personliga integriteten, men vid risk för terrorbrott måste information få komma fram till de myndigheter som behöver den och därför är det viktigt att framförallt de rättsvårdande myndigheterna har en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet.

Nationellt resursteam för att hantera återvändare

Terrorresor ska i första läget straffas, men det är tydligt att samhället inte klarar utmaningen att hantera de som återvänder efter att ha

anslutit sig till terroristorganisationer. Brister finns hos såväl kommuner som hos de statliga myndigheterna och övriga rättsväsende. Alla delar av samhället bär därför ett ansvar att prioritera denna fråga avsevärt högre för att värna den nationella säkerheten. Det tyngsta ansvaret vilar dock på staten. Centerpartiet vill ha ett nationellt resursteam som arbetar operativt med återvändare och radikala miljöer.

Inrätta en nationell polisreserv

Med en förändrad omvärld och en polisorganisation som har svårt att klara sina arbetsuppgifter, har det blivit tydligt att Beredskapspolisen skulle behövas för att bistå polisen till exempel vid terrordåd, då det finns en ökad risk för terrordåd eller vid naturkatastrofer. Polisen skulle få större möjligheter att sköta sina kärnuppgifter, att skydda medborgarna och lösa brott, om de i vissa situationer fick understöd av en Beredskapspolis, som exempelvis kan ta hand om skydd runt viktiga byggnader och liknande i en situation då polisens börda ökar tillfälligt. En nationell polisreserv skulle göra att Sverige var bättre rustat för att hantera en eventuell terroristattack än idag.

Centerpartiet vill därför återupprätta Beredskapspolisen bestående av reservpoliser, och avser återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Lyft vardagsbrottsligheten

De brott som det är vanligast att människor utsätts för i vardagen är ofta de som riskerar att skapa en känsla av otrygghet och skapa misstro mot rättsväsendet. En stor del av dessa brott utreds av olika anledningar inte idag och inte sällan läser vi i tidningarna om fall där polisen med relativ lätthet borde ha kunnat utreda fallet. Genom att tillföra Polisen mer resurser och fler anställda kommer fler brott klaras upp, vilket kommer öka tryggheten i hela landet.

Skatte- och tulltillägg

Det är viktigt att alla i samhället gör rätt för sig. Centerpartiet vill höja skatte- och tulltilläggen för den som lämnar felaktiga uppgifter i sin skatte- eller tulldeklaration. Det beräknas leda till en ökad intäkt på 370 miljoner årligen.¹⁵³

Brott och straff

Sverige har många utmaningar när det gäller frågor kring brott och straff. Från den grova organiserade brottsligheten som ofta utnyttjar samhällets mest utsatta i sin brottslighet och

¹⁵³ Egna beräkningar

som måste stoppas bland annat genom förebyggande verksamhet och genom ett ökat samarbete mellan olika myndigheter, såsom Försäkringskassan, Skatteverket och Polismyndigheten till frågor som berör unga lagöverträdare där problematiken bör mötas genom tydliga och konsekventa reaktioner och skärpta straff samtidigt som vi tar ansvar för att inte låta straffet bli orsak till att driva den unge vidare in i ett kriminellt vuxenliv.

Vissa frågor på trygghetsområdet behöver lyftas särskilt. Det gäller bland annat sexualbrott och hedersbrott, men även de utsatta områden där kriminaliteten skapar otrygghet och förstör unga liv.

Sexualbrott

Människor som blivit utsatta för sexualbrott berättar ofta om en känsla av utsatthet, inte bara vid brottstillfället utan även genom hela rättsprocessen. Centerpartiet vill öka tryggheten för brottsoffer genom att ge större möjlighet att byta målsägandebiträde, precis som man kan byta försvarare. Vi vill också utreda om kraven som ställs för att få ett målsägandebiträde kan sänkas.

Sexualbrottens integritetskränkande natur gör att straffen måste vara kännbara. För att de allvarligaste brotten ska straffas hårdare vill Centerpartiet införa synnerligen grov våldtäkt som en ny brottsrubricering. Vi ser även att barn och ungdomar är en väldigt sårbar grupp för vilka konsekvenserna av sexualbrott kan vara ännu mer långtgående och allvarliga än de är för vuxna personer. Centerpartiet vill därför skärpa straffet för köp av sexuell handling av barn.

För Centerpartiet är det självklart att alla sexuella handlingar ska ske med samtycke och att de som inte gör det ska vara straffbara. En samtyckesbaserad sexualbrottslagstiftning visar tydligt att ansvaret läggs på gärningsmannen och inte på offret. För att ytterligare tydliggöra detta bör även ett oaktsamhetsbrott avseende våldtäkt införas.

Att kvinnor ofta känner sig utsatta för ovälkomna sexuella närmanden har länge varit känt. Inte sällan sker detta i det offentliga rummet och för kvinnor är det något som ibland ses som en del av vardagen. Det är oacceptabelt att flickor och kvinnor inte ska kunna känna sig fredade från sexuellt ofredande eller röra sig i det offentliga rummet utan rädsla för att bli antastade. Arbetet mot sexuellt ofredande i offentlig miljö bör stärkas.

Hedersbrott

Hedersbrotten måste tas på stort allvar. Alla människor ska ha möjlighet att leva sina liv

som de vill utan att förtryckas och tvingas in i äktenskap eller utifrån gamla föreställningar om heder förhindras från att utvecklas på det sätt de vill.

Kunskapen kring hedersproblematik i Sverige är alldeles för låg. Vissa genomförda undersökningar ger oss en fingervisning om hur problematiken ser ut, men det är inte tillräckligt. Vi måste få mer kunskap och Centerpartiet vill därför att det tillsätts en kommission som tar fram fakta, kartlägger situationen, tar fram tillförlitlig statistik och undersöker vilka insatser som fungerar bäst i kampen mot hedersnormer och brottslighet i hederns namn för att på så sätt möjliggöra ett intensifierat arbete för att hindra och motverka hedersrelaterad brottslighet.

När det gäller hedersproblematik finns det även stora brister i kunskap hos polis, åklagare och domstolsväsende, vilka har centrala roller för att brottsoffren ska kunna få rätt hjälp och stöd. Centerpartiet har därför tidigare föreslagit en satsning på att öka kunskapen hos polis-, åklagare och domstolsväsende om den hedersproblematik som påverkar många unga människor i deras vardagsliv och livsval.

Hedersproblematiken börjar inte med grova brott utan med kontroll, oskrivna regler och kränkande behandling. Många av de handlingar som sker i hederns namn är brott, såsom olaga hot, ofredande eller misshandel. Centerpartiet vill se en förändring i svensk lag i som säkerställer att hedersmotiv ses som en försvårande omständighet. Det skulle innebära att gärningsmannen får ett skarpere straff och att samhället genom rättsväsendet skickade en tydlig signal om att hedersbrott ska tas på största allvar.

Centerpartiet och Alliansregeringen tog betydande steg för att förhindra äktenskapstvång och att underåriga ska kunna gifta sig. Trots ny lagstiftning finns det svagheter i regelverket som gör att många av de underåriga flickor som kommer hit från andra länder räknas som gifta. Centerpartiet vill stoppa att vissa barn under 18 år räknas som gift i Sverige och att äktenskap som ingåtts under tvång aldrig ska erkännas.

Att leva under hotet om att bli bortgift mot sin vilja eller könsstympad i utlandet är en verklighet för ett antal kvinnor och unga flickor i Sverige idag. Centerpartiet vill hjälpa unga flickor genom att lagstifta om ett utreseförbud för den som riskerar att bli bortgift mot sin vilja. Den som bryter mot förbudet och för ut någon ur landet ska kunna straffas för det.

Utsatta områden

I vissa områden har problemen med unga lagöverträdare växt de senaste åren. Bilar sätts i brand och räddningstjänst och ambulans kan inte längre tryggt hjälpa människor utan att utsätta sig själva för fara.

För att motverka denna farliga utveckling vill Centerpartiet att det skapas fler förebyggande projekt där polis och räddningstjänst finns närvarande i unga människors liv. Unga som får en möjlighet att se hur polisen och räddningstjänsten arbetar har visat sig mindre benägna att begå brott mot dessa.

Centerpartiet anser att det måste bli lättare att bestraffa den som angriper alarmeringstjänst- och hälso- och sjukvårdspersonal. Dessa grupper har inte samma juridiska skydd mot angrepp som polisen har då det arbete de utför oftast inte innebär myndighetsutövning. Centerpartiet vill ge personal vid räddningstjänst, hälso- och sjukvård ett starkare skydd genom att kriminalisera våld mot alarmeringstjänstpersonal.

Rättsläget när en utryckning stoppas annat än med ett motorfordon är oklart. Centerpartiet vill trygga arbetsmiljön för de som arbetar med att rädda liv och föreslår därför att förhindrande av utryckning kriminaliseras.

Centerpartiet vill utöka stödet till lokalt brottsförebyggande arbete som ska involvera civilsamhällets organisationer. Exempel på detta kan vara grannsamverkan mot brott, förebyggande arbete i skolor såsom åtgärder riktade mot elevers attityder kring kriminalitet och så vidare.

Centerpartiet vill också att kommuner ska kunna söka statligt stöd för att göra insatser i stadsplaneringen för att skapa tryggare miljöer. Insatserna bör ske i av polisen utvalda utsatta områden, där exempelvis attacker mot blåljus är vanliga. Exempel på åtgärder för tryggare stadsplanering är att öppna upp klara siktlinjer för gående, sätta in ordentlig belysning och bygga bort gångbroar som det är enkelt att kasta sten på blåljus ifrån.

Vi ser dagligen människor som hetsar andra till brott till exempel på internet. Trots det har endast 10 personer dömts för uppvigling de senaste 10 åren. Det kan aldrig vara acceptabelt att uppmana andra att begå brott. I ett rättssamhälle måste vi försäkra oss om att den typen av beteende straffas. Mot bakgrund av hur få som döms för uppvigling vill Centerpartiet se över hur uppviglingslagstiftningen kan uppdateras. Centerpartiet vill också ha en straffskärpning,

där dagens nivå av böter eller fängelse i sex månader höjs.

9.2 Rättsväsende och rättsstat

För de flesta av oss är tryggheten en förutsättning för att finna glädje i jobb, familj, utbildning och fritid. En del kommer aldrig i kontakt med rättsväsendet, medan andra gör det först då de har utsatts för ett våldsbrott, ett inbrott eller förlorat pengar till bedragare på internet. I den situationen är det viktigt att man känner att Polisen och rättsväsendet står till hands för att stötta, hjälpa och fäll gärningsmännen för det brott som har begåtts. Hela rättskedjan är viktig och måste hålla ihop.

I en fungerande rättsstat måste förtroendet för rättsväsendet vara starkt. Om människor upplever att de brott de anmäler inte utreds eller om ingen åtalas, trots att det upplevs vara förhållandevis enkelt att bevisa vem som har begått brottet, riskerar detta förtroende att minska. Det riskerar också att få till följd att människor låter bli att anmäla brott.

För att upprätthålla förtroendet för rättsväsendet måste brottsoffer kunna känna sig säkra på att deras brottsanmälan tas på allvar. När brottsanmälningar läggs ner inom ett par dagar, trots att det för brottsoffret framstår som fullt möjligt att lösa brottet, kan uppfattningen att det är meningslöst att göra en brottsanmälan spridas. I förlängningen finns det också en risk att brottslingar känner sig så säkra på att gå fria att de begår brott utan tanke på följderna. Vår grundinställning måste därför vara att brott ska utredas och gärningsmän lagföras. Det är viktigt att polisen visar ett större intresse även för brott som de idag ofta anser vara mindre allvarliga, som exempelvis stölder eller nätbedrägerier. Det är dessa brott som påverkar människor i sin vardag och som ofta utgör en orsak till att de har anledning att ta kontakt med Polisen. Vid de tillfällen då samhällsintresset av att bestraffa brottet är så lågt att en utredning inte är befogad är det ändå, för att upprätthålla förtroendet för rättssamhället, viktigt att brottsoffret får bättre och snabbare information kring vad som ligger bakom ett eventuellt beslut att inte utreda ett anmält brott.

Brottsoffret i centrum

Centerpartiet vill ha ett starkare brottsofferperspektiv i rättsväsendet. Har man blivit utsatt för ett brott är det viktigt att man både har rätt och möjlighet att få information från rättsväsendet när det gäller ens fall och att det finns professionell personal som kan ta hand om en om det behövs. Vi vill att personer

som utsatts för brott enkelt ska kunna ta reda på vart de bör vända sig för att gå vidare med en polisanmälan och att brottsofferjourernas möjlighet att ge fler hjälp måste öka.

Kommunernas arbete med brottsoffer fungerar olika på olika ställen. För invånarna kan det innebära att det är svårt att veta var man ska vända sig då man utsatts för ett brott. Bristen på helhetssyn gör också att vissa grupper av brottsdrabbade riskerar att falla mellan stolarna.

Många brottsoffer vittnar om att svårigheten att få ut ett tilldömt skadestånd gör att kränkningen efter brottet blir än större. Det måste bli lättare för brottsoffer att få ut tilldömt skadestånd. Brottsoffers rättigheter bör tillvaratas bättre när det gäller bedömning av skadestånds- och ersättningsstorlek, sättet för utbetalning och hanteringstider, samt det sammantagna skyddet för brottsoffer. När det gäller brottsoffer som tilldömts skadestånd för brott som begåtts mot dem och där gärningsmannen har dömts till fängelse bör staten ta ett större ansvar för att det enskilda brottsoffret inte själv ska behöva kräva in skadeståndet från gärningsmannen.

Brottsprevention och vardagsbrott

Det bästa sättet att skydda både brottsoffer och förövare från följderna av brott är att hindra dem från att begås. Därför är det viktigt att det brottsförebyggande arbetet prioriteras. Det handlar dels om brottsprevention med fokus på att få individer att inte begå brott och dels om brottsprevention som har med samhällets utformning att göra.

För att öka människors känsla av trygghet vill Centerpartiet förtydliga kommuners och andra offentliga aktörers brottsförebyggande ansvar. Företagare, civilsamhälle, kommuner och polis ska också samverka om brottsprevention lokalt.

Polis måste ta vardagsbrotten på större allvar. Systematiska stölder från bland andra företagare och boende på landsbygden skapar oro och frustration, även om stölderna var för sig inte röner stort intresse från de rättsvårdande myndigheterna. De systematiska stölderna är exempel på brott som ofta inte ger någon påföljd alls för den som samtidigt begår andra liknande brott. Detta sänder fel signal. Centerpartiet vill stoppa systematiska stölder genom att se över straffrabatten och utreda en ny brottsrubricering som tar sikte på dessa stölder. Riksdagen har beslutat om ett tillkännagivande till regeringen angående systematiska stölder. Regeringen har dessvärre ännu inte satt igång arbetet kring

en ny brottsrubricering för att komma tillrätta med seriestölderna.

Ett annat vanligt vardagsbrott är bedrägerier och identitetskapningar. Handlarna förlorar stora belopp på bedrägerier, men har idag svårt att göra snabba och korrekta identitetskontroller för att säkerställa köparnas identitet, inte minst eftersom många köp sker via internet. Därför behövs ett id-kortssystem som är både praktiskt och säkert och samtidigt har ett bibehållet högt integritetsskydd och som inte påverkar handeln negativt.

9.3 Säkerhet i en orolig tid

Hoten mot det svenska samhället tar sig flera former. Det handlar om terrorism, dataintrång och påverkansoperationer, klimatförändringar med fler stormar och översvämningar, hybridkrigföring och ett allt mer säkerhetspolitiskt osäkert läge i vår del av världen. Samtidigt ökar samhällets sårbarhet, bland annat genom att beroende av "just-in-time" leveranser av allt från livsmedel och reservdelar till läkemedel.

Den militära försvarsförmågan har konsekvent nedprioriterats under många år. Vissa verksamheter har legat nere eller avvecklats. Ofta har inte säkerhetspolitisk hänsyn tagits i de beslut som fattats. När ryska intressen ville få tillgång till Slite hamn under bygget av Nordstream II visade det sig till och med att det finns författningsmässiga begränsningar vad gäller statens möjligheter att skydda angelägna intressen för totalförsvaret. Allt detta ställer stora krav på inte bara svensk krisberedskap utan även på den svenska försvarsförmågan i stort, såväl civilt som militärt försvar.

Sverige har under flera år byggt sin säkerhet tillsammans med andra. Dels handlar det om det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet som sker inom ramen för EU och FN, men också inom ramarna för det nordiska samarbetet. 1994 anslöt sig Sverige till NATO:s "partnerskap för fred".

Tiden då Nato stod mot Warszawapakten under kalla krigets terrorbalans är för länge sedan passerad. Nato:s roll i världen har förändrats. Centerpartiet ser mot bakgrund av detta och det säkerhetspolitiska läget att Sverige startar en process om att söka medlemskap i Nato. I detta arbete bör vi eftersträva ett nära samarbete med Finland, med målet att båda länderna kan bli medlemmar samtidigt.

Ett modernt militärt försvar

Försvarsmaktens uppdrag är att försvara hela Sverige. Centerpartiet vill att den svenska försvarsförmågan ska stärkas, med ökad beredskap, ökad tillgänglighet och ökad krigsduglighet. Det innebär bland annat att försvaret ska finnas i hela landet och vara tränat för att kunna agera i alla väderförhållanden som finns i vårt land och där vi gör insatser. Det är av vikt med svensk militär närvaro på bl.a. Gotland och att övningsverksamheten ökar för att stärka försvarsförmågan.

Centerpartiet har varit med och stärkt försvarets resurser för de kommande åren, men mer behövs. Framöver finns stora utmaningar vad gäller investeringar, materiel, logistik och personalförsörjning som behöver lösas för att försvarsförmågan ska stärkas.

I den försvarsöverenskommelse som Centerpartiet tillsammans med fyra andra partier var med och slöt i början av mars 2017, om extra förstärkningar på 500 miljoner kronor innevarande budgetår, finns förstärkningar som innebär att flera av våra viktiga prioriteringar får extra finansiering. Några områden är förstärkningar av Stridsgrupp Gotland med luftvärnsförmåga från 2018, ökade fordonsanskaffning till hemvärnet under 2017 och ökad fordonsanskaffning för att möjliggöra spridning av flygstridskrafterna under 2017. I överenskommelsen ingår också pengar till ökad beredskap och tillgänglighet inom Försvarsmakten, bl.a. IT-åtgärder, beredskapskontroller och utökad incidentberedskap, samt ökade resurser för att stärka motståndskraften mot cyberangrepp genom tekniska detekterings- och varningssystem. Satsningen innefattar även medel för att möjliggöra en ökad ambition i Försvarsmaktens övningsverksamhet och ökad återanskaffning av reservdelar under 2018.

Centerpartiet menar att det är viktigt att vi gör breda satsningar för att undvika en situation där exempelvis övningsverksamheten dras ner till förmån för materielinvesteringar. Det vore kontraproduktivt i en tid när försvarsförmågan behöver öka. Vi vill se ytterligare resursförstärkningar redan 2018 och de kommande åren i innevarande försvarsperiod. Det behövs för att försvarsbeslutets innehåll ska kunna fullföljas. Grunden läggs därmed för att den militära förmågan ska öka efter 2020. På sikt, det vill säga efter år 2020, vill vi se förstärkningar motsvarande minst 1,3 procent av BNP.

Krisberedskap och ett modernt civilt försvar

Många av de hot och risker som samhället står inför kräver en god krisberedskap.

I och med försvarsbeslutet 2015 återupptogs en planering för det civila försvaret. Trots det kommer medel först detta år tillföras det civila försvaret, och då enbart tack vare den blocköverskridande uppgörelse Centerpartiet var del av. Utan denna förstärkning riskerar planering och faktiska åtgärder att försenas och resurser tvingas att tas från annat viktigt krisberedskapsarbete. Det vore olyckligt eftersom en god krisberedskap är en förutsättning för utvecklingen av ett modernt civilt försvar.

Det är viktigt att långsiktigt säkerställa både civilsamhällets möjligheter att bidra till samhällets krisberedskap i ett brett perspektiv och frivilliga försvarsorganisationernas möjlighet att bidra till totalförsvaret. Det bidrar också till bättre folkförankring. Det är fortsatt viktigt att hemvärn och frivilligorganisationer har en närvaro i hela landet då de kan bidra till att upprätthålla samhällsviktig verksamhet, och skydda viktig infrastruktur i händelse av både kris och krig. Centerpartiet anser att livsmedelsförsörjning är en viktig fråga i såväl kris som krig och har tagit hänsyn till detta perspektiv i vårt arbete med den nya livsmedelsstrategin. En rikstäckande effektiv räddningstjänst är också av största vikt. På kort sikt bör förstärkningar av förmågan att stå emot informationsoperationer och hybridkrigföring prioriteras och det psykologiska försvaret utvecklas.

Tack vare de blocköverskridande uppgörelserna där Centerpartiet varit pådrivande tillförs både det militära och civila försvaret nu mer resurser. Sammantaget innebär det en förstärkning på 500 miljoner kronor. Överenskommelsen innehåller satsningar på utvecklingen av ett modernt civilt försvar, vilket här handlar om att skapa bättre förutsättningar för en aktiv totalförsvarsplanering hos såväl myndigheter som landsting, länsstyrelser och kommuner. Utöver det stärks arbetet med informations- och cybersäkerhet.

10. Tillgänglig välfärd i hela landet

Centerpartiet strävar efter en välfärd som finns tillgänglig för alla och som utgår från den enskilda människans behov. Rätten till självbestämmande och inflytande över välfärden måste gälla såväl unga som gamla, friska som sjuka. Välfärdens huvudsyfte är att garantera trygghet och likvärdiga förutsättningar för alla, vilket bygger på insikten om att människors behov kan se olika ut.

Grunden för att kunna öka välfärdssatsningarna i Sverige är dels att resurserna används ännu bättre och dels att tillväxt och sysselsättningen ökar, vilket i sin tur ökar skatteintäkterna. Under Alliansregeringen ledde ökad sysselsättning till att medlen till välfärden ökade, trots en långvarig internationell kris.

Välfärden ska vara tillgänglig för alla människor i hela Sverige. I dag är skillnaderna i tillgång till välfärden allt för stora, bland annat avseende avståndet till sjukvård. Tydliga prioriteringar måste göras för att minska dessa skillnader. En viktig del handlar om att bygga ut den nära vården, med en stark primärvård och fler läkare. En annan aspekt är att bättre ta tillvara den digitala utvecklingen för att garantera en likvärdig vård, skola och omsorg i hela landet.

På många mindre orter i Sverige har privata och ideella initiativ klivit in och tillfredsställt människors behov av utbildning och vård när det offentliga valt att lägga ner en verksamhet. Valfrihet och möjlighet till etablering är en viktig garant för att människor bosatta i mindre orter inte ska få sina skolor och vårdcentraler nedlagda av lokalpolitiker i centralorten. För att göra välfärden tillgänglig i hela landet måste arbetet med bland annat ökad valfrihet och möjlighet till etablering förstärkas.

Regeringen säger sig vilja värna kvaliteten i välfärden. Mot bakgrund av detta är det allvarligt att man lägger så mycket tid och kraft på att bekämpa specifika driftsformer. Särskilt som man med ett sådant agerande riskerar att slå sönder det som lägger grunden för kvalitetsutvecklingen och individanpassningen inom välfärdssektorn. Det finns brister i kvalitet inom såväl den offentliga som den privat utförda välfärden. Dessa brister måste motverkas med ett tydligt fokus på kvalitetskrav och bättre uppföljning, snarare än en fixering vid enskilda driftsformer.

Mångfalden är en nödvändighet för att skola, vård och omsorg ska kunna utvecklas, för att medarbetarna ska få fler karriärvägar och för att samhället ska kunna erbjuda mer välfärd av högre kvalitet till fler. Men framförallt är mångfalden och valfriheten en förutsättning för att patienter, elever och föräldrar ska kunna bestämma mer själva.

10.1 Utbildning

Utbildning till jobb

Eleverna i Sveriges skolor har rätt till en utbildning som leder till jobb. Det är den enkla princip som Centerpartiets utbildningspolitik utgår ifrån. Skolan ska lägga en stabil grund för elevernas kommande etablering på arbetsmarknaden, och därför är utbildningsväsendets koppling till arbetsmarknaden av central betydelse. Sveriges utbildningssystem behöver svara upp mot arbetsmarknadens efterfrågan på kompetent arbetskraft. Samtidigt finns en akut brist på lärare i svensk skola, i synnerhet framgångsrika lärare, en brist som väntas förstärkas i takt med att fler flyktingbarn börjar på skolan.

De svenska yrkesutbildningarna på gymnasiet har under många år lockat för få elever, samtidigt som lärlingsutbildningarna växt mycket långsamt. Utbildningarnas kvalitet och relevans behöver förstärkas, och yrkesvägledningen förbättras.

Utbildningsväsendet behöver i större utsträckning samverka med samhälle och näringsliv så att utbildningar, såväl akademiska som praktiska, blir mer verklighetsnära och relevanta för arbetsmarknaden.

Studiers koppling till arbetsmarknaden

För att utbildning ska leda till jobb behöver skolans koppling till arbetsmarknaden stärkas och förbättras. Studie- och yrkesvägledningen har här en avgörande roll, men Skolinspektionen pekar på stora brister i hur den fungerar.¹⁵⁴ Studier visar att de yngre barnens undervisning i hög grad innehåller studie- och yrkesorienterande inslag, men att detta avtar i de högre årskurserna. Här fyller studie- och yrkesvägledarna en stor och viktig uppgift. De bör i hög grad vara en länk mellan skola och arbetsliv. Studie- och yrkesvägledarna ska inte bara hjälpa elever att välja språk och gymnasieskola utan vara integrerade i hela skolans verksamhet.

¹⁵⁴ Se till exempel Skolinspektionen (2013).

Entreprenörskap, företagande och praktik måste bli en röd tråd i skolans alla år, och kan inte bara finnas som en liten begränsad del i vissa årskurser. Centerpartiet vill därför att praktik ska vara obligatoriskt, i synnerhet på yrkesutbildningar. Samtidigt behöver detta arbete bedrivas med det omgivande samhället och den befintliga arbetsmarknaden i åtanke. En nära samverkan med det lokala näringslivet är därför viktig, och något som Centerpartiet vill utveckla och värna.

Lärlingsutbildningar och yrkescollege

En förutsättning för att yrkesutbildningarna ska lära ut rätt saker, upprätthålla en god kvalitet och ge bra möjligheter till arbetsplatsförlagt lärande är en god samverkan mellan skolan och näringslivet. I flera länder som Tyskland, Österrike och Schweiz finns väl fungerande lärlingssystem bidragit till bättre inträde i yrkeslivet för många ungdomar och lägre ungdomsarbetslöshet. I Sverige har dock lärlingssystemen utvecklats långsamt och kopplingen till näringslivet tagit tid att etablera.

Ett exempel på samarbete mellan näringslivet och utbildningsväsendet i Sverige är modellen med yrkescollege, i hög grad inspirerad av branschinitiativet Teknikcollege.¹⁵⁵ Yrkescollege bygger på att utbildningar blir certifierade och utformade efter branschspecifiserade krav, varav krav på tätt samarbete med näringslivet är bland de viktigaste. Inom Teknikcollege knyts certifierade utbildningsanordnare till lokala och regionala styrgrupper där företagsrepresentanter alltid ska utgöra majoriteten. Att företagen på detta sätt har stort inflytande över utbildningen bidrar till att säkra utbildningarnas relevans för näringslivet. Centerpartiet anser därför att fler yrkesutbildningar bör bli yrkescollege och att lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i regionala styrgrupper.

Yrkeshögskolan

Yrkeshögskoleutbildningarna är ett bra exempel på utbildningar som utvecklats i samverkan med presumtiva arbetsgivare. Företagen förses med kompetent arbetskraft och deltagarna får en utbildning som i hög grad leder till arbete.¹⁵⁶ Det är därför glädjande att regeringen nu genomför vissa av de förbättringar som Centerpartiet tidigare föreslagit, såsom möjligheten att ansöka om att bedriva utbildning för en längre period än tidigare. Yrkeshögskolan är dock fortfarande

för koncentrerad till större städer. Yrkeshögskolans geografiska spridning bör ses över med utgångspunkt i att utbildningar bör placeras där de har en god möjlighet att samarbeta med det lokala näringslivet. Det bör även i större utsträckning än idag vara möjligt för yrkeshögskolan att erbjuda preparandutbildningar och enskilda kurser.

Folkhögskolor

Folkhögskolorna har en god spridning runt om i hela landet, och de bidrar med värdefulla utbildningsinsatser. Inte minst är folkhögskolor bra på att motivera elever som avslutat en kurs eller ett program att fortsätta studera inom folkhögskolan. Centerpartiet anser att folkhögskolorna har stor potential att spela en än viktigare roll i svenskt utbildningsväsende. Därför bör folkhögskolans uppdrag utökas genom möjlighet till fortsatta studier på folkhögskola, samt möjlighet för fler folkhögskolor att bedriva språkintrödningsprogram för nyanlända på gymnasienivå.

Branschskolor

Matchningsproblemen på svensk arbetsmarknad är väl dokumenterade. Parallellt med att det finns många människor som upplever svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden ser vi hur arbetsgivare inom vissa branscher har svårt att rekrytera och därmed tillfredsställa sitt behov av arbetskraft. För att kunna tillgodose de berörda branschernas behov av kompetent arbetskraft vill Centerpartiet därför att branschskolor inrättas.

Branschskolorna bör utformas i nära samverkan med aktörerna på arbetsmarknaden och samla olika yrkesutbildningar under ett och samma tak. På detta vis möjliggörs bildandet av kluster av företag och kompetens kring branschskolorna. Inom ett system med branschskolor skulle eleverna tillbringa delar av utbildningen på branschskolan och övrig tid på praktikplats samt på den lokala skola där grundutbildningen genomförs. Branschskolor bör kunna finnas på gymnasienivå men även erbjuda utbildningar på yrkeshögskolenivå. De bör också bistå med förberedande kurser för yrkeshögskola, vuxenutbildning och erbjuda kompetensförstärkning till yrkeslärare.

Yrkesvux

Det är angeläget att det finns en bredd bland yrkesutbildningarna. Yrkesvux är en form av utbildningar som syftar till att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning. Bland

¹⁵⁵ Se SOU 2015:97 för en utförligare beskrivning av yrkescollege och andra samverkansformer.

¹⁵⁶ Se Lind & Westerberg (2015) för en utvärdering av YH-utbildningarna.

målgrupperna förekommer inte minst människor som saknar gymnasieutbildning eller som har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras. Yrkesvux har därför kommit att bli en viktig komponent för arbetslivets kompetensförsörjning, något som understryks av att utbildningen i många fall är inriktad mot yrken där det finns en brist på personer med rätt kompetens.

Lärlingsvux är yrkesvux där utbildningen är upplagd som en lärlingsutbildning. På samma sätt som för den gymnasiala yrkesutbildningen möjliggörs förbättringar av yrkesutbildningen för vuxna av ett nära samarbete med näringslivet och stor andel arbetsplatsförlagt lärande. Av denna anledning är det viktigt att lärlingsvux byggs ut och att kommunerna får stabila förutsättningar för detta.

Komvux-peng

Den svenska grund- och gymnasieskolan har sedan länge givit eleverna möjligheten att själva välja vilken skola de vill gå på. Att eleverna får möjlighet att välja var de vill läsa sin utbildning har ett värde i sig, men konkurrensen mellan utbildningsanordnare om eleverna har även potential att driva fram bättre kvalitet. Även om fördelarna med valfriheten är uppenbar så har denna möjlighet att välja var man vill läsa sin utbildning ännu inte införts inom den kommunala vuxenutbildningen. Studenter inom komvux är fortfarande hänvisade till kommunen eller de utbildningsanordnare kommunen valt att upphandla. Att höja kvaliteten och öka bredden i vuxenutbildningen blir särskilt viktigt när en stor grupp av nyanlända flyktingar utan gymnasiekompetens ska försöka ta sig in på arbetsmarknaden.

Ett antal kommuner, varav det mest kända exemplet är Nacka, har redan valt att på egen hand införa olika sorters valfrihetssystem för komvux. Studenter inom komvux får i dessa kommuner möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare de vill läsa. Anordnaren får då en ersättning från kommunen i stil med den skolpeng som tillämpas i grund- och gymnasieskolan.

I syfte att förbättra vuxenutbildningen har Centerpartiet föreslagit ett system med komvux-peng införs i hela landet.

Fler och bättre lärare

Centerpartiets skolpolitik utgår från eleven. Det är utifrån elevernas förutsättningar och behov som skolans verksamhet ska utformas och läraren är det viktigaste verktyget för att elevens rätt till kunskap och utveckling ska kunna tillgodoses. Undersökningar som genomförts av OECD visar emellertid att bara fem procent av de svenska lärarna upplever att deras yrke värderas högt.¹⁵⁷ Dessa uppgifter är alarmerande och behöver tas på allvar.

Centerpartiet ser ett stort behov av att höja läraryrkets status. En del i det är en bra och utmanande lärarutbildning som tydligt är knuten till aktuell forskning. För en uppvärdering av läraryrket behöver det därför skapas förutsättningar för fristående lärarutbildningar, kontinuerlig och systematisk kompetensutveckling, kollegialt lärande samt minskad detaljstyrning. Det sistnämnda är viktigt då det lämnar större frihet för lärarnas kompetens och möjliggör en kontinuerlig utveckling inom skolans område. Det behövs också tydliga karriärvägar för lärarkåren, skickliga skolledare som leder det pedagogiska utvecklingsarbetet och klassrumsnära forskning.

Högpresterande studenter rekryteras till läraryrket

Ett välfungerande utbildningssystem förutsätter att det finns tillräckligt många och bra lärare, varför den tilltagande lärarbristen hotar utgöra ett stort problem för svensk skola.¹⁵⁸ För att möta detta problem krävs framförallt att utbudet av lärare ökas. Men det är också viktigt att rätt personer väljer att bli lärare.¹⁵⁹ Framstående utbildningssystem karaktäriseras av att de förmår högpresterande personer att välja att bli lärare.¹⁶⁰ Många saker måste göras för att uppnå detta, men en aspekt handlar om att locka högpresterande personer med annan examen än pedagogisk att byta spår och bli lärare. För dessa personer måste det bland annat finnas goda möjligheter att snabbt läsa in den pedagogiska kompetens som behövs för att bli lärare. Vi behöver därför utöka och bredda de kompletterande utbildningarna (KPU) och ta tillvara på initiativ likt Teach for Sweden som är ett ideellt program där högpresterande personer med examen inom matematik, naturvetenskap och liknande får möjligheten att läsa in behörigheten till lärare på kort tid för att arbeta som lärare i en utsatt skola i två år.

¹⁵⁷ OECD (2014c)

¹⁵⁸ SCB (2014) prognosticerar att det kommer att fattas drygt 65 000 utbildade lärare till år 2025 och över 83 000 till år 2035.

¹⁵⁹ För vikten av bra lärare, se till exempel Chetty m.fl. (2014), Hanushek & Rivkin (2006), Rivkin m.fl. (2005) och Slater m.fl. (2009).

¹⁶⁰ McKinsey (2007), Schleicher (2011)

Fristående lärarutbildningar

Flera fristående aktörer har visat ett intresse för att bedriva fristående lärarutbildning. Fristående lärarutbildningar är tillåtna, men i praktiken gör regelverket kring dem att det är näst intill omöjligt att starta en sådan utbildning. Ska en utbildningsanordnare erbjuda en kortare pedagogisk utbildning, eller en avancerad påbyggnadsutbildning, måste denne även erbjuda den fullständiga lärarutbildningen. För att få examensrätt av Universitetskanslersämbetet måste utbildningsanordnaren bland annat redan ha lokaler, bibliotek, IT-infrastruktur och delar av personalen på plats. Men utan examensrätt är det svårt att locka till sig rätt personal, och när examensrätten inte är garanterad blir det svårt och riskfyllt att genomföra omfattande investeringar i bibliotek och IT-infrastruktur. Centerpartiet föreslår därför att regelverket kring fristående lärarutbildningar ses över i syfte att effektivt öppna upp för nya och bättre lärarutbildningar.

Moratorium på lärarlegitimation

Det råder idag en stor brist på lärare. Samtidigt finns det pensionerade lärare och många lärare som arbetar i skolan, i många fall med lärarutbildning och stor kompetens, men som saknar lärarlegitimation. Idag är nästan 40 procent av lärarna i den svenska skolan obehöriga och utan legitimation.

Mot bakgrund av detta föreslår Centerpartiet att kravet på lärarlegitimation slopas under fem år. På så sätt kan antalet lärare i skolan ökas och pressen på de nuvarande lärarna minska. Ett slopande av lärarlegitimationen frigör bland annat tid för de legitimerade lärare som måste vara delaktiga när olegitimerade lärare sätter betyg. Det gör också att kompetenta lärare utan lärarlegitimation fullt ut kan undervisa i och med möjligheten att sätta betyg.

Kompetensutveckling

Centerpartiet vill att kommunerna även fortsättningsvis ska ha ansvaret för skolan. Det finns ett antal skäl, såväl kvalitetsrelaterade som demokratiska, för detta. Den bredd av aktörer som var för sig och tillsammans kan sträva efter att utveckla skolan är helt enkelt inte möjlig att uppnå utan ett decentraliserat huvudmannaskap. Samtidigt kan det konstateras att svenska lärare får mindre kompetensutveckling än lärare i andra länder.¹⁶¹

Eftersom lärarutbildningen i grunden är en statlig angelägenhet ser Centerpartiet därför ett behov av att staten medverkar till att stötta lärarna i deras fortbildning. Centerpartiet vill därför se ett tydligt och utökat statligt ansvar för hur lärare och skolledare kontinuerligt under sin karriär ska utvecklas och få tillgång till kompetensutveckling. Lärare och skolledare ska vara garanterade kvalitativ och relevant kompetensutveckling. Centerpartiet vill, som ytterligare ett led i detta, införa en statlig kompetensutvecklingsgaranti. En sådan garanti stärker lärarens möjlighet att ta del av klassrumsnära fortbildning och utvecklas i sin profession, både ur ett pedagogiskt och ett ämnesspecifikt perspektiv.

Högre status kräver högre löner

I de länder som presterar högt i internationella mätningar på skolområdet har lärarna högre löner och tydligare karriärmöjligheter än i Sverige.¹⁶² Lärarlönerna är relativt låga i Sverige. Det finns resultat som tyder på att den försämring av lärarnas löneläge som skett i Sverige har resulterat i att många av de bästa lärarna har lämnat yrket.¹⁶³ Lönenivån inom läraryrket och karriärmöjligheterna är helt enkelt viktiga faktorer för läraryrkets attraktivitet.

En bra lärare är den mest avgörande faktorn för elevernas framgång. Att det finns bra lärare är också av större betydelse i de högre årskurserna än att det finns många lärare, och för att få bra lärare krävs som nämnts goda karriär- och lönemöjligheter. Centerpartiet anser därför att det bör skapas ett tydligt och transparent karriärsystem för förskolelärare, lärare och skolledare. Möjligheterna att kombinera undervisning i grund- och gymnasieskolan med forskning bör förbättras, liksom samarbete med universitet och näringsliv.

Inför lärarassistenter

Många kommuner vittnar om att den stora belastningen inte är ekonomin utan pressen som sätts på medarbetare som tvingas göra mer med mindre resurser. Läraryrket är ett av de mest utsatta i form av stress och arbetsbelastning. För att göra det möjligt för lärare att vara lärare, och låta dem ägna sig åt sitt pedagogiska uppdrag, föreslår Centerpartiet att det införs lärarassistenter. Denna nya yrkesgrupp ska, förutom att ägna sig åt att stödja lärare i kringarbetet, likt blankett- och informationshantering, administration, assistens kring teknik,

¹⁶¹ OECD (2015c)

¹⁶² OECD (2014b)

¹⁶³ Lazear (2003). Att lönenivån är en viktig faktor för att förmå lärare att stanna i yrket stöds även av Loeb och Page (2000).

förberedande av undervisningslokaler även kunna vara ett stöd i undervisningen.

Grund- och gymnasieskolan

Alla elever som lämnar grundskolans andra år ska kunna läsa och skriva och ha grundläggande kunskaper i matematik. Skolan ska också sträva efter att alla elever lämnar skolan med godkända betyg. För Centerpartiet är det viktigt att varje elev blir mött där hen befinner sig, blir utmanad och att den som inte har lika lätt att lära får hjälp och stöd att utveckla sina kunskaper. Men det är lika viktigt att den som har lätt för sig får utmaningar och stöd att fortsätta utvecklas.

Inför tioårig grundskola

För en bättre övergång mellan förskola och grundskola vill Centerpartiet införa tioåriggrundskola med en obligatorisk skolstart vid sex års ålder. Förskoleklassen blir därmed en del av grundskolan.

Extern rättning av nationella prov

I dag har de nationella proven två syften. Dels ska de ge en rättvis grund för betygssättning, och dels ska de kunna ligga till grund för rättvisande jämförelser mellan skolor, huvudmän och kunskapsutveckling på nationell nivå. För att det ska fungera krävs att de nationella proven bedöms likvärdigt. Det är dock inte fallet i dag. Hur de nationella proven rättas skiljer sig mycket från skola till skola. Det är inte rättssäkert och bidrar till betygsinflation. Det försämrar därigenom elever och föräldrars möjlighet att välja skola på ett rättvisande sätt och belönar inte på ett rättvisande sätt de skolor som i realiteten förbättrar sina elevers kunskaper. Centerpartiet föreslår därför att de nationella proven ska rättas externt. På så sätt minskar lärarnas arbetsbörda samtidigt som betygsinflationen kan stävjas.

Digitalisering i skolan

Modern teknik och nya hjälpmedel måste ses som en möjlighet snarare än en belastning för skolan. Dagens elever förbereds för ett liv i ett allt mer högteknologiskt samhälle. Skolan måste vara en del av denna utveckling. För att skolan ska kunna ligga i framkant och se till varje enskilds elevs behov måste skolan dra nytta av den moderna tekniken. Dels som ett element i utbildningen, men också för att tekniken kan erbjuda stora möjligheter för att höja kvaliteten på och tillgången till utbildning i hela landet. En viktig del i detta är att möjliggöra fjärrundervisning, så att kompetens kan delas över hela landet. Men det är också viktigt att svensk skola använder

digitala hjälpmedel i klassrummet för att stärka den pedagogiska inlärningsprocessen.

Digitala hjälpmedel i klassrummet

Det som Centerpartiet under slutet av 1990-talet beskrev som den digitala allemansrätten håller så sakteliga på att förverkligas. Tillgången till uppkoppling har, inte minst genom satsningar genomförda under Alliansregeringens tid, förstärkts betydligt. Men ett digitaliserat samhälle fordrar också att uppväxande generationer ges goda möjligheter att skaffa sig kunskap om hur den moderna tekniken fungerar. Centerpartiet vill därför att det digitala perspektivet ska inkluderas i alla delar av utbildningsväsendet.

Det digitala lärandet måste bli en naturlig del av undervisningen. Många kommuner och andra aktörer på skolområdet har varit bra på att köpa in datorer och annan utrustning, men den digitala pedagogiken har inte riktigt hängt med. Enligt Skolverket saknar många lärare kunskap kring hur den nya tekniken ska användas i undervisningen och lärarutbildningen lider brist på tydliga nationella direktiv på hur digitalt lärande ska ingå i utbildningen.¹⁶⁴ Detta är problem som på sikt måste åtgärdas. Centerpartiet vill bland annat se ett digitalt lärarlyft.

Utöka möjligheterna med fjärrundervisning

Den digitala tekniken har öppnat upp för nya undervisningsmöjligheter, som exempelvis fjärrundervisning. Bristen på lärare i allmänhet, och på verkligt bra lärare i synnerhet, är ett stort problem. Ett problem som ibland kan vara mer påtagligt för skolorna på landsbygden. Alla elever har rätt både till en skola inom rimligt avstånd och en utbildning av hög kvalitet. Det gör att landsbygdsskolorna behöver fler och bättre verktyg för att kunna erbjuda utbildning av hög kvalitet.

Centerpartiet ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad, men den är också avgörande för nyanlända elevers tillgång till modersmålslärare och studiehandledare. Skickliga och kompetenta lärare i så väl landsbygd som i storstadsregioner kan genom fjärrundervisning bidra till att dessa problem kan överbryggas. Genom fjärrundervisning skulle kompetens kunna delas över hela landet och lärare skulle kunna fördela sin tjänst på flera skolor utan att själva dagligen behöva åka till varje enskild skola. Fjärrundervisning bidrar till likvärdighet, stärker kvaliteten och ökar tillgängligheten. Centerpartiet anser

¹⁶⁴ Skolverket (2013)

därför att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen och att kommunala och fristående skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad under samma förutsättningar som statliga skolor.

Hög kvalitet i förskolan

En högkvalitativ förskola är ett av politikens viktigaste instrument för att jämna ut livschanser och upprätthålla en hög social rörlighet.¹⁶⁵ De barn som gynnas mest av en god förskola är de barn som har de svåraste förutsättningarna, såsom nyanlända barn eller barn från socioekonomiskt utsatta familjer. Omvänt är det dessa barn som drabbas mest när förskolan inte når upp till den kvalitet som den borde.

Detta är varför det pedagogiska ansvar förskolan har är så viktigt. Förskolan behöver ges goda förutsättningar att lyckas med sitt uppdrag. Varje förskolebarn ska få möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar. Den som inte har lika lätt att lära ska få hjälp och stöd att utveckla sina kunskaper samtidigt som den som har lätt för sig ska ges utmaningar och stöd att utvecklas.

Valfrihet

En skola som utgår från varje elevs behov måste också erbjuda valfrihet. Möjligheten att välja skola är av stor betydelse för många barn och deras familjer. Det kan handla om möjligheten för dem som bor på landsbygden att välja en skola som ligger nära hemmet, men det kan också handla om möjligheten för elever att välja en pedagogik som passar just dem bäst. För läraren handlar det om att kunna välja arbetsgivare, vilket är en del i att stärka läraryrkets status. För att värna elevernas, föräldrarnas och lärarnas valmöjligheter är det fria skolvalet och skolpengen helt avgörande. Men valfriheten bidrar också till att skärpa kvaliteten i Sveriges skolor, såväl kommunalt som privat drivna. Friskolornas etablering, från förskola upp till högre utbildning, har lett till ökad konkurrens, något som leder till högre kvalitet.

Ökad tillgänglighet i skolvalet

Centerpartiet värnar och vill utveckla möjligheten för elever och föräldrar att välja utbildning. Trots att Centerpartiet tillsammans med Alliansen gjort viktiga reformer på det området är det många elever och föräldrar som fortfarande inte gör ett aktivt val. Det är ett hot mot kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen. En lösning är att införa aktivt skolval likt man gjort i bland annat Nacka- och

Botkyrka kommun, vilket skulle göra det obligatoriskt att välja skola.

Det är också viktigt att det blir för föräldrar som inte har svenska som modersmål att delta i skolvalet. Bra information från kommunen har visat sig vara väldigt viktigt för att hjälpa nyanlända att hamna i rätt skola.

Att möjliggöra för friskolor i hela landet är en viktig fråga inte minst på landsbygden, där skolan ofta är navet i bygden. Försvinner skolan försämras även förutsättningarna för annan service på orten. Det bör därför införas ett krav på att kommuner som planerar att lägga ner en skola först ska undersöka om det finns en annan aktör med intresse och möjlighet att ta över verksamheten. För de friskolor som ansöker om att ta över en nedläggningshotad skola bör det finnas ett snabbspår.

Alla skolor ska vara bra skolor

Idag finns det såväl fristående som offentliga skolor som håller för låg kvalitet. Att komma tillrätta med dessa kvalitetsbrister är avgörande för skolan. Centerpartiet ser det som helt nödvändigt med högre och tydligare kvalitetskrav på alla huvudmän, oavsett regi. De skolor, oavsett huvudman, som allvarligt bortser från kvaliteten i sin verksamhet och som inte kommer tillrätta med bristerna ska fortare än idag stängas av tillståndsmyndigheter. Driften ska sedan kunna övertas av en utförare som kan visa att den har förutsättningarna att återgå till en hög kvalitet. För att säkerställa att elever inte drabbas ska verksamheten tillfälligt kunna drivas av aktuell tillsynsmyndighet tills det att annan huvudman är på plats. Kraven ska vara likvärdiga oavsett ägarförhållanden.

För att kunna göra välgrundade val krävs information. Därför är höga krav på transparens avgörande för att säkerställa att skattepengar används rätt inom skolan. Centerpartiet vill därför att det ska finnas öppna kvalitetsredovisningar för alla skolhuvudmän, oavsett regi.

Högre utbildning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och omgivande samhälle är därför av största vikt. Centerpartiet verkar för att lärosätena

¹⁶⁵ Se till exempel Vignoles (2015) för en genomgång av forskningen på området.

ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar.

Fokus på kvalitet och samverkan

Sverige har idag ett system för att fördela resurserna till högskolor och universitet som inte främjar kvalitet och koppling till arbetsmarknaden. Regeringen har även tagit bort den del av anslaget som fördelades efter kvalitet som Centerpartiet och Alliansen tidigare infört.

Nuvarande resursfördelningssystem bygger på två delar. Dels får lärosäten ersättning per helårsstudent, det vill säga antal studenter som antas på utbildningarna. Dels får lärosätena ersättning per helårsprestation, det vill säga antalet godkända studenter. Centerpartiet vill istället ha ett resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Den högre utbildningen behöver vara nära kopplad till arbetsmarknaden med exempelvis praktik, samverkansprojekt och arbetsgivares delaktighet i utbildningens utformning. Det finns även ett behov av en större översyn av resurstilldelningssystemet, vilket varit mer eller mindre orört sedan det infördes i och med 1993 års högskolereform. Exempelvis behöver resursfördelningen per område ses över för att skapa en bättre och jämnare kvalitet på landets alla utbildningar. Resursfördelningssystemet borde även kunna vara en del i att belöna mer relevanta sommarkurser till exempel genom att fördjupningskurser premieras. Studenter skulle därmed tidigare kunna avsluta sina studier och fortare komma i arbete.

Centerpartiet tycker även att det är viktigt att stärka samverkan med det omgivande samhället inom forskningen. En liten del av forskningen som sker i Sverige leder till innovationer och samhällsnytta jämfört med andra länder. Vi behöver därför se över ekonomiska incitament för lärosäten att bidra till nyttgörande av forskning och innovation.

Flexibla studiemedelssystem och bättre koppling till arbetsmarknaden för fler i jobb

Sverige behöver fler arbetade timmar för att vår gemensamma välfärd ska hålla ihop. Arbetslivet måste förlängas i bägge ändar. Unga svenskar kommer ut sent på arbetsmarknaden och vi går i pension allt för tidigt. Jämfört med flertalet andra OECD-länder påbörjar de svenska studenterna eftergymnasiala studier senare och tillbringar också längre tid i studier. Vidare är

utbildningars koppling till arbetslivet dålig och matchningen på svensk arbetsmarknad en av OECD:s sämsta.

För ökad genomströmning och fler i arbete vill Centerpartiet därför ha ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också är anpassat för de med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskriven i varierad grad. Det ger fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb. För ett längre arbetsliv borde det även vara möjligt att ta del av studiemedelssystemet högre upp i åldern än idag. Vidare bör terminssystemet göras mer flexibelt så att fler tidigare har möjlighet att ta sig ut i arbetslivet.

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att koppla utbildning närmare arbetsmarknaden, utveckla studentmedarbetarsystemet, en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren. Vidare bör det bli mer gynnsamt att arbeta under sin studietid, arbete ska belönas.

Internationalisering

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta men även internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige.

Nyligen fick till Jönköping University betala tillbaka studieavgiften för runt 100 utländska studenter för att Migrationsverket inte hunnit hantera deras ansökningar i tid och kunnat utfärda visum för studier. Högskolor vittnar också om problem med samordningen i visumprocessen som innebär att alla studenter inte får sina visum i tid.

Stora problem finns även för gästforskare i samband med att deras visum ska förlängas efter två år. Då hinner inte Migrationsverket med och från att ha haft en handläggningstid på tre månader uppger myndigheten att den nu uppgår till mellan 12 och 18 månader.

Ett annat problem är att master-studenter och doktorander inte kan söka uppehållstillstånd för hela studieperioden utan måste söka nya tillstånd för varje år. Det skapar oro hos både studenter och forskare samtidigt som det ger

Migrationsverket onödigt arbete. Doktorander som studerar på utbildningsbidrag har idag inte rätt till barnbidrag även om de har fått permanent uppehållstillstånd, något som andra invånare i Sverige med permanent uppehållstillstånd har. De har heller inte rätt att tillgodoräkna sig doktorandtiden om de senare vill ansöka om svenskt medborgarskap.

Internationaliseringen av den högre utbildningen och forskningen och den fria rörligheten för studenter är mycket viktig i dagens samhälle. Om vi inte kan garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige riskerar vi att förlora i anseende och därmed i framtida konkurrenskraft. Centerpartiet uppmanar därför regeringen undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige.

Jämförbarhet

Familjebakgrunden är i dag avgörande i valet att plugga vidare. Bristande information och vägledning gör de blivande studenterna beroende av råd från familj och vänner. Det syns tydligt i valet av utbildning och lärosäte. Studenter från studieovana hem är även överrepresenterade i avhopsstatistiken. Felval är en viktig orsak till detta. En stärkt information och vägledning är på så sätt viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan.

Centerpartiet anser därför att det bör vara ett självständigt informationsuppdrag, och inte vara en del av kvalitetssäkringssystemet, som regeringen vill.

10.2 Vård och omsorg

Vården och omsorgen ska hålla hög kvalitet och finnas tillgänglig för alla i hela landet. För Centerpartiet är det viktigt att alla människor - oavsett ålder, kön eller bostadsort - ska ha nära till vård och omsorg och ges inflytande över sin välfärd.

Värna valfriheten

En vård och omsorg som tar sin utgångspunkt i den enskilda människans behov behöver också lägga stor vikt vid valfrihet. Centerpartiet värnar rätten att alla medborgare själva ska kunna välja vård från en mångfald av utövare. Såväl aktiebolag som icke-vinstdrivande organisationer och det offentliga har viktiga roller att spela i välfärdssektorn.

Mångfalden är en nödvändighet för att vården och omsorgen ska kunna utvecklas, för att medarbetarna ska få fler karriärvägar och för att samhället ska kunna erbjuda mer välfärd av högre kvalitet till fler. Men framförallt är mångfalden och valfriheten en förutsättning för att patienter ska kunna bestämma mer själva.

Vård- och omsorgssektorn är främst en småföretagarbransch. 93 procent av företagen har färre än 20 anställda.¹⁶⁶ Branschen är också viktig för jämställdheten på arbetsmarknaden. Andelen företagsledare i vård- och omsorgsbranschen som är kvinnor är nästan dubbelt så hög som inom näringslivet i övrigt. Detta är några av skälen till varför Centerpartiet är positivt till vårdvalssystem. Vårdvalssystemen också har bidragit till att fler vårdcentraler har öppnat och att patientmakten har stärkts. Tillgängligheten, och möjligheten att söka vård som är anpassad efter de egna behoven, förbättras genom denna typ av system.

Vård i hela landet

Välfärden ska vara tillgänglig för alla människor i hela landet. I dag är skillnaderna i tillgång till välfärden allt för stora, bland annat avseende avståndet till sjukvård. Grunden för en mer jämlik hälso- och sjukvård i hela landet är en väl utbyggd primärvård. Bristande tillgänglighet leder till större regionala och sociala klyftor i sjukvården, där kontakter, kontanter eller bostadsort avgör vilken vård man får. Därför måste förutsättningarna för en utvecklad primärvård bli bättre.

Svensk primärvård har länge haft stora problem. Det är svårt för patienter att få tid hos en läkare, vilket gör att många söker sig till akutmottagningarna med långa väntetider som resultat. Många patienter upplever också att de inte får tillräckligt med information och har svårt att påverka sin vård. Samtidigt har allt färre svenskar en fast läkarkontakt.

Den viktigaste orsaken till problemen i primärvården är bristen på fasta läkare. Trots en hög läkartäthet är Sverige ett av de sämsta länderna vad gäller fast läkarkontakt i primärvården. I vissa landsting är det färre än 30 procent av patienterna som har en fast läkarkontakt. Samtidigt arbetar omkring 1000 stafettläkare i den svenska vården, något som kostar landstingen en miljard kronor per år.

Problemen i primärvården går att lösa. Det visar inte minst utvecklingen i Norge, som gått

¹⁶⁶ Vårdföretagarna (2016)

från att bara halva befolkningen haft en fast läkarkontakt i primärvården till att nästan alla har det idag. En av de viktigaste förändringarna som gav Norge en stark primärvård handlar om att läkare fått möjlighet att driva egna verksamheter i liten skala. I Norge uppmuntras detta aktivt av kommunerna, som är huvudman för primärvården. Man valde också att ta bort kravet på allmänmedicinsk specialistkompetens hos läkarna och istället ställa krav endast på läkarlegitimation. Motivet var att det är bättre att ha en fast läkarkontakt hos en legitimerad läkare, än en ny läkare varje gång med varierande specialistkompetens.

En nyckel till att den svenska sjukvården ska bli mer tillgänglig för människor i hela landet är att bejaka entreprenörskap och möjliggöra små vårdenheter. Genom att tillåta små personägda vårdcentraler kan det bli attraktivt för svenska läkare att arbeta i primärvården och därigenom öka tillgänglighet och valfrihet. En egen verksamhet ger kontinuitet i mötet mellan patient och läkare och läkare får större möjligheter att påverka sin arbetssituation. Det skulle också göra det enklare att bedriva vård på landsbygden.

Det är väl belagt att det långsiktigt lönar sig att satsa på en väl fungerande första linjens sjukvård. Norge utgör ett bra exempel på detta. En genomgripande reform med utbyggd primärvård, bör därför innebära en besparing på sikt. Det handlar dels om att styra patienter från dyr sjukhusvård till primärvården. En annan del är minskade kostnader för hyrpersonal för landstingen.

Tillgänglighetsmiljard: snabbare till behandling i hela landet

Under Alliansens år vid makten minskade köerna och tillgängligheten ökade. Detta uppnåddes genom att släppa in en mångfald av alternativ samt att premiera kortare köer. Under den rödgröna regeringen har köerna växt igen och tillgängligheten har minskat.

När man är sjuk har man rätt att snabbt få träffa en läkare och den vård man behöver, oavsett var i landet man bor. Som patient ska man också kunna räkna med en snabbare och mer tillgänglig vård genom hela vårdkedjan. Centerpartiet lägger därför en miljard på att korta tiden från diagnos till påbörjad eller slutförd behandling. Alla ska få den vård man behöver, när man behöver den.

Vår modell går ut på att landstinget får en summa pengar om de kan erbjuda patienten tidig kontakt med läkare på vårdcentralen, vilket ska ske inom tre dagar. En skärpning

från de sju dagar som den nationella vårdgarantin är idag. Patienten ska sättas i fokus.

Landstingen kan också få del av en större summa om de uppfyller kraven på snabbhet i den tid det tar från diagnos till påbörjad eller slutförd behandling. Givetvis med bibehållen kvalitet i hela vårdkedjan.

Detta bygger också på att patienten får bättre information om kvalitet och kötider. Det måste bli tydligt för patienten redan vid remitteringstillfället vilka vårdgivare – både i hemlandstinget och i andra delar av landet – som kan erbjuda vård i tid.

Stärk patientens ställning i vården

Sverige hamnar långt ner i jämförelse med andra OECD-länder vad gäller patienternas upplevelse av information och delaktighet i vården. Det saknas tydlig och lättillgänglig information till patienterna om tillgänglighet och vårdkvalitet. De kvalitetsregister och öppna jämförelser som idag är inte anpassade till vanliga medborgare. Därför föreslår Centerpartiet att 1177 byggs ut till en nationell portal där patienten enkelt kan jämföra vårdgivares kvalitet och tillgänglighet.

Omsorg

En god, effektiv och trygg vård och omsorg i livets alla skeden hör till samhällets absolut viktigaste åtaganden. Vården måste vara jämlik och tillgänglig för alla och ska organisera sitt arbete efter patienternas behov. Människor får inte hamna i kläm mellan olika system. Alla människor måste också ha möjlighet att få inflytande över sin vård och omsorg oavsett i vilken livssituation de befinner sig.

Äldreboendegaranti och ökat självbestämmande

Att dagens äldre lever längre och, tack vare den medicinska utvecklingen, också överlever sjukdomar är en framgång för samhället, men det skapar också nya utmaningar. Samhället måste bli bättre på att stötta människor att genom livsstilsförändringar behålla hälsan längre upp i åren. Dessutom måste tryggheten i vården och omsorgen om de allra svårast sjuka förbättras.

Centerpartiet vill öka människors självbestämmande i välfärden. Endast så kan makten flyttas från politiker till patienter, brukare och anhöriga. Den rödgröna regeringens planer på att avskaffa valfrihetsreformer och försvara för privata utförare i välfärden innebär att steg tas bort från en välfärd som ser den enskilda människans behov. Den centralisering och

likriktning som detta leder till drabbar i slutändan dem som är i behov av vård och omsorg. Centerpartiets övertygelse är att människor måste få mer – inte mindre – att säga till om när det gäller välfärdens utformning.

Äldre personer som behöver stöd i hemmet ska ha rätt att själva bestämma vem som ska erbjuda den hjälp man behöver, och det är en rättighet som ska upprätthållas i hela landet. Därför måste landets alla kommuner kunna garantera valfrihet. Det ska också vara möjligt för personer som är äldre än 85 år att genom en äldreboendegaranti själva bestämma när det är dags att flytta till ett trygghetsboende eller till ett boende för vård och omsorg.

Linköpingsmodellen för äldreomsorg utan biståndsbedömning

Valfriheten behöver stärkas även vad gäller innehållet i välfärdstjänsterna. Den som i dag får rätt till äldreomsorg blir enligt Socialtjänstlagen (SoL) beviljad en specifik insats efter biståndsbedömning. En del kommuner har dock börjat titta på modeller som går ut på äldreomsorg utan biståndsbedömning. Ett exempel är Linköpings kommun, där det är möjligt att vända sig direkt till utföraren – privat eller offentlig. Den så kallade "Linköpingsmodellen" har efter utvärderingar visat sig vara mycket uppskattad av brukarna, men inte inneburit några ytterligare kostnader.¹⁶⁷ Modellen strider dock mot nuvarande bestämmelser i SoL varför en översyn av lagen krävs utifrån hur det kan bli möjligt för alla kommuner att erbjuda valfrihet över innehållet i äldreomsorgen.

Valfrihet inom LSS

Den grundläggande intentionen med Lagen om Stöd och Service (LSS) är att ge personer med stora funktionsnedsättningar möjlighet att leva som andra. LSS och framförallt assistansreformen har blivit en frihetsreform för människor med omfattande funktionsnedsättningar. Den bygger på principen att de som behöver assistans ska ha makten att själva bestämma både vem som ska ge assistans och hur den ska utföras. För Centerpartiet är LSS en viktig reform att värna och utveckla.

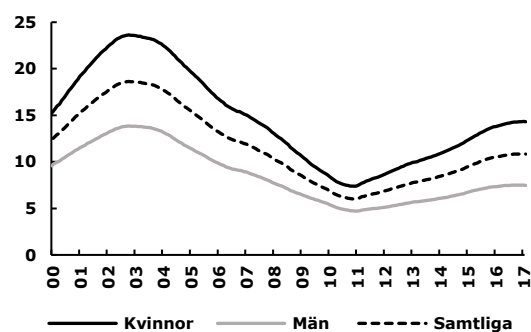
Centerpartiet anser att ersättningen för den kommunala assistansen bör ses över med utgångspunkt i hur den enskilda individens valfrihet ska kunna garanteras. Personer med ett assistansbehov på över 20 timmar i veckan

har rätt till statlig assistans, vilket gör att man kan välja mellan en mångfald av aktörer. De med ett mindre behov hänvisas till kommunal assistans, där valfriheten ofta är begränsad. För Centerpartiet är det självklart att alla brukare ska ges likvärdiga möjligheter att bestämma över sin assistans. Ersättningen inom den kommunala assistansen bör därför ses över för att öppna upp för fler aktörer.

10.3 Färre sjukskrivningar och fler i arbete

Under de senaste åren har sjuktalen stigit kraftigt i Sverige. Antalet sjukpenningdagar per person var under mitten av 1990-talet cirka 11 dagar.¹⁶⁸ Därefter ökade sjukpenningdagarna stadigt till knappt 19 dagar per person år 2003. I syfte att minska sjukfrånvaron och öka drivkrafterna och möjligheterna till omställning och arbete för dem i sjukförsäkringen genomförde Alliansregeringen tidigt omfattande reformer av försäkringen. Exempelvis infördes rehabiliteringskedjan, den bortre tidsgränsen och rehabiliteringsgarantin. Som ett resultat av bland annat dessa reformer sjönk sjukpenningtalet till en av dess lägsta nivåer någonsin: 6 dagar per person i slutet av 2010. Sedan dess har dock sjuktalen åter börjat öka. Trenden är oroande, i synnerhet då sjuktalen historiskt uppvisat en stor trögrörlighet.

Diagram 27. Sjukpenningtalet

Källa: Försäkringskassan (2017)

Att minska antalet sjukskrivna är viktigt för den enskilde, som måste få stöd att hantera sin sjukdom och, i de fall där det är möjligt, få hjälp tillbaka till arbetsmarknaden. Det är likaledes viktigt för att säkra de offentliga finanserna.

De stora variationerna i sjukfrånvaron kan inte enbart eller ens huvudsakligen härledas till

¹⁶⁷ Socialstyrelsen (2008)

¹⁶⁸ Försäkringskassan (2016). Avser det nya sjukpenningtalet, d.v.s. antalet sjukpenningdagar

per försäkrad person exklusive de med full sjuk- eller aktivitetsersättning.

förändringar i folkhälsan.¹⁶⁹ De ökningarna vi sett i sjuktalen har därför inte sin grund i att människor har blivit sjukare i mycket högre grad. Snarare verkar sjukförsäkringens struktur och samhällets attityd till sjukskrivning vara viktigare för att förklara variationen. I och med detta kan även reformer av sjukförsäkringen bidra till minskad sjukfrånvaro, utan att för den delen behöva innebära betydande minskningar av försäkringsskyddet för de sjuka.

Snabbare väg tillbaka till arbete Tydligare kontroll och uppföljning

Centerpartiet anser att tydliga tidpunkter för kontroll och avstämning är fundamentala delar av en välfungerande sjukförsäkring. Mer kontakt mellan den sjukskrivne och arbetsgivare, Försäkringskassan och läkare är viktigt för en snabbare återgång i arbete. I detta finns flera delar.

Den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen utgjorde en viktig avstämningsspunkt för långtidssjukskrivna. Regeringens avskaffande av den tidsgränsen bedöms komma att öka antalet sjukskrivna, minska arbetskraftsdeltagandet och öka utgifterna för sjukförsäkringen.¹⁷⁰ Centerpartiet anser att den bortre tidsgränsen bör återinföras.

Försäkringskassan behöver fullfölja sitt uppdrag bättre och ha en tätare kontakt med den sjukskrivande läkaren, arbetsgivaren och den sjukskrivne. Idag följer inte Försäkringskassan upp de sjukskrivna efter 90 och 180 dagar såsom de ålagts att göra. Tydligare krav behöver ställas på Försäkringskassan att genomföra dessa uppföljningar, som bör ske tidigare och tätare. Försäkringskassan bör även bättre samordna insatser med Arbetsförmedlingen.

Den första sjukskrivningens vanligaste längd är idag 30 dagar utan någon kontakt med läkare, arbetsgivare eller Försäkringskassan. Det är en för lång första sjukskrivningsperiod. Istället för en månads sjukskrivning som standard vore det bättre att börja med en kortare sjukskrivning, med tidig uppföljning, tidiga åtgärder och sedan en utvärdering kring hur länge den sjukskrivne ska fortsätta att vara sjukskriven. Centerpartiet anser därför att rekommendationen för den första sjukskrivningen ska vara max en vecka, utöver tiden utan krav på sjukintyg, och

sedan följas upp för ytterligare sjukskrivning eller återgång i arbete.

Återgång i arbete

Det behövs mer flexibilitet då sjukskrivna ska börja arbeta. Försäkringskassan begränsar den sjukskrivnes möjlighet till att försöka återgå i arbete genom att börja arbeta deltid. Arbetstiden kan inte fördelas över en arbetsvecka i den omfattning som den enskilde som är sjukskriven skulle behöva, utan Försäkringskassan har strikta riktlinjer för vad som är möjligt. Detta bör ändras för att främja återgången i arbete.

För att stärka incitamenten till att återgå till arbete ytterligare föreslår Centerpartiet även att en karensdag införs efter de första två veckorna, då sjuklöneperioden tar slut

Arbetsgivare behöver stöd och hjälp för att medverka till minskade sjukskrivningar. De behöver ökad kunskap om vad som ingår i ett rehabiliteringsansvar. Arbetsmiljöverket bör ta fram bättre riktlinjer och underlag för att stödja arbetsgivarnas arbete.

Enklare att byta jobb

Vissa personer kan vara sjukskrivna och må dåligt just på grund av arbetet eller sin arbetssituation. Andra sjukskrivna personer klarar inte längre av sina tidigare arbetsuppgifter. För att dessa personer ska kunna återgå i arbete kan det därför även behövas stöd för att hitta ett nytt arbete.¹⁷¹ En del i detta är att öka rörligheten på arbetsmarknaden i stort genom att reformera trygghetslagstiftningen.¹⁷² Men även mer direkta åtgärder kan behövas, i synnerhet på kort sikt då rörligheten fortfarande kan förväntas vara låg.

Centerpartiet anser att ett system med arbetsförmedlarpeng på sikt bör ersätta dagens Arbetsförmedling. Privata arbetsförmedlare utför då förmedlingen av arbeten och stödjer arbetslösa i utbyte mot en incitamentsbaserad ersättning. Inom ramen för en sådan jobbfixarpeng skulle även långtidssjukskrivna kunna erbjudas hjälp och stöd att byta jobb för att varaktigt komma tillbaka till arbete efter en längre sjukskrivning. Målgruppen är långtidssjukskrivna som redan har en anställning men som vill, och behöver, byta till ett nytt jobb. Det ska tydliggöras att det inte skulle innebära att det införs något nytt krav på att byta jobb.

¹⁶⁹ Försäkringskassan (2014), Hägglund & Johansson (2016), Jönsson m.fl. (2012), Nyman m.fl. (2002).

¹⁷⁰ Försäkringskassan (2015), Hägglund & Johansson (2016), Konjunkturinstitutet (2015b), RUT 2016:286.

¹⁷¹ Även Socialförsäkringsutredningen (SOU 2006:86) betonar vikten av omställning till nytt arbete som ett medel för att få sjukskrivna att återgå i arbete.

11. Migration och integration

11.1 En ansvarsfull migrationspolitik

Fler än 65 miljoner människor befinner sig på flykt runt om i världen. Situationen är mycket svår för de människor som flyr och söker sig till Europa på farliga vägar, i synnerhet när allt fler länder stänger sina gränser för dem. Centerpartiets migrationspolitik kombinerar ordning och reda med humanism och medmänsklighet. Centerpartiet har länge pekat på behovet av att EU tar ett betydligt större, gemensamt, ansvar för flykting-situationen. Bara så kan vi få till ett mer solidariskt mottagande och erbjuda skydd till fler i EU. Det har EU hittills misslyckats med.

Centerpartiet vill se ett intensifierat samarbete i EU för att hantera migrationen. Mekanismer för omfördelning av flyktingar måste komma på plats. Centerpartiet värnar de öppna inre gränser som EU och Schengen medfört. De är viktiga, inte minst för handel och ekonomisk tillväxt. Men öppna inre gränser kräver också att unionen i högre grad tar kontroll över sina yttre gränser. Samtidigt måste asylrätten värnas. Bara så kan vi garantera ett ordnat mottagande till unionen som helhet.

Vi behöver kraftigt sänka kostnaderna för mottagandet. Om vi ska kunna stå fast vid rätten att söka asyl måste vi också förmå att upprätta en fungerande kostnadskontroll över upphandling av boenden och andra utbetalningar, vilket inte varit fallet. Man ska ha rätt att söka asyl, men inte en naturlig rätt till alla gemensamt finansierade välfärdsförmåner. Centerpartiet försvarar också en reglerad invandring, där ett avslagsbeslut innebär att man måste lämna landet.

Fortsatt ansvar för svensk migrationspolitik

Under hösten 2015 tog Sverige emot sammanlagt 126 000 asylsökande varav nästan 30 000 var ensamkommande barn och ungdomar. Det var en situation som saknar motstycke i modern svensk historia och skapade en ansträngd situation där ansvariga myndigheter, kommuner och frivilliga krafter sattes under stor press. Det blev uppenbart att Sveriges system inte var förbereda på ett så stort mottagande.

I dag är situationen en helt annan. Men de system vi har för mottagande och integration kräver fortfarande förändring och effektivisering. Mottagandet behöver

fokuseras på att hjälpa människor in i samhället, in i skola och i arbete.

När regeringen bjöd in till blocköverskridande samtal höll Centerpartiet en konstruktiv linje för att ta ansvar för breda uppgörelser om viktiga frågor. Vi deltog i och bidrog till den hittills enda migrations-uppgörelse som slutits över blockgränsen sedan valet 2014.

Regeringen och allianspartierna kom överens om åtgärder för att få ordning och reda i mottagandet, bättre etablering och dämpade kostnadsökningar. Centerpartiet fick igenom viktiga förhandlingssegrar, som en utvidgning av RUT-avdraget, fler yrkesintroduktionsanställningar och fler lagliga vägar. Andra delar av migrationsöverenskommelsen i oktober innebar för Centerpartiet svårare åtgärder, som till exempel en övergång till fler tillfälliga uppehållstillstånd och ökade försörjningskrav för anhöriginvandring. Vi fick dock in viktiga undantag från skärpingarna, till exempel att barn och barnfamiljer fortsatt skulle få permanenta uppehållstillstånd.

Efter uppgörelsen har regeringen genomfört kraftiga begränsningar av möjligheten att söka asyl i Sverige. Det är förslag som inte bara begränsar öppenheten och försämrar för asylsökande och gränsregioner. De gör också mottagandet dyrare och mer byråkratiskt och riskerar att bli kontraproduktivt för integrationen.

Centerpartiet står bakom den blocköverskridande uppgörelsen. Vi kommer också att fortsätta att delta i diskussioner om regeringen kallar till sådana. Vi är alltid beredda att samarbeta brett för att nå ytterligare överenskommelser. Sverige behöver breda uppgörelser om migrationspolitiken, för att stärka mottagandekapaciteten, förbättra integrationen, för att korta handläggningstiderna, få ned kostnaderna och för att bibehålla öppenheten på ett långsiktigt hållbart sätt.

11.2 Integration för jobb och utbildning

Etableringen

Sveriges integrationspolitik har djupa brister och står i dag inför sina största prövningar någonsin. Om vi inte vill få enorma problem med utanförskap som permanentas måste vi genomföra kraftiga åtgärder så snart som möjligt. För att Sverige ska klara av den akuta situationen behövs snabba och effektiva

reformer som förbättrar vår mottagningskapacitet. Samtidigt får inte fokus på akuta åtgärder hindra det mer långsiktiga arbetet med att förbättra integrationen, och de problem vi står inför just nu får inte stå i vägen för en långsiktigt optimistisk syn på vad människor kan bidra med – oavsett om de är födda i Sverige eller i ett annat land.

För att förbättra jobbintegrationen krävs en företagarpolitik som inte bestraffar och krånglar till det. Det behövs en arbetsmarknad som inte stänger ute. Det krävs effektivare och bättre möjligheter till vidareutbildning och svenska. Det behövs en mer effektiv offentlig sektor som inte fångar nyanlända i byråkrati utan i stället stöttar och hjälper människor att snabbt kunna skaffa sig en egen försörjning. Det är av största vikt att alla som kommer till Sverige får möjlighet att på riktigt komma in i det svenska samhället. Den vägen går genom arbetsmarknaden och möjligheten att komma i arbete.

De system vi har i Sverige för mottagande och integration kräver genomgripande reformer. Centerpartiet har varit öppet för samarbete och även föreslagit handlingskraftiga reformer för att klara av de utmaningar Sverige ställts inför. Mottagandet måste fokuseras på att hjälpa människor in i samhället, genom skola och arbete, istället för att sikta in sig på människors tillgång till bidrag.

Det bristfälliga mottagandet har utvecklats till en av Sveriges stora samhällsutmaningar. Det behövs genomgripande reformer för att garantera att öppenheten mot omvärlden kan värnas och att alla som får uppehållstillstånd i Sverige på ett snabbt och effektivt sätt kan bli en del av samhället. Det krävs ett betydande reformarbete för att undvika ett kraftigt växande utanförskap.

Svensk arbetsmarknad är tudelad. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda är lägre än bland inrikes födda. Lägst är den bland lågutbildade och personer som nyligen kommit till Sverige. Mest problematisk är situationen för personer som saknar gymnasieutbildning. Hälften av de nyanlända har eftergymnasial utbildning, många av dem dessutom i bristyrken som läkare, sjuksköterskor och ingenjörer. För dem är det viktigaste att få sin utbildning snabbt validerad, kompletterad och få tillgång till effektiv svenskundervisning. Men för dem utan formell utbildning är det viktigt att andra vägar finns in på arbetsmarknaden, som nämns i avsnitt 6.

Som Arbetsmarknadsekonomiska rådet konstaterar i sin rapport *Tudelnigarna på arbetsmarknaden* fångar

sysselsättningsciffrorna bara en liten del av klyftan. Eftersom många av de utrikes födda arbetar mindre, har lägre löner, oftare statligt subventionerade anställningar och en mer otrygg situation på arbetsmarknaden så är den verkliga skillnaden ännu större.

Arbetsförmedlingen har också visat sig särskilt ineffektiv för att förmedla jobb åt flyktingar och det är därför särskilt viktigt för denna grupp med en effektiv resultatbaserad arbetsförmedlarpeng (som beskrivs närmare i avsnitt 6) istället för dagens byråkratiska ansats.

Rörlighet för arbetskraft

Arbetskraftsinvandringen är en stor tillgång för Sveriges kompetensförsörjning, för samhällets ekonomi och för företagens konkurrenskraft. Dessutom innebär arbetskraftsinvandringen en säker väg hit för personer som har möjlighet att bidra med kompetens, kunskap och viktigt arbete. Det är ingen förlust för Sverige att underlätta för människor som kan försörja sig att stanna. Vi har mycket att vinna på välfungerande migration. Därför är arbetskraftsmigrationen av stor vikt.

EU har inneburit stora framgångar för rörligheten av arbetskraft. Det är av stor vikt att vi värnar den fria rörligheten för människor, arbete, tjänster och studier. Det gäller både inom EU och för tredjelandsmedborgare som vill ta sig till EU.

Arbetskraftsinvandringen är även mycket betydelsefull för EU som helhet. Det finns omkring två miljoner jobb i EU som inte tillsätts. Genom att underlätta också för både högkvalificerad och lågkvalificerad arbetskraft att komma till unionen för att jobba kan denna arbetskraftsbrist lättare motverkas.

Det system för arbetskraftsinvandring som Alliansregeringen införde tillsammans med Miljöpartiet 2008 har varit till stor nytta för företagens kompetensförsörjning, samhällets ekonomi och även gett många människor möjlighet att leva och arbeta i Sverige. Det svenska systemet måste värnas, och det är viktigt att agera mot alla förslag som skulle göra det svårare att komma till Sverige för att arbeta.

Det är också viktigt för systemets hållbarhet och trovärdighet att det inte missbrukas. Men minst lika viktigt är att det inte sätter arbetande människor i rättslösa situationer och att byråkrati inte tillåts hindra en smidig kompetensförsörjning. Det är fortfarande ohållbart långa handläggningstider för arbetskraftsinvandring. Kraven är stelbenta och

minimala brister i ansökan eller i arbetsvillkor kan leda till utvisning. Utannonseringskravet tolkas långt hårdare i Sverige än vad EU kräver. Små möjligheter till spårbyte gör att kvalificerade asylsökande som fått jobb ändå inte kan stanna i Sverige om de får avslag. Inget av detta vill regeringen göra någonting åt.

Spårbyte

Alla asylsökande som skaffar sig ett jobb ska kunna bli arbetskraftsinvandrare. I dag måste man vänta fyra månader innan man kan byta spår från asylsökande till arbetskraftsinvandrare. Genom att möjliggöra spårbyte från dag ett kan nyanlända med tillräcklig kompetens för att ta sig in på arbetsmarknaden snabbare integreras.

11.3 Höjd kompetens för fler jobb

För att öka sysselsättningen och produktiviteten bland de nyanlända är det viktigt att ta vara på, utveckla och bygga vidare på de kompetenser som finns.

Flyktingar som vill arbeta möter byråkratiska och ekonomiska hinder. Deras asylärende prövas ofta med mycket långa handläggningstider, deras kompetens fångas inte upp vid ankomsten och även akademiska kompetenser som det råder akut brist på tar lång tid att validera.

Lönebildningen gör det svårare att konkurrera på lika villkor utan goda språkkunskaper.¹⁷³ Arbetsrätten prioriterar dem med många tjänsteår, vilket nyanlända saknar. Därtill förekommer diskriminering, medvetet och omedvetet.¹⁷⁴ Hindren till arbetsmarknaden måste rivas. Men nyanlända måste också ges större möjligheter att öka sin produktivitet i syfte att enklare och snabbare kunna ta sig in på arbetsmarknaden.

Samhällsorientering

I dag kommer många människor inte in i samhället, utan hamnar i stället i ett permanent utanförskap. Delvis beror detta på bristande kunskap om hur Sverige fungerar. Det finns ett stort värde i att nyanlända tidigt får ta del av det svenska samhället och kunskap om hur det fungerar. Det kan handla om praktiska frågor som vart man vänder sig om man är i behov av hjälp, hur arbetsmarknaden ser ut och vilka regler som gäller i olika sammanhang. Det är information som snabbt

måste förmedlas för att förbättra integrationen. Därför vill Centerpartiet göra samhällsorientering obligatorisk att delta i redan under asylprocessen, och kommer därför återkomma med förslag om det i kommande budgetmotioner.

SFI-peng

Kvaliteten i svenska för invandrare (SFI) är otillräcklig, samtidigt som vissa privata och ideella utbildningsanordnare visat sig framgångsrika i att lära ut språk. Idag har dock studerande inom SFI inte möjlighet att välja en annan utbildningsanordnare än kommunen eller de anordnare kommunen upphandlat. Genom att öppna upp för konkurrens mellan nya utbildningsanordnare kan kvaliteten inom SFI höjas.

Centerpartiet föreslår därför att det införs en SFI-peng. Alla som uppnår vissa grundläggande krav får möjlighet att erbjuda SFI-undervisning. Den som ska lära sig svenska får sedan möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare de vill studera, och utbildningsanordnaren får betalt genom en typ av skolpeng som baseras på resultat.

Stärkt utbildning för nyanlända barn

Ett problem för många nyanlända barn är att de inte klarar av att nå målen i skolan. Många nyanlända barn har liten eller ibland ingen skolerfarenhet och tillsammans med dåliga kunskaper i svenska blir det svårt att hänga med i undervisningen. För att kompensera för detta krävs en längre period av intensifierad skolgång med fokus på de viktigaste kunskaperna.

Bland de viktigaste av dessa är förmågan att prata svenska. Antalet timmar med undervisning i svenska bör utökas för dessa barn. För att ytterligare intensifiera den första tiden i skolan och effektivisera lärandet bör även fjärrundervisning men framför allt distansundervisning användas så att nyanlända elever får fler timmar i veckan med lärande än de timmar de får i skolan. Då många nyanlända har mycket kunskap att ta igen bör även deras möjlighet till sommar- och lovskola utökas.

Försöksverksamhet för tvåspråkiga klasser borde även införas för att stärka tvåspråkiga elever i deras språkutveckling och lärandeprocess. Nyanlända elever ska kunna ha ämnesundervisning på både sitt modersmål och på svenska.

¹⁷³ Se Bergh (2014) för resonemang kring vilka institutioner som kan förklara sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda.

¹⁷⁴ Ahmed (2015)

Utmaningen i att ta igen utbildning är desto större ju äldre barnet är. För att öka möjligheterna för elever som kommit till Sverige i högstadietåldern att klara godkänt och ta sig vidare till gymnasiet bör det bli tillåtet att låta dessa elever fokusera på något färre ämnen. Det ska i sig inte betyda mindre undervisningstid, utan att de centrala ämnena ges mer plats.

Fler lärare i skolan

För att skolan ska ha möjlighet att hantera den stora ökning av elever som den senaste tidens flyktingmottagande inneburit måste utbudet av lärare öka. För att på sikt lösa lärarbristen måste större reformer av läraryrkets attraktivitet genomföras. På kort sikt behövs dock andra lösningar. Centerpartiet föreslår därför att kravet på lärarlegitimation slopas under en femårsperiod. Förutom att pensionerade lärare ska lockas tillbaka till skolan bör obehöriga lärare som idag arbetar inom skolan tillfälligt få dispens att sätta betyg. Lärarstudenter bör därtill kunna användas som en pedagogisk resurs i skolan. Med dessa åtgärder frigörs tid för de redan legitimerade lärarna. Därutöver bör det vara möjligt för vissa utrikesfödda, med uppehållstillstånd och som varit lärare i sina hemländer, att undervisa i hemspråk eller vara ett stöd i ämnesundervisning av elever med samma modersmål.

Validering och komplettering

Många som kommer till Sverige har såväl utbildning som lång arbetslivserfarenhet. Inte sällan i yrken som vi idag har ett stort behov av i Sverige. Valideringsprocessen borde därför börja omedelbart vid ankomst genom en omedelbar inventering av kompetens. De myndigheter, främst högskolorna, som i nästa steg snabbt får uppdraget att validera och komplettera dessa kompetenser måste också få resurser som möjliggör att de prioriterar dessa frågor inom sin verksamhet för att skapa en snabbare process.

Möjligheten att använda EU:s gemensamma regelverk som standard för validering av utländska sjukvårdsutbildningar bör undersökas. Liknande metoder behöver också utarbetas för att bättre validera andra eftergymnasiala utbildningar än de på universitetsnivå.

Många personer som kommit till Sverige de senaste åren har någon form av vårdutbildning. Samtidigt förväntas behovet av personal att öka inom svensk hälso- och sjukvård. Långa valideringsprocesser för personer från tredje land hindrar dock idag landsting, kommuner och företag från att möta arbetskraftsbristen. Möjligheterna till kostnadsbesparingar är betydande med snabbare validering.

11.4 Sänkta trösklar ger fler jobb

En stor del av de nyanlända har kort utbildningsbakgrund. Av deltagarna i etableringsuppdraget har ungefär hälften enbart förgymnasial utbildning.¹⁷⁵ Utbildning har en viktig roll att spela för att fler ska bli anställningsbara, men utbildningssatsningar räcker inte.¹⁷⁶

Som nyanländ utan referenser eller kunskaper i svenska kan det vara svårt att hävda sig på den svenska arbetsmarknaden där ingångslönerna är höga och arbetsrätten stel.¹⁷⁷ Dagens arbetsrätt ökar risken, och därmed den förväntade kostnaden, av att anställa. Det missgynnar särskilt personer vars kompetens är svårbedömd, till exempel utlandsfödda som inte har gått i skolan i Sverige.¹⁷⁸ Parterna behöver därför ta ett större ansvar för att sänka trösklarna. Ingångsjobben, som beskrivs närmare i avsnitt 6, fyller här en viktig funktion.

Företagande är ett sätt för många nyanlända att etablera sig. För att fler ska få chansen att försörja sig som företagare måste företagsklimatet förbättras. Minskat regelkrångel, rådgivning och möjligheter till startfinansiering är särskilt viktigt för dem som inte har svenska som modersmål eller som saknar kontaktnät i Sverige. Förslaget om ingångsföretag, som presenteras i avsnitt 6, är ett viktigt sätt att sänka tröskeln till företagande.

Flyttat etableringsansvar från Arbetsförmedlingen till kommuner och civilsamhälle krävs för att få en bättre fungerande etablering. Och jobbstimulanser i bidragssystemen måste förstärkas för att få ytterligare drivkrafter att hitta jobb.

För att fler nyanlända ska få ett jobb krävs att arbete uppmuntras från dag ett, att det finns

¹⁷⁵ Arbetsförmedlingen (2017b)

¹⁷⁶ Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016), Konjunkturinstitutet (2016c) och Finanspolitiska rådet (2016) är alla av åsikten att utbildning inte räcker.

¹⁷⁷ Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016) studerar minimilönebattet på ett antal avtalsområden.

¹⁷⁸ Skedinger (2011b) diskuterar effekten av anställningsskydd på marginalgrupper.

arbetsmarknadspolitiska åtgärder, inklusive anställningsstöd, tillgängliga, att ingångslönerna anpassas, att arbetsmarknaden är flexibel och att egenföretagande underlättas.¹⁷⁹ Detta utgör tillsammans kärnan i Centerpartiets politik för att sänka trösklarna till arbete för nyanlända.

Rätt att arbeta

I dag är grundregeln att en person som saknar uppehållstillstånd inte får arbeta, men en asylsökande kan beviljas undantag, så kallat AT-UND. Centerpartiet vill vända på detta och låta alla asylsökande arbeta. Istället för att arbetsförbud ska vara regel bör utgångspunkten vara att alla tillåts arbeta.

Det bör också bli lättare för företag att erbjuda, och för asylsökande att få tillgång till, praktikplatser.

Jobbstimulans

Om etableringen ska fungera måste det alltid löna sig att arbeta. Alliansregeringen införde därför ett system där den som jobbar inte förlorar all sin ersättning, utan det fanns en jobbstimulans som trappade ned etableringsersättningen långsammare. I grunden handlar det om att skapa drivkrafter för fler att arbeta mer. Det har regeringen tagit bort. Centerpartiet vill att det alltid ska löna sig att arbeta, och vill därför återinföra jobbstimulansen. Vi ämnar återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

11.5 Effektivisera mottagandet

Kostnadseffektiviteten i dagens mottagningssystem är oacceptabelt låg. Med ett stort antal människor som söker asyl i Sverige har detta inneburit en ohållbar kostnadsökning.

Ska Sveriges öppenhet värnas finns det inget alternativ till att genomföra betydande besparingar inom migrations- och integrationspolitiken. Men kravet på att förbättra kostnadskontrollen bygger på mer än viljan att värna öppenheten. Oavsett hur migrationspolitiken utformas framöver finns det redan idag hundratalsentals nyanlända som, om de inte snabbt kommer i arbete, kommer innebära en kostnad för det offentliga under åren framöver. Ansvar för statsfinanserna förutsätter att man begränsar denna kostnad.

Centerpartiet föreslår därför reformer som minskar kostnaden för migration och integration. Tillsammans med förbättrad jobbintegration leder detta till bättre förutsättningar för en långsiktigt ansvarsfull och hållbar finanspolitik.

Effektivare och billigare boende

En av de största kostnaderna är Migrationsverkets utgifter för asylsökandes boende. Under många års tid har kostnaderna för asylsökandes boende ökat kraftigt. Mellan 2007 och 2014 tiofaldigades kostnaden. Delvis beror det på att fler sökte asyl, men även kostnaden per person mer än fyrdubblades. Den kraftiga uppgången av antalet asylsökande under andra halvan av 2015 inleddes i ett läge som redan var hårt ansträngt.

Under 2015 var Migrationsverkets kostnader för asylsökande i eget boende i snitt 53 kronor per dygn. För hyreslägenheter med självhushåll var det 149 kronor per dygn, för Migrationsverkets korridorsboenden 201 kronor per dygn och för de tillfälligt upphandlade boendena 348 kronor per dygn. Absolut dyrast var boendet i kommunala evakueringsboenden, som uppgick till hela 696 kronor per dygn, även om Migrationsverket också uppger att kostnadsuppskattningen är osäker.¹⁸⁰

De 149 kronor per dygn som Migrationsverkets hyreslägenheter kostar motsvarar drygt 4 500 kronor i månadshyra.¹⁸¹ De tillfälliga boendenas kostnader motsvarar nästan 11 000 per person och månad. Som jämförelse kostar en genomsnittlig lägenhet på 70 kvadratmeter i Örebro 5 700 kronor i månaden.¹⁸² Skulle tre personer bo där, vilket knappast kan räknas som trångbott, blir kostnaden per person 1 900 kronor i månaden, eller en sjättedel av kostnaden per person i Migrationsverkets tillfälliga boenden. Detta illustrerar vilka överpriser som gått till boenden på grund av den dåliga beredskapen.

Det finns många åtgärder som hade kunnat vidtas innan 2015 för att minska kostnaderna för boende, och som kan vidtas nu för att minska kostnaderna i framtiden. Särskilt viktigt framöver är att Migrationsverket förmår använda det utbud av boende som finns decentraliserat och hos mindre aktörer, dels för att detta kan minska kostnaderna och öka flexibiliteten i asylmottagandet, dels för att

¹⁷⁹ Aiyar m.fl. (2016)

¹⁸⁰ Riksrevisionen (2016)

¹⁸¹ Detta inkluderar visserligen dagersättningen, men då dagersättningen oftast är så låg blir

jämförelsen fortfarande relevant. Även då man bortser från dagersättningen framstår skillnaden i boendekostnader som stor.

¹⁸² SCB (2015)

sådana boendeformer medger en mer naturlig och nära kontakt med det svenska samhället.

Förflyttning av asylsökande

En tragisk konsekvens av det oordnade mottagandet under hösten 2015 är att många personer nu tvingas flytta till nya boenden eller nya kommuner. Flyktingar som påbörjat en välfungerande integrationsprocess och kommit att bli en del av det lokala samhället tvingas flytta till helt nya platser. Det är upprivande för de familjer som drabbas och det skadar integrationen i samhället. I de flesta fall är det ofrånkomligt då det är säsongsboenden vars avtalstid går ut. Det handlar också om att sprida ut folk efter att ha tvingats placera dem för trångbott, eller att avtal med de dyraste boendena tar slut. Det är inte heller kostnadseffektivt för samhället att integrationsprocess och jobbsökande avbryts och får inledas från början på en helt ny plats.

Att helt upphöra med omflyttningarna av människor är därför inte möjligt. Men oavsett orsak är effekterna negativa för de som tvingas flytta och för integrationsprocessen i stort. Centerpartiet vill därför ge Migrationsverket i uppdrag att se över hur man kan se till att de familjer och enskilda som måste flyttas från ett boende kan få bo kvar i samma kommun eller närområde i de fall det är ekonomiskt försvarbart. I den mån det är möjligt borde även asylsökande som får uppehållstillstånd placeras så nära sitt boende under asylprövningen som möjligt.

Etableringslån

Ett sätt att minska kostnaderna för mottagandet, utan att samtidigt lämna människor utan försörjning, är att göra om vissa ersättningar till lån. På samma sätt som studenter försörjer sig med hjälp av studielån bör nyanlända kunna försörja sig med hjälp av lån under sin första tid i Sverige. Centerpartiet föreslår därför att etableringsersättningen, som i normalfallet ges under de två år en etableringsplan gäller, görs om till ett etableringslån. Etableringslånet ska bestå av både en bidragsdel och en lånedel, med samma proportioner som dagens studiemedel. System där förmånliga lån ges till nyanlända för att hjälpa dem under sin första tid i sitt nya hemland finns i bland annat Kanada och Storbritannien.

Viss återbetalning av etableringslånen bör ske även från annan inkomst än lön. Kombinerat med förstärkta jobbstimulanser i de aktuella ersättningsystemen innebär detta att

marginaleffekterna av att komma i arbete sänks.

Etableringslån medför en ekonomisk besparing genom att vad som tidigare var utgifter omvandlas till lån som ska återbetalas. Enligt budgetlagen får utlåning för vilken den förväntade förlusten är låg finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Annars ska utlåningen anslagsfinansieras. För att säkerställa konservativa beräkningar har Centerpartiet därför alltid anslagsfinansierat etableringslånen. Trots denna redovisningstekniska försiktighet kvarstår det faktum att etableringslånen leder till stora förväntade besparingar. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om etableringslån i kommande budgetmotioner.

Ökat inslag av arbetsbaserade välfärdsförmåner för nyanlända

Det svenska välfärdssystemet utmärker sig både genom sin generositet och genom den utsträckning i vilken välfärdsförmåner erbjuds utan behovsprövning. Även inom det generella välfärdssystem finns dock en tydlig uppdelning mellan bosättningsbaserade välfärdsförmåner, som alla i landet har rätt till, och arbetsbaserade välfärdsförmåner, som endast de som arbetat har tillträde till.

I syfte att minska kostnaderna för mottagandet bör fler välfärdsförmåner göras arbetsbaserade för nyanlända. Att, som idag, fortsatt erbjuda samma generösa nivå till alla, oavsett hur mycket man bidragit till samhället, är inte förenligt med en ansvarsfull hantering av de offentliga finanserna. Tillgången till sjukvård och utbildning ska självklart inte påverkas av denna princip.

Nedan beskrivs ett antal reformer som i högre grad gör att människor kvalificerar sig in i välfärden. Centerpartiet ämnar återkomma med ytterligare förslag på detta område i framtida motioner.

Minskad möjlighet till retroaktiv föräldraförsäkring

Nyanlända, och svenska medborgare som återinvandrar, med barn i åldrar som berättigar till föräldraledighet ges idag retroaktiv rätt till föräldraförsäkringens alla 480 dagar per barn. Det innebär att särskilt nyanlända kvinnor med små barn kan inleda sin integrationsprocess med att vara föräldralediga mycket länge.¹⁸³ Detta riskerar att fördröja och försämra deras integration på den svenska arbetsmarknaden.¹⁸⁴ Centerpartiet har föreslagit en gräns för

¹⁸³ Se RUT 2015:502 för en beskrivning.

¹⁸⁴ SOU 2012:9 och Vikman (2013).

nyanlända flyktingars föräldraledighet vid barnets tvåårsdag.

Inom ramen för den migrationsöverenskommelse som träffades mellan Centerpartiet, de övriga allianspartierna samt regeringen under hösten 2015 beslöts att rätten till retroaktiv föräldrapenning bör begränsas kraftigt för nyanlända familjer. Regeringen har nu tagit steg för att till slut genomföra dessa delar av överenskommelsen, men dessa åtgärder är inte tillräckligt kraftfulla.

Avskaffat efterlevandestöd för ensamkommande barn och ungdomar

Det är rimligt att barn och ungdomar som väntas få sin försörjning tryggad av det allmänna inte också ges rätt till efterlevandestöd. Centerpartiet föreslår att rätten till efterlevandestöd avskaffas för denna grupp. Det skulle göra reglerna för underhållsstöd och efterlevandestöd mer enhetliga. Centerpartiet ämnar återkomma med förslag om detta i kommande budgetmotioner.

Borttaget undantag för flyktingar inom garantipensionen

För att vara berättigad till garantipension måste en person ha fyllt 65 och haft en låg eller obefintlig inkomstgrundande pension. För att få full garantipension krävs att personen i fråga har bott minst 40 år i Sverige från det år hen fyllt 16 till dess hen fyllt 64. Uppfylls inte detta krav minskas garantipensionen proportionellt mot hur många år personen bott i Sverige i förhållande till 40 år. Undantag från denna regel görs dock för personer som beviljats uppehållstillstånd som flykting, annan skyddsbehövande eller motsvarande äldre bestämmelser.¹⁸⁵ Centerpartiet vill att undantaget från kravet om 40 års boendetid i Sverige tas bort, och avser återkomma med förslag om detta i framtida budgetmotioner.

Borttaget undantag för flyktingar inom sjukersättningen

För att vara berättigad till full sjukersättning (tidigare benämnd förtidspension) på garantinivå måste en person uppnå en tillräckligt hög försäkringstid. Varje år man efter 16 års ålder bor utomlands minskar försäkringstiden. Undantag från denna regel görs dock för personer som beviljats uppehållstillstånd som flykting, annan skyddsbehövande eller motsvarande äldre bestämmelser.¹⁸⁶ Dessa får räkna tid i sitt hemland såsom det var tid boendetid i Sverige. Centerpartiet vill att detta undantag

avskaffas. Det skulle stärka de offentliga finanserna med 300 miljoner kronor 2018.

11.6 Kommunernas kapacitet

Kommunerna är nyckelaktörer i den svenska integrationspolitiken. De flesta kommuner vill vara med och ta sitt ansvar för flyktingmottagandet. Men de saknar verktyg för ett värdigt och välfungerande mottagande. Centerpartiet vill därför se reformer som ger kommunerna rätt verktyg för att klara integrationen.

Ansvaret för mottagande och etablering bör därför flyttas till kommunerna. I stället för att Migrationsverket ska anordna boende under asylprövningen och kommuner sedan stå för placeringen när en asylsökande fått uppehållstillstånd, vill vi att boendeansvaret ska ligga på kommunerna från början. Det kommer att minska antalet steg i asylprocessen, göra att kommuner kan planera asylboendens placering själva och underlätta för asylsökandes möjlighet att bo kvar på samma plats utan att behöva flyttas runt.

Mottagandeansvar till kommuner

Landets kommuner behöver en större långsiktighet i sitt arbete. Därför föreslår vi att etableringsreformen dras tillbaka samtidigt som kommunerna övertar uppdraget att ta emot asylsökande. Syftet är att man redan under asyltiden ska kunna initiera etableringen lokalt. På detta sätt kan kommunerna skaffa sig ett inflytande över anläggningsboendena som man hittills inte haft. Behovet av en bättre dialog mellan myndigheter och kommuner är alltså stort.

En följd av kommunernas utökade uppdrag är att Migrationsverkets roll renodlas till att omfatta asylprocessen, samt till att utöva tillsyn för att upprätthålla kvaliteten i mottagandet. På så vis skapas förutsättningar för att korta Migrationsverkets handläggningstider och stärka kompetensen hos handläggarna. Ersättningen till kommunerna måste givetvis utformas så att den täcker kostnaderna för kommunsektorns åtaganden. Migrationsverkets roll som tillsynsmyndighet ska dock innebära att brister i mottagandet medför åtgärder och att ersättningen kan sänkas för den kommun som inte levit upp till sitt ansvar. Till detta hör att tydliga krav på kvalitet och tillgång till sysselsättning, såsom utbildning eller praktik, ska ställas när asylboenden upphandlas.

¹⁸⁵ 67 kap. 7 § Socialförsäkringsbalk (2010:110)

¹⁸⁶ 35 kap. 8-10 § Socialförsäkringsbalk (2010:110)

Etableringsansvar till kommuner

Etableringsreformen, som flyttade ansvaret för nyanländas etablering i Sverige från kommunerna till Arbetsförmedlingen, har inte lett till de förbättringar som var syftet.¹⁸⁷ Trots högre kostnader har andelen i arbete inte ökat. Etableringen på arbetsmarknaden är på en fortsatt låg nivå. Arbetsförmedlingens misslyckande gör det nödvändigt att återigen ge kommunerna ansvaret för de nyanländas etablering. Därför föreslår Centerpartiet att etableringsreformen dras tillbaka och att kommunerna får ansvaret för etableringen.

Ersättning vid omplacering

Alla kommuner tvingas i dag ta emot nyanlända. Det är viktigt att alla partier tar sitt ansvar, men för att inte bli för stelbent behövs en möjlighet att betala andra kommuner för att ta emot asylsökande man inte har kapacitet för. Det innebär både att de som inte tar emot sin kvot får en sanktion som tvingar dem att betala för detta, men också att de som tar emot fler än sin kvot får en större ersättning.

11.7 Civilsamhällets roll för bättre integration

En viktig och underskattad roll i mottagandet av nyanlända spelas av civilsamhället, inom allt från idrott till bistånd. I civilsamhället finns nätverk av aktiva personer som förmår att koppla de nyanlända till arbetsliv och jobbopportuniteter, och ger en bättre kunskap om det svenska samhället. Ofta är en insats via civilsamhället många gånger mer effektiv för jobb än Arbetsförmedlingens program.

Efter förslag från Centerpartiet har regeringen gradvis ökat medlen till civilsamhället för att arbeta med integration, senast med länge efterlysta resurser till folkbildningsförbund för att arbeta med svenskundervisning för asylsökande från dag ett av ankomsten till Sverige. Idrottsrörelsen har spelat en

¹⁸⁷ För utvärderingar av den statliga integrationspolitiken i allmänhet, och etableringsreformen i synnerhet, se exempelvis Andersson Joona m.fl. (2015), Riksrevisionen (2014a) och Statskontoret (2012).

¹⁸⁸ Ett exempel på detta är det lokala Toronto Region Immigrant Employment Councils (TRIEC) "mentoring partnership". Programmet letar upp och tar emot mentorer inom en profession som ska ge 24 timmar av sin tid över 4 månader på att hjälpa en invandrare som har kvalifikationer inom samma profession och ska söka jobb inom professionen i Kanada. Till exempel hjälper revisorer nyanlända revisorer att ansöka om att få sin utbildning godkänd, söka jobb, förbereda sig inför intervjuer och berätta om vad kanadensiska arbetsplatser letar efter hos revisorer. Bara "mentoring

nyckelroll för nyanländas integration, inte minst ensamkommande flyktingbarn. Men det finns mycket mer att göra.

Mentorsksprogram och praktikplatser

Mentorsksprogram är en integrationsmetod som påvisat stor framgång både lokalt och internationellt. En svensk person blir mentor åt en nyanländ för att dessa ska kunna få ett utbyte, bland annat om jobbopportuniteter. I Kanada har man påvisat mycket goda resultat genom att låta professionella inom olika sektorer ha mentorskap för nyanlända som har kvalifikationer för att jobba inom samma områden. Genom detta förbättras den nyanländas anställningsbarhet markant.¹⁸⁸

Sverige har i mycket mindre skala haft just denna typ av mentorskap arrangerade av Saco. Vidare har IF Metall och Teknikföretagarna arrangerat mentorskap i slutet av vilka IF Metall tillåtit den nyanlända att gå in i sysselsättning med lägre lön. Dessa program har dock varit mycket blygsamma i storlek. Vi ser nu dock en viss tillväxt av mentorsksprogram som är mer fokuserade på språkligt och kulturellt utbyte. Röda Korset och Kompis Sverige är några av dem som arrangerar mentorsksprogram mellan nyanlända och svenska mentorer med så likartad bakgrund som möjlig.¹⁸⁹ På samma sätt har ideella organisationer visat möjligheter att praktisera inom verksamheten, med positiva sysselsättnings effekter.

11.8 Ensamkommande

Ensamkommande barn utgör en stor andel av de som kommit till Sverige senaste åren som flyktingar. Barnens situation ställer högre krav på det offentliga vilket medför större kostnader, men har också en stor potential om de snabbt lyckas integreras i samhället. Det är därför extra viktigt att det finns ett välfungerande och kostnadseffektivt mottagande för den gruppen.

partnership" har förmedlat över 11 000 mentorskap.

¹⁸⁹ Ett exempel på dessa projekt är Språkvän, som startade i Eskilstuna. Språkvän är ett projekt där svenskar och nyanlända matchas för att nyanlända efter inledande SFI-kurser ska kunna träna sina svenskakunskaper, då många som deltar i SFI har svårt att hitta någon att tala svenska med. Man försöker även här para ihop mentor och nyanländ som är så lika som möjligt. För närvarande har man drygt 2 000 mentorskspar i Eskilstuna och man håller på att expandera verksamheten till andra kommuner. För att få fler mentorer använder man resurser man tilldelats via länsstyrelserna till reklam för att finna nya mentorer.

Mer ändamålsenligt system för mottagande av ensamkommande

Boendekostnaderna för ensamkommande flyktingbarn är mycket höga. De flesta placeras fortfarande i HVB-hem. De är i grunden konstruerade för personer med mycket svår problematik och stort stödbehov. Centerpartiet var det första parti som föreslog att merparten av de som bor på HVB-hem istället bör bo i så kallade stödboenden. Nu har schabloniseringen av detta minskat utgifterna totalt samtidigt som ersättningen till kommunerna fortsatt täcker den förväntade snittkostnaden. Det är olyckligt att det har tagit så lång tid, men viktigt att förändringarna nu kommer på plats.

Professionalisera gode män

Det har länge funnits kapacitetsbrister för gode män och med fler ensamkommande är behovet av effektiviseringar större än någonsin. Det är svårt att rekrytera gode män och i vissa kommuner finns det inte tillräckligt många intresserade personer. Av samma skäl finns det i dag personer som har godmanskabet som enda sysselsättning, och kan hantera ett mycket stort antal barn. Ofta fungerar det bra, men både krav och vägledning brister. I stället borde de ensamkommande barnen få en professionell företrädare med specialkompetens utsedd. Den personen ska sedan följa barnet fram till Migrationsverkets beslut.

SKL konstaterar att ett liknande system används i Nederländerna, där en socionom med rätt utbildning kan ta hand om ett tjugotal barn. Det finns även goda erfarenheter av mer professionaliserade system från Norge och Finland. Ett professionaliserat system skulle ge det enskilda barnet den hjälp det behöver på ett mer rättssäkert sätt. Reformen skulle troligen även innebära en mindre ekonomisk besparing, men den stora vinsten ligger i kommunernas och barnens förbättrade situation.

Snabbare utredningar av ensamkommande barn

Vid mottagandet och utredningen av ensamkommande barn intervjuas ofta samma ungdom på exakt samma sätt av flera olika personer. Flera handläggare på Migrationsverket, flera socialsekreterare, kontaktpersoner på boendet, det offentliga biträdet, god man, lärare på skolan. Det är ineffektivt och tidsödande både för den enskilde asylsökande och för det svenska mottagandet.

Centerpartiet föreslår därför att mindre känsliga person- och utredningsuppgifter ska kunna delas mellan myndigheter, så att allting inte måste handhas vid varje steg i utredningen. Att effektivisera och minska behovet av ytterligare tid med betalda tjänstemän, utredare, gode män och tolkar kan innebära betydande kostnadsbesparingar.

Åldersuppskrivningar

Snart kommer åldersbedömningar tidigare i asylprocessen att bli lag. Regeringen föreslår att den som skrivs upp från under 18 till över 18 förlorar sin rätt att behandlas som minderårig direkt när Migrationsverket fattar beslut, även om beslutet överklagas. Centerpartiet vill att de som skrivs upp av Migrationsverket till en ålder mellan 18 och 21 år ska få behålla sin plats på HVB, i kommun och de andra förmåner som följer av att vara minderårig tills beslutet vunnit laga kraft, för att inte riskera att minderåriga förlorar den trygghet de har rätt till.

12. En bättre bostadsmarknad

Svensk bostadsmarknad har ett antal problem som var för sig är allvarliga och som tillsammans gör bostadsmarknaden till ett av de samhällsområden som är i störst behov av reformer.

För det första byggs det för lite. En majoritet av landets kommuner rapporterar att det finns ett underskott av bostäder. Boverket bedömer att 710 000 nya bostäder behöver byggas fram till år 2025.

För det andra utnyttjas inte det befintliga beståndet effektivt. Prisregleringen, i form av bruksvärdesystemet för hyressättning, skapar köer och felallokeringar samtidigt som det minskar incitamenten att bygga fler hyresrätter.

För det tredje har svenska bostadspriser, särskilt i storstäderna, under lång tid vuxit betydligt snabbare än hushållens inkomster. Detta har bidragit till en ökad skulduppbyggnad och en situation som inte är långsiktigt hållbar. Prisutvecklingen och skuldsättningen kan i förlängningen leda till en, i värsta fall kraftig, korrigerings. Det innebär en risk för de offentliga finanserna, den finansiella stabiliteten och enskilda hushålls ekonomi.

Centerpartiet vill se omfattande regelförenklningar och förbättrad marktillgång, succesivt införa en friare hyressättning med starkare koppling till bostäders marknadsvärde, ett mer energieffektivt byggande och ett fortsatt arbete för att värna den finansiella stabiliteten. Centerpartiet säger tydligt nej till de statliga byggsubventionerna.

Centerpartiet vill ta ansvar i blocköverskridande samtal för att lösa viktiga utmaningar. De bostadssamtal som regeringen tog initiativ till, och som påbörjades under våren 2016, innebar en chans att bryta de politiska låsningar som under decennierna hämmat bostadsmarknaden. Att samtalen havererade är olyckligt och ett direkt resultat av att regeringspartierna inte var villiga att ta tag i de strukturella problem som präglar bostadsmarknaden.

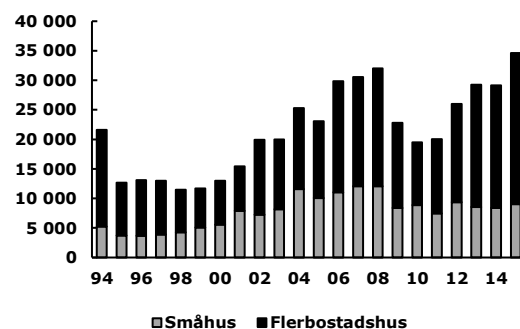
Regeringens låga ambitionsnivå syns tydligt i det paket som man valt att gå fram med. I paketet återfinns i princip enbart kosmetiska förändringar av ett i grunden illa fungerande system. För att på allvar öka byggandet och

minska de felallokeringar som präglar bostadsmarknaden krävs strukturreformer. Inriktningen för sådana reformer presenteras nedan.

12.1 Ökat byggande

Trots en kraftig ökning av antalet nybyggda lägenheter under de senaste åren håller byggandet inte jämna steg med den ökande efterfrågan. Resultatet är att det råder bostadsbrist i Sverige.¹⁹⁰ Fram till år 2025 uppgår behovet av nya bostäder enligt Boverket till 710 000.¹⁹¹ 183 av landets 290 kommuner, i vilka drygt 80 procent av befolkningen bor, anger att det råder ett underskott av bostäder på marknaden.¹⁹² Denna bostadsbrist syns i bland annat rekordhöga bostadspriser, svarthandel med hyreskontrakt och långa hyresköer. Att nybyggnationen sedan flera decennier inte förmår att möta efterfrågan tyder på att det finns kvarvarande systemfel som måste åtgärdas.

Diagram 28. Färdigställda lägenheter i småhus respektive flerbostadshus.

Källa: SCB (2016k)

Regelförenklningar

För att råda bot på bostadsbristen behövs ett fortsatt arbete med att ta bort och ändra stela, olämpliga och svårtolkade regler som hindrar nybyggnation. Alliansregeringen genomförde ett omfattande regelförenklaringsarbete. Men många hinder för byggande återstår och det behövs nu ett ytterligare intensifierat arbete för att undanröja de kvarstående hindren.

Plan- och bygglagen behöver fortsatt reformeras med ett fokus på ett mer flexibelt användande av planinstrumentet, kortare planprocesser och fler bygglovsbefriade åtgärder. Bullerregler, strandskyddsreglerna, tillgänglighetskrav och riksintressen behöver

¹⁹⁰ Boverket (2015)

¹⁹¹ Boverket (2016)

¹⁹² Boverket (2015)

bli mer ändamålsenliga och inte i onödan begränsa bebyggelse. Bostadsplanering ska fortsatt vara kommunens ansvar. Men den privata initiativrätten behöver utvecklas och stärkas. I områden som inte är detaljplanelagda bör det införas avsevärt enklare regler och det behöver bli möjligt att göra små förändringar i redan antagna detaljplaner.

Parallellt med det nationella regelförenklingsarbetet bör en försöksverksamhet genomföras där kommuner tillåts pröva möjligheter att förkorta, förändra och förenkla plan- och bygglovsprocesserna. En sådan reform skulle möjliggöra för enskilda kommuner att gå före i regelförenklingsarbeten samt att anpassa reglerna för lokala förhållanden. I ett bredare perspektiv skulle det även öppna upp för institutionell konkurrens mellan kommunerna och stärka det kommunala självstyret.

Nya finansieringslösningar

Nya finansieringslösningar kan bidra till att öka bostadsbyggandet. Centerpartiet vill pröva modeller med förhandlingspersoner och tillförande av externt kapital för långsiktig finansiering, liknande det som föreslås i Sverigeförhandlingen, för drift och skötsel av bland annat värme- och VA-system, gator, fastigheter och trafiklösningar. Centerpartiet anser även att privatpersoner ska kunna delta i finansieringen av hyresbostäder genom flexibla regler, där en hyresgäst genom att satsa eget kapital vid nyproduktion kan tillgodogöra sig en lägre hyra. För att möjliggöra detta krävs en mer flexibel lagstiftning kring hyresrätter samt att Skatteverket tillåter olika insatser i olika boenden.

Värderingsregler anpassade för hela landet

Ett stort antal kommuner vittnar om att det är svårt att bygga bostäder, även om behovet är stort. Ofta är anledningen att de kommunala bostadsbolagen tvingas till stora nedskrivningar när ett projekt är färdigställt. Detta då marknadsvärdet understiger byggkostnaden. Detta innebär i sin tur problem, då den så kallade allbolagen kräver att kommunala bostadsbolag ska bedrivas affärsmässigt. Att genomföra projekt som på pappret går med förlust riskerar att vara ett brott mot detta krav och kan också innebära att kommunen hamnar i konflikt med EU:s statsstödsregler.

Den grundläggande redovisningsprincipen om att tillgångar ska skrivas ned om deras värde understiger deras bokförda värde, och om denna skillnad kan antas vara bestående, är i

grunden rimlig. Problemet är den praktiska implementeringen av denna regel.

Att värdera fastigheter är inte trivialt. Ofta görs det genom att studera andra försäljningar, av liknande objekt, på jämförbara orter. Detta kallas för ortsprismetoden. För det första är denna typ av värdering inte relevant för ett kommunalt bostadsbolag som ämnar äga en fastighet långsiktigt. Bolaget är inte intresserat av vad en teoretisk försäljning skulle inbringa idag, utan vad fastigheten kan generera för intäkter och värden över tid. För det andra är det ofta svårt att hitta rimliga jämförelseobjekt på svaga bostadsmarknader. Det är också möjligt att genomföra en värdering baserat på prognoser för framtida hyresinbetalningar och så vidare. Denna typ av kassaflödesvärdering sträcker sig dock oftast bara 5–10 år framåt i tiden.

Reglerna för redovisning och värdering måste vara anpassade för hela landet. Centerpartiet vill därför utreda två regelförändringar för att öka möjligheten att bygga på landsbygden. För det första bör möjligheten att tillåta portföljvärdering vid förtätning ses över. Om ett bolag förtätar ett befintligt bostadsbestånd ska nedskrivning inte behöva ske om beståndet som helhet är korrekt värderat i bokföringen. Det skulle underlätta byggande inte minst på landsbygden.

För det andra bör möjligheten att använda snabbare avskrivning i stället för nedskrivning utredas. Genom att tillåta en snabbare avskrivning under ett antal år, för att få marknadsvärde och bokfört värde att konvergera, krävs inte en omedelbar nedskrivning i de fall där det bokförda värdet bara marginellt överstiger det beräknade marknadsvärdet.

Utöver dessa regelförändringar vill Centerpartiet även uppdra åt Bokföringsnämnden att än tydligare beskriva när nedskrivningar krävs. Idealt bör en checklista tas fram där det framgår att om ett byggprojekt har hållit en rimlig budget, beläggningen är god och hyresintäkterna tillräckliga ska inte samma nedskrivning behöva ske.

För att ytterligare stödja kommunerna vill Centerpartiet inrätta en funktion på Boverket som erbjuder handledning för kommuner när det gäller EU:s statsstödsregler. På så vis minskar risken för att kommuner hamnar i konflikt med dessa regler.

Ökad konkurrens

Konkurrensen i byggsektorn behöver öka. I tillväxtkommuner måste det finnas en markberedskap så att fler och mindre byggföretag kan konkurrera med de stora. Konkurrensverket bör också ha en striktare övervakning av branschen. Konkurrens från utlandet bör uppmuntras genom harmoniserade byggstandarder. Att konkurrensen från utlandet uppmuntras är också viktigt för att upprätthålla en välfungerande arbetsmarknad, kompetensförsörjning i bristyrken och bättre kvalitet för lägre priser. Centerpartiet ser därför allvarligt på regeringens arbete för att begränsa denna typ av konkurrens. Sverige behöver fler som bygger, inte färre.

Mer mark och mindre väntan

Alliansens arbete med instansordning och handläggningstider av överklaganden har gett resultat. Men precis som med regelförenklingens arbetet måste mer göras för att ytterligare förkorta handläggningstiderna, inklusive de kommunala.

Därför vill Centerpartiet att bygglovsprövningar begränsas i tid. Därtill bör den enskildes rätt vid prövningar av bygglov stärkas genom ett införande av omvänd bevisbörda så att myndigheten får ansvaret att påvisa att ett ärende strider mot lagstiftningen, i stället för att den enskilde ska bevisa att vad hen gör är tillåtet.

En faktor som kraftigt driver upp tiden för produktion av bostäder är de många och långa överklagandeprocesser som nästan alltid uppstår. Detta har kritiserats av flertalet instanser och förvärrar bostadskrisen. Därför vill Centerpartiet att länsstyrelsen ska tas bort som första instans för överklaganden. Sakägarkretsen vid ett överklagande bör också begränsas till att endast omfatta de som är direkt berörda.

Markpolitiken för tillgång till ny mark man kan bygga på är framförallt kommunernas ansvar, men även staten har en roll. Staten bör i ägardirektiv ge i uppdrag till statliga företag att inventera i sitt markinnehav i syfte att få fram mer byggbar mark. Mark ska inte heller kunna stå obebyggd i flera år. För att undvika detta bör tydligare uppföljningar av de markanvisningar som finns göras av kommunerna.

Nej till ineffektiva subventioner

De bostadssubventioner, kombinerade med hårt reglerade krav och stopp i regelförenklingens arbetet, som regeringen nu genomför är fel väg att gå. Subventionerna avvecklades då de inte förmådde öka nybyggnationen utan istället bidrog till högre kostnader. Antingen kommer byggandet inte bli av, då det trots subventionerna inte är lönsamt på grund av de omfattande regleringarna. Eller så kommer byggande att genomföras till högre kostnad, på skattebetalarnas bekostnad. Vi riskerar också att få en byggbroms då pågående projekt avstannar och omstruktureras för att anpassas till de nya regelverken.

Det bör noteras att subventionen per kvadratmeter är som störst i de största städerna, och som minst i resten av Sverige. Det är ytterligare ett exempel på hur regeringens politik aktivt bidrar till centralisering.

Stärk det lokala inflytandet med förändrat strandskydd

Strandskyddsreglerna är i många delar av landet ett hinder för byggandet. Många kommuner vittnar om att möjligheterna att skapa attraktivitet begränsas på grund av ett stelbent strandskydd. Att värna viktiga strandmiljöer, allemansrätten och människors tillgång till naturen är för Centerpartiet en självklarhet, men det måste också finnas en bättre avvägning mellan bevarande och utveckling. Som strandskyddet är utformat och tolkas i dag ställer det alltför ofta upp oöverstigligen hinder för utveckling av den lokala miljön, både i glesbygd och i stadsområden.

Därför anser Centerpartiet att strandskyddslagstiftningen bör förändras i syfte att öka det kommunala inflytandet och möjliggöra ökad bebyggelse i strandnära områden. Behov av bostäder, utveckling, jobb och verksamheter måste ges en roll i bedömningar av begränsningar i strandskyddet. Det ska vara möjligt att bygga och bedriva verksamhet även strandnära. Fler områden bör kunna pekas ut som så kallade LIS-områden, Landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Även på andra områden bör balansen mellan naturskydd och byggande ses över. Tillsammans med Alliansen vill Centerpartiet att kommunala naturreservat endast ska kunna instiftas efter ansökan hos regeringen.

Energieffektivt byggande

Bostäder står för omkring 40 procent av Sveriges energiförbrukning.¹⁹³ En minskad

¹⁹³ Energimyndigheten (2016b)

energianvändning spelar en viktig roll för en minskad klimatpåverkan, tryggad energiförsörjning och ökad teknisk utveckling. Det är därför viktigt att såväl nya byggnader som det befintliga beståndet blir mer energieffektivt. För att möjliggöra detta behövs hårdare krav på energieffektivitet.

Vid nybyggnation måste energieffektiviteten öka både när det gäller byggnadsmaterial och energiförbrukning. Ett sätt att uppnå betydligt bättre energieffektivitet är att bygga så kallade passivhus, vilket är välisolerade byggnader som till stor del värms upp genom den spillvärme som alstras av apparater och mänsklig aktivitet i byggnaden. Sverige ska vara ett föregångsland i miljöarbetet och i arbetet med att minska klimatpåverkan. Därför bör nya energieffektiva lösningar användas vid nybyggnation och renoveringar för att kunna reducera energiförbrukningen.

12.2 Bättre utnyttjande av det befintliga beståndet

Den låga nybyggnationen är inte det enda skälet till den rådande bostadsbristen. Ett i vissa fall större problem är det ineffektiva utnyttjandet av det redan existerande bostadsbeståndet.¹⁹⁴ Det är detta ineffektiva utnyttjande som leder till de största välfärdsförlusterna på hyresmarknaden.¹⁹⁵

Sverige har ungefär lika många bostäder per invånare idag som 1990. Ändå anses bostadsbrist råda. Bland annat Boverket anser det omöjligt att enbart bygga bort bostadsbristen. Det behövs även åtgärder som möjliggör ett bättre användande av det befintliga bostadsbeståndet. Ett led i detta är att främja nya upplåtelseformer såsom kooperativa hyresrätter och tillskapandet av ägarlägenheter också i befintligt bestånd.

Därtill bör möjligheten till andrahandsuthyrning förbättras. Centerpartiet och Alliansen har redan gjort viktiga reformer på detta område. Centerpartiet anser dock att ytterligare reformer behövs. Bostadsrättsinnehavare bör få större möjligheter att hyra ut sin lägenhet under en tid, utan att bostadsrättsföreningen ska kunna stoppa det.

Avslutningsvis krävs också fungerande flyttkedjor, som säkerställer att människor har möjlighet att bo på ett ändamålsenligt sätt under olika faser i livet.

¹⁹⁴ För en diskussion kring värdet av såväl ökat byggande som ett mer effektivt utnyttjande av det befintliga beståndet, se exempelvis

Hyresmarknaden

En av de absolut viktigaste åtgärderna för att förbättra allokeringen av befintliga bostäder är en reformering av det nuvarande förhandlingsystemet på hyresmarknaden. Hyresregleringar skapar både godtyckliga fördelningseffekter och ineffektiv bostadsanvändning. Hyresgästens ställning och inflytande ska värnas, men inriktningen måste vara att möjliggöra större variationer i hyresnivåerna.

Centerpartiet vill succesivt införa en friare hyressättning med starkare koppling till bostäders marknadsvärde och anpassat till bostadsmarknadens tillväxt. När presumtionshyror, det vill säga fasta förhandlade hyror under en avtalad tid på 15 år för nybyggda fastigheter, infördes av Alliansen innebar det en möjlighet att bygga fler hyreslägenheter eftersom det gav en större frihet att sätta hyran efter efterfrågan. Även ytterligare steg behövs för att få ned köer och göra hyressättningen friare.

Sedan 2014 är reglerna för andrahandsuthyrning av bostadsrätter betydligt mer generösa. Det finns dock fortfarande mer att göra. Centerpartiet vill underlätta andrahandsuthyrning ytterligare, bland annat genom att ta bort bostadsrätters veto mot andrahandsuthyrning och att tillåta friare hyressättning även för andrahandsuthyrning av såväl hyresrätter som bostadsrätter. Bostadsrättsinnehavarens ställning måste stärkas så att fler får tillåtelse att hyra ut sin bostad i andra hand.

Ett effektivt motverkande av segregation

Det är värt att notera att ett av målen som ofta lyfts till försvar för hyresregleringen är att minska segregation och skapa en mer inkluderande bostadsmarknad. Men reglerade hyror är ineffektiva och kanske till och med kontraproduktiva för det syftet. Man kan jämföra segregationen i hyresmarknaden och bostadsmarknaden för en fingervisning av hur de reglerade hyrorna påverkar boendesammansättningen. I hyresbeståndet är boendesegregation med avseende på inkomst något lägre än i bostadsrätter, men i gengäld är det i hyresbeståndet en avsevärt större segregation än bostadsrätter med avseende på var man är född, var ens föräldrar är födda och på ens ålder.¹⁹⁶ De som främst gynnas av hyresregleringen är de som bor i eftertraktade lägenheter, vilket oftast är

Bokriskommittén (2014) och Nybyggarkommissionen (2014).

¹⁹⁵ Boverket (2013)

¹⁹⁶ Fridell & Brogren (2007)

personer med relativt höga inkomster och/eller kontaktnät, medan boende i mindre eftertraktade områden inte tjänar på hyresregleringen på samma sätt. De reglerade hyrorna har alltså snarast en regressiv fördelningsprofil.

Fungerande flyttkedjor

Centerpartiet har ett antal förslag för att förenkla flyttkedjorna så att fler bostäder kan frigöras och i sin tur fler människor kan hitta en bostad som passar deras livssituation.

Uppskovsregler

För att uppnå ökad rörlighet och bättre fungerande flyttkedjor krävs ekonomiska incitament. Här spelar reglerna för uppskov en stor roll. Alliansen har tidigare föreslagit att taket för uppskov bör tas bort. På längre sikt bör uppskovsreglerna och reavinstbeskattningen reformeras inom ramen för en bredare översyn av skatterna för att köpa, äga och sälja sin bostad.

Ungas möjligheter på bostadsmarknaden

Unga möter idag stora problem med att komma in på bostadsmarknaden på grund av de höga priserna på bostäder, de höga kraven på kontantinsats samt de långa kötiderna på hyresmarknaden. Detta bidrar till problem för unga att söka arbete och att bilda familj. Det borde i högre utsträckning bli möjligt för bland annat unga att växla höjt bolånetak mot en betydligt snabbare amorteringsgrad.

Centerpartiet har lyft att man bör se över möjligheten att införa ett riktat bosparande för unga, i syfte att ge incitament för fler att tidigare i livet sätta undan en del av lönen för framtida investeringar i en bostad.

Ett specifikt system för bosparande är inte helt utan risker och problem. Det är viktigt att bosparande inriktar sig på de unga som annars har mindre gynnsamma ekonomiska förutsättningar att finansiera sitt framtida boende.

Översyn av bostadsbeskattningen

Bostadsmarknaden präglas av en beskattning som är svåröverskådlig, leder till skattefusk och skapar inlåsnings effekter. Det behövs omtag som både säkrar rörligheten på bostadsmarknaden, intäkter till staten och inte bestraffar människor bara för att de bor.

12.3 Säkrad finansiell stabilitet

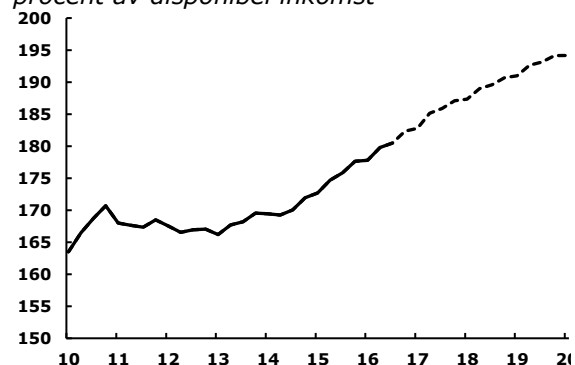
Finansiella bubblor och kriser har historiskt förknippats med hög skuldsättning, snabbt ökande skulder och snabbt stigande

tillgångspriser, ofta på bostäder och fastigheter. De senaste 10 åren har svenska hushålls skuldsättning, som andel av deras disponibelinkomst, stigit kraftigt och uppgår idag till nästan 180 procent.¹⁹⁷ En rad internationella bedömare, som EU-kommissionen, IMF och OECD, har länge varnat för att det är en ohållbar utveckling och att det finns risk för en svensk bostadsbubbla.¹⁹⁸ Tidigare erfarenheter från länder som Danmark och Nederländerna visar att en kraftig nedgång i bostadspriserna kraftfullt dämpar den privata konsumtionen och riskerar att leda till en långvarig ekonomisk nedgång.

Förutom att öka utbudet av bostäder så krävs därför en stram finanspolitik som i goda tider, likt den högkonjunktur som nu råder, bygger upp buffertar för att möta framtida kriser.

Det är också viktigt att upprätthålla höga kapitalkrav inom den svenska banksektorn för att försäkra sig om att eventuella kreditförluster i bostadssektorn inte påverkar den finansiella stabiliteten i Sverige.

Diagram 29. Hushållens skuldsättning, procent av disponibel inkomst

Källa: Riksbanken (2017)

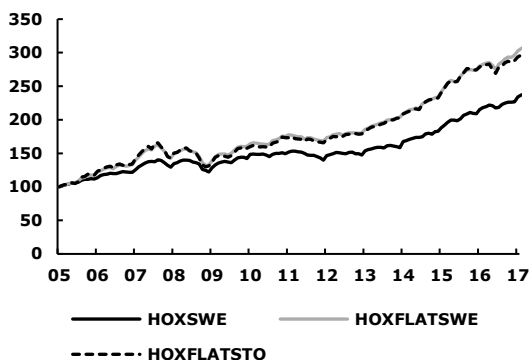
Det hade också varit önskvärt med en bred, långsiktig och blocköverskridande överenskommelse vad gäller beskattningen för att köpa, äga och sälja sin bostad. Det är naturligt att en sådan översyn bland annat innefattar reavinstbeskattningen vid försäljning av bostad så att den inte i alltför stor utsträckning minskar rörligheten på bostadsmarknaden. Det är också naturligt att den innefattar ränteavdragen. Vid stigande nominella räntor, och med ökad skuldsättning på bostadsmarknaden, kommer ränteavdragen per automatik att bli allt mer kostsamma för statsfinanserna. Dessutom är ränteavdragen definitionsmässigt större för dem med högre skuldsättning på sin bostad än de med lägre, vilket kan leda till skeva

¹⁹⁷ Riksbanken (2016)

¹⁹⁸ IMF (2015), EU-Kommissionen (2016b, 2015), OECD (2015a)

incitament och fördelningseffekter. Snabba förändringar av ränteavdragen riskerar dock att skapa svåra omställningsproblem för hushållen. Alla förändringar bör därför ske försiktigt och gradvis över en längre tid. Här är också en bred politiskt enighet avgörande, då de som köper bostad ska kunna veta att reglerna ska gälla oberoende regeringspartier.

Diagram 30. Bostadspriser i Sverige, index

Anm. HOXSWE avser pris för permanentbostäder, HOXFLATSWE avser bostadsrättspriser och HOXFLATSTO avser bostadsrättspriser i Stockholm. Källa: Valueguard (2017)

Amorteringskrav

För att minska hushållens belåning och på så vis begränsa konsekvenserna vid finansiell oro är det viktigt att förstärka amorteringarna på hushållens skulder och främja en sund sparandekultur. Sverige har en relativt låg amorteringsgrad i hushållen. Det är därför välkommet att ett flexibelt amorteringskrav har implementerats, något som Centerpartiet varit pådrivande för. Effekterna av det nyligen införda amorteringskravet är ännu inte helt tydliga och det är av största vikt att utvecklingen följs noga.

Ett annat sätt att minska riskerna är det bolånetak som Finansinspektionen infört, ett tak för hur stor andel av inköpsvärdet på en bostad som kan vara belånat och därmed hur stor kontantinsatsen, som idag ligger på 85 procent av marknadsvärdet, bör vara. Detta bidrar dock till att försvåra för människor att göra entré på bostadsmarknaden. För att underlätta för de som ska träda in på bostadsmarknaden borde det vara möjligt att sänka kravet på kontantinsats, men att amorteringskravet då skärps i motsvarande grad. På så vis möjliggörs en etablering på bostadsmarknaden för fler, samtidigt som hushållens skuldsättning fortsatt begränsas.

13. Närodlad kulturpolitik

Engagemang som frodas i kulturliv, civilsamhälle och debatt är det kitt som fogar samman samhället. Centerpartiet strävar efter att alla – oavsett bostadsort, bakgrund, funktionsnivå eller livssituation – ska ha möjlighet att delta i ett kulturliv som rymmer både professionellt buren kultur och amatörers skapande. Då främjas ett brett kulturliv som rymmer såväl nya digitala kulturella uttryck som traditionella kulturformer.

Sverige har idag en global ledarposition när det gäller kreativitet och detta är något att vara stolt över och utveckla. Vi har framgångsrika kreativa och kulturella näringar och det finns stor tillväxtpotential. Ökat samspel i kulturfrågor mellan politik, näringsliv och engagerade eldsjälar kan skapa ökade förutsättningar för jobb, lokal och regional utveckling, attraktivitet och turism, kunskapsutveckling och nya exportframgångar.

Det digitala samhället har blivit en del av vår vardag. Detta syns inte minst i nya breda kulturformer som datorspel eller på den svenska musiken som sprids och uppskattas i stora delar av världen. Med de möjligheter som digitalisering ger får fler möjlighet att finna ett uttryck som passar just dem. Det skapar också företag, jobb och exportinkomster.

Kulturpolitik för hela landet

Det är viktigt att alla har tillgång till ett brett kulturutbud i hela landet. Då skapas förutsättningar för nytänkande och ett spetsigt kulturliv. Inte minst är det centralt att alla barn får möta många olika kulturyttringar så att de kan finna sina egna uttryck. Det skapar också en grogrund för bildning att bära med sig genom livet. Folkbildningen spelar sedan en viktig roll för ett tillgängligt kulturliv och för livslångt lärande. Det är viktigt att inte ta tillgängligheten av kultur för givet. Det ska inte spela någon roll om man exempelvis har någon funktionsnedsättning, var i landet man bor eller vilken social eller ekonomisk situation man lever i.

För att lyfta kulturlivet i hela landet vill Centerpartiet stärka och utveckla kultursamverkansmodellen. Vi vill också att regionerna i samverkan med den nationella nivån tar fram en nationell kulturplan. Ytterligare ett sätt att skapa såväl nationellt som internationellt intresse för Sveriges kulturliv är att inrätta ett system för ett nationellt kulturhuvudstadsår. Idén är att en ny svensk stad vart annat år får statusen

nationell kulturhuvudstad. Då kan också mindre städer få uppmärksamhet och chans att visa upp och särskilt utveckla sitt kulturliv. Därför vill Centerpartiet att Kulturrådet får i uppdrag att inom sin budgetram stärka kultursamverkansmodellen och ta fram en modell för en nationell kulturhuvudstad.

De nationella kulturinstitutionerna måste sprida sin verksamhet i hela landet. Ett sätt är att låta ett antal framträdande regionala scener, som exempelvis Dalhalla, även få status som nationella scener. Då kan till exempel Kungliga Operan ha Dalhalla som sin scen under en tid varje år. Det skulle kunna lyfta både den speciella scenen och bidra till att locka nya besökare både inom landet och internationellt.

Film tillhör de mest tillgängliga kulturformerna i Sverige. Så vill Centerpartiet att det ska förbli. Centerpartiet har i regeringsställning drivit och åstadkommit en satsning för digitalisering av biografer som främst är belägna på mindre orter. Stödet började delas ut 2011, och nu har i stort sett alla biografer digitaliserats.

Momsen på biobesök höjdes i januari 2017. Denna höjning har vi arbetat emot kraftfullt. Den gör det dyrare för besökare att gå på bio och ökar risken att biografer på mindre orter slås ut. Det bidrag regeringen anslagit för att motverka dessa konsekvenser bedöms inte vara ändamålsenligt. Momshöjningen är nu genomförd. Vi är dock fortfarande emot denna höjning. Vi vill skyndsamt se en utredning av alternativ finansiering av filmpolitiken med utgångspunkt i att återställa den tidigare mervärdesskattesatsen. Detta i enlighet med det tillkännagivande Riksdagen fattade beslut om med anledning av den filmproposition regeringen lade våren 2016. Under tiden kommer vi arbeta för att skadorna av denna momshöjning ska begränsas.

Bättre förutsättningar för civilsamhället

Vi vill ge civilsamhället bättre förutsättningar på bred front. Civilsamhället är ofta snabbt på plats när det uppstår behov av organiserat samarbete mellan människor. Inte minst den nuvarande situationen i omvärlden, som gör att många människor söker skydd i Sverige, har visat på kraften i civilsamhället. Regeringen har slopat avdragsrätten för bidrag till ideella organisationer, vilket riskerar att minska gåvorna till det civila samhällets organisationer. Centerpartiet motsätter sig detta och kommer att återkomma i framtida

budgetmotioner med förslag om att återinföra skattereduktion för gåvor.

service är centralt för att utbudet ska vara fortsatt relevant för många i Sverige.

Det finns också områden där det av tradition varit föreningsdrivna verksamheter som dominerat, men där dessa nu ersatts av, eller kompletterats med, nya aktörer i form av entreprenörer. Det kan exempelvis handla om återanvändning av produkter eller sportarrangemang. Det har gjort att en marknad har uppstått där det tidigare inte funnits någon. Det har i sin tur skapat svårigheter för de som arbetar ideellt när exempelvis myndigheter kräver marknadshyra för att låta en förening nyttja dess mark. Det är därför dags för en föreningsrättsutredning, med syfte att tydliggöra och stärka civilsamhällets särart och skapa rimliga regelverk för verksamheterna, där exempelvis också frågan om att utvidga halva prisbasbeloppsregeln som idag gäller för idrottsföreningar till att också omfatta övriga allmännyttiga föreningar bör ingå.

De som ideellt bidrar till samhället med sitt engagemang måste ha goda förutsättningar för detta. Det finns ett problem med projektbidrag på bekostnad av grundstöd till ideella organisationer. Det gör verksamheten svårstyrd eftersom det behövs grundstöd för att kunna söka projekt, och inte minst för att utveckla sin verksamhet. För att stärka civilsamhällets möjlighet att vara än snabbare och mer flexibelt för att ta sig an samhällets utmaningar vill Centerpartiet se en ökad andel grundstöd i bidragen från det offentliga på alla nivåer.

Mediebevakning i hela landet

För att man som medborgare ska kunna ta tillvara sina rättigheter behöver man ha tillgång till kunskap. Media står för en väsentlig del av detta kunskapsunderlag. Det sker stora och snabba förändringar inom mediaområdet. Med den digitala utvecklingen har många fördelar tillkommit. Till exempel finns mycket mer information tillgänglig och det är lättare för en enskild person att komma till tals, till exempel genom tidningars kommentarsfält samt de sociala medierna. Samtidigt har många lokalredaktioner lagts ner på senare år och utvecklingen på detta område ser fortsatt dyster ut. Centerpartiet ser därför behov av insatser för att säkra tillgången till en allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet.

Public service spelar en stor roll för spegling av hela landet. Den behövs sida vid sida av de privata aktörerna för att ha en mångfald av perspektiv. Ett fortsatt brett uppdrag för public

14. Offentligfinansiella effekter

I denna motion har Centerpartiet presenterat viktiga reformförslag, stakat ut inriktningen för den framtida politiken samt definierat de ramar inom vilka politiken ska bedrivas de närmaste åren. Centerpartiet kommer i budgetmotionen

för 2018 återkomma med mer detaljerade förslag på såväl utgifts- som inkomstsidan. I tabellen nedan sammanfattas några av de i denna vårmotion aviserade reformförslagen.

Tabell 9. Reformers och finansiering (miljoner kronor)

Reformer	2018	2019	2020	2021
Jobb och integration				
Inför arbetsförmedlarpeng		4 250	8 500	8 500
Landsbygd och infrastruktur				
Skriv av studielån på landsbygden	25	50	75	100
Sänkt skatt på tomma lokaler på landsbygden	100	100	100	100
Rusta upp regionala järnvägar	250	250		
Trygghet i hela landet				
2 000 fler poliser	340	600	870	1 240
1 300 fler civilanställda inom polisen	825	850	850	850
Höjda polislöner	165	330	500	700
Förstärkt arbete mot terror	200	200	200	200
Ökade resurser till Nationellt Forensiskt Centrum	50	100	150	200
Utökat program för vittnesskydd	50	50	50	50
Fler åklagare	58	76	59	59
Tillgänglighet i vården				
Förbättra tillgängligheten i vården	1 000	1 000	1 000	1 000
SUMMA REFORMER	3 063	7 856	12 354	12 999
Finansiering				
Avskaffat flyktingundantag i sjukersättningen	300	300	400	400
Avskaffade arbetsmarknadsutbildningar	2 370	2 150	2 000	1 960
Omprioritering och effektivisering inom polismyndigheten	130	325	356	356
Lägg ned Arbetsförmedlingen		5 322	10 290	10 261
Höjda skatte- och tulltillägg	370	370	370	370
Grön bilbonus	4 000	2 000		
SUMMA FINANSIERING	7 170	10 467	13 416	13 347
Effekt på finansiellt sparande (exklusive grön bilbonus)	107	611	1 062	348

15. Referenser

- Acemoglu, Daron & Shimer, Robert (2000), "Productivity gains from unemployment insurance", *European Economic Review*, Årg. 44, s. 1195-1224
- Ahmed, Ali (2015), "Etnisk diskriminering – vad vet vi, vad behöver vi veta och vad kan vi göra?", *Ekonomisk Debatt*, Årg. 43, Nr. 4
- Aiyar, Shekhar, Barkbu, Bergljot, Batini, Nocileta, Berger, Helge, Detragiache, Enrica, Dizioli, Allan, Ebeke, Christian, Lin, Huidan, Kaltani, Linda, Sosa, Sebastian, Spilimbergo, Antonio & Topalova, Petia (2016), "The Refugee Surge in Europe: Economic Challenges", *IMF Discussion Note*, 16/02
- Alam, Moudud, Carling, Kenneth & Nääs, Ola (2013), "Har kommunala sommarjobb under gymnasieåren en positiv effekt på arbetskarriären senare i livet?", *IFAU, Rapport 2013:24*
- Aldén, Lina och Hammarstedt, Mats (2014), "Discrimination in the credit market? Survey based evidence of access to financial capital among self-employed immigrants", *Working Paper 2014:2*, Linnaeus University Centre for Labour Market and Discrimination Studies
- Angelov, Nikolay & Eliason, Marcus (2014), "The effects of targeted labour market programs for job seekers with occupational disabilities", *IFAU, Working Paper 2014:27*
- Arbetsförmedlingen (2015a), "Remissyttrande: Förändring av husavdraget", Af-2015/164922
- Arbetsförmedlingen (2016a), "Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2016: Prognos för arbetsmarknaden 2016-2018"
- Arbetsförmedlingen (2016b), "Prognos för utbetalningar 2016-2020", 2016-08-01
- Arbetsförmedlingen (2016c), "Prognos för utbetalningar 2016-2020", 2016-02-19
- Arbetsförmedlingen (2016d), "Arbetsmarknadspolitiska program. Årsrapport 2015", *Arbetsförmedlingens åiterrapportering 2016*, 2016-05-04
- Arbetsförmedlingen (2017a), "Månadsstatistik"
- Arbetsförmedlingen (2017b), "Etableringsuppdraget i siffror", hemsida, tillgänglig via <<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Etableringsuppdraget-i-siffror.html>>
- Arbetsförmedlingen (2017c), "Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik februari 2017".
- Arbetsförmedlingen (2017d), "Prognoser för utbetalningar 2017-2021, februari 2017"
- Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2016), "Dags för större lönespridning?", *Arbetsmarknadsekonomisk rapport*
- Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2017), "Arbetsmarknadsekonomisk rapport: Tudelningarna på arbetsmarknaden", *Arbetsmarknadsekonomisk rapport*
- Arbetsmarknadsdepartementet (2015), *Arbetsmarknadsdepartementet (2015), "Matchningsanställningen – nya vägar till jobb", A2015/881/A*
- Bennmarker, Helge, Calmfors, Lars & Larsson Seim, Anna (2013), "Jobbskatteavdrag, arbetslöshetsersättning och löner", *IFAU, Rapport 2013:10*
- Bergh, Andreas (2014), "Utlandsföddas svårigheter på den svenska arbetsmarknaden – partiernas lösningar är otillräckliga", *Ekonomisk Debatt*, Årg. 42, Nr. 4
- Birch Sørensen, Peter (2010), "Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges", *Report to the Expert Group on Public Economics*, 2010:4
- Bokriskommittén (2014), "En fungerande bostadsmarknad – en reformagenda", tillgänglig via <www.bokriskommitten.se>
- BMAS (2006), "The effectiveness of Modern Services on the Labour Market. 2006 Report of the Federal Ministry of Labour and Social Affairs on the impact of the implementation of the proposals by the Commission for Modern Services on the Labour Market (not including basic security benefits for job-seekers", *Summary of the results*
- Bouvard, Flore, Rambert, Laurence, Romanello, Lucile & Studer, Nicolas (2013), "How have the Hartz reforms shaped the German labour market?", *Trésor-Economics*, Nr. 110
- Boverket (2013), "Bostadsbristen och hyressättningssystemet – ett kunskapsunderlag", *Marknadsrapport*, November 2013, tillgänglig via <www.boverket.se>
- Boverket (2015), "Bostadsmarknadsenkäten 2015 i korthet", artikel, tillgänglig via <<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten-i-korthet/>>
- Boverket (2016), "Reviderad prognos över behovet av nya bostäder till 2025", *Rapport 2016:18*
- Cahuc, Pierre (2010), "Det svenska anställningsskyddet", *Bilaga 6 till LU2011*, i *SOU 2010:93*
- Carling, Kenneth, Holmlund, Bertil & Vejsiu, Altin (2001), "Do Benefit Cuts Boost Job Finding? Swedish Evidence from the 1990s", *The Economic Journal*, Årg. 111, Nr. 474, s. 766-790

- Chetty, Raj, Friedman, John N. & Rockoff, Jonah E. (2014), "Measuring the impacts of Teachers II: Teacher value-added and student outcomes in adulthood", *American Economic Review*, vol. 104, nr. 9, s. 2593-2632
- Department for Business, Innovation & Skills (2013), "Better regulation framework manual", tillgänglig via <www.gov.uk> [2016-07-13]
- Ekberg, Jan (2009), "Invandringen och de offentliga finanserna", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2009:3
- Ekobrottsmyndigheten (2015), "Yttrande över Finansdepartementets promemoria Förändring av husavdrag", Yttrande, EBM A2015/0226
- Ekonomistyrningsverket (2014), "Statliga myndigheters lokaler. Utveckling av lokalhyror och areor", *Analys 3*, ESV 2014:53
- Ekonomistyrningsverket (2015a), "Prognos: Statens budget och de offentliga finanserna, November 2016"
- Ekonomistyrningsverket (2015b), "Yttrande över promemorian Förändringar av husavdraget", Remissvar, 3.4-321/2015
- Ekonomistyrningsverket (2016), "Prognos: Statens budget och de offentliga finanserna, December 2016"
- Energimyndigheten (2016a), "Övervakningsrapport avseende skattebefrielse för flytande biodrivmedel under året 2015", *Analysavdelningen*, Dnr. 15-11667
- Energimyndigheten (2016b), "Bostäder och bebyggelse", artikel, 2016-05-13, tillgänglig via <<http://www.energimyndigheten.se/forskning-och-innovation/forskning/bostader-och-bebyggelse/>> [2016-08-04]
- Engdahl, Mattias & Forslund, Anders (2015), "En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2015:3
- Engström Stenson, Daniel (2015), "Nya direktiv för utsläppshandeln. Rätt riktning på guppig väg", *FORES Policy Paper*
- Eurostat (2016), "Employment by sex, age, professional status and occupation (1 000)", databas, tillgänglig via <<http://ec.europa.eu/eurostat>> [2016-10-02]
- EU-kommissionen (2015), "Country Report Sweden 2015. Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances", *Commission Staff Working Document*
- EU-kommissionen (2016a), "Ameco"
- EU-kommissionen (2016), "Country Report Sweden 2016. Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances", *Commission Staff Working Document*
- Fall, Johan och Ericson, Peter (2015), "Perspektiv på marginalskatter", sid 525, *Skattenytt*
- Fichtl, Anita (2015), "Mini- and Midi-Jobs in Germany. Effects of Marginal Employment on Unemployment", *FORES Policy Paper*, 2015:3
- Finansdepartementet (2016), "Skatt på kemikalier i vissa konsumentvaror", *Lagrådsremiss*
- Finanspolitiska rådet (2008), "Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2008"
- Finanspolitiska rådet (2015), "Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2015"
- Finanspolitiska rådet (2016), "Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2016"
- Finn, Dan (2011), "Job Services Australia: design and implementation lessons for the British context", *Research report*, Department for Work and Pensions, Nr. 752
- Flood, Lennart och Ericson, Peter (2014), "Höjda eller sänkta marginalskatter för mer resurser till skolan?" *Svenskt Näringsliv*
- Flood, Lennart, Nordblom, Katarina & Waldenström, Daniel (2013), "Dags för enkla skatter!", *Konjunkturrådets rapport 2013*, SNS Förlag
- Forslund, Anders, Johansson, Per & Lindqvist, Linus (2004), "Anställningsstöd – en väg från arbetslöshet till arbete?", *IFAU, Rapport 2004:17*
- Forslund, Anders, Gottfries, Nils & Westermark, Andreas (2008), "Prices, Productivity and Wage Bargaining in Open Economies", *The Scandinavian Journal of Economics*, Årg. 110, Nr. 1, s. 169-195
- Forslund, Anders & Vikström, Johan (2011), "Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt", *IFAU, Rapport 2011:7*
- Forslund, Anders & Kolm, Ann-Sofi (2000), "Active labour market policies and real-wage determination – Swedish evidence", *IFAU, Working Paper 2000:7*
- Fredriksson, Peter & Holmlund, Bertil (2003), "Improving incentives in unemployment insurance: A review of recent research", *IFAU, Working Paper 2003:5*
- Fredriksson, Peter & Söderström, Martin (2008), "Do unemployment benefits increase unemployment? New evidence on an old question", *IFAU, Working Paper 2008:15*
- Fridell, Hanna & Brogren, Cecilia (2007), "Lyckas hyresregleringen motverka segregation i Stockholm?", *Ekonomisk Debatt*, Årg. 35, Nr. 6, s. 80-85
- Företagarna (2013), "Ett jobb blir till"
- Företagarna (2015), "Småföretagsbarometern", *Riksrapport*

- Företagarna (2016), "Företagarnas undersökning om ägar- och generationsskiften 2015"
- Försäkringskassan (2014), "Analys av sjukfrånvarons variation – väsentliga förklaringar av upp- och nedgångar över tid", Socialförsäkringsrapport 2014:17
- Försäkringskassan (2015), "Avskaffande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen (DS 2015:17)", Remissyttrande, Dnr 017224-2015
- Försäkringskassan (2017), "Ohälsomått", Statistik & analys, tillgänglig via <https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/statistik/statistik_och_analys2/Sjuk/ohalsomatt>
- Gautier, Pieter A. & van der Klaauw, Bas (2009), "Institutions and labor market outcomes in the Netherlands", Working Paper, IFAU, Nr. 2009:28
- Haldén, Karin & Stenberg, Anders (2015), "Ökar RUT-avdrag kvinnors arbetsmarknadsutbud?", Ekonomisk Debatt, Årg. 43, Nr. 2, s. 52-62
- Harbo Hansen, Niels-Jakob (2016), "Measuring Job Openings", kapitel i "Jobs, Unemployment, and Macroeconomic Transmission", avhandling, Stockholms Universitet
- Hansson, Åsa (2006), "Hur påverkar en skatt på arbete utbudet och efterfrågan av arbetskraft? Vad säger nationalekonomisk teori och empiri?", Rapport framtagen åt Kris- och Framtidskommissionen
- Hanushek, Eric & Rivkin, Steven (2006), "How to improve the supply of high quality teachers", i E. Hanushek och F. Welch (red.), "Handbook of the economics of education 2", Elsevier, Amsterdam
- Hartman, Laura & Svaleryd, Helena (2010), "Hur stor är risken för bestående hög arbetslöshet?", Ekonomisk Debatt, Årg. 38, Nr. 6
- Henrekson, Magnus & Jävervall, Sebastian (2015), "Svenska skolresultat rasar – vad vet vi?", IVA
- Henrekson, Magnus & Sanandaji, Tino (2014), "Beskattning av personaloptioner och innovativt entreprenörskap: Expertrapport till Företagsskattekommittén", Bilaga 5 till Företagsskattekommitténs slutbetänkande, SOU 2014:40
- HM Revenue & Customs (2014), "Enterprise Investment Scheme and Seed Enterprise Investment Scheme", Commentary Note, tillgänglig via <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/390876/Commentary_EIS_SEIS_Dec_14_V3.pdf>
- Holmlund, Bertil & Söderström, Martin (2008), "Hur påverkas inkomsterna av skatteförändringar?", IFAU, Rapport 2008:28
- Hopenhayn, Hugo A. & Nicolini, Juan Pablo (1997), "Optimal Unemployment Insurance", Journal of Political Economy, Årg. 105, Nr. 2, s. 412-438
- Hägglund, Pathric & Johansson, Per (2016), "Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2016:2
- IAF (2015), "Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens föreskrifter (IAFFS 2015:3) om lämpligt arbete", IAFFS 2015:3
- IFAU (2014), "Höjd inkomstrelaterad ersättning i arbetslöshetsförsäkringen", Remissvar, Dnr. 174/2014
- IMF (2014), "2014 Article IV Consultation – Staff Report; Press Release; and Statement by the Executive Director for Sweden", IMF Country Report, Nr. 14/261
- IMF (2015), "Sweden. 2015 Article IV Consultation – Press Release; Staff Report; Informational Annex; and Statement by the Executive Director for Sweden", IMF Country Report, Nr. 15/329
- Jacobi, Lena & Kluge, Jochen (2006), "Before and After the Hartz Reforms: The Performance of Active Labour Market Policy in Germany", Discussion Paper Series, IZA, Nr. 2100
- Jahn, Elke J. & Ochel, Wolfgang (2007), "Contracting-out employment services: temporary agency work in Germany", Journal of European Social Policy, Årg. 17, Nr. 2, s. 125-138
- Johansson, Elly-Ahn (2010), "Effekten av delad föräldraledighet på kvinnors löner", IFAU, Rapport 2010:5
- Johansson, Per, Laun, Lisa & Palme, Mårten (2015), "Kan vi jobba tills vi blir 75? Vad säger mikrodata om hälsa och arbetskapacitet bland de äldre i arbetskraften?", IFAU, Rapport 2015:24
- Jönsson, Lisa, Palme, Mårten & Svensson, Ingmar (2012), "Disability Insurance, Population Health, and Employment in Sweden", i D. A. Wise (red.), "Social Security Programs and Retirement around the World: Historical Trends in Insurance Participation and Reforms", University of Chicago Press, Chicago
- Konjunkturinstitutet (2013), "Konjunkturläget December 2013"
- Konjunkturinstitutet (2014a), "Lönebildningsrapporten 2014"
- Konjunkturinstitutet (2014b), "Vissa inkomstskatte- och socialavgiftsfrågor inför budgetpropositionen för 2015", Dnr 2014-120-3.5.1
- Konjunkturinstitutet (2015a), "Miljö, ekonomi och politik 2015"
- Konjunkturinstitutet (2015b), "Konjunkturläget juni 2015"
- Konjunkturinstitutet (2016a), "Konjunkturläget Augusti 2016"

- Konjunkturinstitutet (2016b), "Konjunkturläget December 2016"
- Konjunkturinstitutet (2016c), "Konjunkturläget Mars 2016"
- Konjunkturinstitutet (2017a), "Konjunkturläget Mars 2017"
- Konjunkturinstitutet (2017b), "Prognosdatabasen"
- Konkurrensverket (2015), "Siffror och fakta om offentlig upphandling. Statistik om upphandlingar som genomförts under 2014", Rapport 2015:9
- Laun, Lisa (2012), "Om förhöjt jobbskatteavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter för äldre", IFAU, Rapport 2012:16
- Lazear, Edward (2003), "Output-based pay: incentives, retention or sorting?", Discussion Paper 761, Institute for the Study of Labor
- Liljeberg, Linus, Sjögren, Anna & Vikström, Johan (2012), "Leder nystartsjobben till högre sysselsättning?", IFAU, Rapport 2012:6
- Lind, Patrik & Westerberg, Alexander (2015), "Yrkeshögskolan – vilka söker, vem tar examen och hur går det sedan?", IFAU, Rapport 2015:12
- Loeb, Susanna & Page, Marianne E. Page (2000), "Examining the link between teacher wages and student outcomes: the importance of alternative labor market opportunities and non-pecuniary variation", Review of Economics and Statistics, vol. 82, nr. 3, s. 393-408
- Lundberg, Jacob (2016), "Platt skatt för högre intäkter", Timbro
- Lundborg, Per, Vartiainen, Juhana & Zettergren, Göran (2007), "Den svenska jämviktsarbetslösheten: En översikt av kunskapsläget", Konjunkturinstitutet, Specialstudie nr. 11
- Löfven, Stefan (2015), "Sveriges nya jobbagenda", tal på Socialdemokraternas 38:e ordinarie kongress, 2015-05-29
- Marx, Ive (2001), "Job subsidies and cuts in employers' social security contributions: The verdict of empirical evaluation studies", International Labour Review, Årg. 140, Nr. 1, s. 69-83
- Naturvårdsverket (2014), "Ändring av kväveoxidavgiften för ökad styreffekt. Redovisning av ett regeringsuppdrag", Rapport 6647
- Naturvårdsverket (2015a), "Import och export av avfall", databas, tillgänglig via <<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Avfall-import-och-export-2004-2013/>> [2016-08-02]
- Naturvårdsverket (2015b), "Mål i sikte. Analys och bedömning av de 16 miljö kvalitetsmålen i fördjupad utvärdering", Volym 2, Rapport 6662
- Naturvårdsverket (2016a), "Snabbstatistik, nationella utsläpp av växthusgaser år 2015", hemsida, tillgänglig via <<http://www.naturvardsverket.se/snabbutslapp>> [2016-07-26]
- Naturvårdsverket (2016b), "Minskad förbrukning av plastbärkassar. Redovisning av regeringsuppdrag", skrivelse, 2016-03-21, Ärendenummer NV-08250-15
- Neumark, David (2011), "Spurring Job Creation in Response to Severe Recessions: Reconsidering Hiring Credits", NBER Working Paper Series, Nr. 16866
- Nordström Skans, Oskar (2009), "Varför är den svenska ungdomsarbetslösheten så hög?", Rapport till Finanspolitiska rådet 2009/6
- NUTEK (2005), "Den första anställningen. Hinder och möjligheter för soloföretag att anställa en första person", Nutek R 2005:01
- Nybyggarkommissionen (2014), "En bostadspolitisk agenda för Sverige. 63 förslag för ökat byggande"
- Nyman, Kjell, Palmer, Edward & Bergendorff, Sisko (2002), "Den Svenska Sjukan – Sjukfrånvaron i åtta länder", Ds 2002:49
- OECD (2009), "Taxation of SMEs: Key issues and policy considerations", OECD Tax Policy Studies
- OECD (2012), "Activating Jobseekers: How Australia Does It", OECD Publishing
- OECD (2013a), "OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills", OECD Publishing
- OECD (2013b), "International Migration Outlook 2013", OECD Publishing
- OECD (2014a), "Connecting People With Jobs. Activation Policies in the United Kingdom", OECD Publishing
- OECD (2014b), "Education at a Glance 2014: OECD Indicators", OECD Publishing
- OECD (2014c), "TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning", TALIS, OECD Publishing
- OECD (2014d), "OECD Environmental Performance Reviews: Sweden 2014", OECD Publishing
- OECD (2015a), "OECD Economic Surveys: Sweden 2015", OECD Publishing, Paris
- OECD (2015b), "Education at a Glance 2015: OECD Indicators", OECD Publishing
- OECD (2015c), "Improving Schools in Sweden: An OECD Perspective"
- OECD (2016), "LFS by sex and age – indicators", databas, tillgängligt via <www.stats.oecd.org>

- Pavoni, Nicola & Violante, G.L. (2007), "Optimal Welfare-to-Work Programs", *Review of Economic Studies*, Nr. 74, s. 283-318
- Polismyndigheten (2017), "Polismyndighetens budgetunderlag 2018-2020", Dnr: A384.582/2016
- Prop. 2008/09:170
- Prop. 2011/12:100
- Prop. 2013/14:134
- Prop. 2016/17:100
- Riksbanken (2012), "Peningpolitisk rapport Juli 2012"
- Riksbanken (2017), "Peningpolitisk rapport. Februari 2017"
- Riksrevisionen (2012), "Regelförenklning för företag – regeringen är fortfarande långt från målet", RiR 2012:6
- Riksrevisionen (2013), "Ett steg in och en ny start – hur fungerar subventionerade anställningar för nyanlända?", RiR, 2013:17
- Riksrevisionen (2016), "Asylboenden – Migrationsverkets arbete med att hitta boende åt asylsökande", RiR 2016:10
- Rivkin, Steven, Hanushek, Eric & Kain, John (2005), "Teachers, schools, and academic achievement", *Econometrica*, vol. 73, nr 2, s. 417-458
- Ruist, Joakim (2015), "Refugee immigration and public finances in Sweden", *Working Papers in Economics*, Nr. 613, Göteborgs universitet
- RUT 2015:220, "Företag utan kollektivavtal", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2015:502, "Föräldrapenning för nyanlända", Rapport från utredningstjänsten, Delrapport
- RUT 2015:591, Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2015:715, "Uppgifter ur AKU", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2015:1434, "Energiåtervinning avfall", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2015:2118, "Statliga myndigheter", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:37, "Andel flyktingar i arbete", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:286, "Tidsgränsen i sjukförsäkringen", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:794, "Syssetsättningsstatistik", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:919, "Arbetsmarknadsstatus AKU", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:929, "Statistik över personer med låg ekonomisk standard", Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:940, Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2016:1097, Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2017:436, Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2017:496, Rapport från utredningstjänsten
- RUT 2017:575, Rapport från utredningstjänsten
- SCB (2014), "Trender och Prognoser 2014"
- SCB (2015), "Genomsnittliga hyror och ytor för några större kommuner", hemsida, tillgänglig via <www.scb.se> [2016-09-08]
- SCB (2016a), "Många utrikes födda i RUT-företag", *Välfärd*, Nr. 1/2016, s. 13-17
- SCB (2016b)
- SCB (2016b), "Andel förvärvsarbete kommunmottagna flyktingar, 20-64 år efter antal år efter mottagandet, kön och mottagningsår", hemsida, tillgänglig via <http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Temaomraden/Integration/Statistik/Register-data-for-integration/Andel-forvarvsarbetande-kommunmottagna-flyktingar-20-64-ar-efter-antal-ar-efter-mottagandet-kon-och-mottagningsar/> [2016-07-08]
- SCB (2016c), "Lönespridning efter sektor och kön 2015", *Lönestrukturstatistik, hela ekonomin, databas*, tillgänglig via <www.scb.se>
- SCB (2016d), "BNP från användningssidan (ENS2010), försörjningsbalans efter användning. År 1980 – 2015", databas, tillgänglig via <www.scb.se> [2016-07-26]
- SCB (2016e), "Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2015", *Information om utbildning och arbetsmarknad*, Rapport 2016:1
- SCB (2017a), "Befolkningen 15-74 år (AKU) efter kön, ålder och arbetskraftstillhörighet", databas, tillgänglig via <www.scb.se>
- SCB (2017b), "Utsläppsminskningen avtar", artikel, Mars 2017, tillgänglig via <<http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/miljoekonomi-och-hallbar-utveckling/miljorakenskaper/pong/statistiknstat/miljo-rakenskaper--utslapp-till-luft-2015/>> [2017-04-25]
- Schleicher, Andreas (2011), "Building a high-quality teaching profession: Lessons from around the World", OECD, Paris
- Selin, Håkan & Pirttilä, Jukka (2011), "Tax Policy and Employment: How Does the Swedish System Fare?", *Uppsala Center for Fiscal Studies, Working Paper*, 2011:2

- Sibbmark, Kristina (2014), "Arbetsmarknadspolitisk översikt 2013", IFAU, Rapport 2014:20
- Skatteverket (2011), "Om RUT och ROT och VITT och SVART", Rapport 2011:1
- Skedinger, Per (2011a), "Effects of Increasing Minimum Wages on Employment and Hours: Evidence from Sweden's Retail Sector", IFN Working Paper, Nr. 869
- Skedinger, Per (2011b), "Employment consequences of employment protection legislation", Nordic Economic Policy Review, Nr. 1/2011
- Skedinger, Per (2008a), "Effekter av anställningsskydd – vad säger forskningen?", SNS Förlag, Stockholm
- Skedinger, Per (2008b), "Sweden: A Minimum Wage Model in Need of Modification?", IFN Working Paper, Nr. 774
- Skolinspektionen (2013), "Studie- och yrkesvägledning i grundskolan", Kvalitetsgranskning, Rapport 2013:5
- Skolverket (2013)
- Skolverket (2013), "It-användning och it-kompetens i skolan", Rapport 386
- Slater, Helen, Davies, Neil & Burgess, Simon (2009), "Do teachers matter? Measuring the variation in teacher effectiveness in England", CMPO Working Paper no. 09/212
- Socialstyrelsen (2012), "Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Lägesrapport 2012", Artikelnummer 2012-2-2
- SOM-institutet (2015), "Förtroendet för Arbetsförmedlingen", SOM-rapport 2015:2
- Slater m.fl. (2009)
- Socialstyrelsen (2008), "Brukarinflytande i praktiken – exempel från äldreomsorg", Artikelnr 2008-126-25
- SOU 1993:16, "Nya villkor för ekonomi och politik", Ekonomikommissionens förslag
- SOU 2006:86, "Mera försäkring och mera arbete"
- SOU 2011:11, "Långtidsutredningen 2011", Huvudbetänkande
- SOU 2012:9, "Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning", Delbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen)
- SOU 2012:31, "Sänkta trösklar – högt i tak. Arbete, utveckling, trygghet", Betänkande av FunkA-utredningen
- SOU 2013:25, "Åtgärder för ett längre arbetsliv"
- SOU 2015:97, "Välja yrke", Slutbetänkande av Yrkesprogramsutredningen
- SOU 2015:104, "Långtidsutredningen 2015. Huvudbetänkande"
- SOU 2016:23, "Beskattning av incitamentsprogram"
- SOU 2016:38, "En svensk flygskatt"
- Statskontoret (2011), "Subventionerade anställningar. En kartläggning", 2011:34
- Statskontoret (2015), "Utvärdering av stöd för yrkesintroduktionsanställningar. Delrapport", 2015:22
- Svenskt Näringsliv (2016), "Rekrytering – när teknikutveckling och digitalisering förändrar jobben", Rekryteringsenkäten 2016
- Tatsiramos, Konstantinos & van Ours, Jan C. (2011), "Arbetsmarknadseffekter av arbetslöshetsförsäkringens utformning", Bilaga 9 i SOU 2011:11, "Långtidsutredningen 2011"
- Tergeist, Peter & Grubb, David (2006), "Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands and the United Kingdom", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, Nr. 42
- Tillväxtverket (2014), "Förutsättningar för konkurrenskraftiga företag. Företagens villkor och verklighet 2014"
- Valueguard (2017), "Datasheet (Excel xls)", databas, tillgänglig via <<http://www.valueguard.se/index>>
- Vignoles, Anna (2015), "The Early Years", i Cassen, Robert, McNally, Sandra & Vignoles, Anna (red), "Making a Difference in Education: What the evidence says", Routledge, London och New York
- Vikman, Ulrika (2013), "Så påverkar föräldraförsäkringen nyanlända invandras etablering på arbetsmarknaden", IFAU, Rapport 2013:3
- von Hagen, Jürgen (2005), "Political Economy of Fiscal Institutions", GESY Discussion Paper, Nr. 149
- Vårdföretagarna (2016), "Privat vårdfakta 2016"
- Världsbanken (2007), "Designing a tax system for micro and small businesses: Guide for practitioners"
- Världsbanken (2014), "Sweden's Business Climate: Opportunities for entrepreneurs through improved regulation"
- Världsbanken (2016), "Doing Business 2016"
- Winterhager, Henrik, Heinze, Anja & Spermann, Alexander (2006), "Deregulating Job Placement in Europe: A Microeconomic Evaluation of an Innovative Voucher Scheme in Germany", Labour Economics, Årg. 13, Nr. 4, s. 505-517
- World Meteorological Organization (2016), "Global climate breaks new records January to June 2016", Press Release, Nr. 8, 2016-07-21

WSP (2016a), "En arbetsmarknad i förändring. Inkomströrlighet och snabbare integration", 2016-06-29, tillgänglig via <<https://www.centerpartiet.se/2016/07/04/centerpartiets-ingangsavdrag-slopa-hela-arbetsgivaravgiften-under-tva-ar/>>

WSP (2016b), "En arbetsmarknads i förändring. Sysselsättningseffekter av ingångslön", 2016-06-29, tillgänglig via <<https://www.centerpartiet.se/2016/07/04/centerpartiets-ingangsavdrag-slopa-hela-arbetsgivaravgiften-under-tva-ar/>>

Zetterberg, Lars, Burtraw, Dallas, Engström Stensson, Daniel, Paulie, Charlotte & Roth, Susanna (2014), "En guide till Europas utsläppshandel", FORES, tillgänglig via <www.fores.se>

Åklagarmyndigheten (2017), "Budgetunderlag 2018-2020", Dnr ÅM2017-181

Östh, Johan (2015), "Stat och regioner driver avfolkning och överhettning", artikel, tillgänglig via <<http://equipop.kultgeog.uu.se/Press.pdf>>